

*Bu, kırmızı karanfillerin öyküsüdür
Bu, insanların ölüme direnişinin
türküsüdür*

**12 Eylül'de
DİRENİŞ
ÖLÜM VE YAŞAM
I**

*Bağımsızlık,
Demokrasi ve
Sosyalizm
mücadelesinde
şehit
düşenlerin
anısına...*

3. Baskı

Boran

**DİRENİŞ ÖLÜM
VE
YAŞAM**

Boran

BORAN YAYINEVİ

Direnif Ölüm ve Yaşam

D. KARATAŞ
İ. ERDOĞAN
T. ÖZKÖK
A. TURAN
Ş. ŞEN
Z. POLAT
M. GÖLELİ

Birinci Basım: Temmuz 1987

İkinci Basım: Haziran 1991

Üçüncü Basım: 2000

Baskı: ASPAŞ Matbaacılık

Boran Yayınevi:

Mimar Hayrettin Mah. Doğramacı sok.

No: 25/66

Eminönü/İSTANBUL

TEŞEKKÜR

Destansı bir direniş açlıkla, çeşitli biçimlerdeki direnişleriyle ölüm riskini göze alarak yaratan tüm yoldaşlarımıza;

Bizimle birlikte direnen, en zor günlerde birlikte omuz omuza olduğumuz, birlikte açlığa yattığımız devrimci-yurtsever siper kardeşlerimize;

Bizleri yıllar boyunca bir an olsun yalnız bırakmayan, bizlerle birlikte acı çeken, bizlerle birlikte sevinen, hemen her şeyini bizlerle paylaşan, tutukluk koşullarında insanca bir yaşama sahip olmamız için, baskı ve işkencenin sona ermesi için saygın ve onurlu bir mücadele veren Tutuklu ve Hükümlü Aileleri Yardımlaşma Derneği (TAYAD) yönetici ve üyelerine;

12 Eylül'ün karanlık yıllarında Türkiye'de ilk açık muhalefet gösterisini düzenleyerek 19 Mayıs 1984'te Taksim Anıtı'na çiçek bırakma cesaretini gösteren, bizlere yönelik baskıları protesto için gözaltına alınan, işkence gören, yargılanan anne, ba-

ba ve kardeşlerimize;

Anadolu'nun en ücra zindanlarında direnişimizi duyar duymaz ölüme yatanlara, açlık grevine başlayıp destek veren yoldaşlarımıza ve tüm devrimci yurtseverlere;

Bize direniş sırasında destek veren tüm devrimci yurtseverlere;

Direnişimizi ülke ve dünya kamuoyuna duyurmaya çalışan aydınlarımıza;

İnsan hakları çerçevesinde direnişimize ilgi duyan ve TC devletine baskı unsuru olmaya çalışan yurtdışındaki kişi ve kuruluşlara;

Hastanede ölümle savaşırken değerli dost yardımlarını esirgemeyen psikiyatri hastası Şahin'e;

Her türlü emir ve baskılara rağmen insanlığını unutmamış askerlere;

Elinden fazla bir şey gelmese de insan niteliğini ve meslek onurunu yitirmemiş tüm hastabakıcı ve emekçilere, yaşama dönmemiz için elinden gelen çabayı gösteren ve hekimlik mesleğinin gereklerini yerine getiren hastanedeki bir doktor ve cezaevi idaresinin tüm ilgisizliğine karşın, mesleki saygınlığını koruyan ve sağlığınıza ilgi duyan Sağmalcılar (II) Cezaevi'ndeki Doktor Mustafa'ya..

Teşekkürlerimizi ve saygılarımızı bildirmeyi borç biliriz.

İ. Erdoğan

A. T. Özkök

A. Turan

M. Göleli

D. Karataş

Ş. Şen

Z. Polat

BİRİNCİ BASKIYA ÖNSÖZ

Bir süreç yaşandı, hala da yaşanıyor. Militarizmin, tekelci sermayenin bekasını sağlamak, emperyalizmin çıkarlarını güvenceye almak için hemen her türlü yasa, kural ve insan haklarını bir kenara iterek dizginsiz bir saldırıyı sürdürdüğü bir sürecin önemli halkalarından birini de cezaevleri oluşturdu. On binlerce devrimci, yurtsever, ilerici, adına cezaevi denilen toplama kamplarına dolduruldu. Yasa ve kuralın olmadığı, beş kişinin dudakları arasından çıkan her sözcüğün “yasa” kabul edildiği bir ülkede, zindanlarda insan haklarını aramak çölde su aramak kadar boştu.

Bugün devrimci, ilerici, demokrat çevreler, hatta çeşitli sağ çevreler militarizmin ve onun uzantısı Özal iktidarının bu kesitteki politikasına çatıyor. Ve özellikle de cezaevlerine ilişkin çok şey söyleniyor. Ama gerçeğin hala en önemli yanı gizleniyor.

1985'ten itibaren ticaretle karışık bir cezaevi edebiyatı gündeme geldi. Birkaç tutuklu yakını ve avukatla görüşen, bir kısım mahkeme tutanaklarını ele geçiren kimi aydınlar ya da kendilerine aydın diyenler cezaevleri üzerine yalan yanlış, taraflı, çarpıtılmış örneklerle dolu “yapıtlarıyla” yayın piyasasını doldurmaya başladılar.

Kitaplar birbirini kovaladı...

Ne anlatıyorlardı, kimi anlatıyorlardı?

Ve her şeyden önce, anlatanlar kimdi?

Zindan gerçeğini, bunun mihenk taşı direnişi yaşamamış, direnişin acısını, sevincini tatmamış, ölüme yatmanın, aç kalmanın, işkence görmenin ne demek olduğunu yaşamamış birisinin tüm bunları anlatması mümkün mü?

Ama anlatıyordu, yazıyordu her kalemi eline alan. Yazıyordu kendini “aydın” gören herkes... Anlatanlar cezaevi gerçeğinden habersizdi, olan bite-ni uzaktan izleyenlerdi. Hatta kimileri çok aşına yüzlerdi. Yıllardır burjuvazinin terör edebiyatının soldaki uzantıları olmaktan, yüksek perdeden demagoji yapmaktan öteye gidememiş “aydın” kişilerdi.

Aydın taraftır. Kuşkusuz, düşünceleri vardır... Düşüncelerinin kararlı savunucusudur. Ama bu özellik onu nesnel olmaktan, namuslu olmaktan uzaklaştırılmaz. Ama ne yazık ki birçok aydın bu özelliklerinden uzaklaştı... Cezaevlerini anlatırken dahi kendi düşüncelerine uygun olanları ön plana çıkarıp direnişin değil, direnmemenin propaganda-sını yaparken, gerçekte bu olanlarda direniş destanları yazarak yaşamlarını yitirenleri ya “es” geçmeyi yeğlediler ya da salt hümanizm yönünden değerlendiren siyasi yönüne değinmediler. Kimileri de sırf kendi yandaşlarını haklı çıkartmak ve kahramanlık mertebesine yükseltmek için yalan ve tahrifat yolunu seçti. Hatta bu “aydınlarımız”ın bazıları, taraflı olmadıklarını kanıtlamak için faşistleri de yazmayı ve onlara mesaj iletmeyi de ihmal et-

mediler.

12 Eylül'ün mimarları ve Özal, "12 Eylül öncesi-ne dönmek mi istiyorsunuz?" deyip kitleleri tehdit ederken, birçok "aydın" da düzene karşı en küçük bir atılım karşısında heyecana kapılıyor ve "yine mi?" diyerek bilinen rollerini sürdürmeye devam ediyorlar.

Her türlü atış serbestti artık. İnceleme kitapları, filmler, makaleler, romanlar, öyküler, şiirler... Hemen her şey 12 Eylül öncesine yeniden dönmek üzerine kurgulanıyor ve konuları terörizmi işliyordu.

Yanlış anlaşılmasın; faşist terörü yargılamak, üzerine gitmek riskli bir işti. Tekelci sermayenin bu tür "sanat" ürünlerinin reklamını yapmayacağı ve onları ünlendirmeyeceği de açıktı. Ama devrimcileri karalayan her türlü saldırının açık pazarı fazlasıyla vardı. En ilkel, en berbat yazarlar dahi piyasa bulabiliyor, hatta satış rekorları kırıyordu.

İşte bu ortamda ortaya çıkan cezaevi edebiyatı uzun süre kitap listelerinin baş sırasını aldı ve yazarlarına hiç de küçümsenmeyecek maddi katkılar sağladı.

Bu kitaplarda esas olarak direnenler, devrimciler yoktu ya da rastgele, işlerine geldiği gibi vardı. İktidarın hemen her türlü yaptırım ve dayatmalarına uyan, disiplinini tanıyan reformistler, sosyal demokratlaşmış "sosyalistler", Kemalist patentliler, yığınlar ve bir kısım aydınlar vardı. Bir de faşistler...

Diyarbakır'da, Metris'te ve birçok zindanda on-

larca şehit, yüzlerce yaralı, sakat vererek direniş destanları yazanlar, hiçbir koşulda hiçbir yaptırım ve kurala uymayanlar yoktu.

Oligarşinin suratına her an “BAŞARAMAYACAKSINIZ, BİZ HALKIZ VE MİLYONLARIZ” diyenler yoktu onların yapıtlarında.

Ön iliklemeyenler, komutanım demeyenler, İstiklal Marşını söylemeyenler, emir tekrarı yapmayanlar, TTE (tek tip elbise) giymeyip yıllarca soğukta, sıcakta don atlet ve ayakkabısız kalanlar, mahkeme kapıları bile yüzlerine örtülenler yoktu.

Ama oligarşinin mahkemelerinde “Biz sağ ve sol teröre karşı mücadele ettik” deyip bir yerlere mesaj iletmeye çalışanlar baş köşede idi.

Çocukları yaşındaki insanlar yanibaşlarında ölüm pahasına direnirken, “İnsanlık Onuru İşkenceyi Yenecek” diye haykırırken, mazgalların ardında, onların işkenceye karşı haykırışlarını duymamak için battaniyeleri başlarına çekip yatanlar kahramandı bu kitaplarda.

18, 20, 25 yaşında, 30 yaşındaki insanların yıllar süren baş eğmez direnişini tarih yazmayacak mıydı? Tarihi direnmeyenler mi yazacaktı? Bu olmazdı...

Direnenlerin tarihi yazılmalıydı...

Toplama kamplarını mutlak anlatmak gerekirdi. Ama bu “militarizm bize bunları, şunları yaptı, ezildik, mahvolduk” edebiyatıyla yapılamazdı. Ege men güçlerin zulüm zindanlarında amaçladıklarından biri, tutsak aldıkları devrimci ve yurtseverleri sindirmek, düşüncelerinden vazgeçirmek ve teslim

almak ise, ikincisi ve daha önemlisi, teslim aldığı bu insanları halka teşhir ederek tüm toplumu sindirmek ve gözdağı vermektir. Bu yüzden 12 Eylül boyunca toplama kamplarında disiplin altına alınmış, düşüncelerini yadsımış, beyinleri sömürgeleştirilmiş tutsaklar iktidarın her dediğini yapar halde görüntülenerek, korkutucu gazete tefrikalarıyla, her türlü iletişim araçlarıyla yığınlara empoze edildi. Bu iktidarın kulu kölesi olmuş eski devrimciler halka karşı kullanılıyordu.

Korku ve yılgınlık dağ gibi büyüdü. Kitleleri sardı. Direnme dinamikleri köreltilmek istendi. Türkiye yaşanmaz, içinde durulmaz bir görünüm kazandı. Geri çekilme adına kaçış edebiyatı gelişti bu kez.

Avrupa yollarına döküldü Türkiye devrimcisi, ilericisi, aydını...

İhanet övüldü, ödüllendirildi. Karamsarlık, umutsuzluk, davadan kaçış, devrimcileri her şeyin sorumlusu olarak göstermek doğal bir olay haline geldi... Kavga ve mücadele sözcükleri adeta yasaklandı, lanetlendi. "Karşı edebiyat direnişin, direnenlerin karşısına dikildi..."

Direnme unutturulmaya, bir tarihi kesit yok sayılmaya çalışıldı.

Direnmek, Türkiye halkının evlatlarının hiçbir koşulda teslim alınamayacağını göstermek, insanlık ve siyasal onuru korumak için gerekiyordu.

Kuşkusuz bu yüce değerler ağır bedeller ödenmeden korunamazdı.

Sınıf mücadelesi cezaevlerinde bizden bedel is-

tiyordu. Bedeli ödemeliydik. Bu, halkımıza ve savunduklarımıza karşı sorumluluğumuzun gereğiydi.

Bedeli ne kadar ağır olursa olsun, direniş geleneği yok edilmemeli, geliştirilmeli ve militarizmin teslimiyet politikasına karşı dalga dalga yayılarak kitlelere ulaşmalıydı...

Bunun için direndik... Direnmeyi onurlu bir görev bildik...

Her türlü haksızlığa, zulme, baskıya, işkenceye ve insanlık dışı olan her şeye karşı direnmek bir insanlık görevidir. Bu burjuvazinin anayasa ve yasaları arasına dahi girmiş en meşru haktır. Bunun için direndik...

İşte bu meşru hakkı kullanmayıp, kullananlara ise burun kıvrıranların demokratlığından, ilericiliğinden, aydınlığından nasıl olur da söz edilebilir?

Kimi aydınlarımız burun kıvırdılar, uslu olmak gerek, bu dönemi atlatmak gerek deyip akıl hocalığına soyundular. Direnme dinamikleri yoktu, çünkü kavganın içinde hiç bulunmamışlardı. Ve esasta, iktidar ve devrim diye bir davaları hiç olmamıştı.

Direndik, öyle bir noktaya geldik ki, proleter devrimciler direnme bayrağını daha da kaldırmalı ve uzun soluklu kavganın yolunu kırmızı karanfillerle donatmalıydılar. Tohumlar toprağa atılmalıydı. Gelecekte yeşerecek, boy atacak direnişin mirası yaratılmalıydı.

Bedel ödendi... Militarizmin karşıt propagandası alt edildi.

Ama iş bu kadarla bitmiyordu.

Direnişin tarihi yazılmalıydı, çünkü gelecek kuşaklara devrimci hareketin direnme deneyleri aktarılmalıydı. Halk kitleleri sadece militarizmin devrimcilere, ilericilere, yurtseverlere yönelttiği vahşice baskı ve işkenceleri değil, onlara karşı bedenleriyle ödedikleri direnme barikatlarını da öğrenmeliydiler. Kazananların egemenler değil, direnenler olduğunu bilmeliydiler...

O zaman ne yapılmalıydı?

Bizim için tek yol vardı: Direnenler, bu geleneğin yaratılmasına katılanlar olarak başımızdan geçenleri anlatmalıydık.

İşte bu sayfalar dört Ölüm Orucu şehidinin kanıyla yazılmış gerçek direnişin öyküsüdür.

Ve bu sayfalar Ölüm Orucu direnişini gerçekleştirenlerle yapılan röportajlar ve konuşmalardan oluşmuştur. Bireysel değil, kolektif bir çalışmanın ürünüdür.

Burada, direniş geleneğinin yok edilemediği, edilemeyeceği ve Türkiye'nin, gösterilmek istendiği gibi, her tarafın karalara boyandığı bir yer olmadığını bulacaksınız.

En yalın, en somut biçimiyle cezaevlerinde direnmeyi dinleyeceksiniz. Onurun, siyasi kimliğin, yaşamın direnişine yakından tanık olacaksınız.

Direnmeyenlerin direnmemeyi meşrulaştırmak istediklerini ama ne yaptılarsa başaramadıklarını göreceksiniz.

Evet, sağdan, soldan bütün oklar üzerimize yağdı. Yılmadık, bıkmadık, usanmadık. Sabırla, kararlılıkla inandığımız yolda yürüdük ve her şeyi göze

alarak direndik.

Dost ve düşman “yok ettik”, “çökertildi” dediler. Bunun üzerine teoriler inşa ettiler... Başaramadılar. Hayır, direnişimiz bütün bu engelleri aştı.

Bugün devrimci hareket en zor koşullarda, hayatın her alanında direnmenin onuruyla yeniden geliyor ve karanlık yüzlü fırsatçıların teorilerini parça parça ediyor. Şimdi kimileri eski teorilerini yeniden ele almak ve gözden geçirmek zorunda kalacaklar. Devrimci mücadele bunu kaçınılmaz kılıyor. Çünkü gerçekleri onların gözüne sokuyor. Bu kitapta, mahkeme tutanaklarına geçen, yargıcın “vicdanına” kalmış birkaç söz kısıntısı veya birtakım kimselerin yalan yanlış, kesilip biçilmiş, işine geldiği gibi kullanılmış parçaları bulamayacaksınız. Burada, yaşayanların yaşadığı gerçeklerden söz ediliyor.

Halkın mücadelesiyle bütünleşmiş ve bu amaç için başını ortaya koymuş insanların acılarına, sevinçlerine, anılarına ortak olacaksınız.

Kahraman olmak iddiasında değiliz. Varsın bu paye direnmeyen ve bizlere “terörist” deyip, saldırı için burjuvaziye yeşil ışık yakanların olsun. Böyle bir kahramanlık bizden uzak olsun. Halkımızın mücadelesinde bir nefer olmak bize yetiyor. Bizim direnişimizin halkımıza ışık tutması bize yetiyor. Direnme acılarımızı çoktan dağıladık. Şimdi direniş sınıf mücadelesinin her alanında yükseltme, oligarşinin karşısına dikme zamanıdır.

Bu kitap yükselen kavgaya hizmet edecektir...

Bu kitapta devrimciler ve direnenler var.

Umutsuzluğun, karamsarlığın kol gezdiği en zor anlarda bile moral ve coşkusunu yitirmeyenler var.

Bu kitapta özgür, çıkarsız paylaşılacak geleceğe inanç var.

Bu kitapta ölüm günlerinde bile duyulan yaşama sevinci, zafer umudu, direniş onuru var.

Bu kitapta, kimilerinin yaptığı gibi, aman sağa sola çatmayalım, kimseyi darıltmayalım anlayışında olmadık.

Bu kitapta “Zamanı değil, sadece iktidarı teşhir edelim.” anlayışında da olmadık. Çünkü gerçekler olduğu gibi bilinmelidir. Ve bunlardan gerektiği gibi gelecek için dersler çıkarılmalıdır ki, yeniden aynı hataların getirdiği acılar yaşanmasın.

Bugün yine kol kola, omuz omuza geçiyoruz caddelerden, dolduruyoruz direniş türküleriyle meydanları...

Bağımsızlık, demokrasi, sosyalizm mücadelesi birlikte çabalarımızla güçlensin.

İKİNCİ BASKIYA ÖNSÖZ

“Direniş Ölüm ve Yaşam” 1987 yılındaki ilk basısından kısa bir süre sonra toplatıldı... Ne var ki, kitabın daha geniş bir okuyucu kitlesine ulaşmasını engellemek isteyenler, direniş geleneğinin yaygınlaşması ve zengin örneklerle büyümesinin önüne geçemediler. Direniş geleneği serpilip büyüdü. Halkımızın emek, ekmek ve özgürlük davasında çeşitli biçimlerde ifadesini buldu, buluyor... Bundan böyle de emekçi kitleleri giderek daha fazla saracak, yenilmez, baş eğmez bir ruh ve inançla bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm mücadelesinde halkın elindeki bir silah olmaya devam edecek.

Yayınladığımız kitap değişik tepkiler aldı.

İlk tepki savcılardan geldi. Kitap toplatıldı, dava açıldı, yargılandık ve beraat ettik. Ancak yargılama adına bugüne kadar tanık olmadığımız bir uygulama ile karşılaştık. Söz konusu iddialar kitabın içeriğine yönelik olmasına karşın, dava kitabın yazarlarına değil, yayınevimize açılmıştı. Oysa kitabı yayınevimiz yazmamıştı. Kitabın yazarları bir dilekçe ile bu bariz çelişkiyi ifade edip, yargılama safhasında kendilerinin de hazır bulunarak savunma yapmak istemelerine rağmen, mahkeme heyeti bu talebi sanıyoruz “propaganda fırsatı vermemek”(!) kaygısıyla reddetti!

İkinci tür tepki hümanist aydın ve sanatçıları-

mızdan geldi. Bunlar da susarak gösterdiler tepki(sizlik)lerini. Direnmekten, inanç uğruna ölümü kucaklamaktan söz eden bu kitabı yayınlamamız onları fazla ilgilendirmemişti. İlgilenmeleri için nostaljik sohbetlerde, içki masalarında meze olarak kullanılabilir kitaplar yazılmalı, yayınlanmalıydı... Kitabın yazarları direnmeye, mücadele etmeye çağrı değil, sadece cezaevlerinin ne kadar kötü olduğunu, acıları, baskı ve işkenceler sonucu teslim olmayı yazsalar, hümanizm adına, insan hakları adına, acıma duygularıyla karışık bir iki kalem oynatılacaktı büyük bir olasılıkla.

Fakat kitap işkenceye, baskıya ve zulmün saldırganlığına karşı boyun eğmeyip direnmeyi, direnmenin siyasal boyutlarını anlatıyordu. Öyleyse susmak, ilgisiz kalmak gerekiyordu. Aksi, direnişin ve faşizme karşı mücadelenin içinde olma yükümlülüğünü getirecekti. Sustular. Ticari kaygılarla ya da popülizmlerini tatmin etmek için, cezaevleri ve işkence gerçeğinin ancak küçük bir bölümünü, özünü atlayıp dişe dokunur olmayan yüzeysel, biçimsel yanlarını yazanlara övgüler dizilir, cezaevi külliyatı içinde başköşeye oturtulurken “Direniş Ölüm ve Yaşam”ın adı anılmadı. 12 Eylül’ün en karanlık günlerinde cezaevlerinde boy veren direnişlere gözlerini kapayan aydın ve sanatçılarımıza “İnsanlık Onuru İşkenceyi Yenecek”, “Yılgınlık Yok Direniş Var” gibi sloganların, direnişçilerin simgesi olarak kitlelere mal olması da bir şeyler çağırıştırmadı.

Solun tavrına gelince; aynı süreci farklı şekiller-

de cezaevlerinde yaşıyan solun tavrı da pek farklı olmadı, genel olarak suskunluk yeğlendi. Direnişlerin yaşandığı tarihsel kesitte "Cezaevlerinde siyasal eylem olmaz.", "Ölüm Orucu siyasal bir cinayettir, intihardır." diyenler, bugün ya hiçbir şey dememekte ya da herhangi bir açıklamaya gerek görmeden, dün yanlış gördükleri eylem biçimlerine sahip çıkıyor görünmektedirler.

Tüm bunlara rağmen, Ölüm Orucu direnişi, süreç içerisinde etkisini daha somut olarak hissettirdi. Gerek direniş özelinde gerekse bir eylem biçimi olarak üzerinde daha fazla konuşulur oldu.

Bu direnişin şehitleri halkın bilincine gömüldü. Kızıl karanfillerle süslü posterleri evlerin en güzel köşelerine asıldı, miting alanlarını süsledi, simgeleştirdi...

Son olarak, kitabın ikinci kez basımının hazırlıklarını yaptığımız sırada kitabın yazarlarının bir kısmı cezaevindeydi. Kendilerine düşüncelerini sordığımızda, "Böylesi bir kitabı bugün yazsaydık belki daha farklı olurdu, ancak o günü anlatan bir belge özelliği de taşıdığından, özüne dokunamazdık." diyerek, kitabın çok kapsamlı olması nedeniyle bazı çıkarma ve kısaltmalarda bulunup dizininde yeniden bir düzenleme ve redaksiyon yapmak istediklerini ifade ettiler. Sonuçta, kitaba yeni bir biçim vermiş olduk.

Cezaevleri tarihimizin önemli bir halkasını belgeleyen bu kitabı bir kez daha okuyucuya sunuyoruz.

HAZİRAN Yayınevi

ÜÇÜNCÜ BASKIYA ÖNSÖZ

Direnış, Ölüm ve Yaşam, 1984 ölüm orucu eylemini anlatır.

Bu anlatımda bütün duygular, düşünceler, hissedilenler, düşler... herşey vardır. Çünkü anlatanlar direniş içinde yer alan devrimci tutuklulardır.

Kitabımızın ilk baskısını 1987 yılında yaptık. Bu baskımız toplatıldı, açılan dava sonucunda beraat ettik.

İkinci baskısını ise 1991 yılında yaptık ve kısa sürede bu baskı tükendi. Hapishaneler ülkemizde her zaman gündemde belli bir yer bulmuştur kendine, bu nedenle hapishaneleri yaşayanların anlatması çok önemlidir. Nostaljik, bitmiş-tükenmiş "eski"lerin değil, devrimciliği bir ömür boyu olarak görenlerin anlatması ise; gerçekleri öğrenmek, hapishanelerin filimlerin ötesindeki direniş tarihini, bu direnişin siyasal boyutlarını öğrenmek açısından daha da önemlidir. İşte bu kitap hapishanelerin direniş tarihinde önemli bir yeri olan '84 Ölüm Orucunu anlatır. Kitabın yazarlarından İ. Erdoğan, Ş.Şen, A.Turan, M.Göleli bugün yaşamıyorlar. Onlar, bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm mücadelesinde direnişleriyle nasıl bedel ödedilerse, yaşamlarıyla da bu bedeli ödemesini bildiler. Onları saygıyla anıyoruz. Yine kitabın ilk iki baskısında yazarları arasında yer verdiğimiz A.Şener Yıldırım,

devrimci harekete karşı darbecilik ihaneti içinde yer almış, '84'de yaratılan geleneğe ihanet etmiştir. Bu nedenle yeni baskımızda yazarlar arasında yer vermedik. Çünkü tarihi yazacak olanlar, bu tarihi yaşatmaya, geliştirmeye, direnmeye devam edenler olabilir ancak.

1984 Ölüm Orucu, ülkemiz hapishanelerinin mücadele ve direniş tarihinde önemli bir yere sahiptir. 1984 Ölüm Orucunda yaratılan gelenek daha sonraki yıllarda hapishanelerde direnen tutukluların sahiplendiği, geliştirdiği bir gelenek olmuştur.

Sadece tutukluların değil, baskıya, haksızlıklara karşı direnen toplumun her kesiminin başvurduğu eylem biçimlerinden birisi haline gelmiştir. Bunda '84 Ölüm Orucunun belirleyici bir etkisi vardır.

'84 Ölüm Orucunun üzerinden 16 yıl geçti. Baskıların, yasaklamaların, anti-demokratik uygulamaların giderek arttığı, bir çok konuda cunta dönemi aratan 16 yıl. Bu 16 yıl içinde ölüm orucu şehitleri hiç unutulmadı. Her direnişte onlar vardı, tutukluların her barikatında, her açlık direnişinde, haklarının gaspedilmesine karşı her direnişte onlar vardı.

Doğan çocuklara onların adları verildi. Binlerce insan onların direnişlerini okuyarak, öğrenerek devrimci olmaya karar verdiler. Çünkü onlar en ağır baskı koşullarında devrimci onurun nasıl korunacağını, onurlu yaşamının ne demek olduğunu, devrimciliğin en güzel değerlerini, inancı, bağlılığı bütün insanlığa ölümleriyle anlattılar.

1984 Ölüm Orucu döneminde tutuklu ailelerinin

bir araya gelmesi, daha sonraki yıllarda TAYAD'ı (Tutuklu Aileleri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği) yarattı. TAYAD'lı Aileler, herkesin sustuğu günlerde hep konuşan oldular. Bu gelenek yıllarca sürdü. Bugün de toplumsal muhalefet içinde önemli bir yere sahip olan TAYAD'lı aileler meydanları, caddeleleri dolduruyorlar, herkesin sustuğu, baskının en yoğun olduğu anlarda seslerini yükseltiyorlar.

1996 yılında yaşanan hapisanelerdeki Ölüm Orucu direnişi zihinlerde hala tazedir. Tüm dünyayı ayağa kaldıran, halkın her kesimine mesajlar veren, uyuyanları uyandıran, yorgunları canlandıran bu direniş en büyük tarihsel kaynağını 1984 Ölüm Orucundan alır. Deyim yerindeyse, 1984 Ölüm Orucu şehitleri tohum, 1996 Ölüm Orucu şehitleri ise filizdir. '84 Ölüm Orucu şehitlerinin "bir çok filizlerimiz olacak" dediği gerçekleşti, 12 Filiz onların yolunu takip ederek zulmün önünde bedenlerini barikat haline getirdiler. Onlar, Apolar'ın, Haydarlar'ın, Fatihler'in, Hasanlar'ın mesajlarını alarak; zulmün nasıl yenilebileceğini onların direnişlerinden öğrendiler.

Devrimci tutuklular, F Tipi Hücre saldırısı ile karşılaştığı bu sürede yine direnecekler, yine şehitler verecekler. Ama hücrelere girmeyecekler.

1984'de ve 1996'da teslimiyet dayatmasını ölümlerle karşıladılar. 2000'de belki yine ölecek ama teslim olmayacaklar. Ölüm Orucu artık hapisanelerde ölümsüz bir direniş geleneğidir ve hep yaşayacaktır.

Haziran Yayınevi

1. BÖLÜM

ÖLÜM GÜNLÜĞÜ (x)

(x) Bu günlük, Ölüm Orucu gönüllüsünün tuttuğu günlüğün Ölüm Orucunda ölümün eşiğinden dönen diğer gönüllülerin o günlerden ilave ettikleri bazı olayları da kapsayan genişletilmiş şeklidir.

43. Gün 25 Mayıs 1984 Cuma

Hastaneye beş kişi geldik ve hepimiz yatırıldık.

Havasız sevk arabası içinde boğucu sıcaktan burnaldık, piştik. Sırılsıklam olduk. Sarsıntıdan midelerimiz ağzımıza geldi. Yeşil safra ve kan kustuk. Çürüme, ağızda tutulmaz kokuşma kustuk. Acı, sancı kustuk. Mide kanamasından getirilmiş olmaya bile bakmıyorlar. Bitkiniz. Hastaneye yarı baygın geldik. Üfleseler yıkılacağız, ayakta zor duruyoruz.

Tedavi kabul etmeyeceğimizi bile bile göndermelerinin anlamı işkenceden başka ne ola ki?

Katlandık, katlanıyoruz, katlanacağız.

Direndik, direniyoruz, direneceğiz.

Muayene etmeden içeriye aldılar. “Neden böyle...” demeye kalmadı. “Yukarıdan böyle emredildi, yatacaksınız” denildi.

Bürokratik işlemlerden sonra koğuşa indirildik.

Üzerimizdeki pijama, kazak vb. kendimize ait bazı eşyaları almamıza izin verilmedi.

Girişte koğuştaki arkadaşlarla kucaklaştık. Metris’ten gelenler var. Aylardan sonra ilk kez karşılaşma... Sevinci ve heyecanı, ayların özlemini doyuran tüm duygular iç içe, dolu dolu, sarmaş dolaş, el ele, omuz omuza yaşanıyor. Açlığın sancılı günle-

rinde özlenmiş, az rastlanır bir mutluluk tablosu.

Metris ve Sağmalcılar'da direnişin durumunu konuşuyoruz.

Metris'te Ölüm Orucuna başlayanlar konusunda bir karışıklık var.

Canımız sıkılıyor. Kimlerin başlaması gerektiği önceden belirlenmişti.

Sağmalcılar'ın bu karışıklıktan haberi olmayabilir. İlk fırsatta haber vermenin yolunu bulmalıyız.

Temiz havada canlandık. Bu kadar etkili olabileceğini hiç düşünmemiştik. Belki de yıllardır, havasız koşullarda, hücrelerde kalmamızdan, havalandırmasızlıktan doğan alışkanlığımız, içimizi dolduracak derin, mis gibi bir soğuğa, bol oksijene uzak kalışımız bunun nedeni.

Hücrelerin yasakladığı güneşte baştan aşağı yıkandık. İliklerimize kadar ısındık. Tatlı bir ürperti, ılıklik, hafiflik kapladı içimizi. Bol oksijen kanımıza kan, canımıza can kattı. Ayların havasızlığını bir anda unuttuk.

Çok geçmeden cezaevinden 2. grup geliverdi.

Doğrudan içeri alındılar. Anlaşılan durumu kötü gözükten herkes hastaneye yatırılacaktı. Yeni politika bu!

"Cezaevinde ölüm istenmiyor!"

Akşama doğru, eylemi program gereği 40. günde bırakan Metrisli bazı arkadaşların cezaevine sevki okundu. Doğru dürüst tedavi bile edilmedik. Hastanede yeni geleceklere yer açmak için mi bu sürat? Sağlıklarımızı düzeltmeden öte, ölümlerimizi önlemenin eli ayağa dolaşmış telaşının sürati bu.

44. Gün 26 Mayıs 1984 Cumartesi

Koğuş 10x8x4 metre ebadında. Bina Osmanlı'dan kalma. Dış pencereler 2x1 metre. İçeri doğru derin. Duvarlar kalın. Dış pencerelerin karşısına düşen koğuşun diğer cephesi boydan boya camkan, sadece arada sütunlar var ve önündeki koridor camından da ön bahçeye bakılabiliyor. Güneş gündüz içeriyi yıkıyor. Geceleri ayla karşı karşıyayız. Cezaevinden farklı; gündüzleri güneşte, geceleri ayın altındayız.

Tutuklular için üç koğuş hazırlanmış. Biri bayanlar için. Erkek tutuklular için ayrılan iki koğuşun kapıları birbirine bakıyor. Arada tuvalet ve mutfak var.

Koğuşa yiyecek sokmuyoruz. "Yemek yiyorlar" demagojisi için malzeme vermiyoruz. Disiplinimiz gereği, açlık grevini bırakanlar yemek saatinde karşı koğuşa geçiyorlar. Orada hastanenin tabldot yemeğini yiyorlar. Kantinden bazı şeyler de alıyorlar.

Doktorlar ilgisiz. Koğuşa uğramıyorlar. Bir hemşire her gün tansiyon ve nabız kontrolü için geliyor.

Tansiyonlar, üst 6-9, alt 3-5... Koğuş havadar, püfür püfür esiyor. Tansiyonlarımız biraz yükseldi. Kandaki şeker oranı çok düştü. Üşüyoruz. Hava sıcak, gömlekle bile terlenebilecekken kazaklarıyız. Yazı getiren baharın son günleri ne yapsa ısıtamıyor aç bedenlerimizi.

Görevli üsteğmen pısrık, insiyatifsiz. Erler özel seçilmiş, yetiştirilmiş, şartlandırılmış, önyargılı. Başlarındaki çavuş alabildiğine insiyatifli ve sahte-

kar. Aynı zamanda hırsız da. Eylemi bitiren arkadaşların kahvaltılarında çalışıyor. Birkaç kez ikaz ettik, aldırış etmiyor. Birçok konuda bilinçli olarak sorun çıkarıyorlar. Üstlerinden hastanenin sıkı ve disiplinli olması emrini aldıkları belli. Tepki göstereceğimizi bildikleri için psikolojik savaş yöntemlerine başvuruyorlar. Bu da onu tamamlayan bir parça. Dışta güvenlik bir kat daha arttı. Biz ölümlerle boğuşuyoruz, onlar telaşa kapılıyor. Bu haldeyken nasıl oluyor da kaçabileceğimizi düşünebiliyorlar. Mantiğımız almıyor.

Güvenlikten sorumlu üstteğmen tam bir gestapo subayı. Duvar kadar hissiz, katı; insani değerler, gelenekler, ahlaki davranış ondan çok uzak. Varsa yoksa "emir". Emre göre yaşıyor. Arkadaşların anlattıklarından edindiğim izlenime göre cezaevi buraya göre çok rahat.

Gazete veriliyor ama akşama doğru. Askerler kendileri okuyup veriyorlar. Bu tip keyfi uygulamalar yaygın. Bir şeyler yapmalıyız. Haklarımızı sonuna kadar aramak direnişçi geleneğimizin bir parçası. Direniş içinde olmamız, karşılaştığımız baskı ve keyfiliklere yeni direnişlerle karşı koymamıza engel değil.

Direnişimizde önemli sorumluluklar taşıyan iki yoldaş daha aramıza katıldı. Onlardan direniş üzerine ayrıntılı bilgiler öğrendik. Neler düşünüldüğünü, olası gelişmeleri ve tavrımızın ne olması gerektiğini konuştuk, tartıştık...

"Korkmayın, biz sözümüzün eriyiz. Siyasi tarihimizde verdiğimiz hiçbir sözden caymadık, dost da

düşman da bizi (hep) böyle tanır.

“Cesetlerimizle cezaevlerinin daha kötü olmasını değil, iyi olmasını sağlayacağız. Ve şanlı direnişimizin siyasal etkisiyle, Türkiye cezaevlerinde yeni bir atılım geleneği yeşerip boy verecektir. Ve yine biliyoruz, bu çetin ve zorlu mücadelede davaya bağlılık da, severek ölümü kucaklama yanında alçaklık ve ihanet de olacaktır.” (Ölüm Orucu öncesi çıkan bir yazıdan)

45. Gün 27 Mayıs 1984 Pazar

Koğuş geniş ve rahat, sadece tuvaletin koğuştan ayrı olması sıkıntı yaratıyor.

Baharın yaza dayanmış bir günü. Bütün bulutları delip geçen güneş, koğuş camlarından içeri giriyor. İnsanın içini ısıtan ve rahatlatan bir sıcaklık bu. Aylardan sonra güneş ışığı ilk kez kemiklerimizde, yok yok daha içeride, iliklerimizde...

Koğuş camları hastanenin yemyeşil çamlarına bakıyor. Baharın hasret kaldığımız canlılığını, yeşilliğini seyrediyoruz. Yıllar var yeşillığe böylesine doya doya bakamadık.

20 civarında yatak var. Sayı değişebiliyor. Karşı koğuşa ranza getirilip götürülebiliyor.

Hissedilen canlılık içindeyiz. Temiz hava ve güneş, bir de su yaşam değil mi?..

Neşemiz yerinde ve moralimiz yüksek. 45 günlük açlıkta ağız dolusu, sarsıla sarsıla gülünebiliyormuş demek.

Düşündüğümüz ya da düşünebildiğimiz tek şey var cezaevi... Acaba yoldaşlar ne yapıyor? Zulüm

ne yapıyor? Ne hinlikler kuruyor?

Eylemimiz yeni bir aşamaya girecek bugün, Ölüm Orucu aşamasına...

Ölüme uzanan, dönüşü olmayan maraton başlıyor...

“Cesetlerimizle faşizmin saldırılarına barikat kuracağız!” dedik. Bunu gösterme saati yaklaşıyor.

“Burnumuzun sürtülmesini” bekleyenleri hayal kırıklığına uğratacağız.

Hastanede Ölüm Orucu direnişçilerinden bir kişi var Sağmalcılar’dan... Diğerleri henüz getirilmedi.

Öğleden sonra yetkili bir kişi ile görüşme talep edildi. Eylem programını tamamlayan arkadaşlar için. Günlerden pazar olmasına karşın, tutuklu koğuşlardan sorumlu yarbay rütbeli doktor geldi. Eylemimizi, amacımızı ve programımızı anlattık. Program gereği bitiren arkadaşlara serum takılacak.

Akşama doğru bu arkadaşlar yan koğuşa geçtiler. Oraya ranza taşındı. Serum takıldıktan sonra, yanlarına geçmiş olsun ziyaretine gittik.

Gece bir faşist getirildi. Tutuklu. Kabul etmedik. Görevli subay bizi tek koğuşa toplamak istedi. Amaç, getirilen faşisti boşalan koğuşa yerleştirmek... Karşı çıktık. 30-40 inzibat eriyle operasyon yaptılar. Yüzbaşı koğuşa girmekten kaçındı. Askerleri öne sürdü. Eylemi yeni bırakan yoldaşlar sürüklenerek yanımıza getirildi. Öfkeliyiz. Yoldaşlar direndiler. Sloganlarımız hastane duvarlarında yankılandı.

46. Gün 23 Mayıs 1984 Pazartesi

Radyoyu her sabah bir arkadaş erkenden açıyor. Sahibi psikolojik hasta "Horoz". Yoksa radyo dinlemek de yasak bize. Bir yıl aradan (1983 Ağustos'undan) sonra ilk kez radyo dinleme olanağına burada kavuştuk.

Neredeyse radyoların dalgalarını unutmuşuz. Hiç özlenecek gibi değil ama radyo cızırtısını bile özlemiştir. Radyo burada bizi dünyada olan bitenden haberdar eden gözümüz kulağımız. Dünyayı koğuşumuza taşıyan elimiz, ayağımız.

BBC'yi dinlemek istiyoruz. Çünkü 12 Eylül sansürünün kesip biçtiği tüm haberler BBC'de sansür duvarını delip geçiyor. Bir parça kablo gerek, henüz bulamadık.

Metris'ten, Ölüm Orucu direnişçileri Avni Turan ve Zeynel Polat'ı getirdiler. Kapıda karşılayıp kucaklaştık. Metris hakkında daha net bilgiler öğreniyoruz.

Direniş meyvesini vermekte gecikmedi. Operasyona neden olan faşisti alıp götürdüler. Arkadaşlar koğuşlarına döndü. Günlük ihtiyaçlarımızı onlar karşılıyor.

47. Gün 29 Mayıs 1984 Salı

Hastane yaşamında yeni bir gün. Aylardan sonra ilk kez ziyaret...

Öğleden sonra ziyarete çıktık.

Uzun bir aradan sonra ilk kez karşılaşmanın özlem ve heyecanı vardı. Aileleri üzüntülü gördük. Yakınlarını kaybedecek olmanın kaçınılmaz üzü-

tüsü. Ağlayanlar oldu. İçine atanlar, belli etmemek için zorlananlar oldu. Buruk bir sevinci paylaştık, aylardan sonra. Belki tel örgüler arkasında da olsa, yüz yüze gelemeyeceğiz. Buruk da olsa, sevinçleri paylaşamayacağız.

Direnişimizin amaçlarını ve taleplerini anlattık. Coşkumuz ve kararlılığımızdan etkilendiler. Yasımızı tutmamalarını istedik.

Ölüm Orucu gönüllüsü dört yoldaş Sağmalcılar'dan getirildiler. Koğuşa sedye ile taşıldılar. Dönüşte beş arkadaşı alıp gittiler. Gidenlerle kucaklaşıp vedalaştık. Biri kısa bir konuşma yaptı. Fazlasıyla etkilendik. Bütün duygularımız ayaklandı, duygu seline kapıldık. Coşku dolu bir atmosfer... Dokunsak boşalacak gözler... Ürpertici bir hüzün...

Gelenleri dinliyoruz. Konu: Ölüm Orucu anonsu. İdarenin şaşkınlığını görmeye değermiş.

Doktorlar her saat başı direnişçileri kontrole başlamışlar. Doktorlar direnişçilerin direnişiyle mekik dokuyorlarmış.

48. Gün 30 Mayıs 1984 Çarşamba

Güne her zamanki gibi başladık. Radyo cızırtısı kulakları tırmalıyor, oldukça rahatsız ediyor. Cızırtıya özlemimiz çabuk bitti. Bir yoldaş BBC'yi arıyor. Çaresiz katlanacağız. Dünyada ne oluyor, öğreneceğiz. Direnişimiz nerelere, nasıl ulaşmış, dinleyeceğiz. Dünya kamuoyunda sesimizin yankısını duyacağız.

Yoldaşlar bir bir uyandılar.

El yüz yıkama... Ağız temizliği...

Sohbetler derken öğleni bulduk.

Fatih sürekli hıçkırıp durdu. Sık sık kusuyor. En halsiz gözüken o. Ölüme karşı hepimizden bir adım önde görünüyor. Öğleden sonra avukat ziyaretiydi. Aylardan sonra ilk kez. Yüzlerini unutmuşuz, yüzlerimizi unutmuşlar. Tel örgüler arasında birbirimizi zor seçiyoruz. Ama daha çok onlar bizi seçemiyor. Bu kadar mı değiştik? Direnişimizin amacını ve taleplerini anlattık. Ölüm Orucuna gidenlerin isimlerini aldılar. Girişimlerini sürdürecekler. Onların desteğine ihtiyacımız var.

Kırmızı karanfil ve kolonya istedik.

Bazı ailelerin gözaltına alındığını söylediler. Taksim Anıtı'na siyah çelenk koymuşlar. Kamuoyuna mesajımızı iletmişler. "Cezaevleri düzeltilsin, Ölüm Orucuna Son!"

Yakınlarımızın çabaları onurlandırıyor bizi... Bu kadarını beklemiyorduk doğrusu... Dört yılın direnişi, ürünlerini yeni yeni veriyor. Hem de ülke üzerinde ölü sessizliğinin hüküm sürdüğü, bir yaprağın dahi kımıldamadığı, yılgınlığın kol gezdiği zamanda sokağa dökülerek...

49. Gün 31 Mayıs 1984 Perşembe

Sabah Mürsel Göleli ve B. K., öğleden sonra da Şaban Şen, getirildi cezaevinden. Üçü de Ölüm Orucu gönüllüsü.

Açlığın ve işkence haline dönüşen araba yolculuğunun etkisiyle bitkindiler. Onlar da sedye ile getirildiler. Temiz hava onları da canlandırdı. Hücrelerden güneşe, havaya çıkmanın, ciğerleri tam şişi-

ren derin bir soluk almanın sonucu, istisnasız herkes çarpıcı canlılığı hissediyor ilk anda. Koğuşa her yeni gelen yeni bir mutluluğun kaynağı oluyor. Uzun süredir birbirini görememenin, konuşmanın özlemi gideriliyor. Dostlar buluşuyor. Kuşkusuz sıradan bir buluşma değil bu. Belki de sonuncusu, işte paylaşılan da bu.

Ölümü düşünüyor insan, kendisini bekleyen zorlukları...

Bir yandan da yaşamın güzelliklerini düşünüyor.

Kararlıyız. Görevimizi başaracağız. Devrimci bilincimiz ve irademiz yaşama isteğine karşı koyacak. Onu geçecek... Güçlüyüz.

Akşam Metrisli üç arkadaş program gereği direnişi bıraktı. Onlar için serum istenmesi... Koğuşa değiştirmeleri... Hemşirenin nöbetçi olmamasına rağmen, bekleyip serum takması... Sonra onları ziyaret edişimiz...

Direnişe bir gün daha eklendi. Ölüme bir adım daha yaklaştık.

50. Gün 1 Haziran 1984 Cuma

Koğuşa süpüren, temizleyen, paspas eden... Yatakları temizleyen, tükürük hokkalarını boşaltan... Bizi tıraş eden, tuvalete götürüp getiren, eylemi program gereği bırakan arkadaşlar hep... zorunluktan. Yardımcıya ihtiyacımız var, istedik, daha vermediler.

Yanımızda sürekli kalacak iki arkadaş talep edeceğiz.

Açlık grevini bitirenleri uyarıyoruz. Besin alma-

da dikkatli olmalılar. Kusma, ishal, kabızlık, hemo-
roit kanaması, ödem, uykusuzluk, sinirlilik, mide
yanmaları vb. rahatsızlığı çekenler olabiliyor. Se-
rum bir avantaj; vücut fonksiyonlarını düzenliyor.
Ya cezaevindekiler? Onların bu olanağı yok. Hemşi-
re dün akşam eylemi bitirenlere serum takmayaca-
ğını söyledi. Şaşırdık, nedeni cezaevine götürüle-
cek olmaları... Bu kadarı fazla... Neden bu acele?

Radyo-TV'de yönetimin en yetkili kişisi konu-
yor! "Sürekli doktor kontrolündeler." Hayret!.. Gel-
dik geleli bir kez olsun uğrayan doktor yok. "Nasil-
sınız?" diyen bile çıkmadı.

Yıllar var ki, kendimizin doktoru olmayı öğren-
dik biz...

Hemşire insancıl bir kadın. "Bir doktorun hasta-
sına bakmadığına ilk kez tanık oluyorum. Hiçbir
doktor hekimlik yeminine aykırı davranış içinde
olamaz" diyor. Ayrılırken üzgündü. Öğleden önce
dört yoldaşı Metris'e uğurladık. Öğleden sonra Sağ-
malcılar'dan üç Ölüm Orucu direnişçisi geldi. Gide-
cek olanlar yeni gelenleri görmek istediler. Subay-
la tartışma çıktı. Sonuçta koridorda görüşmelerini
kabul etti.

Vedalaşmamız duygulu bir atmosfer içinde ol-
du. Biri gözyaşını tutamadı ve de gözyaşları yanak-
larından süzüldü. Kucakladığım yoldaşı bir türlü
bırakamadım. Acaba son kez mi kucaklaşma? Bir
daha yüz yüze gelemeyecek miyiz? Kafam da karı-
şık, duygularım da... Duygularım şaşkın. Gülmekle
ağlamak arası, hüznle sevinç arası, kavuşma özle-
miyle ayrıldık... Hem de bir daha kavuşulamayacak

olmanın ayrılık acısıyla...

Uzaklaşırken içimden seslendim ona!

“Yoldaş, sen kafanla, yüreğinle, her şeyinle buradasın. Cezavine giden sadece bedenin. Biz bu kavgada görev bölüşümü yapmadık mı birlikte? Bugün önde biz isek, yarını kucaklayacak da sizsiniz. Kavgamızın geride kalacaklara ihtiyacı var. Güle güle yoldaş! Güle güle...”

51. Gün 2 Haziran 1984 Cumartesi

51. günün bizi yürekten yaralayacağını nereden bilebilirdik. Özlem Bilgin'e serum verildiğini duyduk. Kendisiyle konuşma imkanımız olsaydı, eylemi sonuna kadar götürebilirdi. Metris'te uzun süredir tecrit koşullarında yalnız kalmaları oldukça yıpratmış onları. S. P. gün boyu düşünceli ve dalgındı. Gözden kaçmadı.

Akşama doğru bir arkadaşla konuştu. Eylemi götürmeyeceğini, bırakmak istediğini söyledi. Peki neden? “Ölüme hazır değilim, bugüne kadar kendimi ve sizi kandırmışım.”

Tamam. Tükendi... Onursuz yaşamı onurlu ölümüne tercih etti...

Bir yıldız gibi kaydı, gitti, ışığı bitti.

“S. P.” diyoruz. “Bu tavır düşmanı cesaretlendirecek...”

“Bu tavır açlığa ve ölüme yenilmektir...”

“Bu tavır baştan beri bizlere karşı samimi olmaktır...”

“Bu tavır eylemi kırmaktır...”

“Bu tavır ihanettir...” diyoruz.

Hepsini kabul ediyor. “Ne söylerseniz söyleyin, haklısınız.” diyor. Kararını vermiş...

Tekrar düşünmesini istiyoruz. Yatağına gidiyor..

Birkaç saat sonra yeniden geldiğinde aynı şeyleri yineliyor. Kararı kesin!..

Koğuştan gitmesini istiyoruz.

Moralimiz bir an için bozuluyor. Konuşmak bile istemiyor kimse. Böylesi olasılıkları önceden düşünmedik değil, düşündük. Bunun için gönüllülere defalarca soruldu, yazışıldı, gönüllüler arasından birinci ekibi seçmek için. Buna rağmen, eylem içinde zaaflarına, düzen bağlarına yenik düşebilecek olanların olabileceğini düşünüyorduk. Ama şimdi, burada yüz yüze gelmek başka bir şey...

İnsan en yakınından hançer yiyince yürek acısı daha büyük oluyor.

Düşmanın bu olaydan cesaret alarak yeni saldırılara girişebileceğini konuşuyoruz aramızda. Daha duyarlı olmalıyız. Akşam BBC'yi dinledik. İki gün oldu bu olanağa kavuşalı. Türkiye haber bülteni “Ölüm Orucu eyleminin sürdüğünü ve iki kişinin öldüğünü” söyledi. İsimleri verdi. Haber doğru değil. Henüz ölen yoktu.

BBC her şeye karşın eylemimize ilgi gösteriyor. Dünya çapında etkinlik taşıyan bir yayın kurumu. Kopkoyu sansür ve yayın yasağı koşullarında, direnişimizden haberleri o yayıyor.

Sesimiz BBC'de her akşam yankısını buluyor.

52. Gün 3 Haziran 1984 Pazar

“Canavar gibiyim.”

Bu deyiş, her “nasılsın” sorusuna verdiğimiz de-
ğişmez yanıt. Bir yoldaş başlattı, biz de benimse-
dik. Direniş ve kararlılığımızın en özlü ifadesi.

Evet... bugün de “canavar gibiyiz”... bitkiniz...
halsizlik var... tansiyon düşük, nabız çok aşağılar-
da... ağızımızda bir türlü gitmeyen çamur gibi mad-
de... tenimiz çok kötü kokuyor... ama yine de cana-
var gibiyiz.

Hiçbir saldırı engelleyemez bizi... Her şeyi, zul-
mü, yalanı dolanı aşıp gidecek eylemimiz.

İhanetleri yaşasak da, sürece eylemimiz... Ta ki
ölümlerimiz zaferi kucaklayana dek...

52. gündeyiz ve hala yaşıyoruz, tıp bilimini şaş-
kına çeviren, ölümlerle savaş deneyini zorlayan bir
irade ile.

İlk önce, düşünce olarak ölümün korkulacak bir
şey olmadığını kavramak gerek. Bunu bir kez kav-
radı mı insan, ölümün korkutuculuğu ve soğukluğu
yok oluyor... Yaşama arzusu duymadığımı söyleye-
mem. Her insan mutlaka ister bunu. Ama ölmeyi,
yaşamının tüm gayesi olan mücadelenin zaferi için
bir araç olarak görmeye başlayınca, “kazanmak az-
mi” yaşama olan tutkuyu, ona duyulan özlemi yok
ediveriyor. Ölümü kucaklamak düşüncesi, bunu
devrimci bir görev olarak gerçekleştirmek düşün-
cesi tüm duygulara egemen hale geliyor. Her şey
varılmak istenen amaca tabi olduğu için, nefes al-
manın, su içmenin, sohbet etmenin, yürümenin...
kısaca her şeyin olağanüstü hiçbir özelliği kalmı-
yor. Ölüm sıradanlaşıyor insanın gözünde. Ne mu-
cizevi, ne de tanrısal bir özellik taşımadığını anlı-

yorsun.

Yaşam ile ölüm arasında bir tercih yaparken insanın iç dünyasında fırtınalar kopuyor. Ne denirse densin, ölümü tercih öyle bir çırpıda olmuyor. Bir yanda inançlar... Uğruna her türlü bedeli ödemeyi göze aldığın bir dünyanın, bir yaşamın kurulması davası... Bir yanda yaşamın kendisi.

İkisini karşı karşıya koymaya ne gerek var denilebilir. Ama bu senin iradene bağlı değil ki. Zaferi kazanmak senin yaşama veda etmeni gerektirirse, tüm insanlığın daha iyi yaşamı uğruna ölüm senin için kaçınılmaz hale gelirse ne yapabilirsin ki...

52 gündür bedenimin yaşama isteğine karşı savaşıyorum... Zaman zaman yaşamı bayağı özlüyorum. "Zayıflık mı bu?" diye sorduğum oluyor kendime. Oysa öyle değil, öyle insani bir duygu ki bu, nasıl anlatmalı...

Yine de yaptığım tercihten kuşku duymuyorum. Ölüm benim için zor olmayacak.

Apo yüksek sesle konuştu bugün. Kulakları iyi işitmiyor. Bakışları canlılığını yitirdi. Ölü bakışları. Gözbebeklerinde kayma var. Nerede o capcanlı, vücudunun her zerresiyle, hele de gözleriyle gülen Apo?

"Apo nasılsın?" diyorum.

"İyidir iyi!" diyor.

Hep aynı cevap...

53. Gün 4 Haziran 1984 Pazartesi

Sıradan bir gün. Değişen, bir şey yok. Ama ölüme bir gün daha yaklaştık.

54. Gün 5 Haziran 1984 Salı

Hastanede ikinci ziyaret günü...

Yardımcı arkadaş günlük işlerine erken başladı. Tuvalete götürme, temizlik, yatakları düzeltme, tıraş etme... derken zaman geldi geçti.

Ziyaret öncesi Hasan getirildi cezaevinden. Sedyeye ile koğuşa taşındı. Daha kapıdan girer girmez geldiğini belli ediyor...

“Misafir kabul ediyor musunuz?” Katıla katıla güldük. Ayağa kalkabilenler gidip kucakladılar onu. Sohbet ettik. Konu yine cezaevi. Direniş ekibi Hasan’ın katılmasıyla -bir kişi hariç- hastanede şimdi.

Ziyarete tekerlekli sedye koltuğu ile gidip geldik. Görüş boyu ayakta beklemek, yürüyerek gidip gelmek zordu.

Tek tek çıkıldı. Ziyaretçiler kalabalıktı, ağlaştılar... Sesleri koridordan taşıtı. Yürekleri yaktı... Korkunç bir ses... Feryat... Ağlama... Bir gönüllünün yengesi... Çabamız duygusal bir atmosferin oluşmasını engellemeye yetmedi. Onlardan metin olmalarını ve kendilerini bizim ölümümüze hazırlamalarını istedik.

Ortak isteğimiz, Karacaahmet Mezarlığı’na toplu gömülmek.

Kısa görüş süresinde harcadığımız efor nedeniyle bitkiniz. Bedenimizin yorgunluğa tahammül gücü çok sınırlı. Sinirlerimiz de zayıflamaya başladı.

Ziyaret öncesi bir müstahdem geldi... Nihayet!.. İlgili dilekçelerimizin, aile ve avukatlarımızın zorlaması olsa gerek. Yaşlı bir amca... Kendisiyle ko-

nuştuk. Koğuşun süpürülmesi, paspas edilmesi, yatak ve çarşafların düzeltilmesine yardımcı olacak...

Akşam ziyaretten gelen çiçekleri yerleştirdik kavanozlara. Koğuş rengarenk, şimdi açlık kokuşması bahar kokusuna yenildi. En çok karanfil var. Kırmızı karanfil... Yeni bir hava. Yeni bir güzellik bu. İnsanın içini ısıtan, içini ferahlatan bir güzellik... Yıllar sonra çiçeklere bu denli duyulan insani hisler... Duygularımızı usul usul okşayan tatlı bir sıcaklık...

55. Gün 6 Haziran 1984 Çarşamba

Çoğunluk boylu boyunca yataktayız. Kalkıp dolaşabilen arkadaş çok az. Yürümek zor. Ayaklarımız bedenimizi taşıyor.

Bugün avukat görüşü. İkinci kez görüştük avukatlarla. Belki de son kez bu görüş. İsteklerimizi sıraladık. Kızıl bant yapmak için kırmızı tişört istedik. Avukatlar yetkililerle konuştuklarını söylediler. Tek tip elbiseyi kabul edersek taleplerimizi yerine getireceklerini söylemişler. Boşa gayret, sivil elbiseler verilmeli.

“Karar verecek yoldaşlar cezaevinde. Oraya gidin, biz, onlar ne derse onu yapacağız, pazarlığı bizle değil onlarla yapsınlar.” dedik.

Cezaevinde ikinci Ölüm Orucu ekibi eyleme başlayacak bugün. Zulmü bir kez daha şaşırtmanın mutluluğunu yaşayacağız.

Akşam Metrisli son grup da açlık grevini bitirdi. Beş gün geç başladıkları için 50. günleri yeni doldu

onların. Serum takıldı.

Ölüm Orucu ikinci ekibinde kimlere yer verildi, merak ediyoruz. Umarız bazı arkadaşların duygusallığıyla karar alınmaz. Bazı yoldaşların ikinci ekipte olmaları kararı çıkmamalı. Onlara ihtiyaç var... Bazı arkadaşların Ölüm Orucunda yer almalarına izin verilmemeli. Duygusallığa yer olmamalı...

56. Gün 7 Haziran 1984 Perşembe

Sabah 5.30 sularında kalp hastası bir arkadaş geldi cezaevinden. Çoğumuz uyanık, sevinç içindeyiz. Gelen arkadaşla coşkuyla kucaklaştık. Oldukça heyecanlı, durumu iyi değil. Neden geldiğini sorduk.

Kalbinden...

Genellikle yatakta olmamıza karşın, ayağa kalabiliyoruz. Bir iki yoldaş yardım istiyor.

Güne su içerek başladık.

Ağızlara mideden gelen özsuynun pası çökmüş. Aynı zamanda açlığın verdiği koku var. Dişleri iki kez fırçalıyoruz her gün. Ama ne fayda...

Tansiyonlar üst 6-8, alt 2-4 arasında. Yine de düşük... Programa göre 50. günde açlık grevini bırakan Metrisli arkadaşlar serum alıyorlar. Sadece püre, peynir yiyebiliyorlar. Henüz kendilerine gelemediler.

Gazeteler gelince önemli haberleri okuduk. Hepsi okumaya gücümüz yetmiyor. Gözler yoruluyor. Sık sık sohbet ediyoruz. Konu pek değişmiyor. Direnişimiz, cezaevi, yoldaşlar, aileler... Durumumuz giderek ağırlaşıyor... Suratlarımız çökmüş, vü-

cutlarımız küçülmüş durumda. Fatih'in hıçkırması kronikleşti. Açlık işkencesinin bir yan ürünü. Apo görmüyor, duymamaya da başladı artık. Hafif de bellek kaybı var. Ölüm bulutları Apo'dan yana toplanıyor. Bobby Sands **(x)** ölmeden birkaç gün önce görme ve işitme duyularını yitirmişti.

Ölümler çok uzakta değil, bizden biri gibi yanıbaşımızda.

Dursun ve Şener sık sık mide kanaması geçiriyor. 4-5 kez oldu şimdiye kadar.

Haydar'ın midesinden gelen yeşil şu köpükleniyor. Köpük kusuyor. Ama bu espri üretmesine, gülmesine, güldürmesine engel değil.

57. Gün 8 Haziran 1984 Cuma

Metris'ten getirilen ve 50. günde bırakan arkadaşlar taburcu edildiler. Bir nevi cezalandırma. Değil asker karavanası, perhiz yemeği dahi yiyemeyecek durumdalar.

Moralleri iyi. Gittikten 5-6 gün sonra destek açlık grevine başlayacaklar. Ayrılırken biri ağlıyor. Hoş bir durum değil. Duyguları duygusallığa dönüştürmemek gerek.

Öğlene doğru gittiler.

Koridor penceresinden Tayfun Özkök'ü gördük. Yürüyerek geldiği için sinirlendik. "Hiçbir düşman bu kadar alçak olamaz" diyen yoldaşlar var.

Tayfun pürneşe. Tüm neşesini koğuşa yayıyor.

(x) İrlanda'da Ölüm Orucunda yaşamını yitiren IRA'lı devrimci.

Koğuş düğün evi havasına giriyor. Morali çok yüksek. Konuşuyor, anlatıyor, eski hastane günlerini, cezaevini... Kendisi gelmek istememiş, 60. günlerde ölüm olur diye tutuşan cezaevi idaresi getirtmiş. "Sedyeye ben yatmak istemedim, son enerjim kalana kadar yatağa düşmemeye kararlıyım." diyor. Moral dopingimiz oluyor.

İkinci vakti cam önüne çıkıp güneşlendi.

Apo'ya Hasan gazete okuyor. Apo komaya girip çıkıyor. Yarı-koma hali. Çok coşkulu. Ölmeye sevdaalı desek yeridir... "İpi ilk kez ben göğüsleyeceğim" diyor. Başından beri Fatih'le şakalaşıyorlar. "Önce ben..." "Hayır ben..." ölüm kapmaca oynuyorlar.

Yine sinir harbi, onbaşı diğer tutukluların diyetini çalmış, münakaşa ediliyor kendisiyle. Aşağılık biri...

Bir arkadaş verilen özel izinle ziyarete çıktı. Çelenkçiler bırakılmış, şubede baskı-tehdit ile gözlelerini korkutmaya, sindirmeye çalışmışlar.

Akşam koğuşa saksı içinde yapılmış büyükçe bir çiçek geldi, bugünkü ziyaretçiden. Kartuşunda "Yaşamayı çok sevenlere sevgi ve saygılarımla" yazıyor.

Duygularımız dalgalanıyor... Uzaklara gidip çarpıyor, duygular topluyor, getiriyor bize... Evet, ilginç bir paradoks... Hep yaşamı en çok sevenler ölüme rahat, kolay gidiyor. Nice direnişçi, özgürlük savaşçısının ölüme giderken yaşam için söyledikleri bilincimizi dolduruyor. Evet, onlar da bizim gibi yaşamı seviyordu.

58. Gün 9 Haziran 1984 Cumartesi

Dursun, Fatih, Tayfun pencere önüne güneşlenmeye çıktılar. Hafta sonu, sakin bir gün.

Fatih'in hıçkırıkları biraz azaldı. Apo'nun durumu aynı.

Kimse olmadığı için tuvalete gidip gelmeye kalp hastası yoldaş yardım ediyor. Onun durumu da kötü. Olmaz, istemiyoruz dememize aldırış etmiyor. Kısmen "Horoz" yardımcı oluyor.

Ali Olgun kendini aratıyor.

Tayfun gezip dolaşiyor. Gören nekahet döneminde bir hasta sanır. İçimizde en dinç görünenler Hasan, Tayfun, H. Ç., Avni.

Bugün sandalyeden oturak (lazımlık) yaptık.

Bir arkadaş akşama doğru asteğmenin odasına gitti. Verilmeyen tişörtü almak için. Dönüşte bir de haberle geldi. Siper arkadaşımız Aysel Zehir'in anesi sıkıyönetim komutanlığına başvurmuş. Kızına zorla tıbbi müdahale yapılması için... Canımız sıkılıyor...

59. Gün 10 Haziran 1984 Pazar

Bugün tatil günü, değişik bir şey yok.

60. Gün 11 Haziran 1984 Pazartesi

Sabah erken saatte Sağmalcılar sevk komutanı geldi, yanında cezaevi doktorlarından biri var. S. P.'yi tedavi için getirmişler. İntihara kalkmış, onu da yarım bırakmış.

Doktor merakını gizlemedi, tek tek hepimizle sohbet etti. Apo'nun komada olduğunu anladı.

Doktor çok üzgün görünüyor, yapabileceği hiçbir şey yok...

Koşuş temizliğı ve bize yardımcı olması için cezaevinden iki arkadaş istiyoruz. Baştabipliğe ve Adli Müşavirliğe dilekçe verdik. Temiz bir yerde ölmek en insani hakkımız.

Bugünden sonra tansiyon ve nabız ölçtürölme-yecek. Zaten ölçtürmenin de bir anlamı yoktu. Tansiyon 4-2, tıbbi olarak nasıl değeriendirilir, bilemiyoruz. Ama biz yaşıyoruz işte. Bunun sırrı kolektif irade, birliktelik olsa gerek...

Apo bugün yataktan hiç çıkmadı. Ağır-laştı. Bilincini yitirdi. Tuvalet de götürülemedi. Tüm duyguları devre dışı. Duymuyor, konuşmuyor, görmüyor, sadece nefes alıyor. Bir ara kendisine gelir gibi oldu. Memleketine tel çekilmesini ve kızı Kurtuluş'un getirilmesini istedi.

Apo ölümün eşiğinde...

(...) annesinden bir telgraf, "Sizler ölmemelisiniz, yaşamalısınız."

Son günlerde Aysel Zehir'in durumu ağır-laşmıştı. Dün gece bilinci yerinde değiken kendisine tıbbi müdahalede bulunduğunu öğrendik.

61. Gün 12 Haziran 1984 Salı

Hastanedeki üçüncü ziyaret. Ailelerimizi bir kez daha göreceğimizi sanmıyorduk.

Açık ziyaret istedik. Kalkabilecek hal yok. Üç arkadaş bilincini yitirmiş durumda.

Öğle sonrası, görevli asteğmene arkadaşların ağır-laştıkları, tel örgünün orada görüş yapamaya-

cakları söylendi. Koğuşta yapılmasını istedik. “Üsteğmene söyleyeyim” dedi.

Üsteğmen kabul etmedi. Açık ziyarette direndik. Gergin bekleyiş. Aileler girişimde bulunabilir... Kimse haftaya sağ çıkacağını düşünmüyor. Mucizelere inanmıyor.

Sonuçta şuurunu yitirenler ve hasta arabasına binemeyecekler açık görüş yapacaklar. Toplam beş kişi. Araba ile ziyaretin bitiminde koğuş ziyareti başladı.

İlkin Fatih’in babası geldi. Sakindi. Bir konuşma yaptı. Geçmiş olsun dileklerinde bulundu. İkinci olarak Apo’nun annesi ve ağabeyi girdi içeri. Yeğenleri koridorda. Apo koridor penceresinin yanında yatıyor. Tebessüm ediyor. Ağabeyi durumu biliyor, metanetli. Annesi biraz şaşkın, ne olduğunu kavrayamamış bir hali var. Sessizce gözyaşı döküyor. Ağabeyi ile konuşuyoruz, çıkıyorlar. Aynı anda yeğeni giriyor içeri. Hışımla... “Amca!. Amca, nasılsın!” diyor... Bilincinin yerinde olmadığını anlıyor. Giderken zafer işareti yaparak, “Amcamın, şehitlerimizimizin hesabını soracağız!” diye bağıyor... İşte bize en büyük armağan.

İbrahim’e kalabalık bir ziyaretçi topluluğu geldi. Büyükler ağlıyor. Eşi metanetli... bilinçli... ağlamaya çalışıyor. Kızı suskun. Daha çok küçük. Ne olduğunu bilemiyor. Şaşkın...

Ziyaret sonrası sessizlik... Konuşma arzusu duyuyor gibiyiz... Giderek duygusal atmosfer dağıldı. Sohbeta koyulduk yine. Konu, ziyaretçilerin durumu...

Kırmızı masa örtüsü, radyo, kolonya, iç çamaşırı ve bol miktarda çiçek geldi. Verildi.

Örtü koğuşun tam ortasında duran masaya serildi.

Koğuş çiçek bahçesine benzedi. Güller, karanfiller bir başka güzel...

Radyomuz üç dalgalı, tüm yayınları dinleyebiliyoruz.

Yaşam sürüyor. El-ayak henüz bilincin emrinde, o halde çalışmalı, üretmeliyiz.

Daha önce gelen kırmızı tişörtleri kesip, alınımıza takmak için bant yapıyoruz.

Gözler en duyarlı organ, ışık en büyük dostu iken şimdi en büyük düşmanı. Azı çoğu değil, ışığın hepsi. Işığın söndürülmesini istedik. Cevap: "Hayır". Neymiş?.. Güvenlik!.. Kaçarmışız... El insaf!.. Yürüyemiyoruz değil, ölüyoruz, nasıl kaçacağız?.. Zulmün temsilcileri aşağılık... Işığa karşı tek çözüm (siyasi polisten bu yana ne kadar alerji duysak da) göz bandı takmak. Takıyoruz. Dursun, Apo'nun alınına kırmızı bandı sade ve kısa süren bir törenle özenle taktı. Bu durumda olan bir insana verilebilecek en güzel armağan olmalı. Bantlar direnişimizin simgesi...

62. Gün 13 Haziran 1984 Çarşamba

Sabah hemşire geldi. Başhekimin geleceğini haber verdi. Dilekçelerimizden dolayı geliyor olmalı.

Başhekimle bir arkadaş konuşacak. Sorunları anlatacak. Çözümlemesini isteyecek.

Başhekim ve avanesi içeri girdi. Başhekim gene-

ral... Erdoğan Ererdal.

Önce Fatih'e bir şeyler söyledi. Bilincini yitirmek üzere olduğu söylendi. "O zaman bıraksın" dedi. Tartıştık.

Sonra Apo'nun yanına geldi, soru sordu. Apo'nun bilincini yitirdiğini söyleyince "serseri", "gebersin" türünden laflar etti. Gereken cevabı anında verdik. Şaşırdı kaldı.

Tam bir sinir savaşı. Herkes sinirli, sakın biri var: Avni Turan.

Hastane değil, işkencehane adeta.

Başhekimin bize kin beslediği her halinden belliydi. İnsanlığın zerresi yok. Öğleden sonra avukat görüşü. Ama yasak, generalin intikamı!..

Akşama Apo iki kez yataktan fırladı. Birinde yere düştü, birinde duvara çarptı. Düzeltip yatağına yerleştirildi. Yan tarafına yastık kondu, tekrar fırlayıp duvara çarpmaması için. Apo komada, bilinç kaybı tam... Tüm sorulara iki sözcükle cevap veriyor: "İyidir iyi". Başka söz yok.

Haydar ve Fatih'in inlemeleri yoğunlaştı. Çok acı çekiyorlar.

Ölüm adım adım yaklaşıyor. Önce çift görme, görüntünün bulanıklaşması, sonra kulaklar işitmiyor... Refleksler zayıflıyor, en son bilinç kaybı... Koma...

63. Gün 14 Haziran 1984 Perşembe

Koğuş dışarıdan bakanlara "Burada devrimciler Ölüm Orucunda" dedirten bir güzellik içinde. Masanın kırmızı örtüsünü almak istiyorlar.

Karşı çıkıyoruz. Asteğmenle tartışma çıkıyor. Kendisi almaya cesaret edemiyor. Gidiyor. Üsteğmene ihbar eden onbaşı. Üsteğmen emretmiş.

Hemşire geldi. Bilincini yitiren üç gönüllü ile Şener ve H. Ç. dışındakilerin taburcu olduğunu söyledi. Akıllarınca cezalandırıyorlar. Şener'in tansiyonu çok düşük. H. Ç. bir tarafının tutmadığını söylüyor.

Nerede öleceğimiz hiç önemli değil. Cezaevi bizim için daha iyi. Dostların arasında, onların direniş şarkıları, türküleri, zafer sloganları arasında ölmek her devrimciye nasip olmaz.

Gitme hazırlığı... Ardından bekleyiş... Konuşmalar... Ne yapabilirler? Bayıldığımızda serum takarlarsa ayılınca atacağız. Her olasılığı düşünmeye çalışıyoruz.

Öğleye doğru Avni ve Zeynel, Metris'e gittiler. Kucaklaştık, moralleri çok iyi.

Öğleden sonra masa örtüsü için dilekçe verdik. Kırmızıya neden düşmanlık duyulduğunu sorduk. Anayasada ve hiçbir yasada böyle bir yasak yok, bayrağın rengi bile kırmızı diye yazdık. Masa örtüsünü vermeyeceğiz, zorla almaya kalkışarlarsa doğacak her şeyin sorumlusu kendileri olacak.

Üsteğmen 20 askerle koridorda görüldü. Operasyon geçti aklımızdan ama yapmadılar. Üsteğmenle tartışıldı.

Akşam saat 18.00... Hala götürmediler. Bugün gitmeyiz herhalde. Masa örtüsünü de almadılar.

Saat 20.00. Apo'nun ağzından köpükler gelmeye başladı. Nefes alışları derinleşti. Hırıltı çıkarıyor.

Tayfun baktı. Nabız yükselmiş. Apo ölümü kucaklamaya hazırlanıyor. Onu izlemeye koyulduk.

Saat 23.15... Apo'nun nefes alması iyice derinleşti. Mürsel yanında.

Saat 23.35... Bir boşluk... Sessizlik... Hırıltı duyulmadı. Yan yatakta sohbet var.

Kısa bir süre sonra Mürsel seslendi: "Yoldaşlar, Apo şehit oldu herhalde."

Yüreğimin bir parçası koparıldı, acıyla irkildim. Kısa bir şok. Sessizlik... Yoldaşımıza bakıyoruz.

Tayfun nabzına bakmak için gidiyor. Nabız atmıyor. Saat 23.40...

Apo ipi ilk göğüsleyen...

Baştan beri bunu arzulamıştı hep... Öyle sessiz, sakın kucakladı ki ölümü...

Günlerdir kafamdaki "Ölüm nasıl gerçekleşecek?" sorusu da yanıtlandı.

Kafamızdaki ölümü nihayet yendik. Bunun huzuru acımızı bastırıyor.

Tayfun, "Horoz" ve kalp hastası yoldaş, yoldaşımızı tören için hazırlıyorlar.

Görevlilere haber vermedik. Tören yapınca nasıl olsa anlayacaklar. Tören bitmeden yoldaşımızı teslim etmek yok...

64. Gün 15 Haziran 1984 Cuma

Saat 24.00'ü geçiyor.

Yeni bir gün...

Apo'nun bedeni yavaş yavaş soğudu. Ama yaşadığı anların sıcaklığı hala yaşıyor. Onunla ilgili konuşmalarımıza konuk oluyor. Tayfun çenesini,

ayak başparmaklarını bağladı. Ellerini bedenine bi-tiştirdi. Çamaşırlarını değiştirdi.

Tören için şehidimizin yatağı hazırlandı. Yatak baştan başa kırmızı güller, karanfillerle süslü.

Haydar ve Fatih'in dışında hepimiz ayaktayız. Onlar bilinç kaybı nedeniyle farkında değiller olan bitenin.

Önce yatağın kenarına sıra sıra dizildik. Bir yol-daş Apo'nun anısına kısa bir konuşma yaptı. Saygı duruşuna geçtik. Hasan saygı duruşunda "Güneşi İçenlerin Türküsü"nü söyledi.

Fatih ve Haydar'a Apo'nun şehit olduğu söylen-di. Fatih yatağında doğruldu. Bizimle birlikte "Apo'lar Ölmez" diye bağırdı. Sol yumruğu hava-daydı. Haydar kavramakta güçlük çekiyor. Anlayın-ca yumruğunu havaya kaldırıp sıktı. Bağırmaq iste-di ama bağıramadı. Ağzından anlaşılmaz sözcükler döküldü.

Sloganlarımız tüm hastaneyi inletti. Direnişin 64. gününde bu kadar ses çıkarabilmiş olmamıza şaşıyoruz. Nereden bulduk bu kadar enerjiyi.

"Apo'lar Ölmez"

"Zaferi Cesetlerimizle Kazanacağız"

"Apo'nun Katili Oligarşi"

"Apo'nun Hesabı Sorulacak"

Katafalk önünde olduğu gibi, nöbet tutuyoruz. Bir kişi ayakucunda, bir kişi başında, bir dakika bekliyoruz.

Marşlar söylüyoruz.

"Yangınlara fazla bakan gözler yaşarmaz."

"Alını kızıl yıldızlı baş secdeye varmaz" derken

Apo'nun başeğmez yaşamı gözümüzün önüne geli-veriyor.

Hasan, "Güneşi İçenlerin Türküsü"nü tekrarlıyor. Onunla zaptetmeye koşuyoruz, coşuyoruz.

"Ölenler dövüşerek öldüler, güneşe gömüldüler" derken, gözlerimle Apo'nun yüceleştğini görüyorum, büyüdükçe büyüyor...

Askerler Apo'nun öldüğünü slogan seslerinden anlıyorlar. Ve hemen haber veriyorlar üstlerine. Doktor ve hemşire geldi. Muayene... Apo şehit olmuş... Başsağlığı dileyip gidiyorlar.

Tören bitince yatalara çekildik. Bir boşalma... Ölümü yenmenin, onu rezil etmenin verdiği bir boşalma. Bir huzur. Bir rahatlık. Bir zafer basamağına ilk adım. Günlerdir "Ölüm ne zaman gelecek?" sorusunun sorulduğu ve ölmemenin yarattığı stresten boşanılıyor, yürekler sevinç dolu. Ama yürekler acı, hüznü dolu...

Bir yüzbaşı geldi. Apo'yu morga almak istedi. Vermeyiz dedik. Cenaze bizim dedik. Yüzbaşı "Gerekirse zorla alırız. " türünden sözler etti. "Bizim ölülerimizi de götürürsünüz" dedik. Söz savaşı... Çekip gitti. "Başınız sağolsun" dahi demedi. Ölüye bile saygısı yok. Sonra albay geldi. "Başınız sağolsun" dedi. Cenaze sabaha kadar kalabilecek. Yüzbaşı yanışını anlıyor. Bir yoldaştan özür diliyor.

Bazı yoldaşlar uyuklar halde, diğerleri uyanık, saat 05.00 civarı.

Albay geldi. Apo'yu istiyor. Tamam, vereceğiz. Apo'nun yatağını çevreledik. "Apo'lar Ölmez" sloganıyla yoldaşımızı kalbimize gömdük.

Albay, "Apo'lar elbette ölmez, ölümü böyle karşılayanlara saygı duyuyorum." dedi. Bir kez daha başsağlığı diledi.

Apo'nun tüm eşyalarını bir torbaya koyup verdik. Bir fotoğrafını aldık.

Albay tel çekip haber verme talebimizi kabul etti. Numaraları ve adresleri not etti.

Apo yok artık. Apo görevini layıkıyla yaptı ve gitti...

Ölümü kucakladığımızda nereye haber verilmesi gerektiği konusunda bir katalog hazırlamaya başladık.

Cezaevleriyle arkadaşlara Apo'nun şehit olduğunu belirten telgraflar çekiyoruz.

Apo'nun resmini kartondan çerçeve yapıp, yastığının üstüne koyduk.

Fatih ve Haydar ağırlaştılar. Yatakta çarmıhta gibiler. İşkencedeler, iniltiden başka bir şey duyulmuyor.

Bekleyiş... Her an Sağmalcılar'a gidebiliriz.

Bir binbaşı ile Sağmalcılar Cezaevi Müdürü koğuşa geliyor. "Başınız sağolsun" diyorlar. Cezaevine sevk durdurulmuş.

Apo'nun işlemleri için gelmişler. Yüzbaşı tekrar geliyor. "Yapabileceğim bir şey var mı?" sorusu boşa kalıyor. Eziliyor, suçluluk psikolojisi içinde... Binbaşından Sağmalcılar'dan iki arkadaşın getirilmesini istiyoruz. Yanıt olumsuz.

Bugün personel içeri sokulmuyor, içeriyi güç bela temizlettik.

Ölüm evi... Askerlerin, asteğmenin tavrı değişti.

Akşam Haydar'ın nefes alışları değişti. Hırıltı çıkıyor. Güvenlik sıklaştırılmış. Dışarıya haber sızdırmamanın önlemleri. Telgrafların gideceğinden kuşkuluyuz. Ölümümüz karşısında rezil oluşlarını ne kadar saklayabilecekler ki?

BBC her gün haberlerde direnişimizi vermeye devam ediyor. Ölüm Orucuna gidenlerin listesini okudu.

Fatih bilinçaltı konuşmaya başladı: "Düzenli ordular kuruldu mu?", "Stalingrad savunması nasıl?" vb...

Doktor nihayet gelmeye başladı. Haydar'ın yanında. "Ben doktorluk görevimi yaptım" deyip kendince vicdanını rahatlatmak istiyor. "Tıbbi müdahalede bulunayım mı?" diye soruyor. Hayır!. . "İş olsun diye soruyorsun" deyince bozuluyor. Ve gidiyor.

65. Gün 16 Haziran 1984 Cumartesi

Sakin bir gün. Daha az hareket... Tayfun dışında yardım edilmeden tuvalete çıkabilen yok.

Fatih'in nefes alışında derinleşme var. Koşu sürüyor.

Haydar'ın nefes alışları da Fatih'le yarışıyor. Nefes alışları tüm koğuşu dolduruyor. Körük hava çekiyor sanki.

Bazı yoldaşlar uyuyor. Yarı baygınlık hali. Sızma.

Geceye doğru Fatih'in nefes alışlarındaki periyodu daha derinlere iniyor. Ağzı köpük üretiyor... Hayır! Apo da böyleydi. Belli ki finişe yaklaşıyorlar.

66. Gün 17 Haziran 1984 Pazar

Zor bir gecenin ardından tan atıyor. Haydar'ın başında kalp hastası yoldaş. Güneş çam ağaçlarını sıyırıp koridorun iki yanındaki pencereleri aşarak Haydar'ın yüzüne vuruyor. Her yer aydınlık... Haydar'ın yüzü daha aydınlık, güneşi çekiyor sanki...

Saat 06.15...

Haydar olağan derinlikte bir nefes aldı. Sonra sessizlik... Sessizlik... Yanındaki yoldaş nabzına bakıyor, atmıyor...

Haydar ikinci şehidimiz...

Tüm yoldaşları uyandırıyoruz. Tören yapılacak.

Yatağını Apo'nun yatağı gibi süslüyoruz. Çenesi, ayak parmakları bağlanıyor. Elleri bedenine bitiştiliyor. Temiz çamaşırlarını, yeni gelen eşofmanını giydireyoruz. Alnında kızıl bandı.

Yatağın iki ucundayız. Yine saygı duruşu, konuşma ve sloganlarımız...

"Haydar'lar Ölmez..."

Marşlar...

Doktorlar geliyor. Muayene... "Başınız sağolsun" dilekleri içten değil.

Haydar'ı daha ölümün soğuk ellerine vereli çok olmadı. Fatih'ten derin bir nefes, sonra sessizlik... Sessizlik... Bir yoldaş nabzına bakıyor. O da atmıyor... Yine derin bir nefes... Tekrar nabzına bakıyor yoldaş. Dakikada bir atıyor. Yaklaşık 15 dakika sürüyor böyle.

Saat 07.35... Fatih üçüncü şehidimiz... Bir günde iki şehit...

Sıra bize geldi demek, ölüm şimdi kimin yolunu gözlüyor?

Ölüm pusuda... Salvo atışına tutuyor koğuşumuzu. Dayanmak zor.

Acı ile sarsılıyoruz...

Haydar'ı götürmeye geldiler, izin verdik.

Bir tören de Fatih'e... Haydar'ın bir adım ötesinde...

Fatih'in üstünü değiştiriyoruz. Aynı işlemleri tekrarlıyoruz...

Fatih önümüzde yatıyor. Sakalları hafif uzamış...

Saygı duruşu, konuşmalar, sloganlar... Tıpkı Apo'nun, Haydar'inki gibi, konuşmayı Fatih'in yoldaşı B. K. yapıyor.

Fatih'i götürüyorlar.

Herkes yataklarında yine... çıt yok... Fırtınadan önceki sessizlik. Zulüm tutuşuyor... İçimizden kendilerince durumunu kötü gördükleri Şener ve H. Ç.'yi yukarı kata almak istiyorlar.

Görevli üsteğmene "hayır" diyoruz. Az sonra doktor geliyor.

1. Ordu'nun emri olduğunu söylüyor. Şener kesinlikle gitmeyeceğini belirtiyor. H. Ç. yavaş yavaş iniyor. Sedyeye biniyor ve gidiyor. Gözler inanmak istemiyor. Böyle bir günde, bu noktaya gelmişken nasıl gidilir?

"Devrim mücadelesinde tereddüt ile ihanet arasındaki çizgi sanıldığı kadar kalın değildir." Ne kadar da doğru Haydar yoldaş! Nasıl da bildin! H. Ç. kararını önceden vermiş. Bu belli. Tavrı iğrenç.

67. Gün 18 Haziran 1984 Pazartesi

Saat 19.00.

Radyo, ana haber bülteninde İstanbul'da üç tutuklunun açlık grevi sonucu öldüğünü açıkladı. Sıkıyönetim bildirisinde doktorların tüm uyarılarına rağmen tedavi kabul etmedikleri, af istedikleri, ölüm cezasının kaldırılmasını istedikleri, siyasi tutukluluk hakkının verilmesini istedikleri söylendi.

Taleplerimiz çarpıtılıyor.

Biz af istemedik. Burjuvaziden af istemeyi alçaklık sayarız. İdam cezasının kaldırılması da talebimiz değil.

Burjuvazinin bu yalan ve demagojisini yanıtızsız bırakmıyoruz.

Ortak imzalı dilekçemizle gerçeği, zerrece kızarmayacağını bildiğimiz suratlarına çarpıyoruz.

Mürsel'in bedeni su kabul etmiyor. İçtiği suyu az sonra sarımsı şekilde atıyor.

BBC'den:

"Tutuklu aileleri Cumhurbaşkanlığı'na ve Meclis'e dilekçe verdiler.", "Bu kaçınıcı?", "Sayıları 50 civarında...", "Köşk önünde gösteri..."

Kararlılık ve cesaret... Gelecek için umut verici.

Özal, BBC'de "cezaevleriyle sıkıyönetimin ilgilendiğini, sıkıyönetime karışmadıklarını" söylüyor. Topu gerçek efendisine atıyor.

68. Gün 19 Haziran 1984 Salı

Enerjimiz tükendi artık. Hareket etmek bile onlarca kilo yük kaldırmak gibi birşey. Görme bozuklukları ölüme yakın yaşamımızın ayrılmaz bir par-

çası.

Pencereden Avni ve Zeynel'in getirildiğini gördük. Hiçbir acının engelleyemediği tebessümler gözlerinden dudaklarına yayılıyor. Ama yanımıza getirmediler. Avni sigara istiyor. Gönderdik. Belli ki, zulmün umutlarını biraz daha boşa çıkarmanın kavgasındalar. Tecritteler. Bıraktırma telkin seanslarındalar. Yeni numaraları bu. Tecrit ve sürekli telkin.

Hasan ölüm uykularında sayıklıyor, tipik koma hali. Uyuyorsa da ses vermiyor. Bir an uyandı ölüm uykusundan. Konuştu. Tuvalete gitmekte ısrar etti. "Horoz" ve kalp hastası yoldaş koluna girdi. Ayakları tutmuyor.

Kemik yığınınından farksız.

B. K.'nın durumu da ona yakın.

Bugün ziyaret günüydü. Yasak olduğu için görüşme olmadı. Eşya alımı da yasak!.. Ölmekten ya da ihanetten başka her şey yasak!..

69. Gün 20 Haziran 1984 Çarşamba

Avni ve Zeynel'i koğuşa verdiler, sedyedeler. Konuşmuyorlar, neşe saçıyorlar. Ayaktalar ya, diyoruz. Sevindik. Ananın yavrusuna kavuştuğu gibi sarmaş dolaş olduk. O kadar acı içinde, görülmeye değer bir mutluluk tablosu. G. A.'dan bir haber... Kalsiyum komasına girmiş. Serum takmışlar.

Kötü... "Kendine geldiğinde serumu çıkarıp at-sın" diye haber ilettik. "Bir kez yenildim, serumu atamam" diyor. Durum anlaşıldı...

Belli ki ölüme yenildi.

Burjuvazi sıkıştıkça saldırıyor ama saldırdıkça da sıkışıyor. Kısır bir döngüde hapsedi. Kendi taktikleri kendi başını yiyecek. Yeni saldırısının gerekçesi “Liderleri bunları ölüme götürüyor...”

O halde lideri tecrit etmeli. Çok basit ve sığ bir düşünce.

Belki de umutsuzca sarıldıkları tükenmiş pozlarının en sonuncusu.

Değerini ölçüp biçtiğimiz, kişiliğini çözümlediğimiz üstteğmen, Dursun’u alacaklarını, tecrit edeceğini söylüyor.

Reddediyoruz. Dursun’u alırlarsa su almayı ke-seceğiz. Tavırsız kalmak, pes etmek, geri çekilmek yok. Savaş sert geçiyor. Ölüme bir milim daha yaklaşıyoruz. Belki bir santim, bir milim ötesi ölümün ta kendisi... Kararlıyız...

Operasyon için koridorda 30-40 asker birikti. Hepimiz bir deri bir kemik. Ama irademiz yaşıyor. Bedenlerimiz çoktandır ölmeye hazır. “Horoz” ve kalp hastası yoldaş, Dayı’nın ranzasına taşıdılar bizi. Direneceğiz, Dayı verilmeyecek. Alırlarsa direniş kararlılığımıza bir kez daha tanık olacaklar.

Askerler koğuşa girdiler. Leş kargaları gibi saldırdılar. Düşman kalleş...

Sloganlar... “Kahrolsun Faşizm!” haykırışı... “Hastane mi, İşkencehane mi?” Kol ve bacaklardan tutup bir bir diğer yataklara attılar bizi. Dayı’yı alıp gittiler. Kapıdan kaybolurken son kez çırpınışını görüyor, zulmü lanetleyen haykırışlarını duyuyoruz.

Vatan kurtaran “aslan asker”ler. Vay hallerine! Ne

kadar da düştüler!

Sıkıyönetime ve Kadıköy İnzibat Alay Komutanlığı'na bir-iki satırlık dilekçe: "Ölümün üzerine imzamızı atıyoruz. Yoldaşımız getirilene kadar su içmeyi bırakıyoruz."

70. Gün 21 Haziran 1984 Perşembe

Gün monoton, sıkkın...

Kimsenin konuşacak hali yok.

Tüm gözler bantlı...

Su almıyoruz... Ağzımız kuruyor. Tükürük bezleri çalışmıyor.

Dudaklar çatlamaya başladı.

Hasan belleğini yitirdi. Askerler onu izliyor. Alıp tıbbi müdahalede bulunacaklar.

Öğlen koğuşa bir masa getirip üzerine yemek koydular. Akıllarınca bizi caydıracaklar... Yemekleri yere döktük.

Hasan sayıklıyor. Ara sıra "Kazandık mı?", "Kazanacağız!" diye bağıyor. Dünyadaki devrimci hareketler üzerine konuşuyor. Konuşmaları bilinç dışı...

Zaman zaman yataktan düşüyor. "Horoz" kaldırıp yatağa koyuyor.

Öğle saatleri...

"Horoz" ve kalp hastası yoldaşın sevki okundu... Hazırlanıyorlar... Yardım edecek tek kişi yok. Biz kararlıyız. Zaten ihtiyacımız da kalmayacak artık. Ölümün çok yakınındayız.

1 Temmuz 1984 Pazar

Direniş biteli beş gün oldu. Sekiz yoldaşız. Dire-

nişin bitiminden beri, içinde çeşitli vitamin ve protein olan serum aldık. Sayısını hatırlamıyorum. Süt, yoğurt, patates vb. ile besleniyoruz. Kısmen kendimize geldik. Vücudumuzda ödem var. Kendimizi tanıyamaz haldeyiz. Beş gün önce iskelet yığınyıydık. Şimdi yapay şişmeden dolayı normal bir insandan farksız görünüyoruz.

Bazı yoldaşların vücudu seruma tepki gösterdi. Serum kesip ara verilen birinin durumu kötü. Sık sık bilinç yitimi var.

Gördüğü rüyaları gerçek sanıyor. Mürsel ise iyileşme yolunda. Hepimizde kusma, ishal, baş dönmesi vb. oluyor. Gözler yorulunca görüntü yine çiftleşiyor.

Kalp hastası yoldaşın sevkinden sonra günlük tutamadım. Direnişin son beş gününe ilişkin anımsadıklarım:

70. Gün: Kalp hastası yoldaşı uğurladık. Bir bir kucakladı bizi. Cezaevine selam söyledik. Bize bakışı bir daha görüşemeyecek oluşumuzun tüm izlerini taşıyor. Ağlamamak için kendini tutuyor, bizden ayrılınca bardaktan boşanırcasına ağlayacak. Acı ve hüznü dolu.

71. Gün: Mürsel kötüleşti, yarı komaya girdi. Hasan tam komada. Koğuştta hareket yok. Yataktan kalkabilen sadece Tayfun. Ayaklarını sürüye sürüye yürüyebiliyor.

72. Gün: Hemşire su içmek için ikna etmeye çalıştı. Kabul etmedik, ağladı.

Su içmediğimiz için hıçkırık tuttu.

Asteğmen cezaevine götürüleceğimizi söyledi. Birbirimizle vedalaştık. Sözlü olarak elbette. Kucaklaşma olanağı yok.

Koğuştan tek tek sedye ile çıkardılar. Tedavi kabul edip etmediğimizi sordular... Yanıt: Hayır...

Ambulansla cezaevine yolculuk... C blok alt katta, tek tek koğuşlara yerleştirildik.

Dursun bizimle geldi. Yeniden su içmeye başladık.

Tayfun koridorda sesleniyor: "Hasan, Şaban, Mürsel, B. K. getirilmedi."

Cezaevindeki yoldaşlar geldiğimizi öğrenmişler, uzaktaki bir bloktan anons sesi geldi. Onu diğer blokların anonsları izledi. Yoldaşlar "destek ve selamlama anonsu" yapıyorlar. Ürperiyorum. Tatlı bir mutluluk.

Yoldaşların arasında olmak, onların slogan ve marşları arasında olmak ne güzel! Ölümü böyle beklemek de güzel...

Bir gün sonra ikinci ekibin gönüllülerini üst kata getirdiler.

Bize seslendiklerinde anladık. Türküler selamlıyor bizi. Üstümüzdeki sesler, çok uzak yoldan, başka bloklardan geliyormuşçasına kulaklarımıza zor yetişiyor. İşin aslı, kulaklarımız sağırlığa dönmede.

Yanımıza yarım kiloluk birer paket süt bıraktılar. Döktük.

73. Gün: Blok hem tecrit, hem de revir gibi kullanılıyor. Doktorlar yarım ya da bir saat ara ile kontrole geliyorlar. Nabız ve tansiyon ölçülmesine

izin vermedik. Tuvalet konusunda asker yardımcı oluyor.

Öğlene doğru Şener ağırlaştı. Yeniden hastaneye kaldırıldı.

Akşam yemek saatinde koğuşa tepsi içinde yemek getirip bıraktılar. Baharat kokusu saçıyor. Kalıp tepsiyi tekmeledim.

B. K. hastanede direnişi bıraktı.

74. Gün: İki yoldaş geldi. Yan koğuştaki yoldaşla görüştüler. Pazarlığı yapan yoldaşlarmış. Yanlarında cezaevi müdürü ve bazı subaylar var. Yarım saat kalıp gittiler.

Bir yoldaş daha hastaneye kaldırıldı. Bilincim gidip gidip geliyor. Rüyalar gerçeklerle harmanlanmaya başladı. Gerçeklerle, daldığımda gördüğüm rüyaları ayırt etmekte güçlük çekiyorum.

75. Gün: Sabah pazarlık yapan yoldaşlardan biri geldi. Eylemin istenilen siyasi sonucu yarattığını, hareketimizin eylemi bitirme kararı aldığını açıkladı.

Ambulansla hemen hastaneye kaldırıldık. Sözcü durumundaki yoldaş da yanımızda... Hastanedeki yoldaşlara tek tek eylemin bitirildiğini açıkladı.

Hasan yoldaşı 73. günde kaybettiğimizi iki gün sonra öğrendik. Koma halindeyken yan koğuşa alınmış. Serum ve sonda takmışlar ama vücudu tedaviye cevap vermemiş.

2. BÖLÜM

İLK 45 GÜNÜN ANLATIMI

Bitti!..

Bir dönem kapandı. Ayların artık sıkıntı veren görüşme, konuşma ve tartışmaları sona erdi. İstanbul cezaevlerinde tartışılmayan hemen hiçbir şey kalmadı. Herkes yerini buldu, gideceği yeri belirledi! Nihayet kesin yol ayrımına gelindi.

Artık zindanlarda direnişi en üst biçimlerde yaşayanlarla direnişi boyunlarına asılı, bir an önce atılacak bir zincir gibi görenler ayrı yoldan yürüyecek...

Diller sustu, kalemler bırakıldı. Şimdi siyasi kimlikler konuşuyor. Yaşamın onuru savunulacak. Yürekteki inanç dövülecek...

Artık aylardır sabırla, özveri ve umutla ekilenleri biçme zamanıdır. Kurmay iradelerle bedenleri açlığa yatırma, ölüme durma zamanıdır. Özgürlükler için ölümün üstüne yürüme, ölümü Ölüm Oruçlarında en yüce değerler için zaptetme zamanı...

*Nisan yağmurları yağarken canım
bir sel gibi kabardı öfkemiz
kabardı da taşıtı loy...*

- Sağmalcılar -

Demir ağdan, çift katlı parmaklıktan içeriye zar zor süzülen günün ilk ışıklarında, hücrelerde ve hücre koğuşlarda bedenler açlığa yatırılmaya hazırlanıyor. Demir tavında dövülüyor, vakit erişti... Birazdan siperlerden çıkarak, daralan kuşatma çemberini bedenleriyle yarmak için yürüyüşe geçecekler. Yeni bir direniş cephesi açıp kendi istedikleri yer ve ortamda yeni bir kavgayı başlatacaklar.

Siperlerde hücum komutunu bekleyen neferler gibi, sabrımız son sınırını zorluyor. Gözümüz saatlerde, kulaklarımız havalandırmanın sabah sessizliğini bir top mermisi gibi delip geçecek seste. Yataklardan çoktan çıktı, şimdi direniş voltada... Voltadayız, fırtına öncesi sessizliğin son dakikalarını gidip geliyoruz. Coşkulu, cesaret dolu bir heyecanı taşıyor adımlarımız. Sertliğinde kararlılık, hızında eyleme başlama isteği gizli.

Direnişten kaçış yataklarda, kafaların üzerine kadar çekilmiş battaniyelerin altında. Kış uykusuna dalmış statükocular, olacaklara karşı kayıtsızlığın, vurdumduymazlığın rolünü oynuyorlar. Aynı bir dünyada yaşıyorlar. Kendi kılıflarında, kendi dünyalarında. Direniş onların yanbaşımda voltada. Ama onlar direnişten çok uzak. Olacaklar onları hiç

mi hiç ilgilendirmiyor. Onlar için hiçbir olağanüstülük yok bugünde. Her günkü gibi bir gün.

Sessizlik yırtılıyor. “Arkadaşlar camlara” çağrısı ile parmaklıkların önüne toplanıyoruz. Vakit tamam. Tarih 13 Nisan 1984. Saat 09.00... Direnişimizi dosta düşmana, dünya aleme duyurma zamanıdır. Aylardır süren sıkıcı bekleyiş sona eriyor. Bu kez hep bir ağızdan çok daha güçlü kaldırıyoruz sessizliği. Şimdi biz konuşacağız, bizi dinleyecekler. Aylardır içimizde biriktirip sakladıklarımızı taşkın bir ırmak seli gibi boşaltıyoruz dışarıya... Tek bir yürekten haykırıyoruz hep beraber:

“Bizler Sağmalcılar ve Metris Askeri Cezaevi’ndeki devrimci tutsaklar olarak, başta baskı ve işkence olmak üzere, her türden keyfi tutum ve uygulamalara son verilmesi, insani ve sosyal yaşam koşullarının sağlanması, tek tip elbise uygulamasının kaldırılması, savunma haklarımıza konan kısıtlamaların sona erdirilmesi, siyasi tutsaklık hakkımızın kabul edilmesi ve infaz yasasının tutuklular lehine değiştirilmesi için, bugünden itibaren süresiz açlık grevine başlıyoruz.”

Onuru, yaşamı savunmanın sesidir bu...

Siyasi kimliğin, başeğmeyen umudun, tel örgülerin ardına atılan on binlerce siyasi tutsağın, sömürü dünyasının her ülkesinde tutsak milyonlarca özgürlük savaşçısının susturulamayan sesidir. Sömürsüz bir dünyanın, emeğin dünyasının sesidir bu.

Böyle başladı İstanbul cezaevlerinde yeni bir dönem. Böyle başladı Ölüm Oruçlarına dönüşecek sü-

resiz açlık direnişii.

Statükocular tatlı uykularındayken...

Düşmanın telaş ve şaşkınlığının koridorlarda yansıyan ayak sesleri arasında...

Direnışçilerin "Siyasi Tutsaklık Haklarımız Gaspedilemez!" sloganlarıyla...

Güneşli bir ilkbahar sabahında...

Tomurcuklar patlamada... Şimdi çiçeğe dönme zamanıdır.

*Yapı yapı içinde
kapı kapı içinde
Tilki ini koridor
Koridor koridor içinde
Kapıda sarıca bir kilit
kafesler ardı kafes
kafes kafes içinde
kafeste bir kaplan
harman harman harmanlanır
döner hücre içinde
alev alev yanan yürek
körük yürek içinde*

- Sağmalcılar -

Mantar gibi birbiri ardına dikilen, planlandığı süreden önce hızla bitirilen E tipi cezaevleri bu dönem siyasi tutsaklar üzerinde acımasızca, siyasi şubeleri hiç de aratmayacak yöntemlerle “ehlileştirme” programlarının uygulandığı yerler oldu. Bir an geldi, artık yeterli olmaktan çıkıp, ehlileştirmeye cevap veremedi. Programla birlikte E tipi mimari de tılandı. İstanbul’daki direniş karşısında iflas etti. Direniş barikatlarına çarpıp parçalandı. Artık ülkemize özgü zindan tecrübelerine dayalı daha “modern”, “güvenilir”, direnişin kolektifliğini bölüp parçalamaya elverişli bir zindan mimarisine ihtiyaç duyuldu. Türkiye’ye özgü bir “Sing Sing”, bir “Saygon”, bir “Libertat” yaratılmalıydı. Sağmalcılar işte bu koşullarda doğdu. Hücreleri, onurlu aslan

yüreklerin kafesi oldu. Siyasi tutsaklığı canlarıyla özdeş kılanlar, umudu direnişe yükseltenler burada dipsiz kuyulara atıldı.

İşte taşı, demiri, harcı, emeği yerli, mimari projesi ve iskelesi ABD'den ithal örnek tip bir zindandır Sağmalcılar... Ülkemizin ilk "Sing Sing"i, ilk hücre tipi zindandır. Yılların zindan deney birikiminin, ithal ABD zindanı mimari projeleriyle kaynaştırılmasının ortaya çıkardığı ilk örnektir. Ülkemizdeki bütün zindan modellerinin, siyasilik bir yana, insani ilişkileri bile bölüp parçalayan yanlarının bir toplamı, bir sentezidir. Birçok zindanın insanlık dışı bütün çirkinliklerinin bir araya getirilişidir. İşkence ve baskıyı, beton ve demirleri arasına gizlemiş kale gibi bir yapıdır. İnsanı fiziken çürütüp manen çökertmek için yaratılmış yapılar içinde 12 Eylül dönemini en ideal biçimde sembolize edenidir. "Gelişme Planı"nın en başarılı görüneni, göklerle çıkarılıp meydanlarda devletin birinci ağızlarından övülenidir.

Sağmalcılar'da yaşamak gerek anlamak için. Yaşamayana anlatmak yaşamak kadar zor çünkü.

Duvar değil surla çevrili. Hem de bir değil, iki surla. 12 "korugan" beton blok, üstü demir ağlarla örtülü 12 beton havalandırma. Bir avuç gökyüzünü bile demir ağa takılmadan göstermez. 12 beton blokla kale kapılı 120 beton hücre, 120 beton koğuş. Her yer beton-demir, her şey beton-demir... Burası İstanbul'un "Bastil"idir. Burası en seçme, en "sakıncalı" siyasi tutsaklar için özel Sağmalcılar zindanıdır. Burada zindan zindan içindedir... Bura-

da zindan zindan içindedir siyasi tutsaklar...

Birleştir üç hücreyi(**x**), bir hücre-koğuş yap, boz koğuşu, böl üçe, olsun sana üç hücre; 3.5x1.8 ebadında bu yerde demirbaş arama. Ararsan eğer, demir, beton dışında küçük pencere camından başka şey bulamazsın. Havanın bile girmeye korktuğu 20x30 cm. ebatlarında dört küçük penceredir, hücrelerin dış dünyaya açılan bir yüzü. Ama hangi dış dünyaya denirse, gökyüzü demir ağla parçalanmış havalandırmayı ahtapotun bir kolu gibi saran birinci sura açılan 'dünyaya' tabii. Bir dünya yüzü gören de iki sigara paketi büyüklüğünde mazgaldır. Açıldığı zaman ekmek ve bardakla çay giren... Bir de kapının altında yemekten yemeğe açılan, yemek alınan bir tabak girip çıkacak kadar küçük bir zincirli kapaktır. Yemeği köle edercesine, onurunla başka türlü oynayamıyorsa, böyle yemeğinle alay edip zedelercesine.**(xx)**

Görüp göreceğin budur, toplamı budur hücrelerde dışa açılmanın...

Hücre-koğuşlar da farklı değildir. Fazla olan, buraya düşen tutsak sayısıdır. Altı tutsak 20x30 cm.lik on kuytu pencereden zoraki gelen havayı paylaşır burada. 7 adımlık voltayı da, altı üstlü yan yana aralıklı dizili demir borudan üç ranzayı

(x): Sağmalcılar'da hücreler beş dilim kaloriferi, tuvalet, lavabo ve tek kişilik demir borudan ranzası da olmak üzere toplam 6.3 metrekaaredir.

(xx): Yemek alınan delik kapının en altında, 7x30 cm. boyutlarındadır. Tam yarım kiloluk bir deterjan kutusunun yatık olarak geçeceği genişliktedir.

da... Tek bir lavaboyu ve tuvaleti de, bu tek gözde geceli gündüzlü 24 saati her şeyiyle birlikte paylaşır altı tutsak. Burada hücrede olmayan tek şey altı tutsağın birlikteliğidir. Altı tutsağın ortak yaşamıdır. Birlikte gülebilme, direnişi, sevinci birlikte yaşama hakkıdır.

İşte burayı merkez üs seçti direniş, zorladı zulüm. Direniş hücre-koğuşlarda, hücrelerde depremler yaratarak yürüdü hedefine, susmadan.

...

*Kalbimin yaslı sesinde beslenen
gül yaprağı umudum
Sabret bu işkencelerde direnişin kökleşsin
Kan revan bu bahçede
yaşam sarmaşığımız büyüsün.*

...

- Tecrit/Metris -

14 siyasi tutsak, devrimci görevlerinin sorumluluğuyla yarı uykularını böldüler, kurulu bir saat gibi uyandılar 11 Nisan 1984 şafak vakti. Burada balık istifi gibi üst üste, derin, rahat, ferah bir uyku uyunmaz hiçbir zaman, her zaman böyle uyanılmaz da burada. Hem de bu saatte. Bu anki gibi çelikten bir yay olunamaz. Çünkü bir gazete koyarsın sabah buraya, akşam hamur halde bulursun. Duvarları buharlanan, altında kaynak yatan, çamaşırhanenin hemen üstüdür burası, her şeyin hızla çürüdüğü, çürütüldüğü çok özel bir bölmedir.

Her günkünden daha büyük bir istekle doğruldular, bir türlü ısınamadıkları, betona yapışık, kartondan farksız yataklarından, bekledikleri ana kavuşmanın coşkulu hevesiyle...

Doğruldular, Metris zindanının en ücra, en berbat bölgesinde, yokluklar, yoksunluklar içinde, birbirlerine, davalarına olan güvenin varlığıyla, yaşamak dışında hemen her şeyin yasak çemberi altında olduğu, işkence, eza, cefa biçimlerinin denendi-

ği, üretildiği laboratuvarında. İnsanın zulmü bu kadar iyi ve en yakından tanıyabileceği, insanı insan olmaktan çıkarmak için bütün koşulların bir araya getirildiği bir yerde, çaysız, sigarasız... İddianame-ler ve dava dosyaları sayılmazsa, yazılı hiçbir şeyin, ister sağın en sağında olsun, tek bir sayfa gazetenin bile kapısından içeriye adımını atmadığı bu yerde, Metris cehenneminin en fazla yanılan bu yerinde... Gayya kuyusunda.

Direnış programlarını kutsal bir emaneti açarcasına açtılar, koydular önlerine. Direniş üzerine ettiler son yeminlerini. Direniş kıvılcımını yakmak için yaptılar son hazırlıklarını.

Buradan, İstanbul zindanlarında zulmün doruk noktasından verilecek direnişin startı. Zulmün en yükseklerinde, böyle bir direnişin en acil, en fazla ihtiyaç duyulduğu, en haklı ve meşru ve de kaçınılmaz olduğu B-2'den... İnsanlığa karşı 12 Eylül'ün en büyük suçları işlediği Metris zindanının "tecrit"inden...

Prometheus'laşıldı; işkencelerden işkencelere, gündüzlerden gecelere yaşamak göze alındı. Ateş, zindan ilahlarından ilk burada çalındı... Direniş burada tutuşturuldu, yürekler burada sönmez ateşle meşaleleşti, kıpkızıl parladı.

İşte, direniş ateşi buradan taşındı Metris'e. Sağmalcılar'a ateş buradan taşındı alınan karar gereği. Direniş programının ilk adımı böyleydi. Zulmün doruklarına dikilip açılacaktı direniş bayrağı...

Bir parça ekmeğe bile kan akıtan diş etlerinden, ağızlardaki yaralardan şikayet etmeyecekler artık.

Az bir zaman kaldı, kaşıkları bile olmadığından elleriyle yedikleri, mideleri ağrıtan, sindirim sistemlerini bozan, ne olduğu belli olmayan yemeklerden kurtuluyorlar. Yaşamak için ekmekleriyle sıyırmayacaklar karavanalarını, karavanalardaki bir parmak kalınlığındaki motorin gibi yağları. Bir avuç bulaşık suyundan farksız çayları dikmeyecekler başlarına. Mazgalda, her gün yarı açlığa mahkum etmek için fazlasıyla kesilen ekmeklerin kavgasını vermeyecekler. Bu sayfa da kapandı. Bugün yenisi açılacak, sadece siyasi kimlik ve onur için değil. Yaşam için, bedenlerin açlığıyla çıkılacak zulmün karşısına. Açlık silahıyla dövülecek.

İşte direniş ilk burada bayrak açtı. İşte ilk saldırılar burada göğüslendi. Zulüm bütün yıldırımlarını burada yağdırdı. İlk anda çılgına dönmüşçesine direnişten hırsını burada aldı. Direnişe zehirini ilk burada akıttı. Bu ön cephede, direniş en sert çatışmalara girmek zorunda kaldı. Direniş daha işin başında körelmemek, çözülmemek için canını dişine taktı. Açlığa göğsünü siper etti.

Daha ilk günün ilk saatlerinde çıkarıldı B-2'den direnişçiler. Dövüle sövüle, ağız burun kan revan içinde. Ama kol kola, omuz omuza, çözülmekten... Daha derin bir soluk almadan, alınlarındaki boncuk boncuk terleri ellerinin tersiyle silemeden, don-atlet, çorapsız bırakıldılar. Tekmelerle merdivenlerden yuvarlanıp, kolları arkadan kelepçeli, havalandırmada soğuk sulara yatırıldılar. Direnişçilerin başları "rozvelt" postallarla çamura batırıldı. Şimdi yeşil üniformalıların "rozvelt"leri eziyor etlerini,

kaslarını, kemiklerini. Bedenini soğuğa gömercesine... Soğuğu suyla, çamurla iliklerine kadar sokar-casına... Geçen iki saatin üzerine çamuru, suyu tutan buz gibi betondan, karına indirilmiş tekmenin can havliyle kaldırıldılar ayağa. Yarı yürütülürler, yarı sürüklenirler, geldikleri yolu gerisin geriye. Küfür, tükürük yağın coplu koridordan geçirildiler. Böğürlerinde zıplayan botlarla bir kez daha çöktürüldüler, sonra iki ayak iki koldan hışımla kargatulumba ters kaldırıldılar bel hizasına kadar. Ağa takılmış bir balık gibi çırpınıp durur ama coplar iner çıkar otomatiğe bağlanmışçasına. Belden aşağısı şimdi falakadadır. Copların gözle görülmez yakıcılığında bir "ah" dememek için dişlerini sökölmemecesine kenetler birbirine. Düşmana bir "ah" duymanın zevkini tattırmamak, acılarıyla kasılan bedenine yenik düşmemek önemlidir burada. Yarı baygın, ana koridorda hoyratça sürüklenerek son acılı 'seyahat'ini tamamlamış, dönmüştür.

Zulmün doruklarında bir puan daha eklenmiştir direnişe... Bu zor sınavdan geçilmiştir yüz akıyla. Sırat köprüsü aşılmıştır. Direnişin boy atacağı sağlam toprağa basılmıştır.

Artık direniş gönül rahatlığıyla kulaklarını koğuşlardan gelecek sese verebilir. Sağmalcılar'dan köruklenecek direniş ateşinin ilk harlı ışıklarını bekleyebilir.

Direniş programının ilk adımı sağlam basılmıştır. İlk zorlu sınav başarıyla, tökezlenmeden geçilmiştir. İkinci adım atılmak üzere eşiktir. Metris'te koğuşların içindedir.

...

*Ne çıplak bedenimde eriyen kar,
ne titreyen, kenetlenen dişlerim,
ne uyuşan kollar, sıkan zincir,
ne kara ellerdeki kara ciplar,
ne de numarası alınma çıkan
kara botlar,
kar etmedi canım, kar etmedi bana
haykırdım akşama kadar
duyulsun istedim sesim
bir sesin gerekli olduğu anlar*

- Sibirya/Metris -

Ta tepelerden, Baştabya'dan esip gelen rüzgarların uğultusu her mevsim burada kulakları doldurur. Tam burada Metris zindanını, beyazlığı siyaha dönüşmeye yüz tutmuş, dört boy yüksekliğinde bir duvar ayırır özgür bozkırlardan. Güneşe küskün bakılır. Burada güneş bahardan bahara sadece sabahları ince bir ışık demetiyle süzer koğuşları, fazla beklemeden çıkar gider. Göstermez başka bir daha yüzünü. Kar düştü mü yere bir kez, dört battaniye de, kendini zor ısıtan kalorifer de kar etmez geceleri ısıtmaya. Burada dört yılın birikiminin pasını gizleyemeyen, iki kalem kalınlığında pencere parmaklıklarına dayadın mı gözlerini, zindanı çevreleyen dört boy duvarın sana bakan parçasını, çelik ağsız bir avuç gökyüzünü görebilirsin ancak; karşında duran, boş bir kasvettir, konuşmaz bir

duvardır. Yoktur sana sallanacak bir koğuş dost el, sesine kulak, sesine ses verecek...

Burası Metris zindanının üç katlı, birbirine geçmeli, yan yana, omuz omuza, sırt sırta paralel, birbirinden beş havalandırmayla ayrılmış beş bloğun en dipte, en arkada kalanıdır. Burası Metris'in sürgün tutsaklarının kaldığı E bloğun arka yüzü Sibiryadır. Her biri 16 tutsağa mesken 12 koğuşuyla(x) tam ortasından biçilmiş iki havalandırmasıyla...

Direnış yüklü bulutlar dolaşır Metris üzerinde. Direniş yüklü bulutlar "tecrit"ten hızla koğuşlara kayıyor. Direniş yağdı yağacak neredeyse; soluk soluğa heyecanlı bir bekleyiştir şimdi yaşamak. İki kişinin bir araya geldiği her yerde tecritten buraya sıçraması beklenen direniş günün baş konusu. Bütün konuşmalardan havaya yayılan sözcükler sonuçta hep aynı kapıya çıkıyor. Sadece onlar mı? Başkaları da soruyor: Ne zaman? Hangi gün? Hangi

---

(x): Metris'te koğuşlar üç bölmedir. Koğuşun toplam alanı 25-30 metrekaredir. Yatakhane 8 adet altlı-üstlü demir ranza, yan yana 4 tane 70x80 cm. boyutlarında havalandırmaya dönük pencere ve koridora bakan 26x49 cm. boyutlarında mazgal vardır. Yatakhane, gazino adı verilen II. bölüme demir bir kapıyla açılır. Gazino, yemek yenilen, günlük çalışmanın yürütüldüğü, volta atıldığı yerdir. 70x85 cm. boyutlarında 3 pencereyle yine 26x49 cm boyutlarında koridora bakan bir mazgala sahiptir. Alışverişler bu mazgaldan yapılır, karavana ve çöp kapıdan alınıp verilir. Tuvalet, banyo III. bölümdür. Bu bölüme demir bir kapıyla girilir. Koğuş ise koridora 3 sürgülü -orta sürgüsü asma kilitli- bir kapıyla açılır. Koğuşlar bu haliyle 16 kişilik de olsa, bu sayı çok zaman baskıyı artırıcı bir şekilde 24'e kadar yükseltilmiştir. Bütün koğuşlar bu mimari yapıdayken, bayan tutsakların koğuşları -B blokta 8 koğuş bayanlara ayrılmıştır- farklıdır. (B-1, B-2 boşaltılıp daha sonra erkek tutsakların "tecrit" koğuşu yapılmıştır.)

saat? Direnişin başlayıp başlayamayacağı değil artık tartışılan. “Tecrit” bunun yanıtını verdi çünkü. Tarih, gün ve saattir şimdi merak konusu olan. Herkes aynı soruyu soruyor kendisine ve çevresine. Sorguluyor özlemi direnişe yükleyenleri. Koşular bu sorulara yanıt bulmaya çalışan arı kovanları gibi.

Düşman, direnişin koşuları da saracağından tam emin değil. Ama yine tetikte, tedbiri elden bırakmıyor. “Tecrit”te yandı ağzı bir kez. Sarıyor sinsi sinsi koşuları. Kulakları kirişte, o da meraklı, sorunun yanıtını arıyor. Kafasını, günlerdir değil, aylardır sürekli kurcalayan acaba başlayacaklar mı kuşkularını tamamen yok etmeli. “Tecrit”ten öğrendikleri yetmedi kafasındaki kuşku sislerini dağıtmaya. “Tecrit”teki direniş bir istisna, “münferit” bir vaka olabilir mi kuşkusunu yenemedi zulüm. Direniş “tecrit”te katmer katmer zulmün cana tak eden zorunlu bir sonucu neden olmasın ki? Direniş, “tecrit”te yaşarken insanlıkları öldürülmeye çalışılan insanların, insanlıkları için dışa vuran doğal bir tepkisi olamaz mı? “Tecrit”te yakılan direniş ateşine rağmen, yine de “başlayamazlar” umut kırıntılarına sarılmaktan vazgeçmiyor. Bu umut ışığı “tecrit”te söndürülmüş boş bir avuntudur oysa... Metris üzerine kurduğu bütün planlarını direniş ateşinin yakıp kül etmesi gerçeğini kabullenemiyor bir türlü. Çünkü açlık direnişi Metris’te başına gelebilecek en istemediği olay. Açlık grevinin adını bile duymak istemiyor. Bir kez adını duydu, bir öneriler paketinde ona rastladı mı, bir bildiri, günlük sı-

radan bir not açlık direnişinden söz etti mi, tansiyonu yükseliyor, kalp atışları hızlanıyor. Düşman İstanbul zindanlarında oldum olası korkuyla karışık nefret etmiştir açlık direnişlerinden. Ne zaman siyasi tutsakları tuzağına çekse, onlara çatallı dilinin altından zehirini akıtma anı yakalasa, açlık direnişi panzehir gibi karşısına çıkıp onu geri püskürterek, iştahını hep kursağında bırakmıştır. Çünkü açlık direnişleri Metris'te direnişin simgesi, kendi planlarının da mezar kazıcısı olmuştur hep. Şu açlık direnişleri olmasa Metris'i ne güzel, "dikensiz bir gül bahçesine" çevirirdi halbuki. Bitirmeli bu işi, son ana bırakmamalı, hazırlıksız yakalanmamalı her şeye rağmen. Hazırlıklarında eksik gedik kalmamalı. Aylardır gece gündüz demeden işkencelerde, baskı, tehdit ve yasaklarda döktüğü "alinteri"nin, harcadığı "emeğin" karşılığını almalı. "Uçurumun kenarına kadar getirdiği" Metris'i, yaralı, çırpınan bir kuş gibi elinden kaçırmamalı. Direnişi kaynağında kurutmalı. İstanbul zindanlarında yıllardır duyduğu "Mamak"lara özlemini gidermeli artık. Direniş, dalga dalga bayraklaştığı, ülke sınırlarını aşıp dünyaya ün saldırdığı yerde dağıtılmalı. Metris her şey onun için, Metris, yaşamını ve rüyalarını dolduruyor. Avucunun içinde yenilmeye, yutulmaya hazır bir lokma şimdi Metris onun için. Lokmasını kaptırmalı mı?.. Yıkılır umutları böyle olursa. Elini uzatsa yakalayacağı umutları çöker temelinden.

Direnışçiler direnişe konsantrasyonlarını tamamlıyorlar. Saatleri sayılı. Başlayacakları direniş-

le ilgili ne yapılması gerekiyorsa, onlar konuşuluyor. Metris'te '83 Ağustos'undan bu yana direniş batağa sürükleyen düşmanın çizdiği yazgıyı kökten değiştirmeye atılacak adımların ince hesaplarını çıkarıyorlar. Eller üst üste konuluyor, sözler kalplere gömülüyor. Şimdi eller maniplededir. Direniş, borulardan, kirişlerden rakamlanarak kulaktan kulağa, koğuştan koğuşa, bloktan bloğa iletilmektedir.

Direniş bestesinin farklı vurgularda, farklı oktavlarda çalındığı bir konser salonudur Metris şimdi. Bu bestenin çalgıları borular ve kirişler ise, notaları rakamlardır.

Direnişçilerin direnişe başlama coşkusu borular ve kirişlerden ses veren bir armonidir şimdi, hiç bitmeyecekmiş gibi çalan. Hep böyle direniş için çalmak isteyen...

Susmadı gün boyu, geceye de taşarak, sabaha sarktı bu armoni.

Tık, tık, tık... 25... 25... 43, 32, 13..... Sabah (...)
da....

Dünden bugüne Tahtakale Santralı gibi hiç susmayan manipeller nihayet sustu. Her şey tamam. Herkes hazır... Şimdi saygıyla, gelen günü karşılamadalar.

12 Nisan günü, gecenin karanlığını acelesi varmışçasına kaldırıyor. Gün doğmak için sabırsızlanmaktadır. Biten gecenin direnişe gebe son saatleridir yaşanan. Direniş başlamak için saat saymaktadır. Eli kulağında, yağdı yağacak...

Artık dakikalarca süren uzun bekleyiş sona eri-

yor. Koğuşlardan havalandırmalara boşanan dolu dolu direniş haykırışları birleşerek Metris üzerinde gökgürültüsüne dönüşüyor. Bardaktan boşanırcasına Metris'e direniş yağıyor. Aylardır Metris'te ekilen direniş tohumları boy atmakta, meyveye dönmektedir...

Artık sabah sayımında açılıp kapanan üç sürgülü koğuş kapılarının üç el ateş edilen silah gibi birbiri peşi sıra patlaması, çatışmanın başladığını haber veriyor... Direniş yüksek sesle ilan edilmiştir. Metris'te ikinci bir cephe daha açılmıştır. "Tecrit"te başlatılan mevzi çatışma, şimdi her koğuşun bir mevzi olduğu cephesel bir çatışmaya dönüşmüştür.

İşte, zulmün korkuyla karışık nefretinin kapıların üç sürgüsünde patlaması bundandır. Budur düşmanın kanını beynine sıçratan ve direniş verdiği ilk tepkisel yanıt...

Direnişle başlayan gün Metris'te beklendiğinden çok daha sakin akıyor. Hiç de düşünöldüğü ve beklendiği gibi değil. Sabahtan başlayan, açılıp kapanan kapıların üç sürgüsünün patlamaları duyuluyor sadece. Düşman bugün için meydanı direnişçilere bırakmış görünüyor. İlk andaki bir şaşkınlık belirtisidir bu. A blok perdeleri örtük, kapıları sıkı sıkı kapalı, çatışmanın ivmesinin çok yükseldiği açlık direniş günlerinde alışılan hareketli günlerden çok farklı bir gün, çok ayrık bir gün. Açlık direniş günleri, durgunluğu, sessizliğı sevmeyen, kabullenmeyen yüz yüze çatışmalı günlerdir. Ama bu ayrık gün yine de pek hayra alamet değil. Met-

ris'i yaşıyan iyi bilir. Ne, neyi getirir!..

Siyasi tutsakları düzenin tornasından çıkmış, ağzı var dili yok tek tiplere dönüştürmek için Mak-yavelizm kavramına rahmet okutacak çeşitte atraksiyonlara başvurduğu bir dönemde, düşmanın direnişe hep bugünleri yaşatacağının hayalini bile kurmak çok tehlikelidir.

Hayır! Gün sıradan, sakın, alışıldığı gibi yatağında akıyor ama düşman uyumuyor. Kapalı perdelelerin ardında kimbilir direnişe ne oyunlar oynuyor!

Düşman karargahı, içine çomak sokulunca hidetle kaynayan bir arı kovanıdır şimdi, hem de cellatların papazsız toplantılarında direnişe karşı şiddetin türlü biçimlerinin üretildiği bir kovan.

Direnişi kırıp parçalamanın, yakıp yıkıp yok edebilmenin siyasi tutsaklara, direnişçilere "Bir daha açlık direnişi mi, tövbeler olsun!" dedirtebilmenin bütün bilinen yöntemleri, bir SS karargahında olduğu gibi, tek tek tartışılıyor. En iğrençleri, henüz Metris'te denenmemişleri özenle, histerik bir zevkle seçilip, yarın sayımla başlatılacak şok saldırısına özel olarak hazırlanıyor.

Çarpışmanın büyüğü yarın yaşanacak. Yarın Metris'te bir fırtına kopacak...

...

Gündüz kadar sakın geçen gece, direnişçilere, ayların yorgunluğunu unutturacak olanaklar sunuyor. Koşullar direnişte, aylardır ilk kez bu kadar rahat uyuyor. Ama ayların en sakın gecesinin ardında hareketli mi hareketli bir gün doğmakta.

Yeni güne sarkan büyük çatışmadır günün ilk

ışıklarıyla doğuma hazırlanan. Doğan gün içinde şimdi koridorları istila edercesine yüzlerce çift “rozvelt” yürüyor. Bir aşağı, bir yukarı gidip geliyor. Bir, ki, üç, dört... Bir, ki, üç, dört...

Çatışmanın psikolojik havasına giriyor, koridoru döven en sert adımlarla: Bir, ki, üç, dört... Bir, ki, üç, dört...

Direnışteki kafaları ezmenin, göğüs kafeslerini çökertmenin, açlığı yaşamaya başlayan bedenleri tekmelemenin hazırlıklarıdır bunlar. Bütün bunlar birazdan koridorlarda göğüs göğüse sürececek çatışmanın “rozvelt”lerde yansıyan habercileridir.

Şimdi koridorlarda yeşil kepli, siyah coplu ve kara postallı bir duvar örülmüştür. Hareket saati gelip çatmıştır. Mazgallar gazino tarafından açılıyor bir bir koğuşlarda. Bir bıçak gibi hain bakan gözler çavuş rütbesinin altında içeriyi kesiyor, dercesine. Kara listelerden isim isim direnişçiler okunuyor... Sibirya'ya sürgün!.. Sürgün!..

İç sürgüler daha gürültülü patlıyor şimdi. Yüzlerce copun, yüzlerce çift “rozvelt”in arasına atılıyor bir bir direnişçiler. Yeşil kepli, siyah coplu, kara postallı ve duyguları yok edilmişlerin saldırısına uğradılar. Direnen başlara, göğüs kafeslerine, aç bedenlerine basıldı. Vuruldu bileklerine zincir kelepçeler, kan oturturcasına... Don-atlet kalana, hat ta bunlar da çıkarılana kadar coplarla dövölüp, etleri ezilerek soyunduruldu. Aç bedenler “rozvelt”lerin tekmeleriyle kıvrana kıvrana, kelepçelerinden çekilerek dolandırıldılar, soğuk koridorlarda yüzükoyun. “Faşizmdir”, “kahredilen” şimdi, “iş-

kenceyi yenecek”, “insanlık onurudur” haykıran. Aç bedenler oturtulup bir sandalyeye, arkalığına geçiriliyor kelepçeli şiş kollar. Basıyor, zıplıyor şimdi şiş kollardaki kelepçelere tonlarla kara postal... Deriler her zaman ince ince kibritlerle yakılıp soyulmaz. Tonlarla basan, zıplayan kara postalların bilek etlerini sıyırıp kemiklerine geçirdiği kelepçelerle de soyulur.

Her zaman hayalara bağlanan elektrotlardan geçen elektrik, bir bıçak gibi oymaz beynini. Saçla beraber sandalye üzerinde kafa derisini de kanatırken ve bıyıklar kapkara ellerle yolunurken de oyulur beyinler.

Zorla kesilen saç, yolunan bıyıktır şimdi direniş. Aylardır birbirini görmeden soran seslerin, yasakların göstermediği yüzlerin, dost dost omuzlaşmaların, gözbebeklerinde ve yoldaşça merhabalaşmaların ortasında direniş. Aç, çıplak bedenlerin ezikliğinde acıyı sırt sırta vererek, omuz omuza gelecek tükürürcesine yüzüne yüzüne düşmanın “Asker Değil, Siyasi Tutukluyuz!” sloganlarıyla yenebilmektir direniş.

Yolunmuş saçları, tutam tutam koparılmış bıyıkları, soyulmuş derileri ve parça parça, lime lime edilmiş giysileriyle ve bir de, inançlarıyla, Sibirya sürgününün yoluna, başları dimdik dizildiler şimdi. İşte direnişçiler böyle sürülüyor Sibirya’ya. Direnişe, zindanda bir “tecrit” daha açılıyor. Koridorlar enlemesine, boylamasına evleri sırtlarında sürgünler kervanını taşıyor Sibirya’ya.

Direniş, atıldığı yasaklar denizinde, Sibirya’da-

dır Şimdi. Yatakları, yastıkları hallaç pamuğu gibi atılmış, toz duman, pislik içinde yuzen 12 koğu- Őuyla cehennem azabı ektirileceği yerde. Direniş burada, uzerinde bir kilit daha vurularak bütun bloklardan, diğer tutsaklardan, dününin maddi manevi nimetlerinden tecrit edilmiştir. Dipsiz bir kuyuya atılmıştır.

Şimdi tek satır okunmasına bile ambargo konul- muŐ gazetesiz, dergisiz, yazısızdır direnişçiler. A- lığın öldürdüğü hücrelerini derilerinden dökme, yerlerdeki kiri, pası atmak, bir el yüz yıkamak için her türlü temizlik malzemesinden yoksun; bir tek derin bir nefeslik sigara, a ağızlardaki paslı taba- kayı, kokan soluğu geçici de olsa kaldırıp atmak için bir sıkımlık diş macunu da yasaktır artık. Ker- bela'dır Şimdi Sibirya. Direnişçilerin yıkanacak, te- mizlenecek, hatta içecek bir damla suyunun bile olmadığı bir Kerbela...

Geceleri tek bir ampulsüz, bir akımlık kibritsiz kör karanlığa terkedilmiŐtir. Metris'in çevresini pe- riyodik olarak, kadrolu köpeklerin kovalamalarına eşlik edercesine dolaşan nöbetçi kulübeleri projek- törlerinin bir iki dakikada bir yanıp sönen anlık ıŐı- Đıdır, koğuşların güneş battıktan sonra burada gö- rüp göreğeği aydınlık.

Ama karanlıkta da "Terk Etmedi Sevdan Beni" türküsüyle çoŐulur... Yükselir koğuşları saran tüm yüreklerden, gecenin karanlığını delip geçerek. "Dost dost ille kavga"... türküleridir Baştabya'dan uğuldayan, am ormanlarından kopup gelen rüz- garlara karıŐan. Başka diyarlara, grevlere, direniş-

lere, haklı tarihsel kavgalara ulaşan, hep bir ağızdan söylenen, eller çırpılarak en önde çarpışmanın onuruyla yürekten dinlenen... Türkülerdir dillerde zulümle dövüşen.

...
Vurdum bedenimi açlığa
çeliğe döndü her hücrem
Suskunlu dillendirip
durgunu koşturdu da gözüm,
sınır tanımadı
okyanusu aştı da sesim
Bir o görüp duymadı canım
Bir o vardı sınıksız sarılarak
kirlili mavilerine
kapadı gözünü -kulağını-
sırtını döndü kendi gerçeğine

Korku beladır
kör eder adamı
lakin fayda etmez ecele
vazgeçirmez zulmü
vazgeçirmez seni senden soymaktan
onursuz kılmaktan...
ko gitsin sen yan loy.

Çürüme ve Direniş! İstanbul Cezaevlerinde Madalyonun İki Yüzü:

Demir ağların altında, beton yığını içinde, çift parmaklıklarla örtülü, çift kilitli, eni dört, boyu altı metre "koğuşlarda", bunun üçte biri büyüklüğündeki hücrelerde direnişin nabzı şimdi depremler yaratarak atıyor.

İstanbul cezaevlerinde başlayan beşinci süresiz

açlık direnişinin üzerinden henüz on kez güneş battı. Ama direniş bütün bir yaşamı parçaladı, ikiye böldü. Bu yaşamı biçimlendiren pamuk ipliğiyle bağlı tüm ilişkileri koparıp attı. Aynılar aynı yerde, ayrılar ayrı yerde; bir arada, iç içe ama ayrı bir yaşamda buldular kendilerini. Yeni koşullar, yeni yaşam biçimleri ortaya çıkardı.

Direniş kimin nasıl yaşadığını, ne yaptığını, ne istediğini karanlık hiçbir yan bırakmayarak aydınlattı. Herkesi tartışmasız, kızsalar da, “biz bu değiliz” diye hezeyan içinde yırtınsalar da, layık olduğu yere oturttu. İstanbul cezaevlerindeki tüm siyasi düşünce ve tavırların gerçek tablosu, bunu çerçeveyeleyen insani, siyasi ve sosyal ilişkiler yapay olmaktan çıktı. Olması gereken görünümüne kavuşturdu.

Şimdi kış uykusundan zorla dürtülerek uyandırılmışçasına, içine çekilip yaşadığı kabuğundan istemeden çekilip çıkarılmışçasına telaşlı, kızgın ve bir o kadar da şaşkın bir yaşam duruyor karşımızda; statükocuların yaşamı. Hemen bir ranza ötele-
rindeki direnişin coşku seline kapılıp ardından sürüklenmemek için özel gayret gösteriyorlar. Huzursuz ve tedirginler. Masalarına birkaç metre mesafe-
deki direnişin ayak seslerinin, yedikleri her lokmada bireyciliklerini yüzlerine vurmasına aşırı tepki duyuyorlar. Her gün birlikte yatıp kalkmak zorunda oldukları direniş, uykularını kaçırıyor, rüyalarına statülerini bozan bir “karabasan”mışçasına çöküyor. Ağızlarına geleni söyleyip lanet yağdırıyorlar, tavırlarını utanç duyacak biçimde ortaya seren

direnışe.

İstanbul cezaevlerinde direniş yaşamın laboratuvarıdır artık. Olumlu, olumsuzu mutlaka yadsıyacaktır. Gelişen, güçlenen ve ilerleyen, duranı ve geriye gideni ezip geçecektir. Çürüme direnişten kesilip atılacaktır. Tarih ırmağı bir kez daha kendisine ayak direyeni değiştirici, dönüştürücü ileriye yürüyenlerden yana terk edip geleceğe akacaktır. Zafer er ya da geç direnenlerin olacaktır...

Direnif, adım adım yürüyüşe böyle geçti. Böyle yürüyüşe geçti, adım adım direniş. Böyle ilerledi, yanındaki çürümenin mezarını kazarcasına...

Dört yıl boyunca birbirine zorunlu katlanan iki yaşam biçimi, ilk kez sınırları bıçakla kesilmiş olarak bir arada yaşanıyor. İlk kez ayıbını saklayamıyor, uyumsuzluğunu kendi içinde örtme kanalları bulamıyor. İki farklı yaşam koğuşlarda bir arada. Hiçbir perde çekilemiyor arasına. İkisi hep bir arada, yan yana, iç içe... Böyle akıp gidiyor iki yaşam biçimi. Birbirine bitifik, birbirine sırt vermiş, birbirini reddederek...

Birileri uzatıyor kapının altındaki delikten tabakları, peş peşe yemek alıyor, her günkü gibi. Ama fazlasını ısrarla isteyerek ve bundan zerre kadar rahatsızlık duymadan. Yemek dağıtan askerin ahlaki değerlerini bile hiçe sayarak. Kızaran yüzünü görmezden gelerek. "Aç arkadaşlarınızın yanında onların payına da düşeni nasıl olur da isteyebiliyorsunuz?" diye bir şeyler mi gevelemif ağzında ya da "Açlık grevindekilerinkini vermiyoruz" mu demiş, ne önemi olabilir? Kepeyle yemek fazlası

için biraz tereddütlü, isteksizce giden elden neden utanılsın ki? Bu alınan fazlaların nasıl tükeneceği üzerine hasmımızın direnişe saldırı malzemesi yakalaması, bu ikinci yaşamı hiç mi hiç ilgilendirmiyor. Yakın geçmiş, zaman tüneline kırılmış gibi ne çabuk unutulup gidiyor. Sahibinin sesi basın ve yayın organlarının açlık grevlerini karalamak için yazdıklarının üzerinden daha bir yıl geçmedi. Açlık grevlerinin, koşullarda biriktirilen yemek stoklarının tüketilmesinden başka bir şey olmadığı yalanları unutulmadı. Bu yalanların bu gibi tavırlardan beslendiği bilinmiyor mu? “Ama önemli değil”. Yanlarındaki yaşam ölüm yolunu gözlüyormuş, boş verirsin, “Bana mı sordu ki!” der geçersin. Her şey fazlalar için, üç sigara paketi büyüklüğündeki mazgaldan alınan ekmekler için, çaylar için... Ok yaydan öylesine çıkmış ki, değirmenlere saldırırcasına saldırıyorlar mazgallara, yumruklar, “... fazlasını ... numaraya getir” haykırışları koridorlardan süzülüp uzanıyor zulmün kulaklarına. Eti bol yemekler pencere sohbetlerinde dile geliyor. Yemeklerin bolluğu, kalitesi tartışılıyor. Hasımın ağzı kulaklarında, moral destek buluyor bundan. Bu sohbetler üzerine ne hesaplar yapıyor, neler umuyor kim bilir? Ne kadar ilginç bir çelişki! Bir yanda yemek kokularının, damakta bıraktığı tadın sohbetleri yayılıp gidiyor, dağılan, en küçük bir iz bırakmayan duman gibi bir atmosfere. Diğer yanda, açlığın sesi koşullarda, hücrelerde direnen yüreklerin “Siyasi Tutsaklara Tek Tip Elbise Giydirilemez!” sloganları dışarıya dalga dalga direniş mesajları taşıyor, üze-

rine ölü toprağı serpilmiş insanları direnişe çağırıyor. Ezilen, sömürülen insanların, direnme potansiyellerini kaybetmemiş tutsakların benliğinde, bilincinde, yüreğinde derin değişiklikler yaratıyor. Ülkemiz toprağına taptaze, yepyeni direniş tohumları ektir. İşte iki yaşam, işte iki ses...

Bir yaşam ki, yanındakilerin en kutsal değerler için verdikleri kavgaya tamamen kayıtsız, enerjilerini bu fazlaların kavgasında sarf ediyor. Fazladan aldığı, almak için kavgasını verdiği birkaç tabak yemek, birkaç ekmek, birkaç bardak çaydır. Bu, direniş ruhu kararmaya başlamış yaşamın, direnen yaşama tepkisi, hırsı, kinidir...

Bu, direnen yaşama, direnişin karşılığı olarak verilen hakaret dolu bir yanıtıdır. Yıllarca aynı tabağı kaşık sallamanın, şöyle ya da böyle ortak yaşamın üzerini çizmenin ifadesidir. Geçmiş birliktelik üzerine güzel hiçbir anı bırakmaksızın, üç gün öncesinden başlayarak geçmişi yadsımaktır...

Bireyselleşen istekler, bencilleşen kavga, direniş iyiden iyiye yabancılaşma... Bu, yaşamın direnişle tüm köprüleri atmasıdır. Direnişteki yaşama açılan kapıları bir bir kapatmasıdır. Yanı başında ölüme direnen yaşama, feodal saygıyı bile çok görerek, direnişle tüm bağlarını koparmak için elinden geleni fazlasıyla yapmasıdır. Direnen yaşama esirgenen birazcık omuz vermeme, basit sıradan demokrat bir el uzatmama başka neyle açıklanabilir ki? Çekilip çıkarılamayan bir bataklıkta çırpınan yüreklerdeki ısrarlı ve kararlı direniş karşıtlığı, kaynağını başka nereden, nasıl alabilir ki?

İçindeki fırtınaları biraz da histerik bir hırsla bastıran, direnişe göz ucuyla da olsa sempatiyle bakan yanını eze eze çürütmeye çalışan bu yaşam ne kadar da rahat görünüyor. Çoğu zaman kendi havasında, hiçbir şey olmamışçasına şarkı söyleyebiliyor; direnişe karşı olma, şarkılara dönüşüyor bu noktada. Direnişin gerdiği sınırlarını boşaltıyor belki de. Bu yolu deneyerek öylesine rahat ve direnişi umursamazca hareket ediyor ki, elini uzatsa tutacak kadar direnişe yakınken, uzanıyor yatağına boylu boyunca, keyifle buharı tüten çayını yudumluyor. Her öğün yediği yemekten sonra voltada hızlı hızlı gide gele yakıyor aldığı fazladan enerjiyi, “belki direnişi özendiririm” dercesine. Her şey normal gidiyormuş gibi, sürekli yüz hatlarına palyaço neşesi vermeye çalışıyor. Böyle maskeliyor içinde olan biteni. Böyle alay ediyor direnişteki yaşamla akli sıra. Bastırılmış duygularının bunalımı içinde, ağzına aldığı lokmaların boğazından düğümlemenden geçişi ve damakta bıraktığı tat direnişi aşağılıyor adeta...

Bu yaşam gönüllü felaket tellallığını da elden bırakmıyor. Yanındayken fersah fersah uzak durduğu direnen yaşamı kendi umutsuz bekleyişinin çaresizliğiyle gölgelemeye çalışıyor. O şimdi şiddetle yerini, statüsünü sağlamlaştırmak ve geriye gidişinin önündeki bu engelden kurtulmak için, direnişin pes edip, “boyunun ölçüsünü alıp” yanına gelmesi ve kendisine benzemesi için direnişe doğru umutsuzluk rüzgarlarını estirmektedir. “Boşuna çabalıyorsunuz. Hak alamazsınız. Açlığınızla bir ba-

şınıza çaresiz kalacaksınız. Bu açlığı daha nereye kadar götürebileceksiniz? Size destek vermeyeceğiz.” derken, düşmanın direnişin yüzüne açıktan söylediklerinden hiç de farklı şeyler söylememektedir. Yitip giden yaşamdır bu, çürüyendir, çökenidir... Gelişip güçlenen yepyeni umutların yaşamına karşı durarak “moral” kazanmaktan başka bir şey düşünmeyendir. Yanındaki ise birlikte olmaktan hiç de hoşnut olmadığı, elinden gelse kovup atacağı, direnen, özverinin her biçimine hazır yaşamayı seçen bir yaşamdır. O, direnen kişiliği temsil eden bir yaşamdır. Aylarca aç kalmayı ve yeri zamanı geldi mi ölmeyi direniş programına katmıştır çoktan. O, insanlığın, siyasi tutsaklığın en güzel umutları, en iyi geleceği, inandığı, ilkeleştirdiği tüm değerleri için hiçbir kimseden hiçbir şey beklemeksizin atılmıştır kavgaya.

Dört duvar arasında sıkıştırılmış da olsa, kendi yazgısını kendi elleriyle, kendi istediği gibi çözmek için ayak direyen bir yaşamdır. Yürekleri karartan, beyinleri dumanlayan, siyasiliği paslandıran zindan çarklarına açıktan başkaldırandır. Bu yaşam her yerde, her zaman, hangi koşullarda olursun olursun, tek bir gerçeğe inanmıştır: İnsanlık onurunu korumak için direnmekten başka yolun olmadığına...

Özgürlük ateşiyle yanan yüreği sınıf çatışmalarında körükleyerek, iradeyi en zor kavgalarda çekiçle örsle döve döve sınavı çelikleştirerek gelmiştir bugünlere.

Bakılmasın bu yaşamın dış görünüşüne, günden

güne sararıp solduğuna, gözle görölür biçimde bozulduğuna. Aldanılmasın fiziki çöküşüne, eriyip gidişine. Onun gücü yüreklerde, bilinçlerdedir. O, yürekte sönmeyen özgürlük ateşii, bilinçte pırıl pırıl bir güneş gibi siyasi haklara koşan inançtır. Dillerden düşmeyen, kararlılığı gösteren bir slogan, yüzlerde geleceğe dönük bir umut, dişlerde kenetlenmiş bir sınıf kını, açlıkla karanlığın üzerine üzerine gidilen bir özlemdir.

O, coplara eğilmeyen bir baş, postallara ezdirilmeyen, zincirlere vurulamayan bir onurdur.

Direnış bütün bunlara katlanarak, kendinden emin adımlarla doruğa tırmanışa geçmenin huzurunu duyuyor. Koğuşlarda, hücrelerde ve buralara sığdırılmayan, özgürlük arayan patlamaya hazır yüreklerde...

...
*Papaz olur cellat olur
yürür üstüne üstüne
düşmez yakasından adamın
sahip olana dek bedene
Dedik de tüm bunları
anlatamadık bir türlü canım.*

...
*Duvar olmuşlardı
Zindan olmuşlardı
kendi yüreklerinde
Giriverdiler teker teker
Sığındılar beşer onar
o karanlık labirentlere*

...
*Ne demişti şair:
"yüreklerin kulakları sağır"
dinletemedik loy...*

- Oportünizm -

Bu iki yaşama katlanmak zorunda oluşumuz daha çok yıpranmamıza neden oluyor. Her gün aynı rezillikleri göre göre yaşamak, kokuşmanın havasını istemeyerek de olsa teneffüs etmek daha da koyuyor. Çünkü her geçen gün daha iğneleyici, daha sekter, kırıcı ve yaralayıcı oluyorlar. Hele de arena da arslanlarla dövüştürülecek gladyatörleri seyredemişçesine tribünden bizi izleyen bakışları yok mu, çileden çıkarıyor insanı. Yumuyorlar gözlerini,

açıyorlar ağızlarını. Hele hücre-koğuşları bu yaşamla paylaşmak hiç mi hiç çekilmiyor. Ama hasmımız çok şey biliyor, direnişe karşı bu ikili yaşamın birlikteliğinden, her koğuşta yaşanan bu durumdan hoşnut. Kulak antenleriyle, **(x)** el maharetleriyle gün gün takip ediyor koğuşlardaki konuşma ve tartışmaları. Hiçbir şey kaçırmamak için elinden geleni yapıyor. Beşinci kolları körüklüyor. Yazışma notlarını yakalamak için özel av partilerine çıkıyor. Kapı altı hatlarını, bloktan bloğa teleferikleri bir şahin gibi gözlüyor. Gece gündüz iz kovalıyor. Koğuşlardaki her tartışma, her yeni konuşma, onun için yeni bir karşı-taktik üretmektir çünkü. Koğuşlardaki havayı koklamak en büyük, en önemli işidir şimdi. Çok iyi biliyor direnişe, direnişle 24 saat birlikte geçiren ve ona destek vermemeye yemin etmiş yaşamın verdiği zararları. Bu direniş ezilmeli, yok edilmeli. Bunun için her yol denemeli, her fırsattan alabildiğine yararlanılmalı. En küçük bir tahammülü kalmadı çünkü. Açlığımız, ölümlerimiz hasmımızı güçten düşürüyor, yıpratıyor, tecrit ve teşhirini hızlandırıyor. Onun bütün korkusu bundan. Açlık direnişinden sonra “Biz in-

---

(x): Cunta cezaevlerinde, her dönem cezaevi yönetimleri, tutsakların yapacakları direnişleri, tartışmaları, gelişmeleri öğrenebilmek için bulabildiği her yöntemi denemiştir. Tutsaklar içinden çürümüş, yozlaşmış unsurlar bulup çıkararak muhbirler edinmeye çalışmış (Metris'te bunların en meşhuru Bahtiyar AYTEKİN'dir.), koğuşlar, mazgallar sürekli dinlenmiş, tutsakların aralarındaki yazışmaları ele geçirebilmek için en ince ve en vahşi yöntemler (zorla ağız ve makat arama vb.) uygulanmıştır.

sanlık onuruna saygılıyız” diye yalan söylemeye nasıl devam edecek? “Cezaevlerinde siyasi tutsaklara işkence yapmıyoruz” diye dünyayı nasıl kandırabilecek? İnsan hak ve özgürlüklerine sahip çıkan, işkencesiz bir dünya isteyen kuruluş ve kişilere ne yanıt verecek?

Bunun için bir umudu, direnişe karşı bir kozu da bu ikili yaşamın bir arada birbirleriyle çatışmasında. Direnişi hemen yanındaki yaşamın kemirip güçten düşürmesine özel bir önem veriyor. Hücrekoğuşlarda direnişe karşı kullanabileceği bir “truva atı” işlevine sahip yaşamdan nasıl olur da vazgeçebilir? Neden birbirini reddeden ikili yaşamı birbirinden ayırıp direnişin yoluna konulmuş bir kayayı kendi eliyle kaldırsın?

Omuz omuza sıcak bir el gibi dokunmalarını beklerdik. “Yolunuz açık olsun, direnişinizi ‘yanlış’ da bulsak, direniş olduğu ve zulmü zayıflattığı için saygıyla selamlıyoruz” diyebilirdik. Desteğin hiç olmayacak şey olduğunu da iyi biliyoruz. Yesinler, içsinler, rahatlarına baksınlar, bizi düşünmesinler, bize üzülmesinler. Eğer timsah gözyaşları dökceklerse, baştan söylüyoruz, vazgeçsinler. Yaşasınlar istedikleri gibi. Fakat direnişe gölge etmesinler, çenelerini, kalemlerini direnişe engel olacak kadar ileri götürmesinler. Bıraksınlar zulmün ağzıyla konuşmayı. Duymak utandırıyor bizi “direniş hak getirmez” nakaratını. Kessinler “siyasi cinayet işliyorsunuz”, “maceraya atılıyorsunuz” saçmalıklarını. Yeter bugüne kadar hasmımıza el ovuşturttukları. Direnişin zulme karşı özünü göremiyorlar mı? Si-

yasi körlük bu kadar derin mi? Böyle bir direniş desteklenir. Desteklenmiyorsa, en azından önünde engel olunmaz.

Nedir direniş bunca düşman tavırları? Can vereceksek biz vereceğiz, kan akıtacaksak biz akıtacağız, onlara ne oluyor ki?

Direniş daha başında, henüz üçüncü günündeyken, genç bir fidanken kırılmaya çalışıldı: Bir bariyer kat koğuş içlerinden kuruluyor direnişin önüne. Koğuşların içinde tüketilmek, sindirilmek isteniyor direnişin gücü, işin başında koğuşlarda kilitlenmek isteniyor direniş. Yazıp çizdiklerinin, yüksek sesle konuştuklarının anında direniş karşı kullanılan malzeme haline getirilmesi onları hiç mi hiç rahatsız etmiyor. Bu kadarına pes doğrusu! Zulmü koğuş içinde besleyen kaynak olmanın huzursuzluğunu biraz olsun duymuyorlar. Bunu duyan varsa da duygularının tutsaklığından bir an kurtulup, süren bir direniş zarar verme gerçeğini kabullenmek istemiyor. Siyasi düşünmekten daha çok uzaklar. Kavga hepimizin, siyasi tutsaklığın kavgası ama onlar yok bu kavgada. Direnişin moralini bozmak için zulmün açtığı psikolojik savaşa bu şekilde kaynaklık etmeleri affedilmez bir yanılğı. Ama bir yanılğıları var ki hiçbir zaman unutulmayacak, bu direnişle birlikte hep anılacak! Bu olmamalıydı! Zulme sırt sıvazlatacak bu ölçüde koz verilmemeli, direniş karşı avantajlı bir pozisyon elde etmesine, bu kadar ileri giderek, hizmet edilmemeliydi! Direniş üçüncü gününü yaşarken, henüz ayakları üzerine basmaya başlamışken, ağırlığı yeni yeni hissed-

lirken, savaşın diğer cephesinde zulüm direnişin önünü kesmek için şeytanca taktikler düşünürken, tek tip elbiseyi giymemeyi değil, “giymeyi tartışmaya açmak” başka nasıl adlandırılabilir?.. Nereye gidiyorsunuz, dönün geri! Direnen biziz, daha ne oldu, ne kadar zaman geçti ki, kol kola, omuz omuz, sırt sırta verdiğimiz günlerin üzerinden? Böyle bir önerinin hasmımızın direnişe karşı geliştireceği taktiklere açtığı çok geniş bir ufuk nasıl olur da hesaba katılmaz? Nedir direnişe duyulan bu derece düşmanlık? Tek tip elbiseyi giyme tartışmasını direniş içinde başlatmak, giyme yönünde kulis faaliyetlerini yürütmek, siyasetleri, insanları ikna etme sürecine açıktan açığa hızla girmek, direnişe zulmün istediği biçimde, onun planına uygun yeni bir alternatif yaratmaktan başka bir şey değildi. Tek tip elbise giymeye yeşil ışık yakmaktı. “Biz tek tip elbise giymeye hazırız, direnişe hak vermenize gerek yok” demekti. Buydu işte elbise giyme önerisinin ardında duran gerçek.

Düşman tek tip elbisede somutlanan kendi iradesini tanımaya hazır bu potansiyel gücü gördükten sonra, direniş karşısında derin ve ferahlatıcı bir soluk aldı. Bir “oh” çekti mutlaka. Zulüm gökte arayıp da bulamadığını direnişin yanı başında buldu. Direnişe karşı kullanacağı önemli bir silah ele geçirdi. Düşman direnişin yanında tek tip elbise giymeye hazır bu güce yaslanarak direnişi zayıflatmak, geriletmek, direnişin umudunu kırmak için aylarca direnişin sonuna kadar “Tek tip elbise giyin, bütün haklarınızı verelim” propagandasını di-

line doladı. Bu, altına hem “devrimci”, hem de “komünist” imzası atılan belge, direnişe karşı kullanılan propagandanın ana motifi oldu.

İstanbul cezaevlerindeki direniş en büyük darbelerinden birini içeriden bu belgeyle yedi. İlk kez bu belgeyle geri çekilme adına teslimiyetin yolu ardına kadar açıldı. Bu belgenin açtığı yoldan direnişe kılıç sallaya sallaya geriye doğru ilerleyen statükocular, zulmün iradesinin büründüğü tek tip elbiseleri geçirdiler üstlerine. Dahası var. Hızını almayanlar “kurtuluş”u zulmün karşısında tek tip elbiselerin önünü iliklemede buldu.

Direnişin içinde, direnişi arkadan hançerlemek. Sezar’a Brütüs tavrı göstermek anlamına gelen bu belgeyle, statükoculuğun anatomisi gerçek bütünlüğü içinde kendisini gösterdi. Statükoculuğun ne olduğunu, ne olmadığını bu kısacık zamanda dost düşman herkes en yakından, bizzat yaşayarak çok iyi anladı. Yıllardır anladığından çok daha fazla...

- Tecrit Kapanıyor -

...

14 candır "Auschwitz" zulmünün acılarını bölüp açlık direnişinde kucak kucak paylaşan, doruğa tırmanan 14 onurdur, 21 gece 21 gündüz saat saat çile biriktiren, dakika dakika sabrı açlığa katık eden.

İşte bu cehennem ateşte, geceleri aç yatılan, gündüzleri aç uyunmayan, zulmün zulme eklendiği, gündüzlerden gecelere işkence nöbetlerinin beklendiği 21 aya sığdırılmayan, 21 koca gün 14 çatal yürek sırt sırta verdi. 28 kol barikatları sımsıkı gerdi, dövüştü...

Tam 21 açlık günü zindan "tecrit"inde direnişteki yüreklerden tek bir yürek düşmedi. Bir tek çürük dökülmedi, hiçbir çivi sökülmedi.

Zulmün "lacivert" umutları can evinden vuruldu ve en şiddetli kasırgalarda kudurttuğu sular duruldu 21. günde.

Sabah saat 03.00'ü birkaç dakika geçe, tecrit koğuşunun üç sürgüsü -istendi mi bal gibi oluyormuş ki- tereyağından kıl çekercesine, usulca açıldı. "Tecrit"in kör karanlığına rütbeli gözlerin "şerefine" bol ışık saçıldı: 28 göz kamaştı. Birden kol kol, omuz omuz tek bir vücut olup birbirine yanaştı direniş.

Hayır hayır, bu bir gece baskını değil!.. Yoksa perde arkasından düğmeye basan, tıraşlanmış, yeşil kepli bilinçsiz kafaları direnişe azgınca saldırtan en rütbeliler böyle en önde, sigara elde, sinsi sinsi gülerek "tecrit"in kapısından topluca girer, di-

reniŒe ‐iyi geceler‐ diler mi hiç? Papazca direniŒe sokuluyorlar Œimdi. Bu, ‐tecrit‐in son saatlerinde en r tbelilerin direniŒi yoklamalarındır. Kol kol barikatlar açılıyor, sınırlar kendi haline bırakılıyor, derin derin soluklanıyor... BinbaŒı soruyor: ‐Arka-daŒlarınız Sağmalcılar'da Œekerli su alıyor, siz neden almamakta ayak diriyorsunuz?‐ Değme Œark dans zlerine taŒ çıkartan bu soruyla II. ‐tecrit‐e (x) karŒı son kozunu oynuyor. Niçin Œekerli su alınmadığını bilmiyor değil ama havayı yokluyor.

‐Tecrit‐ direniŒine en azından bir yara aldırarak için dilinden tatlı sözler dökülüyor. Daha düne kadar açlığına bile kan kusturduğu direniŒi, son anda ‐Sibirya‐ s rg n ndeki direniŒe karŒı kullanmak üzere Œekerli su r Œvet teklifleriyle umut arıyor. Alıklardan damıtılarak biriktirilmif tecrübesi, 21 açlık gününü altında ezilmeden taŒıyan coŒkulu hevesi, zulüm güruhunun nefesini kesen d v Œken sesiyle, Œekerli su r Œvetini geldiği ağızlara geri itti direniŒ. BinbaŒının yüzünde tokat gibi Œaklayan bir cevap verdi: ‐Œekerini al, baŒına al!‐

Bu noktada oyun bitti. Tecrit için saklanan bu son koz da yitirilmif oldu. Zulmün son umut dalı 21. günün Œafaėında böylece kurudu. Sığmadı bir an ‐tecrit‐e, zulmün  fkesi. Tek bir sözcük söyleyemedi. Duramadı daha fazla. Duramadı, geldiği gibi

---

(x): Tecritin birincisi 8 Nisan '82'de açtı siyasi tutsaklara kapısını. 14 Haziran '82'de, 28 günlük üçüncü büyük açlık direniŒinin bitimiyle son buldu. Tecritin ikincisi 5 Ekim '83'te açıldı tekrar. 1 Mayıs '84'te 21. açlık gününde kapandı bizlerle birlikte, bir kez daha aılmamak üzere...

çekip gitti. Aradan bir saat geçmeden, 14 direnişçinin Sağmalcılar'a sevki okundu. Direniş, ilk raundu "tecrit"te kazandı.

...

"II. tecrit" zorbasıyla, zulmüyle, kör karanlık ne miyle, insan onurunun lanetlediği her şeyiyle gömülüyor, acısı ruhunun derinliklerine yerleşmiş, er ya da geç ama mutlaka sorulacak hesabı belleğine kazımış olarak... Direniş buradan Sağmalcılar'a sürülüyor ya, şimdi açıklıklarını unutmuş bir enerjiyle, arayan gözlerle, dolaşan ellerle, soyunup alınmaktan, yırtılıp parçalanmaktan kurtulmuş ne varsa sevk torbalarına dolduruluyor.

Dolduruluyor torbalara, bir bir eşyalarla yüzlerce anı...

Giyecek hiçbir şey bırakılmadığında çarşafardan kesilip biçilen, dikilen çarşaf çarşaf, çiçek çiçek rengarenk pijamalar...

Yağmur, kar, çamur demeden beton-demir yığını buzhane havalandırmalarda saatlerce bekletilen ayakların üşümüştüğünü, yorgunluğunu liflenmiş tüyleri arasında saklayan alı beyazı, moru yeşili çeşitli çoraplar...

Sayısız kez onur kırıcı, ahlak dışı soyarak aramaya karşı direnişlerde aldığı yaraların dikiş izleriyle işlenmiş, "sabıkalanmış" küçüklü büyüklü, uzunlu kısalı külotlar, atletler...

Direnen yaşama ait yazılacak çizilecek tüm yükün altında, ezile küçüle minikleşmiş boy boy kurşunkalemler...

Askeri botların kapkara tabanlarıyla ezilmiş

analar, babalar, kardeşler, dostlar, oğullar, kızlar ve eşlere ait gülümseyen yüzler, sallanan eller, renkli renksiz boy boy resimler...

Cümleleri sökülüp alınmış, özgürlük, kurtuluş, direniş, umut sözcükleri kapkara bantlarla karalanmış, "görüldü" damgalı, buruş buruş, kırış kırış sevgi, özlem, umut dolu mektuplar...

Özellikle her tutanağın altına imza atılmış işkenceci isimleri kesilmiş, dava dosyaları, iddianameler...

14 Ağustos 1983'teki en büyük yağma ve talandan bu yana kim bilir kaç yağmadan, talandan, kim bilir kaç haydut bakıştan kendini gizleyebilmiş göz nuru, el emeği çekirdekten tespihler...

Tonlarca acı, zulme tutsak olmayan direniş, özgürlük, umut ve zaferin ilk ışıklarından demet demet... Binbir özenle doldurdu 21. açlık gününde 14 aç tutsak torbalarını...

Ama bu torbalara girmedi zerrece yılgınlık...

- Tecrit'ten Sağmalcılar'a -

Torbaları bir deri bir kemik kalmış ellerinde, 21 açlık gününün ağır prangaları ayaklarında, zulmün duvarlarını yarıp geçen zaferin ilk parıltıları gözlerinde, direnişin 14 can parçası gidiyor. Bu bir kez daha amacı işkence olan, bahane "aramayı", zorla soyunduran ahlaksız elleri lanetleyerek.

Gidiyor gitmesine de, giderayak "mevzuat töreni"yle yine zulümlerle uğurlanıyor. Şimdi bileklerinde sadece derisi kalmış kemiklerinden, arkadan ve sırt sırta vermiş kollarından zincirle kelepçeleniyor.

A havalandırmasında, açlığına inat iki saati aşkın bekletiliyor. Açlık yükünün altında fazladan yorulmaya, iyiden iyiye sarartılıp soldurulmaya bırakılmış, kelepçesi kabuk kabuk soyulan bileklerinde, son bir Metris anısı olarak yola çıkmış direniş kervanı şimdi sarp kayalıkları tırmanırcasına ağır ağır, dura dura sevk reosunun beş adımlık merdivenlerini çıkıyor.

Sevk arabası yürüyen demirden bir hücredir; göz göz delikli, tek pencere, dikdörtgen bir kutu konservedir.

Bu kapalı kutuda acıyı kemiklerle bedene bastırarak, sacdan, demirden sıralara oturuluyor. Bir direnişten, yürekte kopuluyor, bir direnişe, yürekte yüreğe koşuluyor. Bugün 1 Mayıs, akıyor alanlara caddelerden, dört bir koldan, gecekondularından, her yoldan milyarlarca işçi ve emekçi. Yakıyor zafere koşan mermilerini kırlarda, şehirlerde yüz

binlerce özgürlük savaşçısı. Bugün 1 Mayıs. Aynı sevda, aynı umut, aynı kavga için el ele, gönül gönüle, sömürsüz, özgür, kardeşlik sofrasında paylaşılan, kadın erkek renk renk, herkese her yerde, her şeyde, her zaman bol bol yeten, hasret dudaklarda kana kana içilerek yaşanan bir dünyaya doğru haykırıyor milyonlar. Ses ses birleşiyor, dalga dalga dünya alemleri sarıyor, yaratan emekten, tarihi gideceği yere nakış nakış işlemekten yana, tüm insanlığı birliğe, dayanışmaya, en güzel dünyada en adil barışı getirecek son kavgaya çağırıyor: “Yaşasın 1 Mayıs!”

Şimdi 14 tutsak, açlıklarının 21. gününde enerjilerini hiç mi hiç tereddüt etmeden kullanarak, bu çağrıya canı gönülden uyararak, milyonların, milyarların korosuna sloganlarıyla katılıyor: “Yaşasın 1 Mayıs!”

Coşkunun 1 Mayıs’la coşan, demirden, kapalı kutunun göz görmez deliklerinden dışarıya taşan sesi zulmün kulaklarını dövüyor. Eli ayağına dolaşan, ne yapacağını şaşırarak demirden hücre alelacele sarsıla sarsıla yürüyor, son hızla direnişçileri Metris’ten uzaklaştırıyor. Şimdi uzaklaşan, geleceğe emin adımlarla koşanların bastırılmayan sesi. Süzülüp direnişçilerden direnişe akıyor, kucak kucak direniş taşıyor. Yan yana, diz dize, omuz omuz sıralarda, karşılıklı yüz yüze, soluklar tutulmadan dillerden mutlak gelecek dökülüyor:

“Gün gelir gün gelir, zorbalar kalmaz gider
Devrimin şanlı yolunda bir kağıt gibi erir gider”

*“Onlara kanma sevdiğim ölürüz
 Bencil bir girdaptır onların albenisi
 Sessiz, sakın gelmeleri ardımızdan
 Adımlarına uysun diye adımlarımız
 Acıma onlara sevdiğim ölürüz
 Ben sana, onlar birbirine yakışır
 Ölgün ışıklarında bıçaklanırsız fısıltı gibi
 Sırtımızda kan ve gölgelerini buluruz”*

...

- Açlıkta 30. Gün -

Açlık grevinin 30. günü. 30'da, hastaları ve açlıkla gidebileceği yere gelmiş tutsakları, desteğe soluklanmaları için bırakmak, duraksamadan devam edecek gönüllülerle 45'lere tırmanmak gerekiyor.

30. gün, “statükocu matematik”te ölüme geçiş sınırıydı. Direnişin yolunda ise, her açlık grevi gönüllüsünün gitmesi zorunlu ilk etabıydı. Onların “ölüm olur” dedikleri 30. gün, gönüllülükle 45. güne doğru koşuyordu.

Tıpta açlık üzerine yazılanlar, “statükocu matematiğin” hesaplarından ölüm noktası olarak kafalara kazınanlar altüst oldu. Siyasi atılganlık ve kararlılık, gerçekleri bir kez daha yaşamın içinden çıkarıp buldu.

Ama şu da bir gerçektir ki, yaşadığı heyecan verici tehlikeli anlardan, amansız belalardan yakasını sıyırdıktan ve yoluna koyulduktan sonra durdu, geçmişe, açlıkla yaşanmışa bakarak, ne olursa ol-

sun, dost düşman ne söylerse söylesin, programını küçük de olsa bir yerinden değiştirdi. Metris'te ilk etabı 30 günden 26'ya indirdi, direnişi biraz erken soluklandırdı. Yıpranmışlığı dinlendirdi, süratle, sürdürünlere bir taze güç ve destek olarak hazırlanmasına olanak sağladı.

Ama 26'da durmayanlar, direnişin ilk etabında soluklanmaya gerek duymayanlar, açlık yoluna devam etti. Direniş ikinci etabında böyle sürdü gitti.

Zulüm bir kum kalesi
Ha var ha yok
şu demirler şu duvar
Engin bak gönül
Bu soluk denizdir.
Deniz üzre bu yol...

Açlığın sarhoşluğu ve acıyı ele veren yüz hatlarıyla tuvalet musluklarının başlarına basıldı, kendini zor taşıyan kollarla başlar pencere hizasına yükseldi. Parmakları bir el geçmesine izin veren kitap kadar pencerelere uzanıldı. Bir ayakla yan duvardan destek alındı, pervazdan tutulup 30 gün öncesine göre açlığa 10-15 kilo yedirmiş bedenler öylece kaldı. Üzerinde bir "D", bir de başında nokta bulunan "S" kodları ve dolaşacağı koğuşların numaraları bulunan avuç içi kadar kapalı notları koğuş koğuş hücre hücre, el elden aldı, el ele verdi. Yaşanılan 30. günün en taze, son haberleri direnişin ağzından pencerelerden pencerelere, gönüllü açlığı sabırla sürdürünlere gitti geldi. Açlığa başla-

nıldığından beri, açlığın yaşadığı iyi kötü tüm gerçekleri, direniş enformasyonunun kodlu ve küçük notlu bültenleri, açlık gönüllülerinin olduğu gibi önüne işte böyle serdi. Direniş açlıkta yaşadıklarını, kendi karşılaştıklarını kimseye bırakmadan, kendi ağzından, açlığına en iyi moral destek olduğundan işte böyle derledi.

İşte direniş, zulmün yalanlarla bezenmiş, düzmece abartmalarla sarılmış, aç beyinleri yemeğe davet eden, tek tek moral değerleri yıkmak isteyen ideolojik malzemelerini böyle tersyüz etti.

Direniş, dedikodularıyla, bütün yazdıkları çizdikleriyle, sözlü imalarıyla direnişi yaralayan, şöyle ya da böyle zulmün değirmenine su taşıyan statükocu kötümserleri, umutsuzları, ayıplarıyla, herkese ama öncelikle direnişçi saflara işte böyle gösterdi... Direniş onca açlığına rağmen, kimseye muhtaç olmadan, açlığının yarattığı fiziki güçsüzlüğüne acındırmadan, kendi işini kendi gördü. Haberleşme geleneğini en küçük birimine kadar bu dikkat ve beceriyle adım adım ördü. Günlük yaşamını açlığın izin verdiği oranda olduğu gibi sürdürdü.

...

Takvimden bir yaprak daha koparılıyor, 13 Mayıs'a varılıyor...

Açlıkla tam tamına bahardan bir ay alınıyor. Baharda başlayan direniş yaza hızla koşarak, umutları, düşleri, sevdaları okşayarak akıyor.

Yaza geçmeye hazırlanan bu ilkbahar sabahının ilk saatleri. Açlık maratonunun I. etabının son met-

relerini koşuyor. Direniş -iki elin parmakları kadar var yok- açlığa boyun eğen kayıpla 30'a gelip dayanıyor. Bire bin veren tohumları bilinçlere, kalplere, insani tüm değerlere avuç avuç serpen direnişe bu dökülmeler hiç mi hiç dokunmuyor, hücrelere, hücre-koğuşlara demir ağdan kat kat parmaklıklardan kaçamak yapan güneş, I. etabın bitişini, kalan gönüllülerin 45'lere yürüyüşünü, siyasi kimlikle, onurla savaşmayı, gerektiğinde ölmeyi seçişini sevecen bakan bir yüzle ve sevgiyle selamlıyor.

Şimdi 30'da duranların, Ölüm Orucuna destek için 15 gün soluklananların direnişi nasıl soluklandıracığının, yola durmadan, hiç soluklanmadan gidenlerin 45'lere nasıl varacağını kesin haberleri pencereden pencereye, elden ele aynı kodlarla, aynı notlarla, koğuşları, hücreleri, tek tek direnişçileri dolaşiyor. Notta yazıldığı gibi, 30. gün tam tamına 09.00'da doldu. Başladığı gibi 30 günlükler, hep birlikte 15 gün sonraki açlığa hazırlanmak için şimdi ara verdiler... Yine notta yazıldığı gibi, 30'u geçenler, 45'e gitmeyi yürekten seçenler, ölmeleri işten bile olmayan bu yolda açlığını başladığı gibi korudu.

Unutulmasın ve altı çizilsin!..

Geçmişte uzun süreli açlıklarda yaşanan disiplinsizlik, karmaşa ve çeşitli olumsuzluklardan çıkardığı derslerle, direnişin aynı şeyleri bir daha yaşamamak için yarattığı demir gibi disiplin, direnişi direniş yapan buradaki en büyük kozdu.

...

Hava direnişten yana döndü. Zindandaki yöneti-

ci rütbeliler, 1. Ordu'dan seçme görevliler, grup grup üst rütbeli heyetler direnişin mazgallarını, biraz taktiklerinin iflasından utanarak, biraz da açıklıkla buraya kadar gelineceğini ummayan bir tavırla, komutan havalarını kışlada bırakmış, alayla küçümsediği, yüzünü görmek istemediği direnişin şimdi ayağına gitmekten sıkılırcasına ama yine de planları için oyunlar tezgahlayarak araladı. Başka ne yapabilirdi? Bir kez olan olmuş, direniş önüne konan engelleri bir bir aşır yolunu bulmuştu. Artık yapacak, direnişe saldırarak elinde neyi kalmıştı ki? Kalan tek yolu deneyecekti. Direnişle yüz yüze gelinecek, haklar masaya serilecek, konuşulacak, çekişe çekişe, itişe kakışa tartışılacak, direnişin, zindandaki çirkinliklerini ayna gibi kamuoyuna yansıtmasının önüne anlaşılacak geçilecektir.

Burada da hiç unutmadan "tek tip elbise giymeye hazır ve nazır bekleyen çoğunluk" kozunu direnişe karşı kullanmaktan geri kalmadı. Ama kafasına vurula vurula gösterilen bir gerçeği daha kabul etmek zorunda kaldı. Sırtlarını sıvazladıklarını, kafalarında tek tip elbise giydirmeyi çoktan başardıklarını elinin tersiye bir kenara itti, ezmekten büyük bir haz duyacağı direnişin yanına gidip kিনি içine atarak, kendi kendine küfredip söylenerek ve bunları direnişten saklamaya çalışan bir tavırla söze girdi. Onu artık görmezden gelinemez siyasi bir muhatap olarak kabul etti ve direnişle uzun süre beklettiği köprüleri kendi eliyle işte böyle kurdu.

Daha sonra neler olmadı, neler yapmak zorunda

kalmadı ki...

...

-34. Gün-

Açlık 34. güne eksiksiz gediksiz, 30'dan sonra devam ettiği, gerisinde "bir şeyler bıraktım mı acaba" demeden tereddütsüz gittiği gibi geldi dayandı. Zulüm, açlığın 34. günü direnişçileri statükoculardan ayırdı, bir araya topladı. Planında yer verip umut bağladığı, direnişin yanı başındaki yaşama benzetmek için koruduğu açla tokun 24 saat birlikte yaşadığı koşulları bir hışımla kaldırdı, umudunu bozulan planıyla birlikte söndürdü. Derin bir "ah" çekerek bir taktiğinin daha iflas etmiş olduğu defteri kapattı. Her şey bir yana, böylece, istemeye istemeye ama zorunlu olarak direnişe çok sevineceği büyük bir iyilik yaptı. 30'ları bir rahat, bir ferah ve en coşkulu şarkılarla, türkülerle, zulmün uygulamalarına tehdit savuran sloganlarla, marşlarla geçip her an gelebilecek ölüme doğru ilerleyen, kendinden çok emin bekleyenlerin planlarını altüst eden direnişi, hasmı açısından yakın takibe almak, başına bela olacak ölümlerden sakınmak, sağlık kontrollerini gece gündüz sürekli kılmak için elinde başka seçenek yoktu ki...

Birbirine aylardır hasret, açlıktan elmacık kemikleri ve çeneleri öne fırlamış gözler yüzlere hiç ayrılmamak istercesine yapışıyor. Uçuk pembe, susuz, çatlamış dudaklar en değerli öpücüklerini yanaklardan yanaklara konduruyor.

Sözcüklerle anlatılamayacak kadar içten, birbirinden hiç kopmayacak, hiç ayrılmayacak kadar kenetlenen anılar, birlikte açlıkta özverinin en özlsüyle, geleceğin yollarını bedenlerle aşarak yaşanacaklar, bir bir vakit yettiğince anlatılıyor.

Daha önce “Doktor isteriz!” diye bağılsa bile içeriye girmeyen, nemelazımcı, bananeci, üşenmişlikle olayları seyreden, ortak olan, isteksizce öylesine mazgal açan, yüksek dağları ben yarattım havasında tepeden bakan doktorlar, şimdi bütün bunları yapan kendileri değilmiş gibi açlığa hizmet etmek için etrafında pervane olup dönmekte. Şimdi çağrıldı mı vakit kaybetmeksizin koşar adımı neresi olursa olsun, geceymiş gündüzmüş bakmadan gidiyor. Çağrılmasa bile, periyodik olarak günde 4-5 kez kendileri gelip nabız, tansiyon ölçüyor. Her şikayeti en ince ayrıntısına kadar can kulağıyla dinliyor. Uzun uzadıya ne olabileceğini anlatıyor. Açlığın tahribatları üzerine eskisi gibi bilgiçlik yapmaktan çekiniyor. Omuzlarına tonlarca ağırlık gibi çöken ölüm sorumluluğundan en az zindandaki rütbeli yöneticiler kadar korkuyor.

Hastaneye gitmeme tavrını bildiği halde, cezaevinde kontrol altında tutulamayacak kadar tehlikeli olanlarda zoru deniyor. Kendi korkusundan, açlığında ölümü kolladıklarını, her şeyi göze alarak operasyonla hastaneye yolluyor. Zindandan hastaneye zorla gönderilenlerin sayısı hızla artıyor. Bu kez de hastane direnişe sahne oluyor. Hastanede de tedaviyi reddeden kararlılığa bir kez daha tanık olmak zorunda kalıyor...

-35. Gün-

Şimdi 35. gün yaşıyor. Direniş, açlığıyla zulmün yüreğine inen bir atak daha yapıyor. Direnişçiler her gün suyun içine attıkları altı adet kesmeşekeri bugünden başlayarak bırakıyorlar. Artık altı kesmeşekerli kantlı günler bir anı olarak geride kalıyor. Açlığın tehlikeli bir viraja girdiği, yönünü iyice ölüme çevirdiği 35. gün, zulmün yalanlarına demirbaş malzeme seçtiği, kamuoyuna karşı "açlığın direnme kaynağı" diye lanse ettiği şekerli, yalanların ortasına bir dinamit gibi fırlatıyor.

Direnış ölümü dahi programına alsa, şekerli su kullanmak hemen her açlık grevinin gelenekselleşmiş bir kuralıydı. Açlığını uzatmada, önüne koyduğu taleplerini söke söke almada ısrarlı ve kararlı olan her direniş, bunu ister istemez benimsemeliydi. Özgürlük savaşçısı Bobby Sands ve dokuz yoldaşının açlıkla ölüme gülerek, isteyerek giderlerken, seve seve ve siyasi hakları için ölümü -başka yol kalmadığından- seçerlerken, belli bir süre meyve suyu içmeleri, hiç de enerji almak, beslenerek ölümlerinin önüne geçmek için değildi. Sadece ve sadece psikolojik moral takviyesiyle ölümlerini bir süre daha geciktirmek, seslerini, siyasi tutsaklık istemlerini dünyaya daha uzun süre ve daha fazla duyurmak, İngiliz emperyalizminin İrlanda üzerindeki 400 yıla yaklaşan eski sömürgeciliğini çırılçıplak göstermek içindi. İlerici insanlığı, doğrunun, haklının taraftarlarını, tarihin akışının tanıklarını özgür, bağımsız İrlanda için dayanışmaya, el

ele olmaya uzun ölüm günleriyle davet etmek içindi.

35. gün şekerin de fırlatılıp atılmasından sonra, zulüm, elinden şekeri alınmış şaşkın bir çocuk gibi, ne yaptığını bilmez bir halde bağırmaya çağırmaya başlıyor. Çünkü açlığın bitişini bekleyen umutlarına bir darbe daha indiriliyor. Son aldığı yumruğun yarattığı şokun sersemliğinden kurtulması zor. Bütün bunlar, açlıkla alelacele yeni bir ilgilenme seferberliği başlatmasından anlaşılıyor.

...

Ölüme, kavgaya ve aşka inanıyorduk biz
Özgürlüğe susamış herkesi
yanımıza çağırıyorduk biz

...

Açlığın 35. günü bir avuç “bağımsız” tutsağın destek açlık grevine başlaması zulmün bir kozunu daha elinden aldı, açlığın gücüne güç kattı. Tek tip elbise giymiş bir kısım “bağımsız”, sayıları az da olsa tek tip elbiseleri çıkarıp atmakla statükocuları yaya bıraktılar, yüzlerini kızarttılar...

Ve nihayet yoğun taban baskısının yüzü suyu hürmetine, eylem bir şeyler kazanır da bir yerinden tutamazlar, pay koparamazlar korkusunun hikmetine, destek için statükocular 10 günlük açlığa yattı. Geç kalındığının suçunu birbirinin üzerine atanlar utangaç sözlerle, birazcık rol icabı pişman görünen “bizden bu kadar” diyen gözlerle ama doğrusu “ne vardı rahatımızı bozacak” dercesine tavır-

larıyla, gelenekler gereği üç kez peş peşe blok blok bağıra bağıra tüm blokları desteğe çağırarak, “Devam etmekte olan süresiz açlık grevindeki arkadaşları desteklemek amacıyla biz ... siyasetleri olarak yarın sabahтан itibaren 10 günlük açlık grevine başlıyoruz” anonsuyla, M bloktan, statükocuların merkezi kararı olarak başlandı. Böylece statükocular hiç istemedikleri halde, 10 gün de olsa açlıklarıyla güçlerini 38. günün son demlerini yaşayan açlığa kattı.(x)

Şimdi ayrılıklar yüzeyde kayboluyor, aradaki çitler geçici olarak kaldırılıyor. Küs eller uzatılıyor, 38. gün başlayan açlıklar 38 gündür sürdürülen açlıklarla, yeni bir ayrılığa kadar birleştiriliyor. İstanbul zindanlarında, açlığın 38. gününden sonra tüm siyasi tutsaklar, 10 günlük bir zaman diliminde de olsa, bütünleşiyor, zulmün karşısında hiç de ummadığı açlıkla en çok sıkışmaya başladığı zamanda bir bütün olarak dikiliyor. Şimdi zulmün kuşatma barikatları bu geçici kenetlenmiş birleşik güçlerle sökülüyor. Bu birliktelik, yan yana gelip aynı safta yer alma, daha birçok olumlu gelişmeyi beraberinde getiriyor. Birbirine rastlayınca yol değiştirenleri, yüzler yüzleri görünce kanlısıymış gibi çevirenleri barıştırıyor. Açlığın aileler arasında dondurduğu ilişkileri yeni başlayan açlık grevi çözüyor. Destek açlık grevi aileleri de hemen desteğe döküyor, onları dayanışmaya götürüyor. Bir araya geliniyor,

---

(x): DHB, PY, KAWA, ÇS davalarından tutsakların eylemimize daha geniş destek verdiklerini burada belirtelim.

açlığın talepleri için devletin kapısına yine birlikte yürünüyor. Birleşen, birleştiren açlıklar aileleri birlikte Ankara'ya taşınmaya, başvurulacak tüm kapıları aşındırmaya davetiye çıkarıyor. Ne zulmün, ne de açlıkta günü gelirse ölümün değil, Pir Sultan gibi ille de dostun sözlerinin daha çok yaraladığı direniş, dostun açlığını açlığa katmasıyla, şimdilik geçici de olsa bilinen, dillere pelesenk edilen dedikodu, abartma ve söylentileri bir kenara atmasıyla, yakasını bir musibetten daha kurtarıyor. Açlık seferinin tepelerine doğru direnişe bir soluk daha katılıyor. Bir de başka yerlerden "hiç yoktan iyidir" diyebileceği destek olanağına kavuşuyor. Buradaki destek, açlığı bereketli bulutlarla başka zindanlara gönderiyor.

Zulmün diğer zindanlarında da, yalnız bıraktıkları açlığı desteklemeleri için yandaşlarını açlığa çağırıyor. Şiddetle karşı oldukları bir direnişi kim bilir içlerinden kopan ne fırtınalarla, önünden kaçamamanın sıkıntısıyla yaymak zorunda kalıyorlar. Dahası, yargılandıkları mahkemelerde açlığa başladıklarını ilan ederlerken, 38 günlük açlığı da buna eklerlerken, direnişin yayılma alanını genişletiyorlar. Direnişin sesine şimdiye kadar kapalı duran kanallar da statükocuların elleriyle böyle açılıyor. Direnişin önüne kamuoyuna daha güçlü haykırma yolları çıkıyor. Direniş bu kanalları kendi kanallarıyla birleştiriyor ve daha geniş kanallara dönüştürüyor. Bu peş peşe geçip giden sahneler karşısında, zulüm, avucunun içindekilerin direnişin peşinden sürüklenmesine katlanmak zorunda kalıyor.

Baştan 38. güne kadar birlikte gelinse, hep böyle sıkı sıkı kenetlenilse, şimdi bu kadar ürken, panik havası yaşayan zulüm, o zaman ne duruma düşerdi? Ama ne yazık, ne yazık ki yapamadılar, yakalayacakları bu tarihi fırsata el uzatmadılar. Çünkü bunu yapacak dinamikleri önemli ölçüde zayıflamıştı.

Ancak zaman yine de geçmiş değildi. Açlığın 38. gününde başlayan destek, kararlı bir şekilde her yerde hayata geçirilerek sağlanan destek-birliktelik daha uzatılabilse, zulmün karşısına hep birlikte ve daha güçlü çıkılsa, sonuca daha erken varılabilirdi. 38. günden sonra da olsa, kafalardaki statükoculuğun dışında bunun koşulları vardı.

Bırakalım birlikteliği sürdürmeyi, statükocular, başladıkları destek açlık grevinde, Metris'teki yandaşlarıyla bile bütünlüğü sağlayamadılar. "Sağmalcılar'da destek açlık grevine gidilebiliyor. Ama burada gidilmez. Metris'in özgünlüğünü biz biliriz ve kimse karışmasın, ne yapıp yapmayacağımıza biz karar veririz" diyebilen yandaşlarına söz geçiremediler. Hele hele "Bayan tutsakların koşulları erkeklerden çok farklıdır. Sağmalcılar'la buranın ne ilgisi var? Orası ayrı burası apayrı bir dünya" demekbaşlılığını gösterenleri, bir tek gün bile destek açlığına götüremediler.

Şimdi herkesin önünde saklanamayacak biçimde, merkeziyetçiliği işlemeyen sözde demokratiklik, örgütlülüğün disiplinini batağa sürüklüyor. İşte statükocular içten içe böyle çözülüyor, çürüyor, disiplin iskeleti, demokratik merkeziyetçilik, birey

özgürlüğüne feda edilerek yaşamın dışına böyle itiliyor. Yaratılan anti-direnış motivasyon meyvesini veriyor. Soğuyan yürekler ısıtılamıyor.

Ne yazık, ne yazık ki, belki 10 günden de önce yolların yeniden ayrılacağı, bugünden Metris'e bakıldığında kendisini hissettiriyor.

...

Acıyı zulmü
katık ettik açlığımıza
sevgiyi sevinci de
pay ettik kavgamızda

...

- 40. Gün -

Açlık kendi içinde bir değışime daha gidiyor. Açlığın disiplini böyle olmasını istiyor, yazılmış programı bunu gerektiriyor. Direniş açlık boyunca topladığı raporlarıyla, saflarındaki direnişçilerin moral ve sağık durumlarını, karşılaştığı ve çözümediği tüm sorunlarını barometre hassaslığıyla ölçüyor. Her şeye rağmen, elindeki bu güçle karşılaşılabileceği her olumsuz durumu inceden inceye ölçüp biçerek, çözümü için yerinde ve zamanında müdahale ederek ilerliyor. Hesapta olmayan kayıpları, direnişçilerin nabzını sıkı sıkı elinde tutarak, hesaplı müdahalesiyle en aza indiriyor. Şimdi de bütün bu hesaplar üzerine, açlığın 40. günü bir ara etabı daha geçiyor. 40. günde açlığı bırakmak zorunda olanları, 1. desteğe kadar derlenip toparlan-

ması ve yeteri kadar soluklanması, tekrardan Ölüm Orucuna dönüşecek açlığa katılması için ayırıyor. Açlığı artık 40. günden ileriye götüremeyecek kadar hasta olanlar, daha ileriye gitme gücünü kendinde bulamayanlar ince elenip, sık dokunup bir bir seçiliyor, direnişin itirazsız kararlarıyla açlığa son veriyor. Açlığın 40. gününde, direnişin iradesiyle bıraksınlar, yeniden toparlanıp hazırlansınlar direktifiyle, 5 gün sonra destek açlığına katılmak üzere, direnişten 7'yi geçmeyen çok küçük bir parça açlığın dışına çıkarılıyordu. Açlık hedefe giden yolda bu ara etabı da başarıyla geçip gidiyor. 45. gün, hedefine ilk günkü ruh ve coşkuyla, gide gide daha da artan, pekişen kararlılığıyla tırmanıyor.

...

Ölüm açlığın kapısına dayanmıştı ya, şimdi de girmek için zorluyor. Çünkü ara etaptan sonra 45 hedefine 4 gün daha yaklaşıyor. İrlandalı özgürlük savaşçısı Ray Mc Creash'in önde yorulmak bilmeden aradığı ölümü 45. günde yakaladığı, unutulmamış anılardan çıkarılıp 45'e gelmek üzere olduğu bugünlerde anımsanıyor. Çünkü 1 gün sonra 45'e varacak; 1 değil, 50 değil, tam 150 açlık direnişçisinin yolunu her an böyle gelebilecek bir ölüm gözlüyor. Bir de İstanbul zindanlarında, protesto amaçlı üçlü-beşli küçükleri bir yana, bugüne kadar gerçekleştirilen 4 uzun süreli açlık direnişinin yaşadığı düşünülürse, ölüm riziko grafiğini daha da yükseltiyor.

Şimdi 45'in öngününde, açlığın sessizliğe gömülüş saatleri dönülüyor. Geçen gecedен sabah ara-

landı, yataklarda zorunlu çakılıyormuşçasına kaldırılsa da yatılmadı, uyunmadı, başlar arkaya atılmadı, yorgunluk yorgunluk üstüne bedenler sızmaya bırakılmadı ki sabah güneşe dönüp de gerinerek kalkılsın, gözler yeni bir güne başlamanın heyecanıyla açılsın. Bu, günlerdir böyle. Bu heyecan hemen her gün ayrı uykularda, uykusuz sabahlarda kendine özgü yaşanmakta, güneş açılığın dayattığı halsizliğe rağmen, özlemle karşılanmaktadır. Günün neredeyse tamamına yakını yatakta uzanarak geçirmek, uykunun nesnel koşulları için fazlasıyla yeterli olsa da uyumak için bedene açlık öyle kolay yol vermiyor. Yorulup sızılmadıktan, irade bir an için boş bulunup, beden kendini çok zorlayıp bırakmadıktan sonra, gözler hiç de kolay kapanmıyor, kapanıyor olsa bile derin uykulara dalmıyor. Kemikler yavaş yavaş etlere, pul pul dökmüş ikinci katını değiştiren derilere batarken, açlık vücudun uykuyu da düzene koyan iç ve dış dengelerini altüst ederken, nasıl olur da sabah yataklarda gecedan biriken uykunun verdiği mahmurlukla gerinip de 45. gün karşılanabilir.

Şimdi günlerdir yorgunluktan yarı açık yarı kapalı, kan çanağı gibi olan gözler 45. günü karşılamaya hazır. Kemiklerini taşımayacak kadar zayıflıkta, açlıkta en çok işi görmüş eller gıdasına uzanıyor. Aktıkça tazelenen açılığın tek gıdası sular, camı yasak olduğu için çaydaki teinden, sudaki kireçten bar bağlayan, görünüşü iştah kaçırın plastik bardaklardan içiliyor. İçilmez olsun! Tazelenmeyince, akarken serinlemeyince bu beklemiş ılık sular,

su içme zevkini köreltiyor. Ağızlarda günlerin birikmiş, geceden üzerine biraz daha eklenmiş pas ve salgı tortusu, tükürkte safraların kokusu biraz olsun kazanmadan, doya doya tükürülmeden, ağız ve burundaki bu tortu sökülüp atılmadan, sudan da hiçbir tat alınmıyor. Hele de beyaz beyaz dişlerin çevresine yapışmış çürükler, fırçalanmadan ağızdaki koku biraz olsun durulmuyor. Sular günde en az iki kez, aktığı an çeşmeden tazeleniyor. Ağızlar, burunlar günde güç yettiği kadar dört kez, beş kez eller ve yüzlerle birlikte serin serin temizleniyor. Bardak bardak sular açlığın bedenden yedikleriyle birlikte süzülüyor. Suyun peşinden her zaman olduğu gibi sabah kahvaltısı niyetine sigara devreye giriyor. Sigara, açlığa yakın vazgeçilmez bir arkadaşmışçasına tütürülüyor. Açlığı zayıf düşürür, ciğerleri daha çabuk söndürür diye kötü kötü düşünülmeden, zindan psikolojisiyle tek boyutluluğa düşülmeden, neredeyse sararıp solan ellere daha da sarılık katarak altıncı parmak olmayı sürdürüyor. Yine zulme inat, 5-10 dakikalık da olsa, koğuş içi voltaya kol kola çıkılıyor. Yürünmese de, iradenin emreden gücü geldi mi, en vazgeçilmez sevdalarla ölüme gönderen bilinçli cesaretine güvenilerek 5-10 dakika olmasa da, 3-5 dakika mutlaka volta atılıyor. Ama artık içine düşülüp kahramanı oluverilen, hayranlıkla bitimine özenilen romanlardan bile on sayfa bir solukta kolay okunmuyor, Beyazlarına ağ ağ, çizgi çizgi kan oturmuş, günlerin yorgunluğunu taşıyan küçülmüş, içine çökmüş gözler daha fazlasını okumaya zorlandı mı gözka-

paklarına cam kırıkları batarcasına ağrıyor. Gözlerdeki yorgunluklardan tasarruf için çok zaman bir çift göz okuyor, tüm kulaklar dinliyor. Saat 11.00'e gelindiğinde, direniş sloganları her gün olduğu gibi bugün de haykırılıyor. Pencerelerde fazladan kalmak, öyle 10-15 gün öncesinin koyu mu koyu cam sohbetlerine dalmak yok artık. Vücut kemiklerini bile zar zor taşımaya başladığından beri, pencereden pencereye, bir yandan diğer yana, alttan üste, üstten alta aynalara yazan parmaklarla, pek zorunlu olmadıkça konuşulmuyor. Var olan gücün büyük bir kısmı çoğu kez, önden arkaya, sağdan sola, bloktan bloğa özel kodlu, küçük notları gönderme olanağı olmadığı zaman, harf yerini tutan giz dolu rakamları çift çift "yazz... yaz" diye bağırma, "başlaa... başla" diye karşılıklardan sonra aktarılan direniş haberleri ve kararlarının alışverişinde kullanılıyor. Artık zırhlı, çift kilitli demir kapının ardına tabure atıp ses geçecek kadar aralıklardan yan yana, karşı karşıya, kapıdan kapıya, koğuştan koğuşa, yoldaştan yoldaşa, açlıktaki arkadaşta, ortak geçmişten, belki daha da gerilerden, hayat hikayelerinden ortak geleceğe, yepyeni bir topluma kadar uzanan koridor sohbetlerine de dalınmıyor. Bir o yandan, bir bu yandan karşılıklı "satışarak" ya da "atışa atışa" "güneşin sofrasına davet eden" direniş türküleri, her yerde, her zaman zulmün ve zorbalığın neden olduğu, halklara tükenmez umudu anlatan "Neruda"lı kavga şiirleri, ölümün namlusunda, zulmün sehvasında örnek gösterici, yüreklendirici "Fuçık" gibi partizan öyküleri

salınmıyor... Atları, filleri, kaleleri ama öncelikle piyonlarıyla, harflerle, rakamlarla, "At C-3" denilerek iddialı mı iddialı, koğuş koğuş açlıktan sonraki çayına satranç da oynanmıyor. Bütün bunlar artık koridorlarda, havalandırmadaki diğer koğuşlarla kalın beton demir duvarların bölüp ayırdığı yoldaşlarla paylaşamıyor. Açlığın zorlaması ve engellemesi, tuvalete giderken bile yorgunluk yaratması günler hedefe doğru ilerledikçe giderek artıyor.

Böyle de olsa açlığı ayakta, dimdik çelikleşmiş iradeler tutuyor. İhaneti temsil eden en aşağılık istekleri, irade direniş potasında eziyor. Bu, açlığı kırararak direnme sistemlerini direnişten alıkoyacak, kopardığının adını şerefsizlik koyduracak isyanı kararlı ve kanla acımasızca bastırıyor. En dayanılmaz acıları bilinciyle gömüyor. Baştan ayağa yaşamak istemeyen bedenleri iradedeki birikmiş direniş potansiyeli yaşıyor. Yani 45'e bir gün kala, açlığa bedeniyle değil, sapasağlam moral değerleriyle iradeler karşı koyuyor!

İradeler 40'tan sonra da yine eksiksiz, gediksiz, tam bir kolektiflik içinde devam ettiler. 45. güne saatler kala açlığın ayağa kaldırdığı bedenleri ezdiler, geçtiler. Yaşama küsmek isteyen, kendileriyle çatışan her gücü dize getirdiler.

- Ve 45. Gün -

Öğlene yaklaşılmakta. Güneş dakika dakika doksan dereceye tırmanmakta. Mesai saatinde, dokuz civarında başlayan doktor kontrolünün ikincisininin

eli kulağında şimdi. İkinci mutat doktor kontrollerinden, bilinen nabız tansiyon ölçüm merasimlerinden, açlığın artık ölüme çağrı yaptığı karamsar bir tedirginlikle her günden farksız papağan gibi tekrar tekrar söylendikten sonra, mavi bereli jandarmalar ve işkence uzmanı hazır kıta komandolar arasında kaybolan doktorun koğuştan çıkışının peşine, raylı, açılıp kapanan zırhlı demir kapı kapanıyor. İşte bu mutat “görev” 35’ten sonra her gün hep böyle 4-5 kez aynı şekilde, aynı sözlerle tekrarlanıyor. Bütün ölçümler ölüm sorumluluğu telaşıyla, kırmızı işaretlerle, büyük bir dikkatle deftere kaydediliyor. Hastaneye hemen sevk buna göre ayırt ediliyor. Durumu ağırlaşan ama gitmemekte bayılma bedeli direnenler, her şey göze alınıp ranzalardan, el omuz kenetlenmiş barikatlardan operasyonlarla koparılıp hastaneye sevk ediliyor. Hastanelik 20 direnişçinin üzerine bugün kimbilir daha kaç direnişçi operasyonlarla sökülüp ekleniyor.

Şimdi kulaklar koridorda gıcırdayacak postal seslerinde, gözler açılacak üç sigara büyüklüğündeki mazgallardan bugünün gazetelerindedir. “Cumhuriyet”in bile siyasi tutsaklara “fazla siyasi” olduğu gerekçesiyle çok görülüp verilmediği, depolitizasyonun her çeşidinin uygulandığı koşullarda gelen gazeteler, önce dıştan içe başlık başlık taranıyor çünkü artık açıklıkla delinen sansür ve demagoji duvarının gediklerinden kamuoyuna ne kadar çarpıtılsa da, direniş haberleri sızıyor. Varsa, bu sızıntılar sayfa sayfa, sütun sütun aranıyor. Açlığın sesine kulak veren, İstanbul zindanlarında zulmün

açlıkla teşhirini adım adım gözleyen, işkencesiz, insan onuruna vurulan tek fisesiz, insanların bugünden korkmadan, geleceği düşünmeden, el ele verdiği bir dünyayı özleyen, iyiden ve güzelden yana insanlığın açıklamalarına bakılıyor. Günlük okuma kaçınılmaz olarak kitapların boşluğunu iri puntolu gazete haberleri ve köşe makaleleri dolduruyor. Gazeteler okunup bitirildi mi, gazete haberleri üzerine tartışmalara ve direniş üzerine sohbetlere geçiliyor. Açlık günleri adım adım yükselirken sınıf çatışmasının eğitici-öğretici okulu olma işlevi ve bu anlamda canlılığından hiçbir sıcaklık kaybetmiyor. Her yönüyle açlık, siyasi eğitimin bir parçası olarak kavranıyor. Açlıktan gündüz gece demeden günlerce süren “zincirlerinden başka kaybedecek bir şeyi olmayan ama önünde kazanacağı koskoca bir dünya duran” sınıfın siyasi-ideolojik-örgütsel bütün sorunları güç ve zaman yettiğince tek tek ele alınmaya çalışılıyor. Tabii bütün bunların bu alandaki parçası olarak zulmün zindanında şimdiye kadar görüp geçirdiği bu en önemli direniş her şeyiyle, eksiksiz bu tartışmalarda kendine yer buluyor. 44 gündür birikmiş açlığın yarattığı her zaman yaşanmayacak çok özgün duygular, yaşanılardan çıkarılan deneyleri özümseyen düşünceler, tanıdık, bildik, direnişi arayan soran herkese bolca selamlarla birlikte mektup satırlarında iletiliyor.

Ailelerin yemeden içmeden, gece-gündüz demeden, yorulmak nedir bilmez bir tavırla açlığa destek olmaktan başka bir şey düşünmeyerek, devlet

katında kapılardan kapılara sürüklenmeleri, açlığın taleplerini duyurmak için canla başla didinmeleri, Ankara'da Kızılay Meydanı'nda çadır açıp açlığa yatma girişimleri, 19 Mayıs'ta Taksim Anıtı'na siyah çelenk bırakarak süren açlık için kamuoyuyla üst noktada kurdukları iletişimleri, gözaltına alınıp poliste işkence görmüşlükleri ve Metris'te gözetime getirildikten sonra da süren açlığı açlıkla desteklemeleri, en değerli saygıları kazanıyor. Mektupların sayfaları çoğunlukla dışarıdaki destekçilerimize ayrılıyor. Fazlasıyla hak ettikleri içten sevgiler direnişin destekçilerine, direnişçilerden en kutsal duygularla armağan ediliyor.

Anadolu'daki zindanlara destek için Ezop'lu çağrılar satırlara diziliyor. Direnişin çerçevesi zindanın sansür duvarına çarpıp gelmeyecek şekilde gizlice çizilip "45 gündür süren iştahsızlığımız daha çok sürecek, böyle giderse bu hastalık ölüm getirecek." deniliyor.

...

Şimdi güneşin göğe yükseldiği yerde, 16 Ölüm Orucu gönüllüsü gemilerini yakmış, alınlarına kızıl bantlar takmış ölüme koşuyor. Arkalarından "nereye yoldaşlar" diye şaşkın, titrek bir ses bağırıyor. Hayır! Ölüme gidenleri geri çağırıyor. Yürekler sırasındadır, hemen ölüme koşanların arkasındadır. Elleri tetikte ateşlemeye hazır, sükunetle kıldan ince kılıçtan keskin ölümü beklemektedir. En önde yürüyenlere, yaşama sevinciyle ölüme seve seve gidenlere bağlılığını boyunlarının borçları olarak eklediler. "Yoldaşlar, menzildeyiz, gideceğimiz ye-

re kadar tereddütsüz peşinizdeyiz, bedenlerinizde bayraklaşan direnişin yere düşmesine, bedeninize beden olup hiçbir zaman izin vermeyeceğiz...

“Onurunuz onurumuzdur,
Kavganız kavgamızdır,
yüreğiniz yüreğimizdir.
Savunduğumuz her şey yaşayan bilincimizdir.
Yanaklarımızdan süzülen birkaç damla mı?
Hüzünlü sevincimizdir.”

Açlık grevcileri için pencerelerde son görevler bitmiştir. Ölüm Orucu mesajı istenilen yerlere ulaşmak üzere yola çıkmıştır...

Pencerelerden, ağır ağır ranzadan ranzaya uzanılıp basılıyor, bir adım daha atılıp aşağıya iniliyor. 45 gündür bedenleri yiyen, doymak bilmez obur mu obur açlığı doyurmak için.

Direniş mahareti zulme kafa tutuşun delili dış macunu, tıraş sabunu kutularından ince ince kesilmiş metalik şeritlerden, zindan ören telden, demirden ısıtıcılar zulalardan çıkarılıyor. Büzülmüş, birbirine yapışıp çizgileşmiş, neredeyse yeme içme ve gerekeni alıp posayı atma görevlerini terk etmiş sindirim kanalını açmak için, ısıtıcıların ıltığı sütler sindirim sisteminin artık yaşama küstüğü bir anda, bitkin mi bitkin bakışlarla yudum yudum, dille damakta çoktan kaybolmuş yeme hissi uyarıyla uyarıla içiliyor. Böylece 45 günden sonra, hançereyi boğarcasına kaplamış küçük zehir artıklarını panzehir gibi saran bir bardak ılık sütle ve pörsü-

müş, çökmüş yanakları okşayan birkaç bisküviyle açlığa 2. desteğe kadar ara veriliyor...

Direnış bir başka cephede olanlara, direnişe son anda destek için kıyısından katılıp şimdi desteği açlıkla birlikte sözünü unutup bırakanlara, statükoculara üzülyüyor, zulümse elinin altında olup da kaybettiklerini bulmanın mutluluğunu yaşıyor.

Ağızlarından bir kez çıktı çıkmasına ama sözlerini tutmadılar. Direniş ilk gözlemlerinde yanılmadı... Direnişle bağlarını en gerekli olduğu anda koparıp, gidilmesi gereken randevudan açık açık kaçtılar. Biraz olsun mayalanmaya başlayan güveni dağıttılar.

Günlerce, gece gündüz demeden konuşup notlaşarak, aslına bakılırsa açlığa destek vermeyi olabildiğince önemsemeden, yüzlerini buruştura buruştura, jestlerle, mimiklerle, isteksizce söylene söylene aldıkları, açlığı 10 günlük destekleme kararını bir gecede değil, birkaç saatte kendilerini bile hayrete düşürecek bir süratle 7 güne indiriverdiler. Ölüm Orucu tam başlayacakken, sözlerinde yazılı, daha üç günlük desteği el çabukluğuyla geri çekiverdiler. Belki farketmediler, belki de farkettiler ama boş verdiler, desteği üç günüyle değil, tamamıyla yıktılar. Tarihi misyonlarını fazlasıyla göstererek, elleri ayaklarına dolaşa dolaşa arkalarına bakmadan koşarcasına meydanda zulümle direnişini tekrar baş başa bırakarak, direnişle köprüleri ölüm dönemesinde bir kez daha atıverdiler. Darılmaca, kızmaca, bağırmaca, feryat, figan yok, direnişini en gerektiği yerde pazarlıksız sattılar.

Ne olurdu sanki, küçük hesap üreten bencilliğin en koyusunu yaşatan küçük burjuva gururlarını, akıllarıyla yerinde ve zamanında kararlarıyla her şeyin üstünde direnişin çıkarlarıyla bastırıydılar. Kazanacakları, kazandıracakları bir birlik, ortadan kaldıracabilecekleri bir güvensizlik varken, ne kaybederlerdi sözlerini tutsalardı? Sözlerini tutarak hiç olmazsa bu kesitte övgüyle anılsalardı.

Ama adı konulursa, tarihsel bir gaf daha yaptılar! Topu topu 10 günlük bir desteği bile kararsızlıktan, belki nereye gittiklerini bilmez bir umutsuzluktan yüzlerine gözlerine bulaştırdılar.

Böyle olacağına keşke desteğe hiç başlamasaydılar...

3. BÖLÜM

HÜCREDEN, HASTANEDEN KESİTLER

*“Gel can iste bizden loy
selam iste mülk iste
ama isteyeceksen
vazgeçmemi özümden
elin yüreğine koy iste”*

*“Bu, kırmızı karanfillerin öyküsüdür
bu, insanların ölüme direnişinin
türküsüdür”*

Açlık grevine başlayalı 30 günü geçti. 4x2 m.lik, beton demirle çevrili hücrede kalıyor. Deliklerden baktığı, deliklerden ona bakıldığı, duvarları ona düşmanca çevrili kapalı bir kutunun içinde...

Burada, tavandan tabana milim oynamayacak şekilde raptedilmiş yekpare demir borudan ve sacdan ranza yalnızlığını paylaşıyor. Hücresinin aksesuarlarını ranzasının arkasındaki alafranga bir tuvalet tamamlıyor... Bir de ölümlere pupa yelken açılmaya hazır inancı, baş eğmez siyasi kimliği, onurdan dokunmuş yaşam gücü, ülkesine, halkına karşı sorumluluklarının direnci, haklılığın kavgası yatıyor burada.

Önüne dünyaları açan, bilincini zenginleştiren, inancını büyüten kitapları başının ucunda duruyor. Gökyüzü yasak!.. Göğü, başını ancak yetiştirdiği küçük penceresinden, tel örgüler arasından seyrediyor. Koridora açılan mazgaldan, yeşil elbiseli yüzleri, ancak onlar istediği zaman görebiliyor. Yemeği kapının altından “kaplanlar” için yemek veri-

len kapaklı bir delikten alıyor. Ona, ondan başkasıyla konuşmak yasak!..

Güneş görmeyi bile yasakladılar. Sevdiklerinin yüzünü unuttu neredeyse. TTE çıplağıydı ya, tüm yasaklar revaydı... Pijamaları çıplaklığını örtemiyor. Ayakları da öyle... Ayakkabılar da "tehlike" taşıyor; ayakkabı giymek yasak burada... Soğuk bedondan ayaklarını ince terlikleri korumuyor. Yatınca, bedeninin ısısı soğuk demirlerin ısıyla yer değiştiriyor. Pamuğun doldurulduğu karton kalınlığında yataklar, demirden ızgaralı döşekle arasında ancak bir zar oluşturuyor. Burada yazın fırındaymış gibi yanar, kışın morgdaymış gibi donar. Pis döküntü battaniyeler ısıtmaz onu. Burada çürümesi için her şey yerli yerinde olup unutulmamıştır.

Ama hayır. Yoldaş sıcaklığı bunlara karşı direnir. Çoğunun yüzünü bile görmediği, sesinden tanıdığı, acısını, sevincini paylaştığı, onun gibi hücrelerde olan yoldaşlarının varlığı ile bütün bunlara karşı koyarak yaşar. Direnişin paylaştıklarıyla yürek yüreğe bu dünyadan tecridi aşar. Duvarlar yıkılır el ele, omuz omuza. İşte bunu önleyemez zulüm. Dayanışmayı, yardımlaşmayı, ip teleferiklerinde birbirlerine giden geleni önleyemez. Faşizmin gücü, yüreklerinin sıcaklığını soğutmaya, düşüncelerinin ortak direncini kırmaya yetmez. Ortak haykırıışlarına set çekemez...

Evet, yanındaki ya da karşısındaki koşullarda onun gibi yaşayan, onun gibi düşünen, aynı ruh ve coşkuyla siyasi kimliğinin kavgasına atıldıkları, ancak ölümün yollarını ayırdığı inanç bağından, sev-

gi saygı ağından oluşmuş ailelerinin en değerli evlatlarıyla, yalnızlık cenderesini parçalıyorlar...

Hayır, zulüm onu mahkum etmeye çalıştığı gibi yalnızlığını yaşamıyor. O, her şeyiyle direnişlerdedir. Grevlerde, boykotlarda, işgallerdedir. Sokaklara, meydanlara sığmıyor, barikatları aşip yürüyor. Yürüyor zulmün, zorbalığın üstüne üstüne. Ellerinde inancının pankartları, dilinde kavga türküleri, gözlerinde karanlığı delip geçen umut haleleri... Evet, o açlığıyla kazanacak, koskoca bir dünyanın kavgasının bir parçasıdır. Zulmü sevindirmiyor. Duygularının kısırdöngüsünde kavganın bilincini, direnişinin ruhunu boğmuyor. Bireysel tutkuların fırtınası onu umutsuzluğun, çaresizliğin boşluğuna fırlatamıyor. Hayır, buna hakkı yok. Ülkesine, halkına karşı sorumlulukları var. Daha bitiremediği işleri oldukça, bu dünya dar ona. O, halkının malıdır. Yaşamını onlara adamıştır. Onların kavgasına bilincini, yüreğini katmıştır. Burada milyonlar adına, ezilenler adına bulunuyor. Onların tarihsel kavgasının bir neferidir. Onlar bunu bugün için bilmeseler de, gün gelecek öğrenecekler. Bu kavgayı bedel ödeyerek sürdürdüklerini bilecekler. O, onların acılarını yaşıyor. Onlardan aldığı güçle tüm engelleri aşıyor. Onların kavgalarını geleceğe taşıyor. Bu onu onurlandırıyor.

Ama onu oraya koyan zulüm çok şey istiyor. Dünyadan, insanlardan uzak, yalnızlığın bu kör kuyusunda ezilsin, zavallılaşsın, içten içe kendisini eritip bitirsin istiyor. Yaratıcılığının kökü kurusun, insanlığı ölsün, beyni örümceklensin, düşünceleri

aşğılıkça duyguların tutsağı olsun, siyasiliğı onların yüreklerinde artık korku dolaştıramasın, soluklarını heyecanlandırmasın istiyor.

Onlar ruhunu istiyorlar! Onu yaşama bağlayan, geleceğe götüren özlemlerini, haksızlığa isyanını, adaletsizliğe lanet yağdırışını, zulme karşı durmak için bedenini silaha dönüştürüşünü, sömürünün kökünü tırpanlayacak düşüncelerini, sevdalarını istiyorlar. Beyninin özgürlüğünü, yüreğinin cesaretini tutsak almak istiyorlar.

İşte bunun için bileklerinde zincirlerle sürgünlerden sürgünlere yollandı. Yasaklarla kuşatılmış tecritlerde zulüm yağdı üzerine. Işıksız, yataksız, susuz ama nemden dokulu, don-atlet bedenini postalların ezdiği, copların dövdüğü hain gözlerin delik mazgallardan onuruna, direnen insanlığına küfür, tehdit yolladığı kör hücrelerden geçirildi. Acılarla yattı, acılarla kalktı. “Aç kaldı, uykusuz kaldı, tütünsüz kaldı” ama sevdasını terk etmedi. Gelecek umudu direnişinde yaşadı. Umudu ele geçiremediler. O umudu koparıp alamadılar ondan. Yürek hiç düşmedi yere. Beyni pırıl pırıl ışıldı. Zulmün karanlıklarında yolunu aydınlattı. Hayır, zulmün önünde düşüncelerini toprağa gömmedi. Önünde secdeye varmadı. Kanlı ellerini, kapkara eteklerini öpmedi, avuç açıp affına sığınmadı, yaşam değerlerini satış pazarlarına çıkarmadı. Halkının ekmeğini, emeğini çalan haramilerle, ülkesini parsel parsel satan işbirlikçi hainlerle uzlaşmadı. Hayır, şakaklarına tabanca dayayan zalimlerin önünde onurunu çiğnetmedi. “Demiri kesen” emirlerin karşısında iradesi

tutsak olmadı. Hazırolda durmadı ayakları, ön ilik-
lemedi elleri. Hiçbir zaman “komutanım” çıkmadı
ağzından... Girmedi devletin iradesini taşıyan lacı-
vert paçavralara bedeni... Soyunmadı elbisesini ve
onurunu...

İşte bütün bunlardı “suçu”...

Zulmün zindanlarında yenilmezlik büyüsünü
bozanlardandır diye, bu “modern” kaplan kafesleri-
ne konuldu. Ama zulüm yanılmıştı. Kaplan kafesle-
ri ne fayda. Sınıf mücadelesi okulunun bu cephe-
sinde zulmün sınavlarından geçti. Acılarla, ihanet-
lerle, direnişlerle yaşamasını öğrendi. Sınıf müca-
delesini deneyimi zenginleştirdi. İşte şimdi siyasiliğin
ölümü için hazırlanmış, tabuta benzeyen bu hücre-
lerde sınavdadır, şimdi bunun direnişindedir...

(...)

Düşüncelerini dağıtarak yatağından kalkıyor,
ağır aksak yürüye yürüye klozetin kenarına bası-
yor. Başını ancak yetiştirebildiği pencereye elleri-
yle uzanıyor.

Açlığı iyiden iyiye hissedilen bir sesle sessizliği
bozuyor:

“Apo!..” Ses yok...

“Apo!.. Apo!..”

Apo'nun sağlığının, mahkeme dönüşünden bu
yana iyiden iyiye bozulduğu her geçen gün daha
belirgin kendini belli ediyor. Eskiden ismini ikilet-
mez, hemen yanıt verirdi. Ama ya şimdi! Beş oldu
ismini tekrarladığı, hala yanıt vermedi. “Apo” sesi
iki kez daha yankılanıyor.

Yorgun, halsiz, sabah sessizliği de olmasa zor

duyulacak tutuk bir sesle Apo yanıtlıyor:

“Evet Dayı.”

“Günaydın. Beştir bağıryorum, neredesin?”

“Sızmış kalmışım!”

“Son günlerde hep sızmaya başladın, nasılsın?”

Bunu, morali yerinde ama sağlığının kötüleştiğini gizleyemeyen bir ses iki sözcükle yanıtlıyor:

“İyidir iyi.”

Konuşma yönü Haydar’a dönüyor. Haydar, Apo’dan kötü. Midesi suyu zor kabul ediyor. Sık sık kusuyor. Tansiyonu ayağa kalkamayacak kadar düştüğü oluyor. Ama doktor kontrolüne hiç mi hiç yanaşmıyor.

Tatlı uykularında, gece yediklerini sindirenleri rahatsız etmeyi göze alarak, ses tonunu biraz yükselterek bağıryor:

“Haydar!.. Haydar!..”

Biraz bekleyip yanıt alamayınca, aynı tonda çağırmaı sürdürüyor:

“Haydar!.. Haydar...”

Nihayet yarı uykulu, acı taşıyan bir sestten yanıt buluyor:

“Evet Dayı.”

“Günaydın!... Bugün nasılsın?”

“İyiyim” derken bile Haydar acılarını gizleyemiyor. Ama o da hep iyidir. Onun kavgada kötüyü dediğini şimdiye kadar duyan olmadı ki!

Tek tek bütün yoldaşlarını yokladıktan, hal ve hatırlarını sorduktan sonra soluk soluğa camdan iniyor. Kendini zar zor yatağa bırakıyor. Daha yapacak çok işi var. Biraz soluklanmalı, günlük işleri-

ne kaldığı yerden gücü yettiğince devam etmeli!..

Sessizliği bozan “günaydın”, “nasılsın”, “iyiyim” sözcükleri sabahın sahibidir hücrelerde...

Birbirini görmeden, birbirlerini seslerle arayarak, her gün her sabah hal hatır sormak direniştir pencerelerde...

***

Açlığın ve halsizliğin verdiği bütün isteksizliğine rağmen, yataktan kalkıyor, akşamdan suya bastığı iç çamaşırlarını dakikalar değil, saatler sürse de yıkıyor. Başka kime yıkatabilir ki? Aynı durumda olan yoldaşları kime yıkatıyor ki?

O, açlığı ölüm dönemecine yaklaşırsa da, yaşamın gereklerini yerine getirmeli, temizliğini elden ayaktan tamamen düşene hatta bu kavgada ölene kadar ihmal etmemeli.

Kavga yürüyor, yaşam her günkü gibi devam ediyor.

Kordonunun deliklerini en sona getirdiği halde, kolunda dönmesini önleyemediği saatini döndürüp bakıyor. Zaman gelmiş! Yelkovan hızla tekrar pencereye çıkması gereken saate akıyor.

Yorgunluğunu dinlendirdiği yataktan kalkıyor. Çürük bir zemin üzerinde yürürcesine ağır ve dikkatli bir ilerleyişle ikinci kez pencereye tırmanıyor.

Önce yaşamın sürdüğünü gösterircesine, bembeyaz çamaşırlarını asıyor, sonra kavganın yürüdüğü her gün, aynı saatlerde diğer bloklardan dalga dalga gelen sloganlara kulak veriyor. Sadece kulak vermiyor, aynı sloganları her gün tonu azalsa da yoldaşlarıyla birlikte haykırıyor:

“Yasasın Süresiz Açlık Direnişimiz!..”

***

Açlık direnişi sürüyor, Ö. O. saatleri sayılıyor. Ö. O. gönüllüleri direniş saflarında dilden dile, kulaktan kulağa yayılıyor...

Onlarca Ö. O. gönüllülerinin içinden ilk ekibin gönüllüleri seçildi. Şimdi onları dosta düşmana ilan etme zamanı.

Coşku yürektekenden yüreğe akıyor. Bu ilk deney! Başarılabilir mi? İnançlar uğruna zindanlarda da ölebilmeyenin önemi gösterilebilir mi?

Bunun kaygısını duymamak, heyecanını yaşamamak mümkün mü? Yılgınlığın beyinleri kemirdiği, inançların çürüdüğü, bireyciliğin boy verdiği, umudun giderek zayıfladığı bir bataktayken, direnişten bir ada olabilmek, direnen ayakta kalabilmek, gerektiğinde ölebilmek kolay değil!..

İnsanların “bu namustur künyemize kazınmış” deyip sözlerine ne ölçüde bağlı oldukları, davalarına ‘ölmek var dönmek yok’ deyip ne kadar inandıkları şimdi ortaya çıkacak.

Boş gevezeliklerin, kılıç gibi keskin sözcüklerin, Don Kişot gibi şövalyeliklerin hiçbir önemi yok bugün...

***

Sesler coşuyor, önünde durulmaz bir ırmak gibi taşıyor. Yürektekenden haykırışı dostun da, zulmün de koyduğu barikatları aşılıyor. Haksızlıklar ve adaletsizlikler altında yaşamaktan bunalmış, direnişe susmuş insanlara, özgürlüğe, kardeşçe paylaşılacak

bir dünyaya giden kavgalara ulaşıyor...

“Yaşasın Ölüm Orucu Direnişimiz!”

Hemen herkes suskun. “Blöf yapıyorlar” propagandasının tutsakları şaşkın. Direniş mi? Düğün yeri gibi halay halay... Bayram yeri gibi türkü türkü, kavga yeri gibi slogan slogan...

***

45. günde aşama yapıp ölüm yoluna girildi. Düşmanın da, dostun da “bunlar ölemez” teorileri tuzla buz oldu.

Direniş ölüm yolunda ama zulüm cezaevinde ölüm istemiyor. Buradaki ölümlerin sorumluluğunun altında daha fazla ezileceğini biliyor.

Doktorlar direnişçiden direnişçiye mekik dokuyor. Direnişçileri muayene etmek, onlara tedavi kabul ettirmek için burunlarını olmadık işlere sokuyorlar...

Hayır, direnişçiler artık muayene ve kontrol yaptırmıyor. Doktorların tansiyon ve nabız sayımı yapmalarına izin vermiyorlar.

Direnişin kesin kararları açıklanıyor: Hastaneye gönüllü gidilmeyecek, zorla götürülmeye kalkılırsa direnilecek, en ağır durumlarda bile doktor istenmeyecek!

Canlarını koydular ya ortaya. İlgi alanları genişledi, dalga dalga yayıldı ya, omzu kalabalık üst düzeyde yetkililer onları görmeye gelmekte gecikmedi.

Biraz can güvenliklerinden, biraz da güçlü görünmek istediklerinden, cezaevine düz yoldan gelmiyorlar, helikopterlerle iniyorlar...

Onlar O'nu, O onları merak ediyor. Çok geçmiyor, merak gideriliyor. Mazgal açılıyor, helikopterden inen ve hekim olduğunu belirler işaret taşıyan rütbeli ona bakıyor ve merakını gidermeye çalışıyor...

“Nasılsın?”

“Açlığı 50 güne yaklaşan bir insan nasılsa öyleyim. Hem niye soruyorsun? Sağlığımız sizi gerçekten ilgilendiriyor mu? İlgilendirmiş olsa, önce ‘Hangi sorunlar sizi bu kadar aç kalmaya sürükledi?’ diye sormanız gerekirdi.”

“O bizi ilgilendirmez.”

“Elbette ilgilendirmez. Siz önce asker, sonra doktorsunuz. Sizi bizim yanımıza doktor olmaktan öte, asker olarak yolluyorlar...”

“Polemiğe girmek istemiyorum.”

“Keşke girseniz. Girseniz de sizin nasıl emir komuta zincirinin bir halkası olduğunuzu göstersek. Girseniz de o elbiselerini giydiğiniz, o apoletlerini taşıdığınız devletinizin niteliğini, bize neler yaptığını, yaptırmak istediğini anlatsak...”

O onları tanıdı, onlar O'nu tanıdı. O onları sınıadı, onlar O'nu sınıadı.

Bu tanışmalar, buna benzer kısa polemik ve tartışmalar direniş boyu sürececek... Kim kimin ne olduğunu, bu polemik ve tartışmalarda daha iyi öğrenecek...

***

Karavananın şingirtisi, askerin yemeğin fazlalarını vermek için inadına inadına bağirtisi ve birçok hücreden mazgal vurmalar...

Fazlalar... Tak tak tak tak ... numaraya...

Tak tak tak tak ... numara da fazla istiyor...

“Fazla çay isteyen var mı, taze çay?”

Tak tak tak tak ... numaraya getir...

Hücreler, ah hücreler, çürümeye, dostlukları çürütmeye, inançları sömürgeleştirmeye yol gösteren hücreler. Nasıl yarattınız bu kadar kısa zamanda bunca vurdumduymazlığı, bencilliği? Nasıl öğüttünüz geleneklere bağlılığı ve direnişçiliği?..

Açlık günleri 50'ye yaklaşıyor, zulmün direnişi zayıflatma çabaları artış gösteriyor...

İl Jandarma Alay Komutanı nabız yokluyor... Tüm hücre koğuşları ve hücreleri dolaşarak, direnişte yer almayanlara sorunlarının ne olduğunu soruyor. Direnişi yok saymak, etkisiz kılmak, olası destekleri caydırmak için fırsat kolluyor...

“Sorunlarınız neler?”

Birçok sesin cevabı aynı:

“Kantinde yiyecek çeşitleri çoğaltılsın... Daha çok ve daha sık meyve, sebze satılsın...”

“...”

Rütbesine bakmasa koşa koşa kendisi gidip meyve, sebze getirip bol bol satacak...

Zaten o, gerçek sorunları değil, yaşanan koşullara göre son derece tali olan şeyleri duymak ve aslında pek de önemli bir sorunun bulunmadığını, direnişin “propaganda amacına yönelik olduğu”nu işitmek için burada değil mi?

Dostlarımız ona büyük mutluluk duyduğu sonucu, kendi elleriyle, sebze, meyve listeleriyle teslim ettiler.

Ne ilginç günlere kaldık. Albayın saflarında görev yapan ama insanlığı bu bataкта boğulmayan bazı düşük rütbeliler, beyaz önlüklüler tepkilerini gizleyemiyorlar...

“Ne biçim insanlarsınız? Arkadaşlarınız yanınızda sizin de sorunlarınız için ölüırken, siz sebze ve meyve peşinde koşuyorsunuz!”

***

Hayır, cezaevinde ölüm istenmiyor. Doktor kontrolleri her ölüme yaklaşan gün daha da sıklaştırılıyor. Artık gündüz demeden, gece demeden direnişçilerin mazgalları açılıyor. Beyaz önlüklü başlar çok sık içeriye uzanıp bakıyor. Direnişi gün gün değil, saat saat izliyorlar. Biraz ölüm kokusu aldıkları direnişçinin hemen hastaneye sevkini çıkaracaklar. Gelmezse zorla hastaneye götürecekler. Ölüm sorumluluğundan, Ö. O. direnişçilerinin varlıklarıyla cezaevindeki diğer direnişçilere güç katmasından kurtulacaklar...

Zulmün gözü kulağı direnişçilerde!..

Ölümün gözü kulağı direnişçilerde!..

Tüm direnişçilerin gözü yine direnişçilerde!..

Artık vakit erişti, kavga hızla yaşamdan ölüme koşuyor.

Son mektuplar, son düşünceler, son sözler!.. Yoldaşları, aileleri ve halkı, direnişçilerin yüreklerinin, bilinçlerinin mirası olan yaşam amaç ve düşüncelerini umutla gözleyecek!..

Niye yaşadıklarını, niye öldüklerini anlatmalılar ki, gelecekte onların düşünceleri toprağa gömülüp, kavgaları unutturulup azizleştirilmesinler. Özleri,

yaşarken ve ölümlerini savundukları sözleri bir kenara atılmasın.

Açlığın 50. günü mü, varsın olsun!..

Kalemleri tutmamakta direnen eller, düşünmeye fazla gelemeyen bilinçler masaya oturtuluyor. Son mektuplar, son düşünceler, son sözler yazılıyor!

“Yoldaşlar;

(...)

Biz bir halk hareketiyiz. Ve bizler bu hareketin neferleri olarak, yaşamak ve yaşatmak için ölmesini de bilmek zorundayız. Bizlerin yaşamı halkın mücadelesine adanmış bir yaşamdır. (...)

Bugün egemenler emekçi halka her türden gericiği, ahlaki çöküşmeyi, bireyciliği birçok cepheden pompalıyor. Kendine (...) diyen ruhu kararmış, yılmış bir kısım solcular da burjuvazinin bu amacına soldan destek oluyor. Mücadele yeniden yükselene kadar, devrimci değerlere yönelik saldırılar aralıksız sürecektir. Bu nedenle, bugün yapılması gereken, bu saldırılara karşı koymak, saflarımızı sıklaştırmak ve adımlarımızı daha kararlı atmaktır.”

(...)

“Aileme,

(...)

Ölümlere sevinilmez elbet, siz de üzüleceksiniz. Sizden üzülmemenizi, yasımı tutmamanızı istiyorum. Oğlunuz bu köhnemiş zulüm düzenine karşı savaştı. Sizden “Oğlumuz iyiyi, güzeli istediği için öldü” diyerek, başınızı hep dik tutmanızı, ardından gözyaşı yerine “Güle güle oğlum, kalanlar sağolsun”

demenizi istiyorum.”

(...)

Mektuplarda evlat acıları satırlara dökülmüş fer-yatları okuyor. Satırlar ellerini yakıyor.

“Yapma oğlum, bir insan 40 gün nasıl aç kalır? Kendini düşünmüyorsan bizi düşün, çıldıracağız.”

Hayır, onlar haklı olarak bu kavganın onurlulu-ğunu, soyluluğunu anlayamıyorlar.

Böyle ölümün, dünyadan böyle yüce idealler uğ-runu ayrılışın güzelliğini kavrayamıyorlar.

‘Ben’, ‘benim evladım’ duygusu, ‘biz-bizim evlat-larımız’ olamıyor. Kolektifliğe, kavgadaki, özveri-deki birlikteliğe varamıyor. Bu acı, ülkenin, halkın ezilmişlik, sömürülmüşlük acısını duymaya ulaşamıyor. Ama gün gelecek, ulaşacak!

Onlara anlatmalı, ölümlerinin amaçlarını kavrat-malı, acılarını biraz olsun dindirmeli.

Ancak ne yazık ki, onların acılarına su serpecek, sadece acılarını değil, sevinçlerini de kavgaya da-vet edecek mektubu zulmün sansür duvarından dönüyor.

Ne yazık ki, onlara mektupla ulaştıracağı teselli umudunu, zulmün “sakıncalıdır” damgası engelli-yor.

Korkuyorlar, korkacaklar, korksunlar. Direniş hepsini dize getirecek. Önümüze ne engel koyar-larsa koysunlar, boşuna! İnançlarımız uğruna seve seve ölebileceğimizi kafalarına sokacağız.

Günler ağır, günler acı haberleri taşıyor. Direnişçiler ayaklarına, ellerine, ille de düştükçe düşen tansiyonlarına söz geçirememelerine rağmen, hücrelerde yaşıyor. İnsanlığın gelecek umutları ve el ele, korkusuzca yaşama sevdalarını açlıklarında yaşayan bu insanlar, zorunlu ihtiyaçlarını kendileri karşılıyorlar. Gazete alıp vermek, torba çıkarıp indirmek için ranzalara, camlara çıkıyorlar.

Fatih ve Sermet Parkın hücrede düştüler, kafalarını yarıdılar ama hala hücreden alınmadılar.

Onlar bunu, bu işkenceyi onlara sunanların yanında bırakmazlar!

Varsın olsun günlük işlerini, temizliklerini bu halde kendileri yapsınlar. Gözleri bulanır, okumaya direnirken gazete başlıklarına kendileri baksınlar.

Zaten onlar işkenceleri, keyfilikleri, insanlığın onuruna uzanmış bu kanlı elleri önlemek için, kavgayı ölüme doğru sürmediler mi? Hiçbir gerekçe onları kavgadan alıkoyamaz.

(...)

Haydar ve Şener'in tansiyonu düştükçe düşüyor.

Yaşamsal işlevleri gün gün, saat saat daha fazla aksıyor. Durumları ağırlaşan direnişçilere hastane yolu görünüyor.

Ancak zulüm hala direnişçilerin ölümlerinin yaratacağı etkiyi azaltmak için, yalan ve karalamalarına aralıksız devam etmekte.

“Nöbetleşe yemek yiyorlar” demagojisine, “bunların hiçbir sorunu yok, Türkiye’yi dünya nezdinde kötülemek istiyorlar” ekleniyor...

Haydar ve Şener peş peşe zorla hastaneye götürülüyor. Sıra hızla diğer direnişçilere geliyor...

***

50. gün... Sabahın sessizliğini haykırmaya hazırlanıyor. Hayır, sessizliği O bozmadan koridoru onlarca çift postal sesleri dolduruyor. Ardından, hücrenin hızla çekilen kapısının raylı gürültüleri ve içeriye giren mavi bereliler iyiden iyiye sessizliği bozuyor. Kesin emri uygulamaya, onu zorla almaya hazır üç yıldız apoletli bir ses:

“Haydi hazırlan, hastaneye gideceksin!”

“Gitmiyorum!”

İnsan bedenine yönelen acımasız bir emir:

“Alın bunu!”

Ranza demirine yapıştı. Bütün direncini iradesinde topladı. Üzerine saldırıp O’nu bir anda kuş gibi havaya kaldıran askerlerle mücadele etti.

Erimiş, incecik ellerine yapıştılar, söktüler ranzanın demirlerinden. Yere düşürüp, ellerinden, bacaklarından sürükleyerek hücrelerinden çıkarıp götürdüler.

Yoldaşlarına, ona bir güle güle diyecek arkadaş-

larına rahat rahat bir hoşçakalın bile diyemeden, üzerini bile doğru dürüst giymeden kargatulumba aldılar, çaldılar onu hücrelerinden.

Ama ne olursa olsun, yoldaşlarını son kez sesini duymasından mahrum bırakmayacak, bu görevini de yerine getirecek.

“Hoşçakalın, mücadelenizde başarılar dilerim, biz kazanacağız!..”

Artık huzur içinde ayrılabilir çünkü cezaevinde son işini de bitirdi. 50 günlük açlığın hatırına olsa gerek, lütfedip(!) pijamasını alıp da don-atlet bırakmıyorlar.

Daha önce koridora, don-atlet dışında başka şeylerle çıkılmazdı. Eğer altta pijama, üstte fazladan kazak varsa, zorla soyulup alınır, üzerinde bırakılmazdı.

Hayret! Normal bir güvenlik aramasından geçiriliyor. Hayret ki ne hayret!.. Elleri arkadan değil, önden kelepçeleniyor. Her tarafı kapalı, dışarıya 5-10 cm'lik mazgal gibi bir delikten bakan, cezaevine benzetilmiş bir minibüse bindiriliyor...

Çok geçmiyor Apo da getiriliyor... Artık tek başına kendisi yürüyemiyor, istese de desteksiz ayaklarını götüremiyor.

Şimdi Apo'nun son günlerde ağır işitmesi, çağrıldı mı ikiletmesi daha iyi anlaşılıyor. Evet, her haliyle Apo ölüme bir adım önde koşuyor. Bilinci henüz yerinde ama gözleri buğulanmış... İlk bakışta ölümü anlatıyor. Ama O, hala büyük bir ustalıkla, coşkulu tebessümünde yansıyan sarsılmaz moralyle, ölümün yakınlığını gizlemeye çalışıyor...

Sermet de gelince hastaneye gidecek Ö. O. ekibi tamamlanıyor, araba yola koyuluyor...

Çok içten, coşkulu, gelecek üzerine kurulu güzel bir sohbet, çok sarsıcı, berbat mı berbat bir yolculuk...

Eller kelepçeli. Güneşin yakıcılığını tenlerinde hissediyorlar... Hastaneye götüren minibüsün sık sık durup kalkması, ikide bir frene basılması, midelerin isyan etmesine ve ağızlarından safra gelmesine neden oluyor.

Yine de gözleriyle İstanbul'u gezmekten, geçmiş unutulmaz anıların sohbetini yapmaktan alıkoymuyorlar kendilerini. 45 dakikalık bir yolculuktan sonra nihayet hastaneye varılıyor.

Bekletilmeden, sedye ile indirilerek muayene adına doğruca ilk psikolojik telkine götürülüyorlar.

Rütbesi önlüğünün üzerine çıkmış bir doktor:

"Açlık grevinde misin?"

"Evet."

"Kaçınıcı gün?"

"50. gün."

"Bırakacak mısınız?"

"Hayır."

"Götürün."

Onları apar topar getirdikten sonra, bu sözlü muayene olmasa hastaneye yatırmayacaklar mı acaba? Adı muayene ama direnişin kararlılığını anlamak için ilk deneme...

.....

Hastane yolu önlerinde uzanıyor. Aydınlık gözlerle bakıyorlar.

Yeşili egemen, renk renk ağaç ve çiçek koridoru. Haziran güneşinin tertemiz yıkayan pırıl pırıl sıcaklığı. Bütün nem, ter ve açlık kokusunu bir anda bastıran mis gibi çam kokuları. Şimdi ayakta zor duruyorlar. Ama son kez de olsa, seçilmiş güzellikleri bir arada görmek isteyen doğa tutkusu bunu bastırıyor.

Ölüme giderlerken, bu manzara karşısında bir anlık da olsa canlanıyorlar. Birbirlerine aynı hisler ve gözlerle bakıyorlar. 250-300 metrelik yolu hiç tereddütsüz yürüyorlar.

İnsanlığın erdemlerine saygı, yardım gibi duygu ve kavramlara yabancı, hiyerarşinin sömürgesi, varsa yoksa emrin kulu-kölesi görevli üsteğmen niteliğine hiç de ters düşmüyor:

“Ne o, bakıyorum canlandınız!”

“Evet, canlandık. Ölümümüzü çok istiyorsun galiba!”

“Bana ne!”

“Öyle ya, sana ne, sen sana ne emir verilirse onu yaparsın!”

***

Kapıya geldikleri ve birkaç adım atsalar koğuşa girebilecekleri halde, betonda ayakta bekletiliyorlar. Hayır, üsteğmen onları koğuşa koyup sonra giriş işlemlerini yapıp rahatlatmıyor. Onlara acı çek-tirmenin tadını çıkarıyor. Üsteğmenle tartışıyor, atışıyorlar. Duvar olsa anlar, bu üsteğmene dertlerini anlatamıyorlar.

Zulüm var oldukça, acılar onların yaşam harcında var olacak. Varsın bunlara bir yenisi daha eklen-

sin.

45'liklerden bir grup cezaevine dönüyor. Üç Ölüm Orucu direnişçisi hastaneye geliyor. Koridor-da karşılaşınca, sarmaş dolaş tek vücut oluyorlar. Direnişin parçaları ayrılmak üzere, bir kez daha birleşiyor...

Son buluşmalarla seviniyor, son ayrılıkla üzü-
yorlar. Bir kısmı 45 günlük açlığını doldurmuş, ce-
zaevinde direnmek için yaşama dönüyorlar. Onlar
ise 50. günün açlığında ölüme gidiyorlar. Yaşama
dönenler dönüyor ama bu zorlarına gidiyor ve hiç
mi hiç hazmedemiyorlar. Niye biz değil sorusu, ne
kadar zorlasalar da düşüncelerde asılı kalıyor.

Duygularını frenlemek, içte biriken gemlemek
mümkün mü? Bu son buluşmada birbirlerinin
omuzlarında ağlamamak kolay mı?

Ama zulmün gözlerinden gizlemeliler gözlerini,
görmesin o akan yaşları... Doya doya kucaklaşıp
ayrılmalılar...

Acıların en zorlusunu çekenlere sevinçlerin en
güzeli yakışır...

Yaşanabilecek duyguların en güzeli, en çok gele-
cek için direnenlere yakışır...

Ağlamak da, gülmek de en güzelinden onlara,
yaşamı da, ölümü de çıkarsız paylaşanlara yakışır.
Hey! Ağlamayı, gülmeyi, acıyı ve sevinci, ayrılma
ve kavuşmayı paylaşmak ne güzel!

"Ağla yoldaş, ağla ağlayabildiğin kadar. Bugün
göz yaşlarını paylaşalım. Ağla yoldaş ağla, sevinçle-
ri paylaşacağımız günlere ulaşalım."

"Biz bu kavgada her şeyi paylaştık, bize ölüm

düştü, size yaşamak, kavgayı yaşatmak.”

Ağlıyor bir yoldaş...

Söylenecek çok şey kalmadı. Ağlıyor. Aylarca konuşuldu, tartışıldı, şimdi duyguları boşaltıp paylaşma ve hiçbir şey olmamışçasına direnme zamanıdır.

Gözler son kez bakışıyor, eller son kez sallanıyor. Yekvücut iki parçaya ayrılıyor. Biri ölümü fetretmeye, diğeri kavgayı sürekli kılmaya, yaşama doğru yol alıyor...

“Yoldaşlar, kavga ve yaşam devam ediyor. Herkes görevinin başına, şimdi herkesin görevine layık olma zamanıdır.”

***

45’liklerden ayrılıyorlar, birkaç adım atıp, aynı görevi paylaştıkları yoldaşlarıyla buluşuyorlar.

Karşılıklı birbirlerine coşku ve moral aşıyorlar. Moral ve coşkular birleşiyor, içten bir sohbeta dönüşüyor. Kolonyalar tutuluyor, yorgunluklar unutuluyor. Birbirlerine bildiklerini, gördüklerini, duyduklarını anlatıyorlar. Hepsi hem hastanede, hem de cezaevinde ne olup bittiğini öğreniyor. Ama Apo ile Haydar ne kadar iyi görünmeye kalksalar da, sıkıntıları onları yalnız bırakmıyor. Onlar daha çok acıları yaşıyorlar.

Koşuş komünü değil, çerçi yükü mübarek! Ne ararsan var. Komün sorumlusu, yoldaşları ölüme giderken lazım olabilecek ne bulursa yanında etajere ve etrafına yerleştirmiş. Laf atmadan, ona çerçilik yaptırmadan olur mu?

“Ne bu, çerçiliğe mi başladın?”

Kahkahaya kadar varan gülüşmeler. 50. günde bir sözcüğe gülebilmeyi paylaşmak ne güzel!

Çerçiliğine gülünen yoldaş bir sürpriz yapma heyecanıyla atılıyor:

“Ha bak!.. Sana çok özel bir şey ayırdım, kırk yıl düşünsen tahmin edemezsin.”

“Nedir o? Göster de görelim!”

İbrahim etajerin altına uzanıyor, daha içinden tek bir paket alınmamış yarım kiloluk Maltepe paketini çıkarıyor.

Gülmeler kahkahalara dönüşüyor... Yanına bir nefeslik sigara dumanı gelse kovalayan, dumanın koyu olduğu yerde, sohbet de koyu olsa durmayan İbrahim yoldaş, tüm sevecenliğiyle sürprizinin gereklerini açıklıyor:

“Bak, ben sana 15 yıldır sigara içmemen için bıkmadan vaaz verdim ama bugünler başka... Onun için elimle sana sigara aldım.”

Duygulanmamak, içten içe sevinmemek ne mümkün! Şimdi gülüyor, gülüyor ve kendisi için acı bir haber verir gibi onu yanıtlıyor:

“Maalesef yoldaş, sigaralarını kabul edemeyeceğim.”

“Neden?”

“Artık içmiyorum, bıraktım.”

Şaşıyor, hala yoldaşının şaka yaptığını sanıyor. O, şimdi bu şaşkınlığı, sigarayı bıraktığının ciddiyetini ortaya koyarak gidermek zorunda.

“Bak yoldaş! Yanlış hatırlamıyorsam 30. günlerde, bünyem kendiliğinden sigarayı reddetti. Artık içmiyor, daha doğrusu içmiyorum. Sigarayı ne ka-

dar sevdiğimi bilirsin. Ama ne yazık ki, o beni bıraktı. Nedenini tam bilemiyorum, şimdiye kadar tüm açlık grevlerinde normal olarak içerdim.”

Duruyor, biraz düşünüyor, yüzü kaygı ve sevinçli bir arada yaşıyor.

Ama yoldaşının bu jestinden sonra, zehirleneceğini bilse, bir tane de olsa içmez mi? Elbette içecek.

Hiç zevk almadığını, damak tadı kalmadığını bile bile, paketten bir sigara çekiyor, titrek ellerle yakıp içiyor.

...

Gündüz geçip gitti.

Onlar 50. günün gecesinde, duygu ve düşüncelerin aynı yere aktığı derin bir sohbete daldılar. Laf lafı dolaşılıyor, konu konuyu açarak, düşünceler dönüp dolaşıp, direnişin geleceği üzerine yoğunlaşıyor.

Artık onlar direnişin onurunu, prestijini ölümü yaşayarak taşıyorlar. Siyasi kimliği ve insanlığın sömürsüz bir dünya umudunu, ölümler bedeli korumanın sorumluluğuyla yaşıyorlar.

Bütün gözler onlar üzerinde. Şimdi zulmün bütün okları onlar üzerine yağacak.

Şimdi zulüm, her türlü yalan, karalama ve ideolojik saldırıyla direnişi çözüp boğmaya çalışacak.

Artık el titremesine yer yok. Zulmü, direnişte zayıf yer buldum diye umutlandırarak hiçbir iş yapmamalı. Çünkü bu, direnişi uzattıkça uzatır. Şu kesin; bir kez bu yolda ölmeye mi karar verdiler, söz ağızdan çıktı, yapmalılar. Zulmü dize mi getir-

mek istiyorlar, yarı yolda durmamalılar. Direnme kararlılıklarını sonuna kadar göstermeliler!

Aslan yattığı yerden, direnen insan yaşam disiplininden belli olur. Hem yaşam disiplinlerinden, hem de ölüme giderken bile yaşama olan ilgilerinden belli olmalılar. Günlük yaşamlarında düzenli, tertipli olmalılar.

“Ne yaptığını, niçin yaptığını bilmek ve bir davaya inanarak, yanındaki insanlara ve geride kalanlara güvenerek ölmek ne güzel şey!”

Direnişin geleceği üzerine düşünce alışverişi bitiyor, herkes bu tartışmaları sindirmek için kendi yatağına çekiliyor.

***

Şimdi her direnişçi kendi yatağında, kendi kendine düşünüyor, kendi kendisiyle tartışıyor, kendi günlük muhasebesini yapıyor...

Ne yaptık, ne istedik de tutsak edildik? Zulmün zindanlarında bu umut ve isteklerimizden vazgeçmemiz için işkencelerle, baskılarla, yasaklarla “konuk” edildik. Ne istedik de, zindanlarda siyasi kimliğimiz ve onurumuz için zulmün tüm uygulamalarını canımızı ortaya koyup reddettik?

...

...

Biz istedik ki;

Beşikte bile sallanmanın tadını almayan, bir oyuncağı bile olmayan, misket oynamaya, koşmaya, sevmeye, sevmeye doyamayan çocuklarımız, doya doya, el ele verip kardeş şarkılarıyla oyunlarını oynasınlar!

Geceleri aç yatıp, sabahları etle sütle dolu bir masaya oturamayan çocuklarımız sağlıklı beslenebilsinler!

Ders kitapları yerine, çelimsiz omuzlarına ekmek küfesi, boya sandığı yüklenip sabahın alacakaranlığında yola koyulan çocuklarımız tatlı uykularından uyandırılmasın, en ağır işleri üstlenmek yerine, pırıl pırıl elbiseleriyle güle oynaya okul yoluna koyulsunlar.

Fabrikada, tamirhane ve atölyelerde küçük elleri, ıslıl ıslıl gözleriyle bir öğün yemeği başkası için yaratan çocuklarımız, hepimiz için resimler yap-sın, öyküler yazsınlar!

ABD'ye binlerce dolar borçla dünyaya gözlerini açan, önemli bir kısmı beslenememekten ve en küçük bir hastalıktan beş yaşına bile gelemeden ölen çocuklarımız borç yüküyle doğmasın, en küçük bir hastalıkta ölmesin, beslenip büyüsün, ülkemizin değerlerini hepimiz için büyütsünler!

Biz istedik ki;

Kentlerin arka sokaklarında eti pazarlanan, bir mal gibi alınıp satılan, evinde aç bekleyenlere ekmeğini bu yolla taşıyan kadınlarımız, kendilerini satarak değil, emekleriyle hepimiz için yaratıp onurlarıyla tertemiz yaşasınlar!

Ataerkilliğin kurbanları, sömürü düzeninin ikinci sınıf insanları kadınlarımız ezilip horlanmasınlar, fazlasıyla sömürülen emeklerinin karşılığını alsınlar, erkek-kadın el ele üretimde hepimiz için yaratarak eşit olsunlar!

Biz istedik ki;

İşsizliğin ıstırabıyla sokaklarda başları eğik dolaşan, kahvehane, meyhane köşelerinde umut arayan, diploması ile iş bulamayan gençlerimizin bir teki bile işsiz kalmasın, emeğiyle, gençliğiyle toplumumuzun değerlerine değer katsın, gençliğinde sevsin, sevilsin!

Gençlerimiz 6. Filo'yu kovdular, ulusal onuru korudular diye dövülmesin, öldürülmesin. Gerici eğitime karşı demokratik bir eğitim istediler diye 16 Mart'larda, 9 Mayıs'larda, tam sevdalanma çağında taze bir fidan gibi faşist namlularca katledilmesin!

Biz istedik ki;

Doğu'da, Güneydoğu'da yaşayan, kendi dillerinde okuyup yazamayan, kültürlerine, geleneklerine, tarihsel değerlerine sahip çıkamayan insanlarımız kendi yazgılarını kendi istedikleri gibi çizsinler; başkalarına, emperyalizmin yandaşlarına bağlı kalmadan, özgürce, ne ağa sömürüsü, ne jandarma dipçığı olmadan korkusuzca yaşasınlar!

Biz İstedik ki;

Feodal sopa altında ezilen, sömürülen ve toprağa hasret duyan köylülerimizin bu hasreti bitsin, ağalık zulmü yıkılsın, toprağın gerçek sahiplerinin emeği özgürleşsin!

Tefeci-tüccar kıskacında ürününün en büyük payını kaptıran, yoksulluktan toprağını ipotek yaptıran köylülerimiz birlik olup bu asalakları kovsunlar, kolektif bir biçimde kendileri üretip kendileri pazarlasınlar!

Biz istedik ki;

Emperyalizmin sofralarından kalan artıklarla beslenen işbirlikçi tekellerce, kendi yarattığı makinelerde sömürülen işçilerimiz bu üretici güçlerin ve yarattığı değerlerin sahibi olsunlar. Köylülerle birlikte iktidarı alarak, özgür, adil, demokratik bir ülke kursunlar. Sömürü düzenine vurup, bayrağında “herkesten yeteneğine göre, herkese ihtiyacına göre” yazan topluma doğru yola koyulsunlar!

Biz istedik ki;

Bayrağımız 50 yıldızlı bayrağın gölgesinde dalgalanmasın, ülkemiz ABD bayrağının 51. yıldızı olmasın. Cennet kıyılarımız, bire yüz veren ovalarımız, çam ormanlarımız ve toprağımız, işbirlikçilerin cebine girecek birkaç milyon dolar hibe için emperyalizmin Awacs’larının, Jüpiter füzelerinin üsleri olarak kullanılmasın. Limanlarımız ABD donanmalarının eğlence merkezi olmasın. Amerikan bahriyelileri Beyoğlu’nun arka sokaklarında halkların kanlarına bulaşmış postallarıyla elini kolunu sallaya sallaya patronumuz, efendimizmiş gibi onurumuza basa basa dolaşmasın. Kendi ülkemizde emperyalizmin tutsağı olmayalım, bağımsız, özgür yaşayalım!

Biz istedik ki;

Bir daha halkımız, halkımızın yiğit evlatları Maraş’larda, Çorum’larda emek için, ekmek için kavgalarda katledilmesin, onur, çarmıha gerilmesin. Kanlı Pazar’larda, 1 Mayıs’larda emeğin birliği ve dayanışması kalleşçe vurulmasın. Bu ülkenin evlatlarına, özgürlük savaşçılarında sokak ortalarında, dağ yamaçlarında hain pusular kurulmasın!

Evet, biz istedik ki;

Halkımızın özgürlük ve bağımsızlık kavgasının, halk demokrasisi özlemlerinin düşmanı olan tüm faşist kurumlar yıkılsın, faşist odaklar dağıtılsın, işkenceciler, faşist katiller cezalandırılsın, yaşamın her alanında halk özgürce kendi yönetimini kendisi kursun!

Evet, biz istedik ki;

Ülkemiz yedisinden yetmişine tüm insanlarımızın okuyup yazma öğreneceği bir okul olsun. İsteyen istediği kadar, istediği yerde, atılma korkusu olmadan okusun...

Evet, biz istedik ki;

Halkımız hastalıklardan kırılsın, hastane kapılarında sürünmesin. Tüm sağlık kurumlarına tedavi ve ilaç parası düşünmeden eviymişçesine girip çıksın.

Tavan aralarında, bodrumlarda, izbe gecekondularda, kerpiç damlarda değil, insana layık, temiz, sağlıklı konutlarda otursun!

Evet, biz istedik ki;

Halkımızla birlikte, 1917 Ekim'inin mutluluğunda coşalım... 1 Ocak 1959 Küba'sının coşkulu sevincini paylaşalım... 19 Temmuz 1979 Nikaragua'sının onurunu yaşayalım...

“İpi ilk ben göğüsleyeceğim.”

Apo, son günlerde dilinden hiç düşmeyen “iyidir iyi” sözcüklerine bir de bunları ekledi. Bu onurlu ölümdede, ilk olmayı büyük bir coşku ile bekliyor. Yaşamla son bağlarını sürdürürken, hıçkırıklar ve inlemeler soluğuna karışıyor. Ölüme en yakınımız O...

***

Saat 06.00. Koğuşun tüm pencereleri açık. İçeriye süzülen tertemiz hava tüm koğuşu sarıp insanı ferahlatan bir ürperti getiriyor... Sabahın ilk saatlerinde ortalığı saran kuş cıvıltılarına, martıların İstanbul üzerine deniz suları serpen kanat çırpıntıları karışıyor. Burası Haydarpaşa Askeri Hastanesi... Gün, Haziran’da burada her gün böyle doğar... Coşukulu ve serin... Ölüme bu güzellikler içinde yürümek ayrı bir haz veriyor insana... Ölüm günleri 63’e gelip dayandı... İbrahim dünyaya açılan üç dalgalı el radyosunu sağırlaşmaya yüz tutmuş kulaklarının duyabileceği kadar açıyor ama boşuna! Ses bütün koğuştan duyuluyor.

Apo’nun, Fatih’in ve Haydar’ın derindeki acılarından gelen, iradeyle frenlenemeyen hıçkırık ve inlemelerinin bozamadığı doğal sessizlik bu mekanik sesle bozuluyor. Koğuşta sosyal yaşam başladı. Ağır dönen bir hareketlilikle arayan soran, sevecen yüzler birbirine çevrildi: “Günaydın”, “İyi misin?”, “Bu sabah nasılsın?..” Ölüm ilerliyor ama yaşam güzelliklerinden henüz hiçbir şey kaybetmedi...

Türküler, şarkılar, haberler... Yeter, dinleme limiti doldu. Radyo onlar için dış dünyaya açılan bir

pencere. Direnişçilerin bir odadaki yaşamını zenginleştiriyor zenginleştirmesine ama 63. günde bir yerden sonra kulakları tırmalıyor, sinirleri bozuyor. Buraya geldikleri ilk günlerdeki gibi uzun süre dinleyemiyorlar radyoyu.

Şimdi biraz serinleme zamanı. Sular sürahilerden bardaklara, bardaklardan dudaklara akıyor. Saat saat, dakika dakika kuruyan dudaklar ve ağız biraz olsun rahatlıyor. Ama mideler kana kana, doyasıya su içmelerini engelliyor. Varsın olsun, dudaklar keyfini buldu, ağızlar ferahladı ya, bu da yeter. "63. günde suyla dudakları sulandırmak, serinliği ağızlarında dolaştırmak güzel şey." Ölüm yaşamın üzerine yürüyor. Yaşam 63. günde hala direnmekte...

***

Güller, laleler, menekşeler, doğadan koğuşa taşınan renk renk güzellikler, serpilip gelişen yaşamın simgesi demet demet kırmızı karanfiller... Ölüme adım adım, saat saat yaklaşırken onları, ille de kırmızı karanfilleri saran, yaşatan eller.

Şimdi Tayfun, Emirgan Korusu'nda derin derin soluklanır gibi, çiçekleri tek tek elden geçiriyor. Direnişçiler günlerdir Tayfun'un baktığı yeşillikler arasında, kırmızı karanfillerin sarıp sarmaladığı bir çiçek bahçesinde yaşıyor.

Apo artık görmüyor. Nasıl görsün ki? Ölüme doğru son metreleri koşuyor. Fatih ve Haydar günlerdir gözlerinin aynı ihanetini yaşıyor. Bu tehlike diğer direnişçiler için de geçerli. Hemen tüm direnişçilerde organların ölümden yana saf tutması ku-

laklardan başlayıp gözlere yayılıyor.

Gün öğlene vardı. Güneş yaktı kavurdu. Ah, işte gazeteler de geldi...

63. günde, her gün olduğu gibi koğuşu bir kez daha gazetelere bakma, günlük gelişmeleri öğrenme merak ve heyecanı sardı. Hemen başlıklara göz gezdiriliyor. Okunacaklar seçilip topluca okunarak meraklar gideriliyor. Belki yarın bu dünyada olmayacaklar, gazetelerden öğrendiklerini başkalarına anlatma zamanı bulamayacaklar. Ama ne olursa olsun, onlar günlük gelişmelerden kopmayacak, hiç ölmeyeceklermiş gibi yaşayacaklar. Onlar okumayı, yazmayı, dünyadan son haberleri öğrenmeyi, her günü, her saati dolu dolu yaşamayı seviyorlar. Anlatılan bir fıkraya gülüyor, alınan acı bir habere üzülüyorlar.

***

Öğlen sıcaklığı uyuklamalarla karşılanıyor. Gözler açık-kapalı, yatakta düşünceye dalınıyor. Saatler saatleri kovalıyor. Geçmişe, bugüne ve geleceğe ait çeşitli konularda umut, heyecan ve sevdanın en arısının yaşandığı bir sohbete dalıyorlar. Yaşamı sevmeye, insan olma, siyasete ilgi duyma, bildiklerine yeni bir şeyler katma doğal yatağında akıyor.

Gün akşama evriliyor. Burada akşam güneşinin kızılığını maviliklere gömülürken seyretmeye doyum olmaz. Kendisini biraz iyi hissedenenler bu grup güzelliğini kaçırmıyor. Dayıyor sırtını, kemikleri batsa da pencere pervazına, hastanenin bu ayrıcalığından sonuna kadar yararlanıyor. Tecrit yıllarının içinde biriktirdiği özlemlerini böyle gider-

meye çalışıyor. Çoğu kez, bu manzara Karaköy-Kadıköy arasında çalışan vapurların güvertesinde Boğaz'ın havasını soluklarken yudumladıkları çayda aldıkları hazzı anımsatıyor.

Burada sabah ve akşam yelkovan ve akrebe bakılarak öğrenilmez. Burada saat güneştir, doğadaki sevinçtir, coşkudur, sessizlik ve haykırıştır. Güneşin doğuşu, tepeye dikilişi, batışı, kuşların ötüşü ya da sessizliği günün saatlerini belli eder... Şimdi güneş tam karşılarında sulara gömülüyor. Kuşlar sustu, doğadaki hareketlilik yavaşladı. Günün dönümünü yüreklerinde hissediyorlar. Gün çekiliyor, ağır ağır yerini geceye bırakıyor. Bülbül, serçe cıvıltıları ve de martıların kanat çırpıntılarıyla gün tekrar doğana kadar gece her şeye egemen oluyor. Bildik ıssızlık ve sessizliği şimdi sadece ara sıra baykuş sesleri ve Karaköy İskelesi'nde kalkışını haber veren vapur düdükları bozuyor. Bir de sessizliğin tam ortasında, bütün dikkatlerin odaklaştığı yerde, Apo'nun durmayan, durmak bilmeyen hıçkırık ve inlemeleri duyuluyor. Her nefes alış verişini onu bir adım daha ölüme, direnişin ilk şehidi olmaya yakınlaştırıyor.

Apo dün akşamdan beri böyle. Karşı konulamaz bir hızla koşuyor ölüme. Hıçkırık ve derin derin soluk alıp vermesi, tüm dikkatleri sık sık O'nun üzerine topluyor. Ölümü zaptetmeye çok az zaman kaldı kalmasına ancak kafalardaki soru hala cevap bulamadı.

Dayı kısık mı kısık, kesildi ha kesilecekmiş gibi bir sesle konuşuyor:

“Gün 64’e dönecek neredeyse. Ölüm nerede kaldı?”

Sorusu soruyla cevap buluyor:

“Doğrusu, ne zaman gelecek acaba? Adeta üstüne koşuyoruz, sanki o da bizden kaçıyor. Ama yolu yok, yakalayacağız. Hatırlıyor musunuz, IRA’nın Ölüm Orucunda ölümler kaçınıcı günde başlamıştı?”

Açlıktan bu yana dördüncü mide kanamasının taşıdığı acıyla cevap veriyor:

“Hatırladığım kadarıyla 45. günde. Bobby Sands ise 66. günde”

İlk yakalandığı günden ve şubedeki işkencelerden anı olarak kalan kesilmemesi mucize bir ayak ve omuzda beylik bir Smith Wesson kurşunuyla, direnişeyken, hem de 63. günde günlük yaşama yardımcı olacak gücü bulmak, yeni bir mucize olsa gerek! Ama bu mucizeye o da şaşıyor:

“Şaşırmamak elde değil. Biz bu kadar yaşayabileceğimize inanıyor muyduk? Ben bu kadar sürede ölümlerin çoktan başlayacağını düşünüyordum.”

Sohbet sürüyor, gecenin derinliklerine doğru tırmanıyor. Bir günü bitirirken yeni bir güne yaklaşıyor...

...

Apo’nun derinden derinden soluk alıp verişini giderek hızlanıyor. Sanki bir doruğa tırmanıyor. Derin bir soluk alıp, derin bir veriş... Alış, veriş... Veriş, alış... Bir daha, bir daha... Ve sessizlik. Düzensiz çalışan bir motorun birden susması gibi, uyanı uyandıran, konuşanı susturan, düşüncenin dikkatini dağıtan bir susuş...

Neden bu sessizlik, sessizliği saniyeler önce bozan hıçkırıklar nerede? Sessizliği bozan o hıçkırıkların bir daha duyulmayacağını haykıran ve acısını gizlemeyen bir ses:

“Yoldaşlar, Apo şehit oldu!”

Saat 23.40. Açlık takviminde 63. gün.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Durdu zaman, sanki sustu dünya. Çıt yok. Yaşam bu onurlu ölüme selam duruyor. Tarih kaydetti bunu sayfalarına...

Böyle ölüm az bulunur, al sakla bunu...

Böyle onurla bezenmiş bir ölüm az yaşanır, al sakla...

Al tarih, bu ölüm sana... Al sayfalarına, onurun nasıl yaşatılacağını göster insanlığa. Zulmün kalelerine dikilmiş kıpkızıl, dalga dalga bir bayrak gibi sun onu yaşamı geleceğe taşıyanlara. Haksızlıklara karşı başkaldırının ve sarsılmaz inancın bir örneği olarak, adalet arayanların, özgürlüğe susayanların bayrağı olsun.

Bedrettin'ler gibi kardeşlik ormanı için kendi idam fermanına mührü basanlar, Spartaküs'ler gibi çarmıhlarda kölelik zincirlerini parçalamak için ölüme koşanlar az bulunur. İnsanlık onuru ve siyasi kimlik için aylarca açlığın acılarına teslim olmayıp, ölümün üzerine üzerine gidenler, ölümü böy-

lesine rezil-rüsva edenler az bulunur. Al, Apo senin. Senin kavganın onurlu bir parçası. Onu emanet et kavgayı sürdürenlere...

Al, serp onu kavganın ortasına; bire bin veren tohum, bire bin veren tohumla dolu dolu kırmızı bir karanfil gibi...

“Apo şehit oldu.”

Kış uykusu, yerini baharın canlılığına bırakmakta. Doğa ayaklanıyor karşı konulmaz bir hızla.

Yaşam şahlandı. Açlığın “olağan gidişatı” bir anda parçalandı. Yeni bir çiçek açtı direniş. Yataklardaki mihlar söküldü. Ranzalar yerinde duramıyor. Acılar, öfkeler ve iç içe geçmiş karmaşık duygular sarsıyor sessizliği. Gönüllüler koğuşunda olağanüstülüğü yaşanmayan hiçbir şey kalmıyor...

“Apo şehit oldu...” “Apo şehit oldu...”

Yankılanıyor doğum sancısını bir anda susturan bu acı haber direnişçilerin kulaklarında. Yürekler burkuldu yüzyılların acısıyla. Tarif edilemez bir duygu yoğunluğu içinde direnişçiler. Günlerdir yatağından kalkamayan bedenler doğruluyor, kilitlenmiş bacaklar açılıyor. Herkes ayakta şimdi. Apo’yu kollarının arasında sarmaya ilerleyen gönüllüler yürüyor...

Yıldızlar neden göstermiyorlar gözlerini, ay yüzünü mü kapattı? Yakamozlar neden derin sulara gömüldü? Haydarpaşa, Haydarpaşa olalı gördü mü, zulme meydan okuyan böyle güleryüzlü bir ölüm!

...

Omuz omuza verdiler, kol kola girdiler, zulme birbirlerini barikat yaparak dövüştüler, el ele verip

ölümün üzerine yürüdüler.

Her şeyde, her yerde, en sarp yollarda birbirine köprü olacak kadar güvendiler.

Birlikte kavga ne getirdiyse, ne götürdüyse bölüştüler.

Üzülmemek, gözyaşı dökmemek mümkün mü? Apo'yu bilmek, Apo'yla ölüme yatıp da bu son kavga onu her şeyiyle tanıyarak ölümünü yaşamak... Dayanılır mı bu acıya?

Şimdi acıların en büyüğünün yaşandığı bu anda, direnme zamanı. Acıların ortasında, acılar kuşatmasını kırıp, Apo'ya layık bir tören yapma, coşku-yu yaşatma zamanı!..

Soğukkanlılığıyla duygularını kontrol etmeli, dişlerini dudaklarına geçirip, yüreğine ağlamalı... Kendisinde kıyasıya bir iç hesaplaşma sonucu ele geçirdiği gücü yoldaşlarına paylaşıyor:

"Heyecanlanmayın arkadaşlar, duygularınıza hakim olun!"

Bu ses, heyecanını soğukkanlılığıyla bastırmaya çalışan bu titrek ses onun mu? Neden yüzünde acıya ayna tutan ifadeyi silemiyor?

Bütün duygularını bir kez daha kontrolden geçiriyor, kendisini biraz daha sıkıp zorluyor, bu konsantrasyonla konuşmasını sürdürüyor:

"Bütün arkadaşlar Apo'nun başına toplanalım. Tayfun, Apo'nun yanına gidip nabzını kontrol edelim."

Zulmü sevindirecek davranışlar içine girilmemeli, şehitlerinin anısı tertemiz ve soylu kalmalı. Geleceğe Apo'yla anılacak güzel bir miras bırakılma-

lı...

Heyecana yenilmeden, soğukkanlılıktan ayrılmadan direnişçiler kalkıp kırmızı bantlarını bağlıyor. Hafif bedenlerini ağır adımlarla taşıyıp ranza ve etajerlere tutunarak, adım adım ilerleyerek Apo'nun yatağının çevresinde toplanıyorlar.

Dayı, Tayfun ve İbrahim, Apo'nun başucuna geliyor.

Apo, hafiften gülümsüyor. İpi ilk göğüslemede verdiği sözün mutluluğunu taşıyor. Yüzünde çocuklara özgü saflık kadar halkına bağlılık, görevini layıkıyla yerine getirmenin yaydığı pırıl pırıl aydınlık ve onuru korumanın huzuru... Dudaklarında asılı kalan hoşçakal dercesine bir tebessüm... Ne kadarda berrak ve tereddütsüz!

"Hey! Böyle aylar süren bir direnişte gün gün, saat saat acıları yenmek, ölümü gülümseyerek karşılamak ne güzel şey!"

Günler süren acılar fırtınası sonrasında durgunlukla gelen ve yüzünde okunan bu mutluluğa bakmaya doyamıyorlar. Kendileri de acılar fırtınasıyla iç içeyken, bu mutluluğu bütün güzellikleriyle içlerinde duyuyorlar. Bu güzellikten taşan mutluluğun tılsımı bozulacakmış gibi, bir an O'na dokunamıyorlar.

Tayfun bir ana şefkatinin hassaslığıyla Apo'yu yokluyor. Daha ilk bakışta, ölümün soğukluğunu hissediyor. Hayır, hayır, kesin emin olmak için sabırla bütün kontrollerini aynı hassasiyetle tekrarlıyor. Apo'nun ağzına, burnuna ayna tutuyor, nabzı tekrar tekrar yokluyor.

“Nabzı atmıyor, şehit olmuş.”

“Emin misin, bir daha kontrol et!”

Ağlamaklı yüz ifadesi sesinde olduğu gibi yansıyor.

“Eminim?”

Soğukkanlılığı tüm heyecanına egemen bir ses Apo'nun ölümünü kesinleştiriyor...

“Yoldaşlar, Apo'yu yitirdik, başımız sağolsun, metin olun!”

Çıt yok. Sessizliğin ortasında kinler acılarla bilemiyor. Bazı yoldaşlar gözyaşlarını silmekte.

“Ah sevgili yoldaşlar... Bizden koparılıp bugün Metris'e götürülen yoldaşlar. Apo'yu siz olmadan karanfillerle gömeceğiz. Unutulmaz bir törenle kalbimize, bilincimize taşıyacağız. Ölüme ve yüzünde yakaladığımız mutluluğa onun açtığı yoldan gideceğiz.”

...

“Horoz” ve Yadigar'daki kol gücü Tayfun'unkine ekleniyor. Apo'nun törene hazırlanması için güçler bir araya getiriliyor.

Apo'nun bedeni ve ağzının kenarlarındaki köpükler sabunlu suyla silinip kurulanıyor. Temiz iç çamaşırları, pijamaları giydirilerek, yatağı boydan boya bembeyaz bir çarşafla örtülüyor... Alnındaki kırmızı bant düzeltiliyor. Çenesi, ayak başparmakları itinalı bir şekilde bağlanarak, kolları bedenine yapıştırılıyor... Üzerine kırmızı karanfiller serpiliyor... Apo karanfillere gömüldü...

Apo karanfillere, karanfiller Apo'ya karışıyor. Karanfiller Apo'yu, Apo karanfilleri güzelleştiriyor.

yor...

Karanfiller, karanfiller, kırmızı karanfiller.

Zulmün olduğu her yerde, ölümlerin en güzelinde, kavgada yaşayacak karanfiller.

Bütün ölüm gönüllüleri Apo'nun yatağının etrafında birikiyorlar. Onu gözleriyle öpen, sarıp sarımalayan saygı ve sevgiyle yüzündeki mutluluğu paylaşarak seyrediyorlar. Ondaki güzellikleri bilinçlerine, yüreklerine taşıyorlar. Onunla kavgada paylaştıkları yaşıyor şimdi.

Birbirine çok şey aktaran gözlerde kurulan bu diyaloga Dayı son veriyor:

“Yoldaşlar, hepinizi Apo ve tüm devrim şehitleri için saygı duruşuna davet ediyorum...”

Sol kollar havaya kalkıyor. Şimdi öfke, kin, kavgaya ölüm üzerinde verilmiş sözler sıkılı yumruklarda toplanıyor. Birbirine yaslanan, birbirine güç veren yumruklarda kararlılık vurgulanıyor.

Hasan şiir okuyor. Kesik kesik ama coşkulu soluğunda Apo güneşe gömülüyor. Güneşi zaptetmede bir baş daha yükseğe çıkıldı. Ölümü yenerek güneşe yürümenin coşkusu ve direnişin kolektif iradesiyle tamamlanıyor saygı duruşu.

Şimdi Apo'yu anlatma ve onunla paylaşılan kavgayı yeniden yaşama zamanıdır. Onu kavganın dokurklarından alıp ezilen ve sömürülen insanlara taşıma zamanıdır!

Dayı soğukkanlılığıyla ve duygularına olabildiğince hakim olarak Apo'yu anlatıyor:

“Bu gece ölümü yendik yoldaşlar. Apo onurların en büyüğüyle sahiplendirdi bizi. Hayır Apo ölmedi;

bu onurda, bu onurun savunulduğu her kavgada yaşayacak... Onun bedenine sardığı onur bayrağını şimdi bizim bedenlerimiz taşıyacak.”

Sesi değişiyor... Duygularının doruğa, bir yanardağ patlamasına eriştiğini fark ediyor. Konuştukça, Apo'yla coştukça, onlara hakim olması çok zor. Neredeyse ağladı ağlayacak, ağlamaktan da öte, Apo'nun üzerine bir sevgi seli gibi boşalacak. Ağlıyor, ağlıyor. Ama gözyaşları içine akıyor. İcini kanatıyor. Çünkü o görev adamı, görevini yapmak zorunda! Dişlerini kenetliyor, dudaklarına basıyor, sesine umudun müjdesini yükleyip, konuşmaya, Apo'yu anlatmaya devam ediyor...

“Şiir gibi akan, direnişlerden direnişlere koşan, kavgada en öne ulaşan bir yaşamdı. Coşkulu, yürekleri direnişe çağırان bir ölümdü. Kavgada yaşayan, kavgada ölen, emekçi halkın kurtuluşuna adanmış çok değerli bir yoldaşımızdı Apo, yitirdik, acımız büyük.

“Etle tırnak gibi,

“Yağmurla toprak gibi,

“İnsanla sevgi gibi,

“O kavgaya, kavga onlara yakıştı... Apo, sadece kavga adamı değildi; yüreğindeki sıcak sevgisini insanlara çıkarsız sunabilecek kadar erdemlerle yoğrulmuştu... İnsanlık en güzel değerlerle yoğrulmuş bir evladını kaybetti...

“Apo, bize sevinçlerin en güzelini yaşattı. Ölümlü yendik, ölümü rezil ettik. Sevincimiz büyük

çünkü insanlık onurunu, siyasi kimliğimizi can bedeli ne zulme, ne ölüme teslim etmedik.

“Apo, bizi zulme, sözü söz, özü öz, bir söylediğini ikiletmez insanlar olarak tanıttı. Saygınlığımızı za saygı kattı...”

“Sınıfların çatışmasında, bedelsiz hiçbir hakkın, hiçbir özgürlüğün kazanılmayacağını, acılar fırtınasını yaşayarak gösterdi.

“Hayır, Apo ölmedi, hep yaşayacak...”

“Kadıköy çarşısında elden ele bildirilerde dolaşacak, Altıyol’daki gösterilerde güvenlikten güvenliğe koşacak, mutlaka Moda’ya asılmış bir pankart, Söğütluçeşme’de yapıştırılmış bir afiş olacak, kendini zulme karşı kararlılıkla çatışan bir yürekte bulacak. Zulüm yerle bir olana, sömürü yok olana dek, insanlığı karanlıklardan aydınlıklara çağıran bir ses olacak... Yıllarca düşünüyordu, uğruna savaşıp can koyduğu özgürlüğün caddelerden meydanlara halaylar çekerek dolduğu günler geldiğinde, bu mutluluğa o da karışacak, bu güzellikleri o da korkusuz gözlerde, kardeşliğe çağıran sözlerde paylaşacak.

“Onu daha fazla anlatmaya gerek var mı?”

“Kendisini, yine en iyi bu direnişte, ‘İpi ilk ben göğüsleyeceğim.’ derken kendisi anlatmadı mı?”

“Şimdi dosta düşmana Apo’nun şehit olduğunu duyurma zamanıdır!..”

Fatih ve Haydar büyük oranda bilinçlerini yitirmiş durumdadılar, olanı biteni anlamıyorlar. Ama yoldaşlar bu coşkuya, bu acıya, bu sevince onları da ortak etmek, törene katmak, Apo’yu birlikte

uğurlamak istiyorlar.

Fatih'in kulağına Apo'nun şehit olduğu yüksek sesle söyleniyor. Fatih anlıyor bunu; aylarca buna koşullanmış bilinci harekete geçiyor, sağından solundan gönüllü omuzlarda zar zor doğrulup, sıkılı yumruğunda topladığı tüm gücüyle, gücü tükene-ne, yumruğu aşağı çekilene kadar Apo'yu uğurluyor: "Apo'lar Ölmez!"

... Haydar'a Apo'nun şehit olduğu söyleniyor. Haydar sürekli inliyor. Söyleneni anlıyor ama içine o an dolanları boşaltamıyor. Ağzından acılı bir zorlanmayla anlaşılmas birkaç sözcük parçası dökülüyor. Yüzünün rengi yeni bir acı tonuna bürünüyor. Yüzünde biriken ifadesini haykıramıyor. Ama ne olursa olsun, törene katılmak istiyor. Yoldaşının elini sıkıyor, öfkesini ve coşkusunu ancak böyle dile getirip törene katılıyor...

Halbuki ne kadar da istiyordu Apo'ların ölmeyeceğini haykırmayı, o an içinde biriken bütün duygularını doya doya Apo için boşaltmayı...

Sloganlara geçiliyor. 63. gün, aç insanlardan beklenmeyen soluklarda kolektif irade bir kez daha kendini gösteriyor. Üçer kez atılan sloganlar, kimi yüreklere umut ve direnç, kimi yüreklere ise korku salarak dalga dalga ilerliyor...

"Apo'lar Ölmez!"

"Apo'ların Katili Oligarşi!"

"Zaferi Şehitlerimizle Kazanacağız!"

"Kahrolsun Faşizm Yaşasın Mücadelemiz!"

"Ölüm Orucu Şehitleri Ölümsüzdür!"

Sloganlar gecenin sessizliğini yırtıyor, karanlığı

parçalıyor. Haydarpaşa Haydarpaşa olalı görmedi böylesini!

İşitmedi böyle kavgaya çağırın slogan sesini!

Hastanede bir an bütün sesler susuyor. Soluklar tutuluyor. Kavganın acı ve sevinci, öfke ve coşkusu her şeye egemen oluyor. Kuşatma kırılıp, bir an teslim alınıyor. Geçmişten geleceğe uzun bir yürüyüş bu.

“Yine aydınlığı taşıyan meşalelerimizi yakıyoruz. Alacakaranlıkta, Apo’yla birlikte sıkıyönetimi karşılamak üzere 1 Mayıs Alanı’ndayız.

“Kırmızı kolluğuyla o en önde, İstanbul Üniversitesi’nden yedi şehidimiz omuzlarımızda, binlerle boşalıp yürüyoruz. Faşizmin halkı teslim almaya yönelik saldırılarına karşı işçilerden, gençlerden, kırmızı kolluklu yiğitlerden barikatlar örüyoruz.

“Kadıköy İskelesi önünde yüzlerce arkadaşıyla yolları kesiyoruz. ABD emperyalizmini protesto eden sloganlarla haykırıyoruz, elli yıldır halkların yüreklerine batan, onların onurunu kanatan bayrağı Apo’nun ateşiyle yakıp kül ediyoruz.

“Yine kavgayı, aynı ruh ve coşkuyla Apo’yla birlikte taşıyoruz.”

...

Saygı nöbeti başlıyor; ikişer ikişer, birer dakika Apo’nun başında ve ayak ucunda nöbete duruluyor. İlk nöbeti Dayı ve İbrahim alıyor. Onları sırayla diğerleri izliyor. Böyle kızıl bantlı ölümlerin başında, böyle kızıl bantlarla nöbete durmak... Geçmişten bugüne olan süreç bir film şeridi gibi geçiyor ölüm gönüllülerinin hafızalarından.

Eğilen, bükülen, yoruldum, hastayım diyen yok.
Günlerdir düşünüyordum kavganın doruk noktasında kim kendisini bir kenara bırakabilir?

Hayır, yas tutulmuyor. Kavga ve zafer türküleri Apo'nun başucunda okunuyor.

“Yangınlara fazla bakan gözler yaşarmaz
Alnı kızıl yıldızlı baş secdeye varmaz
Dövüşenler ölenlerin tutmaz yasını...”

Kavga sürüyor, marş ve türkülerde tek bir soluğa akıyor. Kavganın sesleri birleşip gürleşiyor...

Telaş ve şaşkınlıktan ayakları birbirine dolaşan askerler ve subaylar, günlerdir ölümü seyreden görevliler koridorda koşturup duruyor. Emrin yollanmasıyla iki doktor, iki hemşire, bir hastabakıcı koğuş kapısını vuruyorlar. Üzüntülü ve şaşkınlar. Giriş izniyle sessizce içeriye süzülüyorlar. Yaşamlarında ilk defa böyle bir şeyle karşılaşmışlar; eziliyorlar, saygılı bir ses tonuyla konuşuyorlar:

“Başınız sağolsun. Ölünüzü muayene etmek istiyoruz...”

Apo'ya bakıyorlar, kalbini, nabzını dinleyip rapor tutuyorlar. Aynı sessizlik içinde, töreni bozacaklarından korkan bir sesle, usulca bir kez daha başsağlığı dileyip gidiyorlar...

Tören sürüyor, kavga sürüyor...

“Geliyoruz dalgalar gibi ellerimizde silahlarımız
Ölüyoruz yaşatmak için, özgürlük uğruna dökülen kanınız.”

Küçük anlamlı bir değişiklik ile marş sürüyor:
 “Apo'lara gebe analarımız...”

Nöbet ve sloganlar sürüyor:
 “Apo'lar Ölmez!..”
 Marşlar kısıldıkça kısılan seslerle söyleniyor.

“Hayın tuzaklarda kan uykularda
 Vurulduk ey halkım unutma bizi
 .....

Sloganların büyüünden kurtulup, törenin dokunulmaz havasından sıyrılan hırçın, emrin güdülediği, zulmün insanlığını körelttiği bir yüzbaşı, peşinden bir sürü ürkek, bu emre ısınmamış, şaşkın askerlerle koğuşa dalıyor. Törenin tam orta yerinde, bir aç kurt gibi hırlarcasına, bir selam verip başsağlığı bile dilemeden konuşmaya başlıyor:

“Cenazeyi alacağım.”

Sinir savaşı hızla tırmanıyor. Yoldaşlar öfkeleniyor. O, soğukkanlılığından kararlılık beklenen, sert ve geri adım atmamaya yeminli ses yanıtıyor:

“Hayır alamazsın. Sen önce adabımuāşeret kurallarını öğren. İnsan gibi davranmasını bil!”

Yüzbaşı tam anlamıyla bir emir kölesi.

“Bana emir verildi, alacağım.”

Bu emir kulu karşısında, kararlılık kararlılığa ekleniyor. Hiçbir tereddüte yer vermeyecek bir ses tonuyla, ölüm gönüllülerinin kararını açıklıyor:

“Cenaze bizim, vermeyeceğiz. Sabaha kadar yanımızda kalacak. Kendi gelenek ve ilkelerimize gö-

re, yoldaşımıza karşı son görevimizi yapacağız. Ancak ondan sonra gelip alabilirsiniz. Ancak zorla almaya kalkarsanız, cesetlerimizi çiğnemedен alamazsınız.”

Emrinin sınırına ulaşip karşısındaki kararlılık engelini aşamayan, amacına ulaşamayan yüzbaşı, şapkasını parmakları arasında ezip parçalayacak kadar kızgınlık seline boğuluyor.

Bir ölüye saygı nedir bilmeyen, bir başsağlığı bile dilemeyen yüzbaşı, bu sözlerden sonra öfkesi çaresizliğe dönüşmüş bir durumda, süklüm püküm koğuştan kovuluyor.

Tören, kaldığı yerden devam ediyor.

“İşkenceler için tahta çarmıha
Gerildik ey halkım unutma bizi...”

Sesler iyice kesildi ama önemli değil. Nöbet sürüyor, sloganlar dalga dalga zulmün sahillerini dövmekte.

“Apo’lar Ölmez!”

Aradan bir yarım saat ya geçiyor ya geçmiyor, aynı yüzbaşı bir inzibat albayıyla, gözdağı için hazır bir sürü askerle birlikte koğuşa geliyor.

Şimdi daha öncekinin tersine yumuşak, uzlaşmaya, anlaşmaya hazır bir hava esiyor. Albayın gelişi havayı yumuşatıyor. Albay, inceldikçe incelen, onları incitmekten özel olarak sakınan, saygılı ve nazik bir üslupla başsağlığı dileyip söze giriyor:

“Arkadaşınız için töreninizi yapın, cenazeyi belli bir saatte gelip alalım.”

Onların istediğini albay söylüyor. Bu sözün üzerine onlara ne zaman geleceklerini söylemekten başka bir şey kalmıyor:

“Sabaha karşı gelin alın!”

Direnişin kararlılığı zulmü dize getirmiş, kararlı tavırlarının önünde eğilip tören yapmaları kabul edilmiştir!

Bu bir an için ağırbaşlılığın ve sağduyunun ege-men olduğu havada, gönüllüler albaydan arkadaşlarına, ailelerine telgraf çekmeyi talep ediyorlar. Hava yumuşak, yanıt olumlu...

“Başınız sağolsun” demeyi öğrenememiş yüzbaşı, giderken önceki tavrının günahını çıkarmaya çalışıyor. Ama bunun onda henüz ölmemiş bir insanlığın son çırpınışı mı, yoksa özür dileme üzerine verilmiş bir emrin sonucu mu olduğu anlaşılmıyor.

Tören kaldığı yerden devam etmekte. Hasan'ın şiiri duyuluyor.

“Düşmesin bizimle yola
evinde ağlayanların
gözyaşlarını
boynunda ağır bir
zincir gibi taşıyanlar!
Bıraksın peşimizi
kendi yüreğinin kabuğunda yaşayanlar!”

Son olarak, tükenmek üzere olan nefeslerle toplu bir marş daha söyleniyor.

“Vur ulan köpek dölü

Vurduğun her bir ölü
Canlanır çiçek açar.”

...

Sloganlar son kez haykırılıyor:
“Apo'lar Ölmez!”

***

Saat 02.00. Apo'yu tüm güzelliğiyle karanfillere gömülü uykusunda bırakıp yataklara çekiliyorlar. Törenin içlere huzur dolduran büyüsü yataklarda tekrar tekrar yaşanıyor. Öfke, kararlılık ve coşku ırmağı yataklara taşınıyor...

Törenin yorgunluğu ve açlığın 64. gününde bütün gücün harcanıp, vücudun harekete izin veremeyen durgunluğuyla yatmış olsalar da, duygu ve düşünceler uykuya geçit vermiyor. Hayır, onlar hemen bunun üzerine uykuya dalamıyorlar. Uyumak mümkün de değil zaten. Apo üzerine kurulmuş sohbetlerde son görevlerini tamamlıyorlar.

Şimdi Şener 64. günde açlığın, hücre hücre ölme gitmenin tüm yorgunluğuna rağmen, Apo'nun resminin hep gülümseyeceği bir yerde durması için sigara kağıtlarından resimlik yapıyor. Apo'nun eşyaları, saati, resimleri, mektupları ailesine vermek üzere özenle torbaya konuluyor. Gönüllüler şimdi de öldüklerinde haber verilmesi gereken adreslerin listesini hazırlıyorlar. Sıra ölümü yendiklerini duyurmaya geliyor. Bartın, Elazığ, Çanakkale, Burdur, Sağmalcılar II ve Metris cezaevlerine telgraflar yazılıyor. Aynı kalem aynı sözcükler...

“Apo'yu kaybettik. Başımız sağolsun...”

Zaman akıyor, şafak atıyor... Ama Dayı, Tayfun,

İbrahim hala uykuya dalmadılar. Sızmaya yenilmeden, sohbetlerde düşünüyorlar. Bugünden geleceği yaşıyorlar...

“Gecenin bir saatinde, 14 Haziran’ın sıcaklığını karşılamaya hazırlanan günde, keçenin üzerindeki teksir makinesinde bildiri basan ses vermez ritmik şakırtıları duyuyoruz. 14 Haziran’ı güne taşıyan şafaklarda, meydanlarda sallandırılan pankartları görüyoruz... Kesilen caddelerde, yüzlerce ağızdan haykırılan sloganların getirdiği yakılmış lastik kokularını soluyoruz. Eylem timlerinin yürüyüşünü görüyoruz. Dağda ateşler yakılıyor. Üniversite duvarları pullarla donatılıyor. El ilanları kaldırımlardan kaldırımlara koşuyor, elden ele kavga çağrısı olarak dolaşılıyor... Görmesek de biliyoruz... Apo’nun yaşamına ses verirken, yüzlerce elin gömütünün üzerine kırmızı karanfiller serptiğini görüyoruz. Her 14 Haziran’ı büyük bir umutla, kavgadan kavgaya koşan sevdâ ile bir daha, bir daha yaşıyoruz...”

Şafak söküyor, gün ağarıyor.

Albay peşindekilerle Apo’yu almak için geliyor...

Gönüllüler son tören için ayağa kalkıyor. Apo’nun geçirileceği yatakların arasına, tek sıra halinde, tören kıtası olarak diziliyorlar.

Son tören için herkes, her şey hazır!

Şimdi Apo tertemiz bir çarşafın içine yatırılıyor. Ağır ağır kaldırılıp götürülüyor. Apo son kez uğurlanıyor.

“Apo’lar Ölmez!”

.....

.....

.....

Apo, yoldaşlarının kavga sloganlarıyla coşku seline kapılıp ölümsüzlük yolculuğuna çıktı.

Halbuki ne çok isterlerdi Apo'yu kavga sloganlarına eşlik eden silahların tarakaları, binlerle ölüm hoşgeldi sefa geldi haykırışları arasında uğurlamayı.

Ne çok isterlerdi Apo'yu on binlerce gösterici arasında, İstanbul'u bir boydan bir boya caddelerden taşarak, sel gibi hiçbir engel tanımadan omuzlarında ölümsüzlüğe yollamayı.

“YOLDAŞLAR

*Bugün Ölüm Orucu gönüllüsü olarak mücadele-
nin bir başka biçimini yerine getirmenin gururu ve
sevinci içindeyim. Bu konuda, görev alırken hiçbir
tereddütüm olmadı, olamazdı. Çünkü gelinen süre-
cin özelliği, (...) böyle hareket etmemizi gerektiri-
yordu. Hareketle bütünleşmiş, ona gönül vermiş,
onun saflarında mücadelenin birçok aşamaların-
dan geçmiş bir militanın ölümü seve seve göze al-
ması kadar kutsal, doğal bir şey olamaz.*

*Devrimci mücadelede geçmişimizin temeli hare-
ketimiz içinde oluştu. Bunda şu anda ölümü bera-
berce kucakladığım yoldaşların, hareketimizin stra-
tejisinin büyük payı vardır.*

(...)

*Hareketimizin ortaya çıkışıyla birlikte yaşadığı-
mız iradi süreç, benim kısa sürede gelişip yetkinleş-
meme, kendime ve harekete olan güvenimin artma-
sına yol açtı.*

*Bu doğrultuda hareketin saflarında birçok görev
aldım. (...)*

(...) 1980 Temmuz’unda cezaevine girdim.

*Cezaevi bizim için bir çalışma alanı olduğu için,
bütün gücümle harekete, yoldaşlarıma yardımcı ol-
maya çalıştım. Ön saflarda olmayı, bu uğurda gere-
kirse ölmeyi ilke edindim.*

*12 Eylül’ün çetin şartlarında Alemdağ, Metris,
Hasdal, Sultanahmet ve en sonunda Sağmalcılar’da
hareketimizin düşüncesiyle bütünleşerek yaşama-
ya, örnek biri olmaya, arkadaşlarımızın gelişimini,
kendi gelişimimi sağlamaya çalıştım. Ama kendi ge-*

lişmemin hiçbir zaman yeterli olmadığını aklımdan çıkarmadım. Bunda önder arkadaşlarımın ve hareketimin çalışma tarzının büyük payı olmuştur.

Nihayet dört yılda bugünlere kadar geldik. 12 Eylül önemli bir dönem. Birçok dişlileri var. Bu dişlilerin hangisine kimlerin takıldığını iyi bilmemiz ve bu dönemden alnımızın akıyla çıkmamız gerekiyor. Bu, fedakarlıkların en büyüğüne, ölümlere, yokluklara katlanmamız demektir. (...)’ın cezaevlerindeki siyasi tutsakları teslim almasını engellememiz gerekiyor. (...) Kitlelere güven vermemiz gerekiyor. İşte bu amaçla, (...) 13 Nisan’da başlayan süresiz A. G. sonundaki Ölüm Orucuna gönüllü olarak katıldım.

Bu yüce görevde tereddüt edenler, bizlerin varlığıyla bu tereddütlerini silip atacaktırlar. Devrim bayrağını zindanlarda da olsa oligarşinin ölümcül noktalarına dikmek için daha fazla kızılacaktır.

*KURTULUŞA KADAR SAVAŞ
YAŞASIN DEVRİMCİ (...)
KAHROLSUN FAŞİZM
ABDULLAH MERAL 24.5.1984”*

“(...)

BABA ve ANNECİĞİM

(...) Dışarıda olduğu gibi içeride de devrimci mücadelede ön saflarda yer almaya çalıştım.

(...) Bu kararlı ve kaçınılmaz mücadelede ölümü seve seve göze alanlardan biri de ben oldum. Görevimi hiçbir tereddüt göstermeden kabul ettim. (...)

(...)

Ben ve arkadaşlarım şuna inanıyoruz ki, bazılarımız ölecek ama bizlerin yerini alacak binlerce yoldaş çıkacak. Devrimci mücadelenin ivmesi şehitlerin kanı, canıyla her zaman yükselmiş ve destanlaşmıştır.

Böyle onurlu ve Türkiye devrimine seve seve canını veren bir yakınınız olduğum için her zaman gurur duymalısınız. (...)

Bizler ölmeyeceğiz, yine sizlerle beraberiz. Alın terinizin aktığı her yerde, tarlalarda, bahar günlerinin yeni filizlerinde, yeni doğan çocukların isimlerinde beni ve bizleri bulacaksınız. Bundan iyi yaşamak olur mu?

Yokluğuma elbetteki çok üzüleceksiniz çünkü sizleri çok seviyorum. Sizler de beni seviyorsunuz. Bu sevgiye layık olmaya çalıştım.

Kendinize fazla eziyet etmeyin. Geride kalan birçok oğullarınız var, can yoldaşlar var, onlar sizlerle, bizlere layık bir şekilde beraber olacaklardır.

Biz kara bir toprak gibi verimli devrim tarlasına düşen tohumlarız. Birçok filizlerimiz olacak. (...)

Kızım Gonca Kurtuluş, henüz küçük, büyüyünce babasının niye ölüme gittiğini çok iyi anlayacak.

Onun bizlere layık bir insan olarak yetişmesini sağlayın. Yoz düşüncelerden etkilenmesin.

Onu (...) emanet ediyorum.

(...)

Çok sevdiğim köylülerime, yakınlarıma doya doya selamlarımı iletirim. En samimi selam ve duygularıyla hepinizi kucaklarım. Elveda.

KURTULUŞA KADAR SAVAŞ

YAŞASIN (... , ...) KURTULUŞ MÜCADELESİ

KAHROLSUN FAŞİZM YAŞASIN MÜCADELEMİZ

29 Mayıs 1984

Sizleri ve halkını çok seven Abdullah Meral."

Şafak söktü. Gün ışıdı. Bire bin veren bir tohum bereketi devrim tarlasına düştü. Ürün bollaşacak, zenginleşecek. Başaklar daha gür boy atacak.

Bu kavgada ölümler binlerce, on binlerce yüreği kavgaya katacak. Bu böyle akacak, akacak... Ta ki bu yoldan akan kanlarda zulüm boğulana, iktidar egemenlerden parça parça tırnakla sökülüp koparı-lana dek...

“Günler ölümlere
Ölümler zafere gebe...”

Dayı kalemi eline alıyor, son işini de bitiriyor. Deftere yazdığı ölüm günlüğüne bir cümle daha düşüyor:

“Ölümü bu gece yendik!”

Apo'yu uğurlayan coşku selinden sonra, ölüm gizi perdelerini yaşamın üzerine indiriyor...

Gönüllülerin ölümü yendikleri gece ayaklandırdıkları, ölümü bekleyen yaşam duruluyor, el ayak çekiliyor, bedenler yataklara mihlanırcasına bırakılıyor, göz bağları takılıyor. Gönüllüler ölüm havasını soluyorlar. Ölümü yenmenin sonrası, yeni fırtınalar öncesinde gönüllülerin yaşadığı her şeye “Susun sıra neferi uyusun” dercesine duru, saygın ve kutsal bir sessizlik hakim oluyor.

***

Günler var ki Haydar'la Fatih ölümün eşiğinde... Yaşayabilecekleri acıların hepsini gün gün, saat saat, organ organ, hücre hücre yaşıyorlar. Günlerdir süren hıçkırık ve inilti acılarını dışarıya taşırı-

yor. Diğer gönüllülere de yaşıyor.

Cumartesi Pazar'a, 65. gün 66. güne bağlanıyor. Yürekler daha şimdiden Haydar'la Fatih için dağlanmakta.

Gece sıcak ve zor geçecek.

Apo'nun ölümünden sonra dakikalar saatleşti, saatler günleşti. Acılar ölümü beklerken işkenceleşti.

Açlık beyinleri sanki matkapla oyuyor, yaşamı işkenceleştiriyor. İnsanı en çok yoldaşlarının bu acılarla, gözlerinin önünde zulme lanetler yağdırarak ölümü beklemesi etkiliyor. Halbuki ne kadar da çok hak etmişlerdi yaşamı! Emeklerini, enerjilerini son sınırına kadar küçük dünyalar için değil de, daha yaşanılır bir dünya için bir kavgaya ve sevdaya adanmışlardı.

Ölümü yenmelerinin, zafere giden yolda önemli bir adım daha atmalarının coşkusunu, inleyen, acılar korosunda ölüme meydan okuyan kararlılıkta yaşıyorlar. "Böyle coşkuyu, böyle acılarla yaşamak zulme teslim olmayanlara özgü. Bir bizdedir böyle ölümlere, böyle yaşayarak alışmak."

Uyur uyuklar gözler Haydar ve Fatih'i izliyor. Ama izlemek yetmiyor, sürekli başlarında nöbet beklemek gerekiyor. Koğuşta bu işi yapabilecek tek kişi, kalbinin ağrısını onların acılarına katmış, onlarla birlikte hasta hasta, aynı duygularla yatıp kalan Yadigar Adıgüzel. O da canını ortaya koyduğu yardımlarda kavgaya katılmanın coşkusunu onlarla birlikte yaşıyor. Kendisine bakmıyor, kalbinin sıkıştıran ağrısını Tirinitrinlerle geçiştiriyor. Hay-

dar'ın başında, onun acısına acısını katıp nöbet bekliyor...

***

Haydar artık saat değil, dakika dakika kötüleşiyor, ölüme yaklaştıkça yaklaşıyor. İnliyor. Yürekler parçalanırcasına tanık buna... Haydar acılarını parçalamak istercesine sağa sola çarpıyor. Köpük köpük tükürüyor. Acısını tükürüklerle atıp rahatlamak istiyor. Haydar, yoldaşlarının elinden bir şey gelmeyen acı ve üzüntülü bakışları altında, ölüm sancısının yaşanabilecek en zorlusuyla saatlerdir boğuşuyor. Ya yoldaşları? Onlar da yaşamıyor mu aynı acıları?

Yaşıyor, hem de nasıl! Bunca acıya nasıl katlandıklarına kendileri de şaşıyorlar.

Savaş acımasızdır, acıları acılarla dağıtır. Acıları sıradanlaştırır, ölümlere alıştıtır insanı. Bu, binlerce yıllık sınıf mücadelesinin, açık savaflara varana kadarki tüm deneylerinin en somut sonucudur. Bu gerçeği kabul etmemek olur mu?

Peki, ya farklı olan, bu ölümü sıradan bir ölüm olmaktan çıkararak ne?.. Bir kurşun alır götürür canı... Çok sürmez sehpaye vurulan bir iki tekmeyle ölüme kavuşmak... Ama günlerce, haftalarca, aylarca acılar acılara eklenerek, saatler, dakikalar beklene beklene, hücre hücre, organ organ gelen ölümün en zorunu, yaşamayana anlatmak mümkün mü? Yanında, senin de çok geçmeden kucaklayacağın ölümü yaşayan yoldaşını göre göre, acılara dayanmak onların ölümlerinin en zor yanı.

İşte şimdi içte patlayan bu duyguların isyanın-

da, hepsi için işkencenin en zor anları yaşanıyor.

Haydar karşılarında, bu acılar denizinde ırpına ırpına can ekişiyor. Bu buyk tahammülün doruklarına tırmanıyorlar.

Haydar acılı gözlerle izleniyor, umutsuz, sıkıntılı solukları ve hıçkırıkları kulaklarda. Başında sürekli nöbet bekleniyor. Fatih, Haydar'a göre biraz daha iyi. Fatih inliyor, günlerdir soluğu sık sık kesilmekte. Stalingrad önlerinde savaşarak sayıklıyor ama göründüğü, hissedildiği kadar, Haydar'a göre daha az acı çekiyor...

Artık Haydar'la ilgili gelişmeleri Yadigar'ın yüzündeki değişmelere bakarak da anlıyorlar. Yadigar, Haydar'daki her değişimi bir ayna gibi onlara yansıtıyor.

***

Yadigar'ın gözlerinde bir an durgunluk beliriyor. Yüzüne acılar hakim. Dudakları seğirmekte. Yadigar'daki bütün bu ani değişmeler, Haydar'ın yitirmek üzere olduğunu haber veriyor... Tüm gözler hemen Haydar'a çevrildi.

şimdi Haydar'ın gözleri kan glnde boğuluyor. Rengi beyazlaşıp, kasılma ve titremeleri yoğunlaşıyor. Ağzındaki tükürükler kpkleşti. Soluk alışları iyiden iyiye zorlaştı. ırpınıyor, sıçrıyor, bir soluk daha alıyor, sıçrıyor, bir daha sıçrıyor. Kasılması son sınırına varıyor, bir anda gevşiyor... Bir daha sıramamak üzere düşüyor.

Saatler 06.15...

Gözyaşlarını gizleyemeyen Yadigar'ın ağzından dökülen sözcükler ölümü haber veriyor:

“Yoldaşlar, Haydar’ı yitirdik.”

“Hey Fevzi Çakmak Mahalleliler, uyanın, Haydar’ınız toprağa düştü, alın onu, götürün kalbinize gömün. Bize daha çok Haydar gerek, yeni Haydar’lar büyütün...”

“Onu can kulağıyla, bir öğretmen gibi dinleyen işçiler, bize bıraktığı mirası iyi sahiplenin. Direnmek en çok size gerek, geleceği siz kuracaksınız...”

“Evet, zafer şehitlerle kazanılacak. Bu, bu savaşın acımasız da olsa belirleyici kuralı.”

Haydar güneşe bakıyor. Güneş bütün ışıklarıyla Haydar’ın kızıl bantlı başını aydınlatıyor. Kırmızı bantlı alın, güneşin içinde bayraklaşıyor.

Haydar’a, Apo töreni hazırlanıyor. Apo gibi altına bembeyaz çarşaf serilip üzerine kırmızı karanfiller serpiliyor. O da kırmızı karanfillere gömülüyor.

Şimdi Apo yatağında, resminin içinde bu töreni tebessümle izliyor...

Hayır hayır, Dayı, Haydar üzerine konuşma gücünü kendinde bulamıyor, bu kez soğukkanlılığına güvenemiyor. Bu kez duygularına yenik düşebileceğini, hüngür hüngür ağlayacağını hissediyor. Sözcüklerin dilinde takılıp kalmasından, söyleyecek söz bulamamaktan korkuyor. Oysa bu konuşmada dil sürçmesine yer olmamalı! Törenin havasında duygular, olduğundan fazla yer bulmamalı. Haydar’ın karşısında ağlamaktan konuşamaz halde kalmamalı! On yıllık kavga yoldaşı Haydar’ı ondan daha yakın kimse tanıyamaz. Ondan daha iyi Haydar’ı kimse anlatamaz! Onlar arasında, iki dava

adamı arasındaki ilişkilerden de öte, on yılda paylaştıkları ne anılar yatıyor. Onların birliktelikleri, Elazığ Fevzi Çakmak Mahallesi'nde faşizme karşı kurulan ilk barikatlara kadar uzanıyor.

Dayı bu görevini İbrahim'e devrediyor...

Fatih ölüm döşeginde, Hasan omuzlarında destekle, tüm gönüllüler Haydar'ı sararcasına çevresinde topluyor... İbrahim kendisine devredilen görevi yerine getiriyor.

Kısık bir sesle, duraksamalı, aralıklı donuk bir konuşmayla Haydar'ı anlatıyor. Ama ölümün kuşatmasının 66. gününde, bundan iyisi de olmaz herhalde. Kısa birkaç cümle üzerine kurulu bir konuşma!

.....
.....
.....
.....

Sloganlar... "Haydar'lar Ölmez!"... Marşlar...

"Kollarımız kopsa bile yüreğimiz tetik çeker
Bir devrimci ölse bile adı titretmeye yeter...
Zulüm bir gün duracaktır
Halk zinciri kıracaktır
İşçi köylü yoksul halkım
İktidarı alacaktır..."

Yaşanan an ve uğruna ölünen umutlar marşlarla, türkülerle bundan daha güzel anlatılabilir mi?

Sloganlar sürüyor.

Sesler kısılıyor, haykırışlar düştükçe düşüyor

ama kavga hiç durmaksızın hedefine yürüyor.

Haydar'ın töreni sürüyor ama gözler bir türlü Fatih'ten ayrılmıyor. Fatih sancılı, Fatih ağırlı, inliyor, hıçkırıyor, çırpınıyor, can çekişmenin gözle görülür bütün aşamalarını yaşıyor.

Bir yanda Haydar'ın töreni, bir yanda Fatih'in ölüm sancıları... Acılar acılara sarılıyor, büyüyor, büyüyor...

Ama onlar değil miydi, bedelsiz hak elde edilmez, zaferi bedenlerimiz bedeli kazanacağız diyerek bu kavgaya baş koyanlar. Evet, zafer ölümlerden geçiyorsa, bu acılara dayanacaklardı!

Kinler artıyor, öfkeler büyüyor, büyüyor, Haydar'ı yaşatan sloganlara dönüşüyor:

“Haydar'lar Ölmez!”

Apo'nun, Haydar'ın isimleri marşlarda geçiyor.

“Apo'lara gebe analarımız, analarımız, analarımız

Haydar'lara gebe analarımız, analarımız, analarımız.”

“YOLDAŞLAR

Hareketimizin, tarihsel bir görevi daha, geçmişine layık bir şekilde yerine getirme çabasının, (...)’in en iğrenç saldırılarının ördüğü barikatları parçaladığı günlerdeyiz.

Sevinerek belirtmeliyim ki, bu çabada bana da görev verildi.

Onlarca şehidiyle Türkiye halklarının tartışmasız önderi olduğunu dosta düşmana kanıtlamış (...)’un bir militanı olarak, bu görevin gereğini yerine getirmenin bundan daha iyi bir yolu olmadığına inanıyorum.

Bu görevi yerine getirmenin büyük bir coşku, kararlılık, fedakarlık gerektirdiğinin bilincindeyim. Aksinin ise ihanet olduğuna inanıyorum. Göstereceğim en küçük tereddütün bugüne kadar yaşadıklarımın inkarı, omuz omuza mücadele ettiğim ve bugün halkın ruhunda, bilincinde, kalbinde yaşayan yoldaşların anısına ihanet olduğunu söylemeliyim.

Bugüne kadar yaşadıklarımın sonra şunu belirtmem gerek. Tereddütle ihanet arasındaki çizgi sanıldığı kadar kalın değildir. Bunu hem kendi yaşamımdan, hem de ihanetini nefretle karşıladığım geçici yol arkadaşlarının acı sonlarından biliyorum.

Geride kalan yoldaşlarımın bundan sonra da büyük bir coşkuyla bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm mücadelesini zafere ulaştırmak için savaşacaklarına, M-L bayrağını şerefle taşıyacaklarına, mücadeleyi bırakacağımız yerden zafere kadar sürdürmede kahramanca davranacaklarına inancım sonsuzdur.

Bu duygularla hepinizi coşkuyla, saygıyla kucaklıyorum.

29 Mayıs 1984 HAYDAR BAŞBAĞ”

“Sevgili G...

Sana son kez yazmanın ama yaşadığın sürece birlikte olacağımızın inancı, biraz da buruk tadı içindeyim. Daha önce de böyle bir günde sana yazabileceklerimi düşünmüştüm. O zamanlar yazılabilecek çok şeyin olduğuna inanıyordum ama yazacaklarım senin bilmediğin ya da yaşayıp hissetmediğin şeyler olmadığından, uzunca yazmanın gereğine inanmıyorum.

Bugüne kadar aramızdaki ilişkiler beni hep sevindiren, onurlandıran, mutlu eden bir düzeyde sürdürdü. Bunda ikimizin de aramızdaki ilişkiyi olması gereken şekilde sürdürme bilinç ve kararlılığının rolü yadsınamaz. Bugünden sonra da aynı anlayış, inanç ve kararlılık içinde yaşamını sürdürmeni istiyorum.

Bunun dışında söyleyecek bir şeyim yok. Bunu söylerken, aramızdaki duyguların anlamını, önemini yadsımıyorum. Tersine, onların güzelliğini değerini ikimiz de yaşadığımızdan yeniden anlatmak gereksiz olacak.

Bugüne kadar ikimize karşı görev ve sorumluluklarını büyük fedakarlıkla yerine getiren ailelerimizde durumu anlatmak, onları teselli etmek görevi de sana düşüyor. Bunun için yeterli zamana, bilince sahip olduğuna inanıyorum. Ülkeme, halkıma, yoldaşlarıma karşı sorumluluğumu yerine getirirkenki duygu ve düşüncelerimi onlara anlatmak, onların beni anlayışla karşılamalarını sağlamak göreviyle yüz yüzesin.

Bir devrimcinin ailesine, eşine, yoldaşlarına, hal-

kına ve ülkesine yapabileceklerini, yapması gerekenleri, kapasitem ve yeteneklerim oranında yerine getirmeye çalıştım. Bugün de bunlardan en anlamlısını gerçekleştirmek istiyorum. Başaracağıma inanıyorum.

Bu inanç ve duyguyla seni, aile fertlerimizi hastretle kucaklarım. Hoşçakal canım.

29 Mayıs 1984 Haydar Başbağ"

Tören sürüyor ama Tayfun zorunlu olarak Fatih'in yanına gidiyor. Fatih son soluklarını alıp veriyor. Yaşamının son anlarını yaşıyor. Sanki solukları marşa eşlik ediyormuşçasına, marş bitiyor, solukları kesiliyor. Fatih susuyor... Günlüğe bir not düşülüyor: "Nabızı son 20 dakika boyunca dakikada bir attı. Fatih 07.35'te şehit oldu."

Evet, siper arkadaşları, dostları, dosttan öte ölümü birlikte paylaşacak kadar yakın kardeşleri öldü. Fatih aralarında yok artık. Bugün de Haydar'ı yalnız bırakmadı. Bu direnişte her şeyiyle ortak olduğu Haydar'ın, ölüm gününe de ortak oldu... Nerede şimdi uykusuz, aç susuz, kat kat, oda oda Stalingrad'da faşistlere geçit vermeyen, direnen o ruh, o coşku! Nerede Adana'dan İstanbul'a günlerce süren işkencelerde, zindan zindan sürgünlerde, tecritlerde, hücrelerde bir kez eğilmemiş direniş kararlılığı! İşte kavga, işte kavgada ortaklık, birlikte el ele ölebilecek kadar bu ortaklığa bağlılık! Böyle güç ve eylem birliklerini hangi güç yıkabilir. Ancak bu tür birlikler kavgayı zafere ulaştırabilir.

Şimdi de tören iki şehit için sürüyor...

Doktorlar... Ölüm raporları... Cenazeleri almak için istenen izinler... Yeni bir Apo, Haydar töreni için hazırlıklar...

.....
 .....
 .....
 .....

Onlar Haydar a, Haydar onlara son kez bakıyor. Gözlerinde son vedalaşma yaşanıyor. Sedyede Hay-

dar aralarından geçiriliyor. Sloganlar Haydar için son kez haykırılıyor:

“Haydar’lar Ölmez!”

Haydar kırmızı karanfillerle dolu yatağına yerleştiriliyor. O da şimdi Apo gibi gülümseyerek, Fatih’e yapılan töreni seyrediyor.

Bir günde iki tören.

Gönüllüler yorgun, bitkin ama Fatih törensiz uğurlanır mı?

Vücudu siliniyor, kurulanıyor, tertemiz çamaşırlara bürünüyor... Karanfillere gömülüyor...

“Apo’dan başlayıp Haydar’ın ölümünü güzelleştiren karanfiller şimdi Fatih’in ölümünü de güzelleştirecek.

Saygı duruşu... Yoldaşı Bektaş’ın Fatih üzerine konuşması...

Sloganlar, marşlar...

Tören sürüyor...

Doktorlar... Nabız kontrolü... Sedyeye, yüzbaşılara... Fatih götürülüyor. Sloganlar onunla birlikte, ölümsüzlüğe gidiyor Fatih.

“Fatih’ler Ölmez!”

Günlüğe, yaşanan o anın, o günün acılarını kaydeden bir not daha düşülüyor:

“Bir günde iki ölüm çok zor geldi bize.”...

Bir fırtına daha sönüyor, yataklara dönülüyor. Koşuş bu kez bir değil, iki sıra neferinin isteği üzerine sessizliğe gömülüyor...

Sessizlik sürüyor. Kavga zaferi yakalayacağı doruklara yükseliyor.

“Kardeşler
 Kardeşler siz,
 alınızın daha tavsamamış çeliğinde
 kaç matkap ucu körelttiniz
 kaç parmağınız un ufak oldu
 kanlı bağırtısında preslerin
 bir uçurtma çitası kadar cılız kollarınızdan
 kaç balya sermayesi, kaç okka iştahı semirdi
 emeğinizi
 kaç açlık günü onurunuz büyürken
 kemirdi yüreğinizi
 kardeşler
 kardeşler tutun kollarından günü
 güneşe çıkarın.”

“CANIM YOLDAŞLARIM

(...)

Ölüm Orucu gibi bizim için yeni olan göreve istekle talip olurken, tam bir içtenlikle gönüllü olduğumu bilmenizi isterim. Ve bütün yoldaşların da kendilerini aynı duygularla önerdiklerini biliyorum. (...) Önümüzde mücadelenin zor koşullarını düşündükçe şu an ölüm en kolay seçim. Ama bu seçimde kendimi kurtarma gibi bir düşüncemin olamayacağını da (aslında söylemem bile yersiz oldu) bilirsiniz. Bu eylemin kendi özelliği mücadeleyi ölümle birleştirmekte, yoksa hiçbir (...) mücadeleyi ölümle değiştirmeye, O devrim, halk ve örgütü için şanlı mücadelesinde en uzun süre ayakta kalarak yaşamayı bilirken, gerektiğinde de ölümü seve seve kucaklamalıdır. Yeter ki, mücadelede, ölümden (...) örgütü-

müzün yürüttüğü mücadelenin bir parçası olsunlar (...) Şu anki mücadelemizde üzerime düşen Ölüm Orucuna katılma bölümünü örgütümüze layık olarak yerine getireceğimden mutluluk duyuyorum.

(...)

(...) Türkiye devriminin geleceğini tayin edecek büyük günde aranızda olacağımızı ve hep birlikte engin bir sevgi ve coşkuyla yumruklarımızı sıkıp and içtiğimizi düşündükçe içim içime sığmıyor; coşuyor, coşuyor, coşuyorum.

(...)

Devrim, sosyalizm ve sınıfsız (...) toplum yolunda üstümüze düşen görevi yerine getirmekten mutluluk duyuyorum. Hepinizi, önümüzdeki çetin kavga da başarılı ve zafer dolu mücadele günleri dileğiyle kucaklarım.

30 Mayıs 1984 MEHMET FATİH ÖKTÜLMÜŞ”

Açlıkta 69. gün. Direniş yeni ölümlere, ölümler zulmü dize getirmeye gebe. Gün, acılar ateşinde yanmaya, yandıkça gerçekleri aydınlatmaya, haklılığı gün gün büyüyen, dünyaya duyurulan, daha da sertleşen kavgaya, insanca yaşamaya gebe...

Güneş ufukta daha fazla sabredemedi. Bugün dünkünden daha erken ve hızlı çıktı ufuktan. Isısını da, ışığını da dünden daha fazla verdi. Daha çok ısıttı ölüm gönüllülerini.

Koşuş, ölümü davet eden açlık kokuyor. Koşuş demet demet leylak kokuyor, taze taze çiçeklenmiş, meyveye dönmüş bahar kokuyor. Ölümü, acıları yenmek istercesine, yaşamı savunurcasına dolu dolu kırmızı karanfil kokuyor.

Direnişçiler çarمیhta gibi yatağa mıhlılar. Günlerdir orta yataklarda toplanarak omuz omuza verip, kol kola, yüz yüze, yan yana gelip her gün birlikte yaşayarak ortak düşünüp tartışamıyor, gülen, güldüren sohbetlerini yapamıyorlar artık. Azrail canlarını almak için yatakların başında nöbette. Hasan'ın biraz daha yakınında. Hasan yarı baygın, yarı komada, bilincini yitireli iki gün oldu. İlerken iradesi duymuyor ama inatla iki gündür bilinçaltından konuşuyor.

Bilincinin altında, yıllardır en zorlu direnişlerde, nice özverilerle biriktirdiği sınıf bilinciyle, enternasyonal ruhla, yaşamın her anındaki coşkusuyla devrime inancını savunuyor. "Dünya devrimcileri ne yapıyor? Bugün El Salvador'dan haber var mı? Siper arkadaşlarımızla ilişkilerimizi geliştirmeliyiz!..."

***

Beklenmeyen bir anda koğuşun kapısı aralanıyor. Bir gün önce Metris'ten getirilir getirilmez, kimseye gösterilmeden tecrite konulan iki Ölüm Orucu direnişçisi, sedyeyle koğuşa taşınıyor. Yüzler birden parlamaya başlıyor. Sakin, sessiz bekleyişin olağan havası dağılıyor. Koğuşu gözlere, dudaklara ve dillere yansıyan olağanüstü bir sevinç kaplıyor. Bu coşku ve sevinç seli yatakları hareketlendiriyor. Mıhlar bir anlık da olsa sökülüyor, ellere, dirsekleri etsiz kemiklere basılıp doğruluyor. Ölümüne direnen yaşam, kendisini bir kez daha gösteriyor. Sözler artık birlikte yaşamış, birlikte gülmüş, direnmiş olmanın, şimdi de birlikte yaşar gibi ölebilmeyenin mutluluğunu taşıyor.

Gözlerde böyle bir buluşma, ellerde böyle bir kucaklaşma az görülür. Özlemi yılları bulan ayrılıkların kavuşmasına çok tanık olunmuştur. Ama böylesine yaşamak her zaman olanaklı değil. Bu mutluluk tablosuna, sevgi, sevinç yumağına değer biçecek bir ölçü bulunabilir mi?

Böyle çıkarsız dayanışmanın, birlikte el ele ölme gülererek gidebilmenin, yalansız dolansız sevginin, saygının, böyle özlem gidermenin sırrını zulüm çözümlenemiyor. Şaşkın şaşkın seyrediyor bu mutluluk tablosunu. Onların dünyasında böyle ilişkilere yer yok! Onlar için böyle yaşam, böyle mutluluklar suç!

İşte bu mutluluk tablosu, sarmaş dolaş sevgi yumağı bile zulmü direniş karşısında acizleştirmeye,

küçültmeye yeter de artar bile. Sevinçle, coşkuyla soluklarını tutamadan, tecritte, bir çırpıda zulmün umutlarını nasıl alt ettiklerini anlatıyorlar. “Biz ne liderlerin kişisel istekleriyle, ne de başka bir gücün zorlamasıyla ölüme giden insanlar değiliz. Bilerek, isteyerek, gönüllü olmak için yarışarak, hareketimizin yönlendiriciliğinde, siyasal inançlarımız için ölüme gidiyoruz. Bizler Apo, Haydar ve Fatih’in bize uğrunda ölecek teslim ettiği direniş bayrağını yere düşürmemeye, yükseklerde dalgalandırmaya and içtik. Ve bu bayrak bundan böyle yüce ideallerimiz için, insanlık onuru ve siyasal kimliğimiz için ülkemizin zindanlarında, iskencehanelerinde direnen, boyun eğmeyen, siyasal düşünce ve inançlarından asla ödün vermeyen milyonların temsilcisi olarak hep dalgalanacak. Bundan dolayı bizi tecrit etmeniz boşuna.”

Sözler tamamlanıyor, direnişçiler orta yataklara taşınıyor. Şimdi sarmaş dolaşlar. Daha detaylı bir sorgulama başlıyor.

“Nasılsınız? Çok iyi gördük sizi.”

“İyiyiz, çok iyiyiz, ‘canavar’ gibiyiz.”

“Yukarıda, tecritte ne yaptılar size?”

“Buraya gelince sizin yanınıza koyacaklarını sanıyorduk. Sedyenin üstünde merdivenlerden indirileceğimizi beklerken, bir de baktık yan koridora doğru götürülüyoruz. Ne oluyor, nereye gidiyoruz derken kendimizi hücrelerde bulduk. Birimizi birine, birimizi diğerine koydular. Ortada da direnişi bırakan H. Ç. kalıyordu. Onu ilişkimiz olmayacak bir yere almalarını söyledik, başka yere taşıdılar.”

“Neler oldu yukarıda?”

“Sürekli doktorlar geldi. ‘Bırakın, sizin ölmeniz hiçbir şeyi halletmez. Birtakım haklı istekleriniz var. Doğru ama bunlar ölmenizi gerektirmiyor. Bizim görevimiz sizleri yaşatmak. Sorunlarınızın çözümü için dilekçe yazın, yetkili mercilere başvurun.’ diye sürekli telkinlerde bulundular. Sanıyorum çoğu psikologdu bunların. Moral-psikolojik durumumuzu ölçtüler. Zaman zaman subaylar geldi. Sohbet edip bıraktırmaya çalıştılar. Doktorlar ‘Sizi buraya bilerek aldık. Sizlere eylemi bıraktıracamız.’ diye kafamızı şişirdiler.”

“Sonra?”

“Sonrası, bu sabah gelip ‘Bunların bırakacağı yok. Burada tutmak bir yarar sağlamadı. En iyisi aşağıya indirelim.’ dedi ve işte gördüğümüz gibi indirdiler.”

“Metris’te ne var ne yok? Ölümleri duydunuz mu?”

“Üç yoldaşın şehit olduğunu duyduk. Birinin Apo olduğunu hemen anladık. Ama ikisini çıkaramadık. Metris’te değişen bir şey yok. Yalnız açlık grevine gidenleri artık Sibiry’a da toplamıyorlar. Herkes kendi koğuşunda kalıyor. Buradan gidişte cezaevinde sigara ve elbiselerimize el koydular. İdare zor durumda. Doktorlar günde 3-4 kez kontrole geliyorlar. Biraz gözünü kırpyorsun, rahat bırakmıyorlar, uyandırıyorlar. Bir gün gelmişler, mazgala vurup duruyorlar. Günlerdir ilk kez sızmışım. Birden, bir terslik mi var diye meraktan uyan-dım. Doktorun işgüzarlığı tutmuş, ‘nasılsın’ diye

soruyor. ‘Be kardeşim! Şimdi zamanı mı? 64 gündür aç olan bir insanın sağlık durumu nasıl olur?’ deyince bozuldu. Süklüm püklüm çekti gitti.”

“Diğer cezaevlerinde neler varmış?”

“Bartın, Çanakkale ve Elazığ’da üçer kişi ölüm orucuna başlamış. Ayrıca destek açlık grevi yapılmış. İzmir Buca’da, Kastamonu’da, Burdur’da ve Ankara Kapalı Cezaevi’nde de destek açlık grevleri sürüyormuş, bizim duyduklarımız bunlar.”

Sohbet devam ederken rütbeli biri kapıda boy gösteriyor. Gelen üsteğmen. Onun gelmesi hiç de hayra alamet değil. Ağzından bütün mutluluklara bıçak sokan o uğursuz sözcükler dökülüyor:

“Dursun hazırlansın, yukarıya alacağız.”

Küçük bir sevinci bile çok görüyorlar. Direnişçilere ölümü birlikte paylaşma mutluluğunu yaşatmak istemiyorlar. Gerginlik kaplıyor koğuşu. Mutluluk, kin dolu bir hüzne bırakıyor yerini. Tartışma başlıyor.

“Neden yukarıya alıyorsunuz?”

“Emir!”

“Birinci Ordu’nun!”

“Hani nerede, görelim? Yazılı emri görelim. Hem sizin için emir olan, yasal olan, meşru olan bizim için değildir. Emirleriniz bizi ilgilendirmez.”

Bir direnişçi, daha yüksek ve sert bir sesle:

“Ölmeye biz beraber karar verdik, birlikte öleceğiz. Bu hakkı elimizden alamazsınız. İdam mahkumunun bile son isteği yerine getirilir. Sizde biraz olsun insana saygı yok mu? Ölmekte olan insanlara böyle tavır, en kana susamış savaşta bile alın-

maz. Yoldaşımızı, hepimizin cesetlerini çiğneme-
den alamazsınız. Yoldaşımız için 'Bu, diğerlerini
ölüme sürüklüyor, onu diğerlerinden tecrit edersek
direniş kırılır' diye düşünüyorsanız aldaniyorsunuz.
Kimse kendi isteği olmadan, iradesine başvuru-
rulmadan ölmeye zorlanamaz. Dünyaya bir kez ge-
liniyor. Biliyoruz, 'öteki taraf' da yok. Nasıl olur da
o zaman insan, 'yaşamın en güzel şey olduğunu' bi-
le bile birinin peşine takılıp ölüme gidebilir? Bu ey-
lem, gönüllülük işidir. Kimse kellesini sokakta bul-
madı. Durup dururken giyotin altına yatırmaz. Git
ağababalarına söyle, direnişi Dayı'yı tecrit etmekle
kıramazsınız. İki yoldaşımızı aldınız da ne oldu?
Boşuna umutlanmayın."

"Ben bilmem, bana alacaksın dediler, ben de ala-
cağım."

"Hayır, vermeyeceğiz! Direneceğiz! Hepimizin
ölmesini istiyorsanız sizin bileceğiniz iş! Yolunuz
açık olsun! Gazanız mübarek olsun! Ama unutma-
yın, kafanıza iyice sokun: Yoldaşımızı yukarıya al-
dığınız anda, suyu da keseceğiz. Ölümümüzü hız-
landıracamız. Ölümümüzle sizlerin ne mal oldu-
ğunuzu herkese göstereceğiz. Ayrıca sen de ayağı-
nı denk al! Sen kendinden ve emirden başka bir şey
düşünmez misin? Bu kadar insanın ölümünden sen
de sorumlu olacaksın. Ölümümüzden senin de
yakana yapışacaklar, bunu bir tarafa yazıyoruz."

Yumuşuyor, sakinleşiyor, ses tonu düşüyor. İlk
baştaki sert tavrı yerini tedirginliğe bırakıyor. İkna
çabasından vazgeçip çekip gidiyor.

Birazdan yine gelecekler. Vücutlarının bir parça-

sını, acılar içinde koparıp alacaklar. Onlarsa direnecekler. “Hayır alamazsınız, vermeyeceğiz” diyecekler. Neleri var, neleri yoksa ortaya koyup, canlarından bir parçayı koruyacaklar.

***

Koruyacakları parçalarını anımsıyorlar; kürsüde dimdik ayakta duruşunu, hesap soran elini, korkusuz bakışlarını, ‘Devrimci Sol bir halk hareketidir’ derkenki kararlılığını. ‘Mesleğin nedir?’ sorusuna, heyetin sormaktan pişman bakışları altında, onurla ‘Devrimciyim’ diye haykırışını...

Mahkeme kürsüsünde, hayır hayır, burada Devrimci Sol davasının 431 sanığı yargılanmıyor, 12 Eylül dönemi yargılanıyor. İşkencelerde, sokaklarda, fabrikalarda, dağlarda, hain tuzaklarda katledilen yüzlerce devrimcinin, yurtseverin oligarşiden hesabı soruluyor. Heyet ve savcı devletten hesap soran devrimci tutsak tipini tanımanın şaşkınlığı, sinirliliği ve kızgınlığı içinde, “tarafsızlık” ve “bağımsızlık” rollerini oynamayı bir an için unutarak, gerçeği, olması gerekeni oynuyorlar. “Ne demek bunlar?”, “Bu ne cüret! Böyle nasıl konuşabilirsin?” tehditleri altında, yargılamalarının “huzuru” ve “selameti” için, onu davadaki diğer yoldaşlarından tecrit etmeye çalışıyorlar. Taktikleri hiç değişmiyor çünkü aynı kaynaktan besleniyor. Hak, hukuk, yasa, kendi koydukları kurallar bir kenara atılıyor: “Savaş hali”, direnen ne varsa boğmak için devreye sokuluyor. Halkı adına, insanlık adına, ülkemiz sınıf mücadelesi tarihinin en karanlık döneminin vahşetini tüm çıplaklığıyla ortaya koyup hesap sor-

duğu için savaş hükümlerinin tüm şiddeti üzerine yağıyor. Komandolar yargıcın talimatı üzerine O'nu kürsüden koparıp, davadan tecrit etmek, dışarı atıp "huzuru" sağlamak için aç kurtlar gibi saldırıyorlar. Ama yanıldıklarını anlamakta gecikmiyorlar. Karşılarında, hep o alıştıkları, mahkemenin keyfi kararlarına boyun eğgen tutuklular yok. Direnen örgütlü bir güç var karşılarında. O hep ezdikleri, hakaretleriyle sus pus ettikleri, önlerinde "kul" gibi elpençe duran, devletin gücünü üzerinde istedikleri gibi uygulayabildikleri çaresiz adli tutuklular yok karşılarında. Zulüm ve sömürü düzene direnmiş bir halk hareketinin tutsakları var. Yoldaşlarının "tecrit" kararına karşı, hemen direnişe geçiyorlar. Sonuna kadar direnecek, O'nu kesinlikle vermeyecekler.

Komandolar etrafı sarıyor. Avukatlar zorla çıkarılmaya çalışılıyor. Tribünlerde aileler de direnişten paylarına düşeni alıyorlar...

Kürsüye saldıran komandalardan korunmak için yoldaşlarını aralarına alıyor, kol kola, önünde aşılmaz direnişçilerden bir duvar kuruyorlar. O, iki duvarın arasında sarılı duruyor. "İnsanlık Onuru İşkenceyi Yenecek!" **(x)** sloganı salondaki her şeye egemen oluyor. Tüm sesleri bastırıyor. Aileler de

---

(x): Bu slogan bundan böyle tüm ülkede baskıya ve zulme karşı direnen tüm insanların haykırışı haline gelmiştir. Oğün bugün, nerede insan onuru ve kişiliğine yönelik barbarca bir saldırı yapıldıysa duyulur olmuştur. Bu slogan, ülkemizde baskı ve işkenceye direnişin, onurun ve kişiliğin savunulmasının kararlı bir ifadesi olmuştur.

elleri havada, evlatlarını yakalarından, kollarından söküp almaya çalışan komandalara doğru aynı ege-men sesi haykırıyorlar: “İnsanlık Onuru İşkenceyi Yenecek!” Kadın çantaları, bastonlar, sıkılı yumruklar savruluyor. “Siz de onlara vurun” sesleri tribünlerden salona doğru yayılıyor. Yok artık, iş çığırından çıktı. Heyet hiçbir şey yapamayacağını, yoldaşlarını davadan tecrit edemeyeceğini anlıyor. Otoritesinin sarsılmasını da göze alarak, geri adım atarak taleplerini kabul ediyor.

***

İşte şimdi yine aynı yoldaşları için direnecekler. Bu kez ölüme çok yakın olsalar da, aynı iradeyle kenetlenip, aynı sloganlarla zulmü yenecekler..

Bekleyiş sürüyor. Ağızlarından fazla söz çıkmıyor. Zaman zaman sorulan sorular, kısaca cevaplar buluyor. Direniş içinde yeni bir direnişe tetikteler.

Koridorlarda hareketlenme var. Askerlerin sert ayak vuruşları, operasyonun habercisi. Askerler üçer beşerli gruplar halinde toplanıyorlar. Suratları kızarmış, belli ki utanıyorlar. Böyle aşağılık bir emri yerine getirmenin bıkkınlığını taşıyan gözlerini gözlerden kaçırıyorlar.

Az sonra zulüm her yolu deneyecek, en kalles pusuları kuracak, en aşağılık işlere başvuracak. Operasyon yapıp Dayı’yı tecrite alacaklar. Onlar da her şeyleriyle direnecek. Su içmeyi keserek ölümlerini çabuklaştıracaklar. Bu kavgada eller titremeyecek, zulmün taktiğine karşı direnişin taktiği öne geçirilecek.

Yoldaşlarını orta yatağa aldılar. Beden beden

sardılar. Bütün eller el ele, onun üzerinde sıkılı durdular... İnsan olmanın erdemlerine yabancı bir ses:

“Dursun’u alacağız. Birinci Ordu’nun emridir. Emir kesinlikle uygulanacaktır. Bize güçlük çıkarmayın. Direnişinizin hiçbir faydası olmaz.”

“Hayır, alamazsınız! 69 gündür aç olan insanlara operasyon yapmak demek cinayet demektir. Hem alırsanız bilirsiniz ki su almayı keseceğiz.”

“Beni ilgilendirmez. Bana emir verdiler. Alacağım, güçlük çıkarmayın!”

“Vermeyeceğiz! Gel de al o zaman!”

Saldırı işareti havada yay çiziyor. Bu eli bir yerlerden tanıyorlar. Hem de çok iyi tanıyorlar. Metris’te, Davutpaşa’da ve diğer zindanlarda işkence yaptıran ellerden biri bu el.

İnanması zor ama gerçek! 69 gündür aç olan, kelimenin gerçek anlamıyla bir deri bir kemik kalan insanlara operasyon yapılıyor.

İçlerinden biri “Kahrolsun Fa...” diyebiliyor. Asker boğazını sıkmış. Bir an elinden kurtuluyor boğazı. Ve hemen diğerleriyle kenetleniyor. Bu sırada, iki-üç gönüllü yan yataklara atılıyor. Birini kaburga kemiklerinden sıkmışlar. Aralarındaki kalp hastası yoldaşları gelip kurtarıyor. Ama yoldaşlarıyla yeniden bütünleşemiyor. Yatakta iki-üç direnişçi kalıyorlar en sonunda. Onlarla boğuşuyor 10-15 asker. O canlı cesetleri koparıp alıyorlar.

Dayı’yı yataktan kapıyorlar. Avını kapmış akbalar gibi kaçırıyorlar.

“Tedavi Değil, Haklarımızı İstiyoruz!” “Hastane

mi işkencehane mi?" "Kahrolsun Faşizm!" diye haykırıyor direnişçiler. Tüm hastane koğuşlarına sloganları yayılıyor. Esir alınmamış yürekleri sloganlarıyla bir kez daha sarsıyorlar.

Yaşlı hastabakıcı ve hemşire ellerinden bir şey gelmemenin üzüntüsüyle uzaktan koğuşa bakıyor ve dört asker kollarından ve bacaklarından tutarak Dayı'yı götürüyorlar. Hayır, onu susturamıyorlar. "Kahrolsun Faşizm!" Hepsi atıldıkları yataklarında, hep beraber ölümü hızlandıracaklarını haykırıyorlar:

"SULARI DÖK!", "SULARI DÖK!"

Savaş çok sert geçiyor ve en radikal kararları bağrında taşıyor. "SULARI DÖK" sözü kalp hastası yoldaşın beyninde artık kararsızlık yaratmıyor. Ama duyguları hayır dökme diyor. "Dökemeyeceğim" demeyi geçiriyor içinden... Hayır, bir an kararsızlığa kapılan duygularını yenmeli. Hasta kalbini bastırıp onları dökmeli. Elleri istemeye istemeye de olsa sürahilere gidiyor. Askerlerin gözü önünde, suları yerlere saçıyor. Zulmü sularla boğmaya çalışıyor. Yoldaşını suları dökerek uğurluyor. Görüşme umudunu kaybetmeden, suları peşinden yolluyor. Sular gibi kavuşmalı, bir yerlerde mutlaka kenetlenmeli, eller gelecekte buluşmalı...

"Güzeldir canımın canı güzeldir
verebilmek
sevdamızın görkemli diliyle
milyonlara bilincimizi
güzeldir canımın canı güzeldir

verebilmek
açlıklarda ölümü gözlerken
milyonlara sevincimizi”

“Kahrolsun Faşizm Yaşasın Mücadelemiz!”, “Yaşasın Ölüm Orucu Direnişimiz!” sesleri üçüncü koridora taşıyor, direniş karşısına son çıkarılan tecrit barikatlarını parçalıyor.

Direnişi tecritlerle bölme, içten içe çözme umutlarını tam hedefinden vuruyor.

Şimdi zulmün hastanesi, ölümü yenmeye kuşanmış, onurlu, soylu yürekler karşısında, çaresizliğin küçülüşünü, acizliği ve insanlığının her şeyiyle çöküşünü yaşıyor.

O, nefesi kesilmiş, gözlerinin ferri gitmiş, yarı ölü bir halde, üst katta bir hücreye konuluyor.

Şimdi küçük bir hastane odasında, Sağmalcılar’daki gibi lavabolu, tuvaetli bir hücrede tecritte. Direnişin kalbi şimdi 3. koğuştta ve tecritte aynı ritimde atmakta.

Kapısının demir parmaklıklarla desteklenmiş olması, penceresinin dışarıyı içeriden gizlemek için kirli, sıkıntılı bir sarıya boyanması, bir de pencerenin dışarıya açılmaması için asma kilitle kapatılması odanın hücreleşmesini tamamlamaktadır. Bir somya, bir sandalye, bir masa “tehlikeli” insanlar için konulmuş buraya. Bunlar sadece görünüşü kurtarmakta. Burası her şeyiyle eksiksiz bir hücre. Amaç, ona ölümü yaşarken Sağmalcılar’ı aratmaktır. O, yaptıklarıyla bunu çoktan “hak etti”!..

Zulme göre insanlar, iradeleri bir merkezden,

bir liderden güdülen bir sürüdür, emirle ölümün önüne sürülürler. Kendi ilkel, kaba, biçimci mantığından hareketle, devrimciler arasındaki ilişkiler de böyle algılanır.

Böyle olunca, "Liderlerini çekip aldığı zaman sürü dağılıverecektir. Bütün büyü ondadır."

Bu ilkel ve kaba mantığın, dünyayı değiştirmek, sömürsüz ve özgür bir toplum yaratmak için yola çıkmış ve bu yola yaşamlarını koymuş devrimcileri anlaması, onlar arasındaki ilişkileri kavraması mümkün değildir.

O, dünyayı emir veren ve emir alanlar, liderler ve güdülenler ilişkisi içinde yorumlar. Birinci Ordu Komutanlığı'nın "Doktorların tüm ikaz ve ilgilerine rağmen, üç kişi, liderlerinin acımasız kararlarıyla öldü" açıklamasının ardında bu kafa yapısı vardır. Böyle olunca, liderin direnişten tecriti son bir "umut" haline gelir...

Önce asker, sonra doktor olanlar, Hipokrat yeminlerini savaş çılgınlıklarının arasında kanlı elleriyle boğup atmıştır artık...

Memetler nöbette, ölüm yatağının başucunda güvenlikteler.

Onlar da tutsak!

Köylüyse, köylüsünün bey toprağını işgal etmesine karşı koymak için tutsak...

İşçiye, grevleri, fabrika işgallerini kırmak, işçi kardeşlerinin ekmek ve özgürlük kavgasını boğmak için tutsak...

Onlar, zulme, egemen sınıflara, silahlarını kendi sınıf kardeşlerine karşı çevirmesi, onları teslim al-

ması için tutsak...

Onlar, bizim güvenliğimizde tutsak...

Onlar, ölüm yatağındaki ölüm direnişçisine utanca karışmış bir saygıyla ve biraz da ne olup bittiğini anlayamamanın korku ve şaşkınlığıyla gidip gelip bakmaktalar. Kendilerince, direnişçileri rahatsız etmemeye çalışıyorlar. Postalları fazla ses çıkarmıyor. Bazılarının direnişçiye sınırlı, telaşlı, kaçamak ve sevecen bakışları bu tutsaklığın kahredici hüznünü ele veriyor. Çoğu tutsaklığını bir yazgı olarak kabullenmiş.

Hücrenin demir çubuklu kapısı sallanıyor. Koridorda kimsenin olmadığını kontrol eden, sağa sola dikkatle çevrilen bakışlardan sonra bir Memet, kafasını parmaklıklar arasına gömüp merakını yenmeye, bu kadar zor bir ölümün nasıl böyle kararlılıkla, cesaretle karşılanabildiğini öğrenmeye çalışıyor.

İncitmeyen, üniforması ve silahı altındaki görünüşünün tersine yumuşak, saygılı bir ses yöneliyor O'na... Seviniyor, samimi bir halk çocuğunun sorusunu hoşgörüle, onu rahatlatıcı bir saygıyla dinliyor.

“Niye ölüyorsunuz abi?.. Çok şey anlatıyorlar, sizi çok kötülüyorlar ama biz inanmıyoruz. Sizi gördükten sonra nasıl inanalım. Orucu bilirdik. Açlığı oruçtan tanırdık. Ne kadar zor gelirdi bir günlük açlık bize. Böylesini görmedik, insan nasıl bu kadar aç kalır!..”

“Anlatılanlara inanma, onların yalanlarına kanma. Sizleri yalanla besliyorlar. Bize yanaşmayın,

bize inanmayın, yardım etmeyin istiyorlar. Aynı safin kavgasının insanları olduğumuzu ve sizin kavganızı verdiğimizizi bizden öğrenmeyin istiyorlar. Yoksa silahlarınızı bize değil, kendilerine doğrultacağınızı çok iyi biliyorlar. Biz devrimciyiz, işçi ve köylülerin kendi iktidarlarını kurma kavgasının temsilcileriyiz. Biz yeni bir dünya için, yeni bir düzen için, insanların birbirini ezmeden, sömürmeden, kardeşçe, gelecek korkusu olmadan yaşayacakları bir toplum için mücadele ediyoruz. Ülkemizi emperyalistler ve bir avuç işbirlikçisi sömürücü asalak yönetmesin istiyoruz. Kendi kaderimizi kendimiz çizelim, işçiler, köylüler, üreten-yaratanlar, fabrikalara, topraklara alın terimizle besleyip can verenler olarak biz yönetelim istiyoruz. İşte bunun için, bu sınıfların düzenlerinin koruyucuları bizleri zindana attı. Sizleri karşımıza çıkardı, bize karşı kullandı. Hala sizi bize karşı, aslında bizi bize karşı kullanıyor. Ama biz zindanlarda da susmadık, bu isteklerimizi yüksek sesle işbirlikçilerin zindan bekçilerinin yüzlerine haykırdık. Halkın anasının ak sütü kadar helal kavgasının savunucuları olmayı sürdürdük. İnançlarımızdan korktukları için bizi sadece tutsak almakla yetinmediler, inançlarımızı da teslim almak istediler. Her türlü baskı, işkence ve yasaklarıyla, insan onurunu postal altına alan disiplinleriyle bizi bu düşüncelerimizden vazgeçirmeye çalıştılar. Bize sizin gibi emir kulları olalım diye yapmadıklarını bırakmadılar. Cehennem azabı çektirip, anamızdan emdiğimiz sütü burnumuzdan getirmek istediler. Biz hep

direndik. İşte şimdi, 'ya bu düşüncelerimizle yaşarız, bunları savunmamıza engel olamazsınız ya da gerekirse ölürüz" diyoruz. Bunun için de, gördüğün gibi ölüme gidiyoruz..."

Memet mahcup, başını önüne eğiyor. Elinden bir şey gelmemenin sıkıntısı içinde suskun. Kendisinde bir soru daha sorma cesareti bulamıyor. Nöbet voltasına dönüyor. Düşünceli düşünceli yaptığı görevi tekrar tekrar sorgularcasına yürüyor...

Şimdi direnişçi kendine dönüyor. Düşüncesinde yoldaşlarının ne yaptığını yaşıyor. Onların ellerinden, kenetlenen yüreklerinden direnen son güçlerinden sökülüp koparılan, yalnız bırakılan direnişçinin yüreği yoldaşlarının arasında atıyor. O kendinden çok, ölümlerle pençeleşen 3. koğuştaki yoldaşlarını düşünüyor. Acaba operasyon sırasında çoğu kendini kaybeden, ölümü çok yakınında hissedilen yoldaşlarına ne oldu?

***

Ölüm Oruççularının birlikte ölmelerine tecrit duvarı çekilmesi su içmeme kararıyla protesto ediliyor. Artık ölüme susuz gidilecek. Dudakları kuruyor. Çöl kuruluğu dudaklarını yarıyor, kavuruyor. İradesine rağmen, dudakları kurak toprak gibi suyu özlüyor. Dudakları parça parça soyuluyor, çürüyen etleri dökülüyor. Açlığın yediği yaşamına artık susuzluk da ortak oluyor. Çekilmez bir koku ve çürüyen dokular ağızını yanına yaklaşılamaz bir hale çeviriyor. Yaşam artık ağızda ölüme yeniliyor. Kalp atışları yavaşlıyor... Yavaşlıyor... Ara sıra ritmin dışına çıkan sert vuruşlar da olmasa kalbin çalıştığı

anlaşılmayacak. Tansiyon düşüyor. Düşüyor... Damarlarında artık kan kalmamışçasına ölümü bekleyen beden, serin bir ürpertiyle üşüyor.

Kapı açılınca irkiliyor. İçinde yaşadığı acılar dünyasına uyanıyor. Ölüm Oruççularına sevgisini, saygısını hiç esirgemeyen, ölümlerin karşısında çaresiz, gözyaşlarını içine akıtsa da üzüntüsünü gizlemeyen beyaz önlüklü, beyaz taçlı bir insan... Yanında, rütbesi doktorluğunu gölgelemeyen insanca yardımsever bir el... İçeri nazikçe, rahatsızlık vermekten çekinen bir havayla giriyor... Zulmü kınamak istiyor. Doktor konuşmak, bir şeyler yapmak ihtiyacı duyuyor...

“Geçmiş olsun...”

“Yapılanları geçmiş olsun karşılamaz. Direnişimizi kırmak için beni buraya kapattılar. Burada tecrit hücresindeyim ama boşuna. Biz zaten bunlara hazırlıklıydık. Gidin, o hastane değil, işkencehane yönetecek başhekime, ona taktik hocalığı yapan sıkıyönetim komutanına söyleyin!.. Direnişimizi yolumdan çeviremeyecekler. Hiçbir şeyi kendi istedikleri gibi değiştiremeyecekler. Direnişimiz hareketimizin kararı nereye kadarsa, oraya kadar sürecek. Bilsinler ki yanılıyorlar. Direnişin kaderini ben belirlemiyorum. Direnişi ben yönetmiyorum. Ben sadece bir Ölüm Orucu savaşçısıyım, o kadar...”

“Tamam, anladım. Seni çok iyi anlıyoruz. Bir tansiyon kontrolü yapalım. Bir nabız alalım. Bedenin ne değişimler gösteriyor, bir bakalım.”

“Yok, hayır gerek yok. Biz artık sağlık kontrollerini bıraktık. Ölümü bekliyoruz. Anlıyorum. Sizin

niyetinizden kuşku duymuyorum. Siz mesleğinizin onurunu bu barbarlar içinde korumak istiyorsunuz, yemininize bağlılığınızı sürdürüyorsunuz. Ama üstleriniz, beyaz önlükler içindeki işkenceciler, o insanlıktan anlamaz zalimler, cesetlerimizi istiyorlar... Biz de halkımız için bunu vermekten çekinmeyeceğiz...”

Onlardan, gözleme dayanan iyi niyetlerine güvenerek, koğuştta operasyona takılan kalem, kağıt, kolonya, kağıt mendil, diş macunu vb. şeylerini getirmelerini istiyor... Onların bu küçük yardımı ellerinden geldiği için seve seve yerine getirmeye çalışacaklarını biliyor.

***

Kalem, erimiş, bir deri bir kemik parmakları arasında, bir altıncısı gibi duruyor. Bembeyaz bir kağıda, yaşamının son satırları olabilecek şeyleri karalıyor. Siyasi kimliğini, onurunu yaşatmak için ölüme nasıl sevdalandığını, kararlılığını ve kalles pusularını bozacak yıkılmaz inancını dilekçesine yazıyor.

Elleri tutmuyor, kalem parmaklarıyla birlikte masaya düşüyor. Artık parmaklarına söz geçiremiyor, sözcükleri bir araya getiremiyor, cümleleri kuramıyor. Cümlelerle yaşadıklarını anlatmayı bir türlü beceremiyor. Bilinç zorlanıyor. Ama bu son dilekçesini mutlaka yazması lazım. Böyle bir belgeyle, zulmün üzerlerine oynadığı son alçakça oyunun da sökmeyeceğini tarihe haykırması lazım. Düşüncelerini son enerji kırıntılarını kullanıp toparlıyor, bütün gücünü, daha günü dolmamış, ya-

şadığı olaylar üzerinde yoğunlaştırıyor. Kızıyor kendine, hafızasının ihanetine sinirleniyor. Hafızası yaşadıklarını hatırlatmak istemiyor ona. Ama o yazmaya, bütün bu bedensel ihanetleri iradesiyle aşmaya kararlı. Tecrit edilişindeki insanlık suçunu anlatmalı. Zalimlerin zulmünü yüzlerine haykırmalı, onları insanlığa, geleceğe şikayet etmeli. Direncinin kırılacağı hayaliyle yaşayanların bu hayallerine son vererek onları gerçeğe, süren direnişe döndürmeli, onlar ölümleriyle yargılanmalı. Yazıyor, dört yıldır kendisine yapılanları sıralıyor. Sürgünlerden sürgünlere, tecritlerden tecritlere, hücrelerden hücrelere sürüklenişini ama direniş ateşinin kendisinin yokluğunda da söndürülemediğini anlatıyor. Bütün direnişlerin sorumlusu gösterilmesinin altındaki yalanları, demagogileri karanlık suratlara çarpıyor. Direnişleri kendisinin değil, zulmün, zorbalığın, insan onuruna yapılan barbarlığın yarattığını, zulmün olduğu yerde direnenlerin de olacağını yazıyor. Tecrit edilmesinin, zulüm sürdükçe hiçbir işe yaramayacağını, hiçbir yoldaşının direnişi bırakmayacağını tek akım geçen kafalara haykırıyor.

Çok zor da olsa yazmak, birkaç sayfa anlatmak istiyor. Yazıyor. İradesi, hafızası, dil ve kalemi acı akıtan mürekkebin arasındaki birliği koruyor. Bu, onun için en büyük moral. Hala iradesi ayakta, bedeni üzerindeki denetimini koruyor. Tamamlıyor yazılı son sözlerini...

***

Gece sessizliğini bozan sadece nöbetçinin par-

mak uçlarındaki alışık voltası... Günlerdir uyuyamıyor. Günlerin uykusuzluğuna, onca boğuşmadan sonra bir yenisi daha ekleniyor. Öyle yorgun, öyle yorgun ki, uyuyup bir daha uyanmak istemiyor. İşte ölüme böyle yatsa, ne kadar güzel diye düşünüyor. Ama uykuyla uyuyamama arası dalgınlık ve durgunluk rahatsız ediyor onu. Uyumuyorsa, düşünebilmeli, kafasında bir şeyler üretebilmeli, beyinde yaşam sürmeli. Şiddetle yüzünü yıkama, çatlak dudaklarına bir kaç su tanesi damlatma ihtiyacı duyuyor. Bir yıkanabilse, bedenindeki pul pul dökülmüş derileri, çürümüş dokuları, insanı rahatsız eden terle karışmış kokuyu bir söküp atabilse... Onun ferahlığına iç geçiriyor. Dişlerini fırçalamalı, ağzının içini gargara ile biraz olsun ölü hücre artıklarından temizleyip rahatlamalı, boğazındaki yanmayı söndürmeli.

“Kalkmalıyım” sözcüğü beyinde 3-5 dakika doluyor. Evet, kalkmak zorunda. İradesi bunu yapacak durumda. Bedeni böyle koyvermemeli, iradesinin bedeni üzerindeki egemenliğini kaybetmemeli. Bedenini ağırlarıyla kaldırıyor, elleri somya üzerinde sağlam basacak bir yer arıyor. Ayaklarını somyadan aşağıya bırakıyor. Terliklere basmaya çalışıyor... Ayaklarında yanıltıcı bir hareketsizlik hissediyor. Ayakları basmıyor yere, yığılıyor. Kanatsızlıktan uyuşmuş olacak. Parmaklarını gezdiriyor uyuşan yerde. Açmaya çalışıyor uyuşukluk kilidini. Yoksa felç mi oldu da tutmuyor. Yok yok, geçici bir tutukluk. Kalkıyor iki ayağı üzerine.

Düşman duvarlar, zindanın özgürlüğe geçit ver-

mez yüzleri... Şimdi onların yardımına muhtaç... Elleri duvarlardan yardım alıyor, yokuş tırmanan 70'lik bir ihtiyar gibi yürüyor. Adımlarını sayıyor, saniyeler değil, dakikalar geçiyor. Bir, iki, üç adım dakikalar alıyor. İki adım sonra lavaboda...

Koşunun ilk etabını tamamlıyor. Yorgunluğa yorgunluk eklenmiş, bitkin kalbi bedenden fırlayıp, kendisini terk edecekmiş gibi soluk soluğa. Derin bir soluk daha almaya çalışıyor. Bir an gözlerine perde iniyor. Kafasını lavaboya bırakıyor. Soluğunu sindirip güç toplamaya çalışıyor. Suyu açıyor. Bir ferahlık, bir mutluluk duyuyor. Haz duyma hissini yitirmediğinin sevinci ile kendini biraz daha güçlü görüyor. Yüzünü yıkamak için suyun altına avuçlarını uzatıyor. Ama dengesini kaybediyor, neredeyse düşecek. Tutuyor lavaboyu tekrar. İki elle olmayacak bu iş... Bir eliyle lavaboya tutunması lazım... Ama tek elle de olsa suyla teması, suyu vücuduna, ağzına taşıması, teninde bir ıslaklık duyması yaşamın güzelliklerini anımsamasını engelliyor. Yaşamak ne kadar güzel bir şey diye geçiriyor içinden. Yaşamdan kopacak olmak hüznün veriyor. Görevinin kutsallığını şimdi daha iyi anlıyor. O bu yaşamı savunuyor, yaşamı daha da güzelleştirmek için şimdi ölümlle savaşıyor. Bu görevini yerine getirmek üzere olma mutluluğu, hüznünü bastırıyor. Şimdi bu mutluluğu yaşıyor. Ağzında gezinen su, damaklarını, yanaklarını okşuyor. Damaklarındaki, yanaklarındaki pul pul, tortu tortu, köpük köpük artıklar, suyla kazındıkça hafifliyor, gevşiyor.

Dişlerini de fırçalamalı. Macunun florür kokusu-

nun tadı, ağızındaki boğazına inen zehir gibi acıyı bastırabilir belki. Diş fırçasını sokuyor ağızına, canı yanıyor, hem de çok; kıllar demir tellerin sürtmesi gibi acı veriyor. Buruşmuş, rengi kaçmış diş etleri yanıyor, yanıyor... Vaz mı geçmeli dişlerini fırçalamaktan? Hayır, burada vazgeçemez artık. Acıyı, dudaklarını dişleri ile kemirip eziyor. Fırçalama işini parmağına yaydığı macunla yapıyor. O da acıyı kışkırtıyor ama buna dayanabilir.

Artık vahayı terk edip, ölümünü bekleyeceği çöle dönebilir. Kendini yokluyor. Ayaklarının, ellerinin maratonun ikinci ve son etabına hazır olup olmadığını bakıyor. Bir an acaba yatağa dönecek kadar direncim var mı diye içinden geçiriyor. Burada mihlanıp kalacak değil ya, düşe kalka, elleriyle yürüme de yatağına dönmek zorunda. İradesinin kararı yürütüyor onu. Eski düşmanı, yeni dostu zindan duvarlarıyla yakınlığını daha da ilerletiyor. Elleri ondan yardım alıyor. Duvar bir baston, bedenini taşıyan bir destek onun için. Memet'in üzüntülü, duvarın yerinde olmak arzusuyla bakışına üzülüyor. Memet yardım etme arzusuyla yanıp tutuşuyor. Emirden yakasını bir kurtarabilse... Dolanıyor, bakınıyor, çekiliyor kenara, şimdi üzerindeki üniforma olmasa neler yapabileceğini düşünüyor...

O ise yatağına varmak zorunda. Duvarla o kadar yakınlaştı ki, duvarın boyasının güzelliğini zedeleyen en küçük hataları yakalıyor. Eli tüm canlılığıyla ayrıntıları algılıyor. Kapı, basamak, merdiven sayıyor. Dakikalar ilerliyor. Masa ve yatak yan yana... Üç adım önünde. Yürüyeceği üç adım... Çok uzun

geliyor bu yol ona, günde binlerce adım yürüyüşü geliyor aklına, cesaretleniyor, yürüyor üç adımın üzerine... Eli duvardan ayrılıp masaya kavuşuyor. Dönüp yatağa bırakacak kendisini. Saniyeleri kovalıyor, son bir atakla yatağa uzanıyor.

Bitkinliğini, suyun yaşam gücüyle biraz olsun giderdi şimdi. Suyun yaşam değerini bir kez daha yaşayarak öğrendi, şimdi daha iyice, düşünce alanında dolaşiyor. Bu ferahlatıcı maratonun huzurunu kendi içinde yaşıyor. Bileğinde bilezik gibi dönen, kayışında bileğini sarması için deliği kalmayan saatine bakıyor; iyi göremiyor, saat 24.00 olsa gerek... 70. gün olmalı. Hayır, günleri karıştırmıyor. 69. gün yaşadığı korkunçlukları hatırlıyor. Nedir bu ölümün çektirdiği diye düşünmekten kendini alamıyor. Burada 70 gündür ölümle randevuyu beklediği halde, ölümün gelmemesine kızıyor. Artık gelmeli, alıp onu yoldaşlarının kalbine, bilincine götürmeli. Artık orada yaşamasını öğrenmeli.

Bir duvar saatinin sarkaçları gibi, belli bir alanda, nöbetçinin -Metris'te bloklar arası haberleşmede tutsakların duvarlara vurarak çalıştıkları ve morsa benzeyen- 'tık tık'ı anımsatan voltası gidip geliyor. O da yaşamının son anlarının doğal bir parçası.

Gözlerini dinlendirmeli, gözleri acıyor, ışıktan yanıyor. Gözkapakları cam kırıkları gibi batıyor. Avuçları engelleyemiyor bıçak gibi delen ışığı gözlerinden. Dayanamıyor, gözlerine havlu yerleştiriyor. Dünyası kararıyor, olsun, acıları hafifledi ya. Bir de gözlerini düşünmek zorunda kalmayacak...

Şimdi bir sessizlik duyuyor etrafında. İçi bir an huzur doluyor. Yorgunluğunu bu rahatlığa bırakıp, düşlerinden değil, gerçekten uykuya dalıyor.

Bir anlık uykusunu kapı sesi bozuyor. Ancak yumuşak ve rahatlatıcı bir ses:

“Günaydın.”

Yine aynı hemşire ve doktor. İnsan olarak karşısında duruyor. Sağlığından tedirginlik duyan, meraklı bir soru:

“Nasılsın?”

Bu insanlar yanıtsız bırakılmamalı. Merakları giderilmeli, iyi niyetleri karşılığını bulmalı.

Acılı ve çok şeyler anlatan bir tebessüm yanıt veriyor:

“İyiyim, henüz ölmedim.”

Doktor daha fazla konuşmak, onu daha fazla yormak istemiyor. Konuştukça zorlanan, soluk soluğa bu sesteki üzüntü duyuyor.

Ama o devam ediyor. İçinden bir türlü söküp atamadığı, düşüncelerini kemiren, kendisini tedirgin eden merakını yenmek için doktoru sorguluyor:

“Benden koparıp aldığınız yoldaşlarımdan haberiniz var mı? Yoldaşlarım nasıl doktor, kötü durumda olanları bana söyler misiniz?”

Onları çok merak ediyor!..

Doktor gözlerini kaçırmıyor, belli ki yalan söylemiyor. Bunu yapacak biri de değil zaten...

“Pek yok, eskisi gibi” diyor...

Onun bu kısa ama öz sözlere inanmaktan başka çaresi yok. Sezgileri bu sözlerle birleşip inancını

pekiştiriyor. Onun bu sezgi gücü, cezaevinde yaşadığı yüzlerce olayın tecrübesinden geliyor. Kötü haber her zaman, her yerde çabuk yayılıyor. Hastanede herkesi içine alan, olağanüstü bir hareketlilik göze çarpmıyor. Günlerin, saatlerin akışında önemli bir değişim yok. Doktor ve hemşirenin tavır ve konuşmaları, bu normalliğin görebildiği en somut kanıtları. Evet, değişim yok. Yoldaşları yaşıyor, ölümle hala savaşıyor...

...

Avukatları gelmiş ziyaretine. İnsanlık düşmanı üsteğmen ve Sağmalcılar'dan bir yüzbaşı avukatların başında hücrenin kapısındalar. Avukatlar aylardır yasak olan haklarını böyle bir yerde kullanmanın ezikliğini taşıyorlar. Yasağın sadece direnişçilere değil, avukatlara da konulmuş olmasının sıkıntısını çekiyorlar. Onlar bunun acısını bizim kadar yaşamadılar. Bu hakları için, zamanında mesleki örgütleriyle veya çeşitli birlikler yaratarak etkin bir mücadeleyi hayata geçiremediler...

Evet, avukat yasağının altıncı ayında ikinci görüşme bu. Dayı onları seslerinden daha iyi çıkarcak. Demir parmaklıkları hücre kapısından içeri girmek yasak onlara. O da üç metre uzaklıktaki kapıya gidecek, parmaklıkların arasında el ele, yüz yüze görüşecek durumda değil. Yataktan kapıya, kapıdan yatağa konuşulacak.

Kapıdan yatağa bir soru yöneltiliyor:

“Nasılsın?”

Yanıt her zamanki gibi:

“İyiyim iyi.”

“Neden seni ayırdılar?”

“Bilmiyorum. Ama sıkıyönetim komutanlığının demesine bakılırsa, her şeyi ben yapıyor, yaptırıyordum. Bu anlayışla beni arkadaşlarımdan tecrit ederek, herhalde direnişi kıracaklarını sanıyorlar. Yoldaşlarımdan zorla koparıp beni buraya bunun için attılar. Ama yanılıyorlar, çok geçmeden yanıldıklarını anlayacaklar. Ben de diğer yoldaşlarım gibi gönüllü bir Ölüm Orucu savaşçısıyım. Ölmekten, görevimi yerine getirmekten başka hiçbir yetkim yok. Bu böyle bilinmelidir. Yoldaşlarımla yanına dönmek istiyorum. Son arzum onlarla birlikte ölmek. Bu isteğim yerine getirilene kadar su içmeyeceğim.”

Son isteği de avukatların çaresizliğine çarpıyor.

“Çalışınız, gerekli girişimleri yapınız.”

Zulüm, insan hak ve özgürlükleri konusunda en fazla sessizliğe ihtiyaç duyduğu bir aşamada, zindanlarda yaşanan Ölüm Orucu depremiyle sarsılıyor. Artık ne köhne hücreler, ne de demagogiler ve yalanlar cesetlerimizi gizleyemiyor...

***

*“Gömün
Gömün acınızı
Silahların kundaklarına
Kül altında kalan köz gibi
Sıcak kalsın
Ve istim verin coşkunuya
Sevgi çiçek açsın.”*

Kafasında acıyla ilgili sözcükler birbirine karışıyor. Kendi acısına sözcük yakıştırmaya çalışıyor. Vücuda saplanan bilmem kaç volt elektriğin sarsıntısı, falakanın tabanlarında bıraktığı sızı, askıda dakikalardan saatlere geçen zamanın kaslardaki ağrısı acılarına ulaşmıyor. Bu kadar, acılarını karşılamıyor: Daha keskin ve bitimsiz acılar toplamı, ayak parmaklarından bedenine tırmandıkça çoğala çoğala beynini oyuyor.

Kaç gün oldu, içinde keskin bir bıçak dolaşiyor. Kaç gün oldu, organlarını delip geçen acılarla yaşıyor. 70 gündür ölüme geçit vermeyen yüreğine kendisi de şaşıyor. Acılar acılarına ekleniyor, ekleniyor. Ne kadar da zormuş yoldaş yalnızlığının acısını çekmek... Yoldaşsız ölüm randevusu beklemek.

Yoldaşlarının silueti bir türlü gözlerinin önünden gitmiyor. O onları, onlar onu, direnişin yüzlerine yansıttığı tebessümle, etle tırnak gibi kaynaşmış bir güvenle seyrediyor. En önde, emeğin bayrağı elinde Apo geleceğe yürüyor. O, tarihin önüne görev koyduğu kavgayı, o savunulması onurların en büyüğü olan kutsal davayı, devrimci yaşamı bo-

yunca hep böyle en önde sürdürdü. Yoldaşlarıyla yaşamı da paylaştı, zulmü de... Kavga gelip dayatınca, ölümü de... O yanındayken korkusuzca yürü istediğin yere, hiçbir zaman yalnız kalmazsın, yürü peşinden, sil gözlerinden korkuyu, seni ölüme gülerek götürsün. İşte Apo böyle yaşıyordu düşünde. O, emeğini, ekmeğini, acısını, sevgisini halkıyla paylaştı. Paylaşmayı onlardan kah günlük, kah gelecek kavgasından, sınıf kavgasını ekmek kavgasından öğrendi. Onların içinde, onlardan biriydi ama onların en yiğidiydi. Apo, Kadıköy çarşısı esnafına, sağlık emekçilerine, liseli, üniversiteli gençliğe öğrettiği kadar, onlardan öğrendi. Askıda, man-yeto tellerinde, falaka sopalarında, soğuk su banyolarında direnmeyi öğrendi. Dosta düşmana direnmenin ne demek olduğunu öğretti. Sürgünlerden sürgünlere gitti. İstanbul'da 12 Eylül zindanlarının hemen tümünde direnişlerde en öndeydi. Şimdi yoldaşıyla sarmaş dolaş oluyor, göz göze geliyorlar. Duru, hep özgürlüğü ve geleceği arayan gözlerinde, yarının direnişlerinin mutluluğunu paylaşıyorlar. Paylaşmak ne kadar güzel bir şey. Çı-karsız ve bilinçlice yaratarak paylaşınca, yaşamak ne kadar güzel bir şey...

Haydar'a dönüyor yüzünü. Haydar jest ve mimikleriyle espri yapıyor yine. Nasıl da dinletir o tatlı Kürt şivesiyle, en ciddi siyasi bir konuyu esp-rileriyle yoğurarak. Ağız dolusu güler gülmesine ama alçaklığa ve dönecliğe de ağız dolusu küfred-er. Yoldaşlarının zindanlarda olduğu, kavgadan kaçışın, yılgınlığın, dönecliğin kol gezdiği 12 Ey-

lül'ün en karanlık günlerinde, hareketine göğsünü siper eder. Çürümenin kararlılıkla üstüne üstüne yürür. Onun mayasında vardır direnmek.

Elazığ'ın Fevzi Çakmak Mahallesi'nin, Dersim Dağlarının, İstanbul fabrika semtlerinin dili olsa da konuşsa...

Şimdi de Fatih'le yan yana, yüz yüze tartışıyor. Bu kavgada siper arkadaşı, ölüm yoldaşı ama onunla ayrı düşünüyor. Birçok sorunun çözümünde onunla anlaşıyor. Anlaşacağı da yok zaten! Ama varsın olsun!.. Zindanlarda zulme karşı yürekleri aynı ritimde atıyor, gerektiğinde cesetleriyle aynı direnme barikatını örüyorlar ya, bu yetmez mi? O, Ölüm Orucunu Stalingrad kuşatmasında direnenlerin ruh ve coşkusuyla yaşadı. O, bu direnme kararlılığını, bu ruhu ve coşkuyu gördü onda. Onu en iyi, yoldaşları anlatacak, bunu biliyor. Ama o yoldaşlarının anlatacaklarını, halka onunla ilgili taşıyacaklarını onunla birlikteken yaşadı.

Koğuştaki kalan, onsuz ölümü kucaklayan, kucaklayacak olan yoldaşlarını yaşatıyor gözünün önünde tek tek. Onları yaşıyor, onlarla tartışıyor, konuşuyor... Bir gün mü, yoksa daha fazla zaman mı geçti, kestiremiyor. Ama yıllarca ayrılığın özlemini taşıyormuşçasına, içi içini yiyor... O onları, onlar da kendisini çok iyi tanıyor. Yılların içinden gelen bir mücadelenin ortağı olmak, birlikte aynı sevdanın peşinden geleceğe koşmak, Ölüm Oruçlarında ölümün üzerine birlikte yürümek birbirlerini bu denli tanımaları için yeterli.

İşte bu anılar içinde yaşarken, şimdi kendisini

tutamıyor. Gözleri sulanıyor, basbayağı ağlıyor. Sıkıyor, bırakıyor gözyaşlarını. Bu bir zayıflık mı, yoksa sinir bozukluğu mu kestiremiyor. Bunun çözümlenmesini yapacak durumda değil. Fazla düşünüyor. Ne kadar olmuştu gözyaşlarına kilit vurup ağlamayalı? Gözyaşı dökmeyi kendisi için zayıflık sayıp bağışlamayalı ne kadar olmuştu? Açıyor gözyaşı kilidini, bağışlıyor ağlamayı. Ağlıyor doyasıya. Acıların yıllarında biriktirdiği gözyaşlarını boşaltıyor. Ağlıyor. Ağladıkça rahatlıyor. Buna ihtiyacı var. Hakkını yoldaşlarını düşünürken kullandı.

“Dayan oğlum dayan, ölüme şunun şurasında ne kaldı!” Bu sözler onun durumunu en somut yansıtan sözcükler...

Artık gözleri puslanmayla birlikte çift görmeye başladı. Kayıyor gidiyor. Her şey titreşim içinde görünüyor. Hayal kurmada çok çabuk pes ediyor. Ne düş, ne düşünce, hiçbir şeyle uğraşamıyor. Düşüncelerini birbirine eklemekte, sonuç çıkarmakta güçlük çekiyor. Boğazında yangın var, kusma öncesinin yanması boğazındaki. Şiddetle kusmak istiyor. Kusma hıçkırıklarıyla boğulur gibi oluyor. Kusup rahatlamalı. Ama neyi kusacak? Sindirimine su bile girmiyor ki... Belki de yeni bir mide kanamasının habercileri, bu hıçkırıklarla başlayan kusma isteği. Ölüm Orucuna başladığından bu yana bu kaçınıcı mide kanaması, bu kaçınıcı kusma?

Gidip gelip kafasına yoldaşlarından koparılması takılıyor. Bu düşünceden kendisini bir türlü kurtaramıyor. Yoldaşlarını kararsızlığa, tereddüte sürüklemek için buraya konuluşu ona daha da koyuyor.

Her şeyin onun başının altından çıktığını sanmalarına, yoldaşlarını bir sürüye benzetip horlamalarına tahammül edemiyor.

...

Bir dost, bir yoldaş sesi duyabilse, çok değil, arada birkaç sözcük konuşabilse, acıları biraz denecek. Arada bir sanki gözüne perde iniyor. Baş dönüyor, etrafında ne varsa dönüyor. Hayal ve gerçekler kafasında harmanlanıyor; hayal hangisi, hangisi gerçek, ayırt edemiyor. Şiddetle uyumak, başdönmesini durdurmak, çok yakınlarında dolaşan ölümü uykusunda karşılamak istiyor.

...

Kapı açılıyor. Tekdüze sessizlik bozuluyor. Kendine gelir gibi oluyor, zorluyor, toparlanmaya çalışıyor. Kapıyı açanlara bakıyor, şaşırıyor. Yanlış mı görüyor acaba? Gözlerinin yanığına düşmek istemiyor. Hayır hayır, karşısına dikilenler o an hiç aklına gelmeyecek insanlar...

Ağabeyi, yengesi, ardından da her şeye burnunu sokan malum güvenlik görevlisi hücrelerine girip yanına geliyorlar. Karşılıklı şaşkınlık... Ne zamandır görmemişti ağabeyi ve yengesini. Sarılıyorlar birbirlerine... Ölüme uğurlamanın sarılması bu. Bir daha buluşulmayacak.

“Nasılsın?”

“İyiyim.”

“Nasıl iyilik bu, erimiş bitmişsin, gözümüzün önünde gidiyorsun... Ölüyorsun, ölüyorsun.”

Duygular sınır tanımıyor... Hıçkırıklara boğuluyor, gözyaşı döküyorlar.

“Hayır, iyiyim ve hep iyi olacağım. Siz merak etmeyin. Bizi öldürmek istiyorlar, kendi ölümlerini hızlandırıyorlar, kendi mezarlarını kazıyorlar. Bizim ölümlerimiz, onları tarihi olarak öldürüyor. Biz milyonlarız, onlar bir avuç, yok olup gidiyorlar, giderayak bizlere bunları reva görüyorlar. Varsın böyle olsun, biz buna çoktan hazırız...”

“Seni neden ayırdılar?”

“Anlatmadılar mı size?”

“Hep o yapıyor, yaptırıyor. O bırakırsa diğerleri de bırakır diyorlar.”

“Kim diyor?”

“Başhekim...”

“Siz de inandınız, değil mi?”

“Hayır, inanmadık. Nasıl yaşadığınızı, nasıl hareket ettiğinizi biliyoruz. Direnişinizi anlıyor, saygı duyuyoruz, destekliyoruz ama senin de ölmeni istemiyoruz.”

“Korkmayın, benim ölümüm onlar için yaşamımdan daha tehlikelidir. Onlar ölümlerimizin ruh ve bilinçlerinin, inanç ve kararlılıklarının halka ulaşmasından, onların mücadelesinin içinde yer bulmasından, onlarda yaşamasından çok korkarlar... Size gelince, benim ölmemle bir şey değişmez. Biraz üzülür, sonra yaşama devam edersiniz. Çünkü yaşam devam edecektir. Çabuk dağılır ölüm acısı. Kendinizi öyle koyvermeyin...”

Konuşma sırası ağabeyinden yengesine geçiyor... O da aynı duygularını dökerek, istemeden de olsa üzüyor onu.

“Ölme, kimsenin umurunda değil sizin ölümü-

nüz.”

Bir şeyler daha söylemek, anlatmak istiyor ama ağlaması engelliyor.

“Anlaşıldı niye geldiğiniz. Bana destek olmuyor bu yaptıklarınız. Duygusallığınız beni korumuyor. Sizin saflığınızdan, iyi niyetinizden, bana olan sevgi ve saygınızdan yararlanmışlar. Sizi duygularımı kıskırtmak, moralimi bozmak, bu yolla direnişimizi kırmak için benim karşıma getirdiler. Sizi bu gizli ve kötü amaçlarına alet ediyorlar. Onlar her şeyi sömürürler. Onların mayası sömürüden yoğrulmuştur. Bana bağlılığınızı, duygularınızı sömürüyorlar.”

“Hayır, yanlış anladın, öyle değil. Ne için mücadele ettiğinizi biliyoruz ama biz seni kaybetmek istemiyoruz. Elbette siz daha iyi bilirsiniz.”

“Hem size ziyaret için neden izin verdiler? Ziyaret yasak değil mi?”

“Çok önceleri (Sağmalcılar'da) ziyaret için Genelkurmay'a dilekçe yazmıştık, yeni izin geldi...”

“Şimdi anlaşılıyor. Bu talebinizin kabulünü bekletiler, bu anı kollayıp bu anda kullandılar. Şimdi benim üzerime oynuyorlar, farkında değil misiniz? Bana karşı ellerindeki tüm kozları kullanıyorlar. Siz de bilmeden kozları oluyorsunuz. Bu acizliklerinin dışavurumudur. Artık sizden medet umar oldular. Ama bilmiyorlar ki, biz karşıma dikilecek her engeli nasıl aşacağımızı aylar önce düşündük. Biz, kendimizi her şeye hazırladık. Zaten düzen bağına takılıp kalsaydık, duygularımızın tutsağı olsaydık, duygusallığı direnişimize taşısaydık, bura-

ya kadar gelemezdik. Bu yola hiç çıkmazdık. Gidin onlara söyleyin. Bizi kimse yolumuzdan döndüremez. Haklarımızı istiyoruz.”

Üsteğmen tilki gibi kulaklarını dikmiş dinliyor. Teyp gibi, konuşulan hiçbir sözcüğü kaçırmamaya çalışıyor. Yukarıda, emir-komutanın “üst katında”, basacaklar teybe, ne konuşulduysa dinleyecekler. Ona göre yeni taktikler belirleyecekler.

Daha fazla ağlıyorlar. Sinir bozucu bir ağlama. Kızması için her şey fazlasıyla var şimdi. Kızıyor, tüm tepkilerini döküyor. İçindeki duygusallıkla birleşen bütün düşüncelerini boşaltıyor. Böyle bir alışkanlığı vardır onun. Çabuk kızar, tepki gösterir. Sevdiklerinin iyi niyetinin bu şekilde kötüye kullanılması ve onların bunu hala anlamak istememeleeri onu sinirlendiren, iyiden iyiye kızdıran... Soğukkanlı ve sakin bir kafayla düşündüğünde, direnişlerinin destekçilerine bu fazladan yüklenmeyi o da ağır bulacaktır. Onların direnişlerine kattıkları özveriyi, her şey normale dönünce daha iyi anlayacaktır. O bunları daha önce de değerlendirmiştir. Ve elinde olmadan yaptığı bu çıkış nedeniyle, kendi kendine kızacak, fazlasıyla üzülecektir.

“Gidin artık! Beni düşünmeyin... Benim yaşam yolum bu. Ben bu yolun insanıyım. Bu yolun, canlarımıza göz dikmiş zalimler ve canilerle dolu olduğunu biliyorum. Ölüyoruz, daha da öleceğiz... Belki bu, bugün birçok kimsenin umurunda değil. Ama yarın bizim gerçeğimiz, bizim ölümlerimiz anlaşılacaktır. Halkımız bizim onur direnişimizi sahiplenecektir. Gelecek kuşaklar bizim kararlılığı-

mızı, cesaretimizi, kavgaya olan bağlılığımızı örnek alacak, bizim can bedeli taşıdığımız onur, onların geleceğe taşıyacağı miras olacaktır. Biz geleceğe gideceğiz, bilmiş olasınız. Hem de bugün bizim varlığımızdan, yaptıklarımızdan habersiz, kendi kabuğunu kırıp dünyaya alıcı gözle bakmamış, bakmasına izin verilmemiş insanlarımızın kavgasında olacağız.

“Bir daha onların oyununa gelmeyin. Sizden daha cesur, soğukkanlı ve metin olmanızı istiyorum. Duygularınızı, bilincinizin ve yaşadığınız acı gerçeklerin önüne geçirmemelisiniz...”

Biraz toparlanıyorlar. Sarsıntıları giderek azalıyor. Ama ağlamaları sürüyor. Bakışlarıyla onu doya doya içlerine sindirmeye çalışıyorlar. Hüzün çöküyor, hüzün yaşanmaya başlıyor hücrede...

Ancak bu böyle süremez. Sert ve tavizsiz bir ses son veriyor bu havaya:

“Haydi gidin...”

Onu en yakınlarının duygu seli önünde sürükleyip, kendi sahillerine atamadılar. Bu taktik de boşa çıktı.

Üsteğmen sert, kızgın ve istediğini elde edememenin hırçınlığını ele veren bir ses tonuyla devreye giriyor:

“Ziyaret bitti...”

Bir daha bu sahneler de yaşanmayacak; son sarılmaları, son ayrılıkları bu.

“Bir isteğin var mı?”

“Yok.”

Ziyaret bitiyor. Duygu seliyle birlikte gelenler,

bir kısmını oraya boşaltmış gidiyorlar.

Demir parmaklıklı kapı açılıp kapanıyor. Son kez çok şey anlatan eller sallanıyor. Bakışlar göz göze geliyor. "Bırak" dercesine bakan gözler ve özgürlüğe, geleceğe gönderilen bir tebessüm... Görüşme bitiyor, herkes kendi dünyasına çekilebilir artık.

Şimdi o, bu son görüşü sakın ve olanca soğukkanlılığıyla düşünüyor, değerlendirmesini yapıyor.

Ailelerinin direnişleri süresince onlar için yollara düşüp, devlet katında haklarını aramalarının, bilinçlenmeleri için yeterli olmadığını bir kez daha fark ediyor. Bilinçlerinin ve direnişlerde öğrendiklerinin, henüz duygusallıklarının önüne geçemediğini anlıyor. Ama onlara bu denli kızıp sinirlenmemeliydi. Üst rütbelilerin amaçlarına hizmet eden bu oyunun içine düşmüş olsalar da, onları söyledikleriyle bir kez daha üzmemeliydi. Çünkü tavırları bilinçsizdi ve bugüne kadar özveriden kaçınmamışlardı. Daha birkaç gün önce direnişçilerin haklarının verilmesi ve ölümler karşısında iktidarı protesto etmek için Taksim Meydanı'na siyah çelenk bırakmış, gözaltına alınmış, aşağılanmış, işkence görmüşlerdi. Yılmamışlardı. Hep koşturuyorlardı... Yaşanılan acı ve sevinçlerle bilinç düzeyleri yükselecek, daha da kararlı olacaklardı...

***

Artık gücünün tükenmek üzere olduğunu ve yaşamının sonuna geldiğini hissediyor. Ama değil son günlerini, son saatlerini de yaşamı düşünmek, yaşadıklarını birbirine bağlayarak gözden geçirmek zorunda... Beynini ciddi biçimde son kez üre-

time sokarken, elle tutulacak somut sonuçlar çıkarmak zorunda...

Hafızasını zorluyor ve Apo'nun ölümünden başlayarak, son yaşadığı olayları bir film şeridi gibi gözlerinin önüne getirmeye çalışıyor.

...

Saatler ilerliyor... Tekrar bilincini toparlamaya gayret ediyor.

"Kaç gündür hücredeyim?" Bu soruyu çözmeye çalışıyor. Ama bu kez ne kadar zorlarsa zorlasın, bilinci ve belleği ona ihanet ediyor. Bir türlü istediklerini elde edemiyor, zamanı çözemiyor. Yoldaşlarından ayrılalı aylar geçmiş gibi geliyor. "Hala yaşıyor muyum?" diye sormaktan kendini alamıyor. Yaşadığını biliyor ama ölümün yüreğini, beynini, bu son direnen yaşam kalelerini fethetmek üzere olduğunu da anlıyor!..

Nöbetçiler geliyor, gidiyor, değişiyor. Denizciler, havacılar, karacılar. Beyazlar, maviler, yeşiller... İşçiler, köylüler. Genç ve çoğu emekçi Memet'ler... Böyle bir ölümü gencecik beyinlerine sığdıramıyor, siyasi kimlik ve onur için 70 gündür ölümle savaşan direnişçileri şaşkınlıkla izliyorlar. Aralarından okul görmüş, hele biraz da sınıf bilgisiyle eğitilmişleri çok şey öğreniyorlar.

...

Kapı açılıyor, ellerinde tabaklarla askerler yaklaşıyorlar. Ve biri masanın üstüne bir tabak komposto bırakıyor. İşte ölümle randevuya yaklaşırken yeni bir saldırı, yeni bir çatışma daha...

"Ne bu?"

“Başhekimin emri! Yemek...”

“Yemeği geri başhekime götür. Alsın başına çalsın. Bizim ne yapacağımıza bir daha burnunu sokmasın. Biz buraya yemek yemeğe gelmedik. Haklarımız verilinceye kadar yemeyeceğiz. Yemeği görünce dayanamayacağımızı sanıyor. Yanılıyor. Bizi hala tanıyamamış demek. Ama tanıyacak, hem de çok iyi tanıyacak. Ömrü boyunca da unutmayacak...”

“Geri götüremem, emir!”

“Götür! Dökerim!”

“Kalsın, sonra alırım.”

Direnen irade, yapılan bu hareketi kendisine yediremiyor. Daha asker arkasını dönüp kapıya adımını atmadan, kemikleri kalmış ellerini masanın üzerinde duran komposto tabağına götürüyor, güçsüz ve ağır çekimde bir itişle döküyor kompostoyu yere.

Dökülenler Memet’in üzerine sıçırıyor, Memet doğal bir tepki gösteriyor.

“Ne yapayım, al dedim, almadın.”

Asker suskun, boynu bükük, tabağı alıp gidiyor. Yine üzüntü korlaşıyor içinde. Kendi insanını kırması, onu emrin karşısında güç durumda bırakması acı veriyor ona. Ama bu kavgada el titremesine ve kavganın ilkelerini, acıma hissine kurban etmeye yer yok!

Hayır, tabak içindekiyle orada bekleyemez. Böyle en kritik anda, dost düşman bütün gözler onda, yalan ve demagoji üretme merkezinin yıllarca kullanacağı malzeme verilemez.

***

Ders yerini buldu. Akşam yemeğini getirme zahmetine katlanmıyorlar. Geç de, güç de olsa, bir şeyler öğreniyorlar!..

Ama kompostonun döküntüleri hala yerlerde. Hücre yapış yapış komposto suyu ve tortularıyla öylece duruyor. O kirli yerde ölmek istemiyor. Kirli yerde, pislik içinde ölmek için daha önceki mücadeleleri ve bu konudaki kararları aklına geliyor. Burayı temizletmeli, ölüme temiz bir yerde gitmeli...

“Buranın temizlenmesini istiyorum!”

“Olur, söylerim.”

Mesajı alan asker isteğini yukarıya iletiyor. Yanıt olumlu. Kısa bir süre sonra, 3. koğuşta işlerine yardımcı olan bakıcıyı gönderiyorlar. İnsan sevgisiyle dolu, babacan, kendi halinde, temizlikte onlara el ayak olmaya çalışan bir insan...

Hiç yakınmıyor. Bu insanlara hizmet etmeyi seviyor. Onların insanlığın en onurlu değerlerini taşıdığını görüyor. İtinalı bir temizlik yapıyor. Bu temizlik onlara yakışır olmalı diye düşünüyor. Çünkü bu insanların ölüme giderken bile temizlikte ne kadar hassas olduklarını on günü geçen birlikteliklerinden biliyor.

Artık daha fazla sabır göstermiyor, merakını yenmek istiyor:

“Koğuştaki arkadaşlarım nasıl?”

Hiç tedirginlik duymayan, pürüzsüz bir yanıt:

“Su içmiyorlar, daha da kötülediler.”

Ayrıldığından bu yana koğuştan aldığı ilk sağlıklı haber bu...

Peki, direnişi bırakan veya çok kötü olan var mı?

“Mürsel ve Hasan iyi değil. H. Ç.’den sonra bırakan olmadı. Su içmiyorlar sen gideli.”

Şimdi bu duyduklarından sonra, haline bakmadan sevinçten havaya uçabilir. Çünkü bu duydukları, zulmün bütün taktiklerinin, üzerlerine kurdukları planların iflasını belgeliyor. Evet, o, şimdi tüm acılarını unutarak, bir kez daha haklı çıkmalarının huzurunu yaşıyor.

Kendisinin tecrit edilmesiyle hiçbir şeyin değişmeyeceği ve tersine, direnişin gönüllülerinin daha sıkı birbirine kenetleneneğini, karşısına çıkan her yetkiliye basa basa haykırmadı mı?

Yoldaşlarına öyle müteşekkir ki, kafasında onları niteleyecek, onlara yakışacak sözcük bulamıyor. Sevgiyle, saygıyla selamlıyor onları. Kendisini tutmasa, duygularını bir bıraksa, zafer bizim olacak yoldaşlar diye defalarca, sesi soluğu kesilene kadar bağırarak, haykıracak...

Tekrar, hücrelerini temizlemeye gelen babacan adama dönüyor.

Bu, elinden geleni kendilerinden esirgemeyen insandan, bir şeyler isteme hakkını görüyor kendinde. Onun, isteyeceği yardımı seve seve yerine getireceğini çok iyi biliyor.

“Beni lavaboya kadar götürür müsün? Ağzımı çalkalamak, yüzümü yıkamak istiyorum.”

“Elbette.”

Bakıcı büyük bir itina ile yerinden doğrulup la-

vabonun yanına gidebilmesi için koluna giriyor. Kırılacak çok değerli bir eşya taşıyormuşçasına tutuyor onu. Memet bakıyor. Ama görmezden geliyor. Belki o da çok istedi bu ölüm gönüllüsüne yardım edip, aç bedenini lavaboya taşımayı. Ancak üzerindeki üniforma bu insanlık görevini yerine getirmesi için izin vermedi ona.

Bakıcının, kalmak isterken gitmek zorunda oluşunun üzüntülü sesi hafiften hücrede yankılanıyor:

“İşim bitti. Gidiyorum.”

O, yoldaşlarına tek haber gönderebilecek kişiyi hiçbir şey söylemeden bırakmıyor. Burada bulabileceği tek haberciye, yoldaşları için aklına geleni sıralıyor:

“Arkadaşlara selam ve sevgilerimi ilet. Su içmeye devam ediyoruz. Direnişe devam ediyoruz. Tüm kararlarımızın hareketimizden yeni bir haber gelene kadar geçerli olduğunu söyle. Biz kazanacağız. Bu gerçeği herkes kabul edecek!..”

Bu sözlerin tümünün yoldaşlarına gideceğinden o da kuşku duyuyor. Ama kaybedecek bir şey yok. Söylediklerinin bir kısmının da olsa yoldaşlarına sızması onun için yeter de artar bile...

***

Bir yatabilse. Gözlerini kapayıp, kendini rüya alemine bir bırakabilse. Ne olur sanki ağrısız, sancısız, irade dışı inlemesiz bir ölüm yaşayabilse. Bir uyusa, bir daha uyanmasa... Ama o başına nasıl bir ölüm geleceğini, Apo'nun, Haydar'ın, Fatih'in geçtiği son yaşam safhalarından kendisinin de geçeceği-

ni çok iyi biliyor.

***

Çevresine büyük bir sessizlik hakim. İşte ölüm sessizliği böyle olmalı. Böyle bir anda Azrail gelip omuzuna dokunmalı.

Nöbetçiye saati soruyor. 03.00 olduğunu öğreniyor... Yoksa ölüm geliyor mu? Hayır hayır, henüz değil... Nöbetçinin zor duyulan postal sesleri ve ardından bir başka Memet'in öksürüğü giderek ölüm sessizliğini dağıtıyor...

Ölümle iç içe, kucak kucağa bu kadar uzun süre yaşamak, ölümle dostluğu böylesine koyulaştırmak... Artık ölümün kendisini alıp götüreceği ana ulaşmak ve son randevuyu gerçekleştirmek için büyük bir istek ve özlem duyuyor.

***

72. gün. Alışıldık kapı gıcirtısı ve her günkü konuklarımız. Hemşire, görevli çavuşla birlikte içeri giriyor. Ama geç kalmışçasına aceleci halleri, tekdüzeliğin ötesinde bir gün yaşanacağını hissettiriyor. Ağızdan çıkan ilk sözcükler bunun kanıtı:

“Hazırlan, gidiyorsun.”

“Nereye?”

“Cezaevine.”

Açlığın 72. gününde, ölmek üzere olan birini, Bektaşî fıkrası değil, ancak böyle bir sözcük güldürebilir. Gülmekten kendini alamıyor. Alamıyor ama artık gülmek de acı karşılığı. Gülmesinin bedelini ezilen dudakları ödüyor...

Zulüm şaşkın. Direniş karşısında ne yapacağını

bilemiyor. Boşa koyuyor dolmuyor, doluya koyuyor almıyor. Ne yapsa, direniş planlarını bozuyor. Hastaneye zorla götürüyor, olmuyor, tecrit silahına başvuruyor, sonuç alamıyor. Artık cezaevine sevk etmek, ölümlerin sorumluluğunu paylaşmak durumunda. Bakalım daha neler yapacak?..

***

Neyini hazırlayacak?.. Birkaç parça iç çamaşırı, bir-iki kağıt mendil ve kolonya, hepsi bu. Masanın üstünden alıyor, hepsini küçük bir poşete koyuyor. Cezaevine gitmeye ve ölmeye tastamam hazır.

Cezaevine ve ölüme yolculuk sedyeye başlıyor. Hastane ona boşaltılmış gibi geliyor. Gidişlerini sanki birbirlerinden saklıyorlar. Hızla koridorları geçiyorlar. Ne kadar acele ediyorlar. Başlarına yeni bir çorap örmek istedikleri anlaşılıyor. Bu kadar hummalı bir faaliyetin bu kadar kısa bir süreye sığdırılmasının başka ne anlamı olabilir?

Ama olsun, cezaevine gitmek, orada yoldaşlarının arasında ölmek, onların en son isteklerinden biri değil miydi? Seviniyor. Sevinmek ne kelime, yoldaşlarına kavuşacağı için büyük bir coşku duyuyor.

“Acaba bu yolculuğu kaldırabilecek miyim?” diye kendi kendini sorguluyor. Kaldırmalı, yoldaşlarıyla mutlaka buluşmalı. Ölümünü, kavga ve zafer türküleri arasında onlarla paylaşmalı.

Koridorun sonunda sarsıla sarsıla merdivenlerden iniliyor. Bu hıza normal bir insanın midesi bile dayanmaz. Midesi bulanıyor, gözleri kararıyor...

Sedyeden indirilmeden bir odaya alınıyor. Bü-

yükçe bir masanın üzerine konuluyor. Tanıdığı ve tavırlarından rahatsızlık duymadığı hemşire ve doktor başucunda duruyor...

Biraz olsun bu çok kısa yolculuğun sarsıntısından kurtulunca, odaya göz gezdiriyor. İrili ufaklı, omuzu kalabalık bir dizi subayın çevresinde onu boğacakmışçasına bir halka oluşturduğunu görüyor. Faltaşı gibi açılmış gözler nefretle O'na bakıyorlar. Odada çık yok. Nefesler duyulmakta.

Doktor sessizliği bozuyor:

“Adın soyadın ne?”

“...”

“Baba adın ne?”

“...”

“Memleketin?”

“...”

“Bugün hangi gün?”

“Bilmiyorum.”

“Kaçınıcı gün ve aydayız?”

“...”

“Alın, bu sizin, götürün...”

Konuşan başhekim, sesinden tanıyor. Kin kusuyor yine.

Bilincini kontrol ediyor, yaşamla ölüm arasındaki durumunu ölçüyorlar.

Meraklı, kinli, lanetli ve anlamsız yüzlere tekrar bakıyor. Adeta gözleriyle sesleniyor onlara. “İyi tanıyın bizi. Daha çok başınızı ağrıtabak, çok uğraştıracağız. Ve kazanan mutlaka biz olacağız!..”

Anlayan anlıyor...

Hemen sonra cezaevine yolculuk başlıyor.

Sedyeyle kaldırılıyor; o kadar zayıf, o kadar hafif ki, bir çırpıda hastanenin dış kapısına getiriliyor. Açık havaya çıkar çıkmaz gözleri yanıyor sanki. Çok istediği halde güneşe, gün ışığına bakamıyor. Hücre yaşamının ve açlığının anısı bu.

Yine de günlerdir özlem duyduğu doğaya bu kadar yakın olmanın rahatlığı, bu acıyı azaltıyor. Görebildiği kadar çevresini seyrediyor. Varsın bu güzellikleri, onu bu derece mutlu eden, bir an görüp göreceği ağaç ve çiçekleri tam olarak seçemesin. O bunları bilincinde, ruhunda, ölürlen bile bir an yanından ayırmadığı yaşama sevincinde duyuyor. Bu güzellikleri 22 gün önce, bu yoldan hastaneye getirilirken de yaşamış ve o zaman bunları ruhuna, bilincine bu son olsun diye taşımıştı. O, şimdi erguvanların, hanımelilerin ve gölgesinden geçtiği çamların kokusunu ruhuna dolduruyor. Tüy gibi hafif, tene değince kuruyan, sıcak ve bir kadife gibi yumuşak, sessiz bir yel yüzünü yalayarak geçiyor. Şimdi de Emirgan'da Boğaz'a özlem gideriyor sanki... "Hey, yaşamak ne güzel şey..." Doğaya bu kadar yakınken doya doya özlemini giderip, kendinden geçiyor. Hala doğanın güzelliklerini algılayabiliyor. Duyguları ona, yaşadığını fazlasıyla hissettirecek kadar mutluluk sağlıyor. O, bilinciyle, ruhuyla yaşıyor. Çünkü bu kavgada yaşam, bilinci yitirmemek, duyguları köreltmemektir.

Doğaya bu kadar alıcı gözüyle bakmanın, sosyolojik-psikolojik bir açıklaması da olsa gerek. Neden insanoğlu, ezeli ve ebedi yaratan doğaya döneceğini hissedince, toprak olup yeniden başka şeylere

can vereceğini bilerek, doğaya daha fazla sevgi ve hayranlık duymasın?

Buraya geldiği ilk günü çok iyi anımsıyor. Yirmi iki gün önce, bu, etrafını yedi renk açmaktan korkmayan çiçeklerin, baharın keyfiyle ötüşen böceklerin, yeşilliği yaza dönen ağaçların sardığı 250-300 metrelik yoldan ölüme değil, düğüne gider gibi geçmişti. O zaman perdesiz gözleriyle bu güzellikleri daha iyi seçebilmişti. Ve yine o zaman, bu yoldan ölümün kapısını çalmak için yürüyen üç kişiydiler. Altlarında ezdikleri toprağa hiç bu kadar yakın olmamış, ölüme meydan okuyan üç direnişçi... Apo, O, bir de S. P.. Apo bu yolu seçtiklerinden 13 gün sonra ölümü yenip, gerisinde az insana nasip olan onurlu bir yaşam bırakarak doğaya döndü. Ama S. P. tökezledi, düştü direnişten. O, onurlu geçtiği bu yolu belki de yaşamının en büyük utançını taşıyarak geri döndü. Kendisi ise onuru, inancı ve kavgasıyla bir kez daha geri dönüyor bu yoldan. Büyük bir istekle, ölüm yolculuğunu yoldaşlarının içinde tamamlamak için.

***

Hayret!.. Sedyeyle bir ambulansa bindiriyorlar. Bugüne kadar cezaevinde bu tür bir muameleyle karşılaşmamışlardı. Bu küçük olumluluk hoşuna gidiyor. Böylece, devrimci yaşamının hemen tüm anılarının geçtiği İstanbul'u son bir defa daha seyredebilecek.

Mızrak boyuna hızla tırmanan güneş artık yakıyor. Metalik ne bulursa acımadan kavuruyor. Ama o üşüyor...

Güneşte kavrulmuş kaportasından bedene kadar yayılan buharlar ambulansın içini Fin hamamına çeviriyor. Ama o yine de üşüyor. O yakıcı Haziran sıcaklığında dirençsiz vücudu daha kalın örtünmek istiyor. İçerisi ise havasız mı havasız. Üşüse de havasızlıktan bunalıyor. İçeri biraz hava girse ne iyi olur. Bu havada sıkı sıkı giydirilmiş üniforması içinde yanında oturan Memet'e, dayanamayıp bütün gücünü toplayarak haykırıyor:

"Pencere yok mu, açsana!"

Memet irkiliyor. Arkada pencere olduğunu fark ederek sağa sola bakınıyor ve kendisini de rahatlatmak için hafifçe aralıyor. Aralanan camdan ılık ve ferahlatıcı hava giriyor. Kısmi bir rahatlama sonra susuzluğu aklına geliyor. Sanki içi yanıyor...

Bir yandan yanındaki Memet'i düşünüyor. Memet garip, Memet kendi halinde. Ne olup bittiğinin farkında değil... Öyle şaşkın ve çaresiz...

Ayak sesleri ambulansı sarsıyor. Kapı açılıyor. Yarı baygın bir durumda Şener O'nun yanına getiriyor. Şener yaşıyor!.. Büyük bir sevinç, sevgi ve coşku yumağı. Yoldaş özlemi nihayet sona eriyor. Bu az yaşanır tablo görülmeye değer. O gözlerdeki gülümseme, bir an yaşadıkları tüm acıların panzehiri. Ne kadar da özlemişler birbirlerini! O ayrılığın acısını ancak böyle bir kavuşma giderebilirdi... Varsın ölüm ayırsın onları bu kavuşmadan sonra... Şener iyi değil. O, Şener'de kendisini görüyor ve kendisinin de iyi olmadığını anlıyor.

Diller paslarından çözülüyor. Merak ve heyecan

dolu bir konuşma başlıyor.

“Nasılsın?”

“İyiyim.”

“Diğer yoldaşlar nasıl?”

“Hasan, Mürsel, Şaban ve Bektaş hastanede kalıyor, diğerleri bizimle cezaevine getiriliyor. En kötü durumda olan Hasan ve Mürsel... Diğerleri bizim gibi. Hasan bilincini kısmen yitirdi. Mürsel de iyi değil, yitirmek üzere...”

Durumu çok iyi anlıyor, bütün bu yaşananlardan sonra yoldaşlarının ölüm-yaşam kavgasına büyük bir saygı duyuyor.

Şener artık konuşamıyor. Onun kesintisiz konuşma süresi ancak bu kadar. Konuşmanın hemen ardından, hıçkırıklarla safra kusuyor. Ve sıcaktan bunalmasından dolayı, boğucu bir sarsıntı geçiriyor.

Şu anda ne yapabilir?.. Tüm güçsüzlüğüne rağmen, bütün enerjisini toplayıp kavgada her şeyi paylaştıkları yoldaşını pencerenin hizasına kadar kaldırıyor. Ona derin derin temiz hava aldırıyor. Şener yavaş yavaş kendine geliyor, yaşadığını kanıtlarcasına gülümsüyor. Ve biraz sonra daha da rahatlıyor. Sohbeta kaldıkları yerden devam ediyorlar. Şener:

“Sen nasılsın?”

“İyiyim.”

Gözleri ışıldıyor.

“Seni çok merak ettik.”

“Benden sonra koğuşta neler oldu?”

“Fazla önemli bir şey olmadı. Su içmeme kararı-

mız onları çok telaşlandırdı. Gidip gelip yalvarırcasına içme telkinlerinde bulundular. Yadigar sevk edildi. Bize yardım eden kimse kalmadı. Hastabakıcı da koğuşa çok sınırlı ve ancak asker nezaretinde temizlik için girip çıkıyordu. Koğuşa başka kimse giremiyordu...”

Sulukları kesiliyor, konuşmakta zorlanıyor. Tekrar konuşabilmek için dinlenmeli. Konuşmasını şimdilik kesmek zorunda!.. Bu kadar yorgunluğun üzerine sıcak bastırınca, sessizlik uykuyu davet ediyor. Günlerdir arayıp da bulamadıkları, yatağa uzanıp özlemini duydukları uyku, şimdi onlara hiç de beklemedikleri bir anda geliyor. Bırakıyorlar kendilerini uykunun kucağına...

Ama tam sızacakken bir motor gürültüsüyle sarsılan ambulans bütün hayallerini yıkıyor. Artık cezaevine gitmeleri gerek...

Yolda sağlık durumları daha da kötüleşiyor. Midede başlayan altüst oluş, bütün organlara yayılıyor. Mide böyle zamanlarda acıların merkezi durumunda. Beyninin içinde gümbür gümbür davul çalıyorlar sanki. Çıldırma işten bile değil. Alışana kadar bu böyle devam ediyor. Aç bedenleri günlerden sonra böyle sarsıntılı bir yolculuğu kaldıramıyor. Acıların kuşatmasını kırmak için iradeler diremiyor. Sağ-salim cezaevine varıp, ölümü yoldaşlarının sloganları arasında kucaklamak için tüm acıları göğüslüyor. O kadar hızlı gidiyorlar ki, sarsıntı sanki depreme dönüşüyor. Altlarındaki döşeme kayıyor. Her an yuvarlanabilirler. Tutunmaları gerek. Sedyesinin tekerlekten sabitlenmiş dahi olsa, Şe-

ner'in düşeceği telaşına kapılıyor. Kaygılı ve telaşlı bir sesle haykırıyor:

“Bir tarafa tutun, düşeceksin.”

Şener el yardımı tutacağı bir yer buluyor. Derin bir “oh” çekiyor. Onu uyarmakta geç kalsaydı da, ona bir şey olsaydı kendisini affedemezdi. Onlar birbirlerinin emanetleri, direnişin gözbebekleri. Şener'in artık kusmamak için kendisini frenlemeye çalışması boşuna. Hıçkırıklara boğuluyor, öğürüyor. Artık safra bile çıkmıyor. Safra da tükendi demek... Ambulans büyük bir sarsıntıyla ilerliyor. Terleklerin küçük bir taşı ezip geçmesi dahi onlarda sert bir kayayı aşmışlar gibi sarsıntı yaratıyor. Her basılan fren onları acılara boğuyor.

Süratle, dümdüz ve onları biraz olsun rahatlatan bir yoldan çevre yoluna giriyorlar. Şimdi acıları biraz olsun dinliyor. Boğaz Köprüsü'ne gelmek üzere olduklarını Boğazın havasının yüzlerini okşamasından anlıyorlar. Pencereden giren rüzgar denizle birlikte anıları taşıyor. Son kez doğrulup ortasından geçtikleri İstanbul'u tüm güzellikleriyle seyrediyorlar.

Toplumsal hareketliliği ve tarihi ile bir çağ açıp bir çağ kapayan, önemli tarihsel gelişmelere sahne olan İstanbul... Kavgamızın doğduğu, geliştikçe güçlendiği, gecelerinde duvarlarına kavgayı işlediğimiz, gündüzlerinde sokaklarında slogan slogan, caddelerinden bayrak bayrak, omuz omuza kavga türküleriyle geçtiğimiz, canımız gibi sevdiğimiz hey gidi İstanbul.

15-16 Haziran'lardan, 1 Mayıs'lara gülen, ağla-

yan, yüreğimizin attığı bereketli devrim tarlası İstanbul... Sende öğrendik, sende öğrettik, sende üzüldük, sende sevindik, sende dövüştük...

6. Filo'yu Dolmabahçe'de denize döktüğümüz; 16 Mart'larda, 9 Mayıs'larda üniversitelerinden, liselerinden on binlerle çıkıp Hatice'leri, Hasan'ları omuzlarımızda taşıdığımız; sokak sokak, ev ev Kocamustafapaşa barikatlarında direndiğimiz; Spor Sergi'deki şenliklerde coşup, Gayrettepe'de çarmlara gerildiğimiz; Metris ve Sağmalcılar'da onurumuz, siyasi kimliğimiz için açlıklara, ölümlere yattığımız İstanbul...

İstanbul coşkusu karşısında daha fazla sessiz kalamıyor. Şener'in durumunu bildiği halde, içinde yaşadıkları bu duygularını, ne olursa olsun onunla paylaşmak istiyor.

"Bu bizim kentimiz. Bütün güzellikler son kez ayaklarımızın altında. Onu iyi izle."

Bakıyor. Tebessümle sallanan kafası onu onaylıyor. Ortak duygulanmalar içinde göz göze geliyorlar, gözler konuşuyor.

Güçleri bu güzellikleri hazla seyretmeye yetmiyor. Kısa aralıklarla hıçkırık ve kusma öğürtüleri arasında, bedenlerini döşemeye bırakıyorlar. Ambulans yine sarsıntılı yollara girip çıkıyor, bir an için unuttukları acıları tekrar harekete geçiriyor.

Nedir bu yoldan çektikleri... İniyorlar, çıkıyorlar, sağa sola kıvrılıyorlar, yol bitmiyor, acılar, sancılar artıyor, giderek yoğunlaşıyor. Sayıklamaları bilinçlerini kayba zorluyor. Yarı baygınlık ve gözlerdeki derinlemesine kayma bilinç kaybının emareleri ol-

sa gerek. Şener çok daha kötü, tutunamıyor, düştü düşecek gibi. Ama daha bilinçleri onlara lazım. Yoldaşlarına kavuşmadılar henüz.

...

Ambulansın kapısı aralanıyor, uykudan irkilir gibi düş dünyasından çıkarak cezaevine geldiklerinin farkına varıyor. Büyük bir sevinç ve heyecan, sanki yeni bir başlangıç... Memet'lerin biri gidiyor, biri geliyor. Üzüntülü gözlerle onları seyrediyorlar. Şener de yavaş yavaş kendine gelmekte. Yeterli gücü kendinde bulduktan sonra konuşmaya başlıyor:

“Sen hastaneden buraya gelmeden önce su içtin mi?”

“Yok.”

“Biz sabah cezaevine sevkimiz okununca, senin de hücreden çıkarılacağın ve bir araya geleceğimiz için yeniden su içme kararı aldık. Kararı sana iletmesi için hemşireye söyledik.”

“Hemşire bana bir şey söylemedi, art niyetli olmaz. Telaştan unuttu herhalde.”

Bu sözleri duyar duymaz, Şener yanındaki askere yöneliyor:

“Su istesene.”

Asker, “olur” anlamında kafa sallayıp, dışarıdaki nöbetçilere sesleniyor. Çok zaman geçmiyor, “küçük dağları ben yarattım” havasında, kompleksli ve yüksekten bakan, jest ve mimikleriyle ukalaca ve emir verir gibi konuşan bir subay karşlarına dikiliyor. Onu tanımıyorlar ama kafa yapılarını, psikolojilerini ve yaşam alışkanlıklarını çok yakından biliyorlar. Belli ki, o da onları tanımıyor. Bu hep böy-

ledir. Ama zamanla tanıyacak. Aynı kafa yapısına sahip nice Pentagon öğrencisi, kontrgerilla uzmanı geçti buralardan. Burunları sürtüldü ve hizaya geldiler. Cezaevine ilk geldikleri günün psikolojisiyle, daha sonraki günlerin havası hep farklı oldu.

İşte şimdi bu “çiçeği burnunda” yıldızlı da, burada bizzat yaşayarak, onlara nasıl davranacağını, onlarla nasıl konuşacağını öğrenmek zorunda. Ya kendine çekidüzen verecek ya da bu diyardan gidecek...

Toyluğunu ele veren yüksek bir sesle, askere emir verir gibi soruyor:

“Ne istiyorsunuz?”

Olgun ve sabırlı bir ses cevap veriyor:

“Çok şey değil, su istiyoruz.”

Yanıt kafasına yatmadı. Kompleksli kafası mantığını kullanmasını engelliyor. Çünkü direnişçilere yönelik düşmanlığını her haliyle açığa vuruyor:

“Bunlara su veriliyor mu?” diye sormaktan kendisini alamıyor.

Askerden net bir yanıt:

“Evet, veriliyor komutanım.”

Fazla sürmüyor, bir sürahi su ve bardak getiriliyor... Suyu dudaklarında gezdirmedik yer bırakmadıktan sonra yudumluyor. İlk yudum su acı bir tat veriyor. Bu suyu ağzının zehiri ile birlikte tükürüyor. Bir daha... Bir daha.... Ağzındaki zehir tortusunu sökene kadar sürdürüyor. Şimdi suyun tadını her şeyiyle duymak, bir sürahi suyu kana kana içmek ne iyi olurdu. Üç günlük susuzluğunu belki bu dindirebilir.

Ama hayır, midesi bunu kabul etmez! Daha birkaç yudum içmemişken, midesi bulanıyor. Bir iki küçük yudum daha ağzına alarak tükürüp bardağı bırakıyor. Üç gündür özlem duyduğu, düşünce ve duygularında, anlık rüyalarında bardak bardak doyumsuzca içtiği sudan şimdi bir bardak bile içemesi ne kadar acı!

Su içme isteği midesinin karşı koyuşuna yenildi. Bir yudum daha içse, tüm içtiklerini dışarıya çıkaracağını çok iyi biliyor. Yine de içtiği birkaç yudum suyun belirgin ferahlığını hissediyor içinde.

Beklemedeler... Neden bekliyorlar?.. Dakikalar dakikaları kovalıyor, saate yaklaşıyor. Ne gelen var, ne de giden. Bekleme tam bir işkenceye dönüşüyor. Her şey insanlık dışı ruha uygun... Kimbilir onları nereye koyacaklar?.. Kimbilir daha ne uygulamalarla karşılaşacaklar?..

Özlemler kabarıyor, kabarıyor, taşıyor. Neden bekletiyorlar? Neden onları bir an önce içeri götürüyorlar?.. Neden?..

Bembeyaz, su kadar temiz bir yatağa uzanmak, başucunda bekleyen, iki dudağının arasından çıkacak tek bir söze el ayak olacak yoldaşlarına doya doya bakmak, onları duymak, onlara anlatmak ne kadar güzel! Böyle sevmek, sevmek, sevildiği, sevdiği yerde ölmek ne güzel! Bunları düşünmeye doyamıyor.

Basık havanın bunaltısını biraz olsun bu duygu ve düşünceler uzaklaştırıyor...

Nihayet saate uzanan bir süreden sonra geliyor, onları arabadan indiriyorlar. Şimdi kum torbaları-

nın ardında, Memet'lerin önünde nöbet tuttuğu iki katlı binaya açılan kapıya ilerliyorlar.

72. açlık gününü yaşayıp, kendilerini iradeleriyle taşıyan iki ölüm direnişçisi, sanki savaşa hazırlanmış bir asker duvarı arasından sedyede taşınarak içeri alınıyor... Et ve kemik yığını içinde, can çekişmekte olan iki insan için bu güvenlik! Bu yaşayan ölümler mi firar edecek, pes doğrusu... Ama var-sın olsun, onlar biz ölürken de korksunlar.

***

Kısa süre bir taşımadan sonra sedyeye yere bırakılıyor. Dünyası kapkaranlık, hiçbir şey görmüyor. Kör olmadığına emin ama bir an için kör olmuş gibi hissediyor kendisini. Dış kapıda, gün ışığında uzun süre kalmasının ardından cezaevinin loş ve karanlık havası neden oluyor buna... Çevrelerinde olan biteni görmeden bekliyorlar. Birden ahlaksız bir elin bedeninde bir yılan gibi gezdiğini hissediyor. Gezinmek ne kelime, her tarafını dikkatlice araştırıyor. Soğuk bir ürpertiyle irkiliyor. Atletini sıyrıyorlar ama bütün gücünü toplayıp ölmek üzere olan bir insana sözde güvenlik araması yapan bu ahlaksız ele vuruyor. Her utanç layığını mutlaka bulur!

Ahlaksız el aramaya devam ediyor. Güvenlik için tehlikeli bulduğu bezden kırmızı bir bandı boyundan çekip alıyor. Ölüm gönüllülerinin, direnişin sembolü olarak alın hizasında başlarına bağlamak için, 60. günde kırmızı bir tişörtten kesip biçtikleri, el emeği, göz nuru bir alın bandı bu. Biliyorlar, bu kırmızı alın bandı, ölümüne direnişin bir

simgesi... Öfkeleniyor, alınmasına karşı çıkıyor. Bağıyor. Burada, bu halde yapabileceği tek şey bu. Bağırarak, gözlerle bakışarak dövüşmek!..

Ama boşuna... Geri alamıyor kırmızı alın bandını, vermiyorlar. Çünkü kırmızının isyan rengi olduğunu bilir onlar, elde bayraklaştı mı, özgürlük, eşitlik, kardeşlik rengidir kırmızı...

***

Koridorlar, gölgeler peş peşe geçiyor gözünün önünden... Burada her şey kapı kapı, hücre hücre, kat kat, blok blok, birbirinin aynı, birbirinin simetrigi. Nerede ne var şaşırmadan bilmek yaşayarak uzmanlaşmayı gerektirir ama artık karıştırıyor. Bir türlü çıkaramıyor nereye götürüldüğünü.

Bu haliyle hücreye tek başına kapatılacağını düşünmek istemiyor. Karşısındakilerden, ölüren asılmak üzere olan bir idam mahkumu olmasa da, bu noktada göstermeleri gereken küçük bir insanlık bekliyor. Ölüm döşeginden alınıp ölüm sedyesinde taşındıktan sonra ölüm döşegine tekrar yatırılacak; kendi kendine yürüyemez, neredeyse su bile içemez durumdayken bir insana bu kadar aşağılıkça davranamazlar, hücreye tek başına koyamazlar... Ama bunlar onun temennileri. Cezaevine getirilirken düşünde kurduğu özlemleri. Onu yoldaşlarının yanına koysunlar da, ondan sonra, ne yaparlarsa yapsınlar, hiç umurunda değil. Buraya yoldaşlarının kucağında, onların türküleri arasında ölmeye, onları son bir kez görmeye geldi.

***

Anahtar şakırtıları duyuyor ve bir kapının önüne getirildiğini fark ediyor. Kafasında burasının tek kişilik bir hücrenin ya da boş bir hücre-koğuşun kapısı olabileceğine pek ihtimal vermiyor, vermek istemiyor. Kendisine hep tren kompartımanlarının kapısını hatırlatan hücre kapısının raylar üzerinde yürüyerek çekilmesi, o ses bir anda kulağını dolduruyor. Bu sesi, yoldaşlarıyla her şeyini paylaşacağı böyle bir anı ne kadar özlediğini şimdi daha iyi anlıyor. Açılan kapının ardında bir de ona sarılmaya hazır bir dost yüzü çıksa sevincinden bayılabilir. Dayanamıyor, kafasını kaldırıyor, gireceği yerin bir hücre-koğuş mu, yoksa hücre mi olduğuna bakıyor. Ardına kadar açık kapının içinde tanıdık bir yüz arıyor. Ama boşuna! Evet, hücreye değil, bir hücre-koğuşa konuluyor ama yine tek başına. Yine hücrede, yine tecritte... Varsın olsun. O, bu yürek ve inançla zulmün engellerini aşıp yoldaşlarına varacaktır. Yoldaşları bu kadar yakınlarında olduktan sonra, ona slogan slogan ulaşırlar. Bundan zerrece kuşkusu yok!

Bir ders daha alıyor, bir kez daha zulmün zalimliğini yaşayarak tanıyorlar. Ama hayır, fazla şaşırıyorlar. Onlar bu yola her şeyi göze alarak çıktılar.

Tozu uçuşan, rengi pislik akan boş bir yatağın üstüne, bir kadavra gibi hoyratça kaldırıp bırakıyorlar onu. Üzerine, toz-toprak içinde eski bir bataniye atılıyor. Sonra hiçbir şey söylemeden çekip gidiyorlar. Çıkan son mavi berelinin ardından sert bir çınlamayla kapanıyor raylı demir kapı.

Boş bir hücre-koğuşta yine kendisiyle baş başa... Ama burada iki yüze yakın direnen yoldaşıyla sarılı. İşte bunu bilmek, her şeye rağmen onu sevindiriyor. Bu düşünceler içinde, yorgunlukla kendini uykuya bırakıyor. Dakikalara sığın uykulardan biri... Çok derinlerden gelen bir ses onu adıyla çağırıyor. Yarı uykulu halde bu sesin rüya mı, yoksa gerçek mi olduğunu çözmeye çalışıyor. Evet, bu rüya değil, gerçek; sesi duyuyor. Tayfun'un sesi bu. Ona seslenip, burada olduğunu duyurması gerek. Bütün gücünü topluyor, haykırıyor... Ama sesini duyuramıyor. Bir daha, bir daha, sesi tükenene kadar bağırıyor, bağırıyor.

"Evet... Evet... Evet..."

Nihayet, Tayfun "evet"leri duyuyor ve "Nasıl-sın?" diye tekrar sesleniyor kendisine.

Yaşam sürüyor. Yaşamın içinde halen inatla onlar da var. Ölüm yolculuğunda aynı kararlılıkla doğruya tırmanılıyor. Duvarları delip, pencereleri aşan bu iki ses arasında çok kısıtlı da olsa bir diyalog kuruluyor.

"Neredeyiz? Kimler var burada?"

Onun, bu çok uzaklardan söylenmişçesine sönük sesine, 72 günlük açlığına rağmen, Tayfun'un daha gür ve net sesi cevap veriyor:

"Burası bizi koymak için boşaltılmış. C blok. Burada sen, ben, İbrahim, Şener, Zeynel, Avni varız. Burada sadece biz varız."

C bloğu boşaltmalarının, her bir ölüm gönüllüsünü hücre-koğuşlara koymalarının altında bir tuzak olduğu açık! Ne yapmak istiyorlar? Her şeye

hazırlıklı olmaları, yaşadıkları bunca deneyden sonra, bütün direniş hünelerlerini ortaya koymaları gerek. Şimdi direnişte ikinci tecriti yaşıyorlar. Onları herkesten, her şeyden uzak tutuyorlar. Dayanışma ve yardımlaşmayı engellemek için bütün yolları deniyorlar. Her direnişçiyi tek tek ölüm-yaşam sınavında düşürmeye, direnişi kırmaya çalışıyor zulüm. Kavganın yeni bir aşaması başlıyor...

Mazgal açılıyor. Bir asker dikkatli dikkatli içeriği süzüyor. Üzülüyor. Belli ki bu davranışından utanıyor ama kendisine verilen emri yerine getiriyor. Onun durumunu kontrol ediyor. Ne yaptığını üstlerine rapor edecek. Gözler sürekli üzerinde. Bütün değişimleri izleniyor. Asker her yarım saatte bir, bu görev için gidip geliyor.

Evet, tek tek üzerlerine oynuyorlar. Direnişi bu yolla kırmak istiyorlar. Yoldaşlarını uyarmalı, onları zulmün bu oyunlarına karşı duyarlı kılmalı. Bu gücü kendisinde hissediyor. Yatakta sırtını yastığa koyacak kadar doğrulup kendisinin zor duyduğu bir sesle avazı çıktığı kadar bağıyor:

“Tayfun... (...) Tayfun... (...) Tayfun...”

“Evet?”

“Dinle! Beni tecrit ederek sonuç alamayınca, şimdi bizi tek tek tecrit ettiler, birbirimizden ayırdılar. Bu toplu tecritle moralimizi bozmak, bizi zayıflatmak istiyorlar. Çok dikkatli olmalıyız. Tüm kararlarımızı sonuna kadar bağlı kalmalıyız. Diğer yoldaşlarla konuşabiliyor musun? Onların sağlık durumları nasıl?”

Sık tekrar ettirmeyen, açık bir cevap:

“Tamam, çok iyi anladım.”

“Bizim buraya neden getirildiğimizi hepinizin iyi anladığını biliyorum. Ama yine de bunları tekrar etmekte yarar görüyorum. Ölümün eşiğindeyiz, bilincimiz gidiyor, geliyor. Hayaller görüyoruz. Bilincimizin gerçekte hayali ayırt edemediği, yaptığını bilmediği, kendini kaybettiği anlar oluyor. Çok dikkat etmeliyiz...”

“Bizim burada oluşumuzu cezaevindekilerden gizleyemezler. Gelirken cezaevinden bir arkadaş beni gördü. Cezaevindeki yoldaşların bizim burada olduğumuzdan haberi olmuştur.”

Bu, onlar için altın değerinde sevindirici bir haber. Oligarşi yerlerini bir gün değil, bir saat gizleyemedi.

Burada yerin kulağı vardır. Tutsakların haberleşmelerini sağlayan şifre rakamlar, bloktan bloğa haykırılır. Aynı blokta, karşılıklı hücre ve hücre-köşüklerin kapılarının altından hat kurulup sonra küçücük notlar aracılığıyla yazışabilinir. Burada tutsaklardan habersiz gizli kapaklı iş yapılamaz.

***

Bir anlık dalgın bir uykudan, çok uzaktan gelen dalga dalga, boğuk ama toplu ve coşkulu bir sesle uyanıyor. Sesin geldiği yöne kulak veriyor. Kulakları onu aldatmıyorsa, bu, topluca yapılan anons sesinin ta kendisi! Yanılıyor olabilir mi? Hayır, duydukları gerçek. Yoldaşlarının toplu anonsu bu. “Hoşgeldiniz” sözcüğünü çok iyi algılıyor. Bunun onları karşılama mesajının bir sözcüğü olduğunu hemen anlıyor. Heyecanlanıyor, coşkusu kabarıyor.

Biraz güç bulsa, fırlayıp ayağa kalkacak, ranzanın üzerine çıkıp pencereye doğrularak “buradayız” diye, sesi kesilene, soluğu tükenene kadar bağırarak.

Duramıyor yerinde, tutamıyor kendini. Her an sevinçten hüngür hüngür ağlayabilir ya da mutluluktan uçabilir. Yokluyor bilincini, böyle kaç mutlu an yaşadığını bulmaya çalışıyor. Hayır, hayır, böyle yerinde ve zamanında, bu denli anlamlısını yaşadığını sanmıyor. Bütün duyguları ayağa kalkıyor. Bir türkü takılıyor diline, öyle bir türkü ki, söylemese mutluluğunu gücendirebilir: “Güneşin sofrasında yız, dostların arasındayız”. 72. günmüş ne fark eder? “Hey böyle hoşgeldinlerle karşılanmak ne güzel”, “Hey bu sınımsız sarı, sevgiyle kucaklayan haykırışlar arasında ölmek ne güzel”...

Ölüm gönüllülerine ulaştırılan bu “hoşgeldiniz” anonsu, blok blok, dalga dalga yayılıyor. Bu anons dostun da düşmanın da kulağında çınlıyor.

Tayfun, taşan coşkusu tutamamanın heyecanıyla haykırıyor:

“Duydun mu! Bize yolladıkları mesajı duydun mu?.. Duydun mu?..”

“Duydum, duydum...”

***

Hava giderek kararıyor, pencereden sızan ışık azalıp sönüyor. Şimdi hücre-koğuşu 60 wattlık iki ampul aydınlatıyor. Boş, silik, huzursuzluk veren, zindan karanlığına uyum gösteren bir hava.

Ama o henüz bunu anlamıyor. Anlayabilmesi için pencerelere çöken, günışığını alıp götüren akşam karanlığını görmesi gerekiyor. Pencerelere

baktığı yok. Gece olmuş, gündüz olmuş, onun için pek önemli değil artık. O ölüme gün ve saat sayıyor. Sık sık bilincini kaybediyor, dakikalık uykulara dalıyor.

...

Çok iyi bildiği, -çok zaman şakırtısını duyar duymaz, bir yazıyı karaladığı veya karaladığı bir yazıyı hızla bir yerlere sokarak güvenceye aldığı anahtarın kilidi açışını duyuyor. Raylı kapı açılıp içeriye cezaevi müdürü de dahil görevli subaylarla, ilk kez gördüğü bir üsteğmen giriyor. O, onların söze girip, konuşmayı istedikleri gibi yönlendirmelerine fırsat tanımadan, sert ve affetmez bir sesle cezaevi müdüründen insanlık adına hesap soruyor:

“Bu çöplüğün içine tek başımıza daha çabuk ölüm diye mi attınız? Ölüm başucumuzdayken, hala insanları kışkırtırsanız diye mi korkuyorsunuz? Niçin bizi zorla hastaneye gönderdiniz? Açlıktan ölümler kilometrelerce yoldan bizi tekrar buraya getirttiniz. Neden bunca eziyet?..”

“Bilmiyorum. Benim bu işlerle ilgim yok. Tüm bunlar sıkıyönetim komutanının emri...”

“Bak, uyarıyorum! Bize zorla, herhangi bir müdahale denemesine kalkışmayın. Ölümler sorumlusu doğrudan siz olursunuz.”

“Yok, yok, kesinlikle böyle bir şey olmayacak, zor kullanılmayacak.”

“Peki, öyleyse neden buradayız, bize ne yapmayı düşünüyorsunuz?”

“Sizi yaşatmak istiyoruz, belki doktorlar sizi ikna eder...”

“Bizi kimse, hiçbir güç kararımızdan döndüremez. Biz bu yolu gönüllü olarak seçtik. Ancak kendimiz karar veririz.”

Bu sözler konuşmayı bıçak gibi kesiyor. Söylenecak fazla söz yok.

Şimdi karşısındaki, kendilerine yapılanları onaylamazmış gibi görünmeye çalışıyor:

“Elimden bir şey gelmez...”

Konuşma bu şekilde mi bitecek?

Hayır, karşısındakilerinin planları henüz sona ermedi. Savaşın kurallarına uymak diye bir kaygısı olmadı hiçbir zaman zulmün.

Gözü aniden bir paket süt açıp gizlice önüne bırakmaya çalışan askere ilişiyor.

“Nedir o?”

Asker çarpılmışçasına olduğu yere çakılıyor:

“Süt!..”

“Senden kim süt istedi? Benim sizden isteyecek hiçbir şeyim yok. Sütünüzü alın, basit oyunlara bir daha başvurmayın!”

Sıkılğan bir tavırla, müdür emir kulu rolünü oynamaya devam ediyor:

“Olmaz, alamayız. Sıkıyönetim komutanının emri...”

“Vay be! Demek sıkıyönetim komutanı bana süt verilmesi emrini çıkaracak kadar bizimle ilgileniyor. Bırakın bu hokkabazlıkları. Hastaneden gelen eşyalarım, su, bardak ve tükürmek için bir kap istiyorum.”

Öyle ki, aynı tas, aynı hamam, aynı tellaklar. Burada hiçbir şey değişmemiş, bıraktığı gibi duruyor.

Hastaneden getirdiği kolonya bile yasak ağına takıldı.

Doktor olduğu anlaşılan uesteğmen konuşmasına bilimsel bir hava vermeye çalışarak, kendinden emin pozlarda ve bir o kadar da ukalaca söze giriyor:

“Neden süt değil de su?”

İşte şimdi kanı beynine sıçrıyor. Ağzına ne gelirse verip veriştiriyor:

“Sen kimsin? İşgzarlık etme! Neyi isteyeceğimizi, ne ieeğimizi bize öğretmek sana mı kaldı? Anlaşılan buralarda yenisin, biraz zaman geçsin, kendimizi sana tanıtırız. Yaşantında bizim gibileri hiç tanımamışsin. Senin burada ğreneceğin çok şey var. Bırak doktorluğu bir kenara, önce insan ol. Her şey kitaplarda okunarak öğrenilmez, yaşamın kendisi en büyük okuldur. Faydalı bir şey yapmıyorsun, belki yeminini iğnediğinin bile farkında değilsin. Mesleğine faydalı olmak, bilgini yaşamla zenginleştirmek istiyorsan bizim direnişimize kafa yor. Böylesi olaylara yaşamında bir daha zor rastlarsın...”

Hiç beklemediği, alışkın olmadığı ve suratının ortasına atılmış bir tokat gibi kendisini sarsan bu cevabı hazmedemiyor, ukalalığından bir adım geri atmıyor:

“Ben bilirim bunları. Boşuna direniyor, kendinize yazık ediyorsunuz.”

“Sen doktorsun, bırak üstlerinin ağzıyla konuşmayı. Bir doktor, bir insan gibi düşün. Kurtar düşünceni emir-komutanın zincirinden. Yaşamı en az

senin kadar seven bu insanlar durup dururken neden günlerdir açlık işkencesi içinde kıvranarak ölüme seçmek zorunda kalıyorlar? Burada insan onuru ve kişiliğine, insan hak ve özgürlüklerine yapılan zulmü gördün mü? Burada insanlara insanlığını, kişiliğini, onurunu kaybettirmek için yıllardır neler yapıldığını, ne acılar çektirildiğini biliyor musun? Bu insanları ölüme götüren, inanç ve itici gücün ne olduğunu bir an kendine sordun mu? Hiç bizim kim olduğumuzu, neyi savunduğumuzu, niçin ölüm bedeli savunduklarımızı koruduğumuzu, neden bu insanı çürüten demir-beton yığını hücrelere konulduğumuzu düşündün mü? Yoksa anlaşılan, rütbeli, çok yıldızlı büyüklerinizin bıkip usanmadan yakıştırdıkları gibi bizleri “vatan haini”, “terörist” vb. olarak mı düşündün?”

Evet, yoruluyor ama konuşması hedefini buluyor. Doktorun suskunluğundan anlıyor bunu.

Doktor hata yaptığını, yanlış davrandığını her haliyle ele veriyor. Başını öne eğiyor, susuyor... O ise yorulsa da devam ediyor:

“Söyle, sen aydın değil misin?”

Tedirgin bir dudak oynaması:

“Aydınım.”

“O halde aydın sömürüye, zulme, haksızlığa karşı olan insandır. Aydın çağını yakalayan, çağının sorunlarını bulmaya, çözmeye çalışan insandır. Aydın çağının tanığı olmaktan korkmaz. Aydın halkıyla bütünleşen, onun sorunlarını kucaklayan, koşullar ne olursa olsun, halkını aydınlatma görevini yerine getiren insandır.

“Ya sen, ne yapıyorsun? Aydın tavrını bir yana atmış, halkın genel direnişinin bir parçası olan direnişimizi, bizden bırakmamızı istiyorsun. Siyasi kimliğimize yönelik dayatmaları, onurumuz üzerine oynanan insanlık dışı oyunları kabul edin diyor-sun. Hayır, senin bu tavrın aydın tavrı olamaz. Sen bu tavrınla halkın değil, zulmün yanındasın, ona hizmet veriyorsun.”

Müdür ve diğer subaylar bu konuşmalardan te-dirgin oluyor, rahatsızlık duyuyorlar. Konuşmanın daha nereye kadar uzanacağını çok iyi tahmin ediyor, bu, kendilerini de sanık sandalyesine oturtup, yargılayan konuşmaları daha fazla dinlemek istemiyorlar. Hayır, bu tehlikeli gidişi durdurmalılar, doktorlarının daha fazla yıpranmasını engellemeliler.

Suluk soluğa, çok zorlanarak konuşmasına ve çok yorulmasına rağmen bütün enerjisini harcayarak konuşmak, onları hiç tanımayan, belki de henüz beyni tümüyle halka ve devrime karşı sömürü ideolojisiyle doldurulmamış doktora kendilerini, anlayacağı bir dille tanıtmak istiyor.

Müdür bu isteği boğarcasına söze giriyor, tartışmayı kesiyor:

“Bir şey ister misin?”

“Bizi herkesten gizlemek için buraya attınız ama boşuna. Şu anda burada olduğumuzdan yoldaşlarımızın haberi var. Anonlarıyla bizim varlığımızdan haberdar olduklarını size de duyurdular. Burada birimize bir şey olursa sorumlu siz olacaksınız, haberiniz olsun. Buraya konulup tecrit edilmemiz

planı kimin? Kim sorumlu burada olmamızdan?”

“General sürekli burada...”

“Öyleyse gelsin o hesap versin! Hassasiyetimizi biliyorsunuz. Sizin çöplüğe dönüşmüş bu hücrelerinizde pislik içinde ölmek istemiyoruz. Bizim için yaşam sürüyor. Direniş sürüyor. Bu pislige katlanacak kadar elden ayaktan düşmedik. Hayır, bu koşulları kabul etmiyorum. Hücremden yatak çarşafımı, masamı, yastığımı, battaniyemi, kağıt, kalemlerimi getirmenizi istiyorum.”

Kafasını sallaması olmaz anlamına geliyor...

“Neden?”

“İstersen yastığını düzelttireyim, yatağının üzerine bir yatak daha attırayım.”

Asker aldığı emri hemen uyguluyor. Yatağı düzeltiyor, topaklaşmış pamukları dağıtmaya çalışıyor.

“Ailelerimize burada olduğumuzu bildirmek için telgraf çekin.”

“Telgraf toplama günü değil!” Kendince espri yaptığını sanıyor.

“İyi çekme o zaman!..”

Askere sesleniyor:

“Kalem-kağıt al gel!”

İstediklerini askere yazdırıyor.

Gitmek üzere hareketleniyorlar. Sütü unutturmaya çalışıyorlar. Hayır, hayır, nasıl olur da direnişin sabotörü olacak, sonra nice senaryolara konu olup direnişe karşı kullanılacak, kara çalınacak bir paket süt orada kalabilir?..

Sert bir soluk peşlerinden sesleniyor:

“Sütünüzü alın!”

“Olmaz. Emir böyle, alamayız.”

“Almazsanız hemen dökerim.”

Direnışin kararlılığı karşısında yelkenleri suya indiriyorlar. İsteseler de istemeseler de kabul edecekler.

“Tamam tamam, alıyoruz. Yalnız, yanınıza başkasını vermeyeceğiz. Ama her yarım saatte bir nöbetçi sizi kontrol edecek, isterseniz tuvalete götüreceğiz.”

72. gün tükenirken işte gülünecek bir konu daha.

...

Büyük bir yorgunlukla uykuya dalıyor. Güzel bir uykuda, güzel bir rüyanın peşinde koşturup duruyor. Rüyası direnişin zaferiyle süslü... Tek tip elbise giymeden tüm haklarını elde etmelerinin sevincini yaşıyor...

Mazgal açılıyor, mekanik bir çarpma uykusundan uyandırıyor onu. Gerçek olması için ölmeye hazırlandıkları rüyası bozuluyor...

Periyodik mazgal kontrollerinden biri!.. Açık mazgaldan yüzünün en fazla yarısı gözükken bir asker yardım etmeye gönülsüz bir sesle soruyor:

“İhtiyacın var mı?”

“Hayır, yok!”

Nasıl yok, onun tuvalete gidebilmek için bir insana ama bir yoldaşa ihtiyacı var. En azından sekiz adımlık tuvalet yolu gözünde büyüyor, büyüyor, kilometrelere dönüşüyor. Bu yolu gidip gelmek, bir türlü gözü kesmiyor. Durmaksızın iradesiyle, elle-

rini, ayaklarını bu yol için ikna etmeye çalışıyor. Hayır, o askerın yardımını istememeli. Bu kolaycı bir yol. Tecrit çemberini kırmak, yalnızlıktan kurtulmak için bu yardımlara bel bağlamamalı. Elin-den geldiğince kendi işini kendisi görmeli. Hem bu yardımdaki zorakilik, yapaylık ve samimiyetsizlik hiç de hoşuna gitmiyor. Gönüllü olmayan yardımlardan, desteklerden oldum olası nefret ediyor. 73. gününde de olsa, bilinci yerinde olduktan sonra yardımsız yaşamaya, kendi kendisiyle sonuna kadar mücadele etmeye çalışmalı...

İradesi, bedenini taşıyacak el ve ayaklarını nihayet ikna ediyor. Ranzadan sırtıyla destek alıp doğruluyor. Başu dönüyor, koğuş etrafında halkalar çiziyor... Halkalar birbirine karışıyor. Simsiyah bir bulut kümesi gözlerinin önünden geçiyor. Öylece dakikalarca ranzada çakılı kalıyor. Giderek baş dönmesi azalıyor ve duruyor. Ayaklarını yere basarak ranzanın demirinden kollarıyla aldığı destekle ayağı kalkıyor. Ama hayır, başu aşağıya çekiyor, boynu başını yukarı kaldıramıyor... İki büklüm bir şekilde duvara tutunarak adım adım ilerlemeye çalışıyor. Beli bir türlü doğrulmuyor. Öylece yürümeye çalışıyor. Bacakları titriyor, onu daha fazla yürütmüyor. Bu titreme de nereden çıktı şimdi durup dururken. Öylece duvara yaslanıp bacaklarındaki titremenin geçmesini bekliyor. Çaresizliğine yorumlanmasa, yığılacak oraya, tekrar iradesi yürüteme kadar kalacak. Titremenin geçeceği yok. Böyle biraz daha kalırsa, kollarının da ayaklarından farku kalmayıp onlar da titreme krizine katılacaklar...

Son bir irade müdahalesi, son bir hamle onu titrek ayakları ve duvarlara tutunan elleriyle yürütüyor. Ağır bir çekimde tuvaletin kapısını dönüyor. İşte tuvalet... Gerilimi azalıyor, biraz olsun rahatlıyor... Hayır, sidik değil, sanki ateş boşalıyor. Kasıklarından aşağısı, bütün boşaltım sistemi cayır cayır yanıyor. Sidiğindeki kan çoğalıyor, çoğalıyor, damla damla pıhtılaşıyor. Bir hissetmediği bu acı kalmıştı. Şimdi onu da fazlasıyla hissediyor. Gelişinden çok daha zor bir dönüş; defalarca düşüyor, kalkıyor, emekliyor. Karış karış yürüyor. Kızıyor, sinirleniyor içinden, irade dışı küfrediyor... Ama işte başardı. En zor işini gördükten sonra yatağına ulaşabildi...

Kafasını yastığa koyuyor. Bedenini yavaş yavaş yatağa bırakıyor. Ama ne yaparsa yapsın, ne tarafa yatarsa yatsın kemikleri batıyor. Artık yatmanın, şöyle boylu boyunca uzanmanın da yararı kalmadı.

Artık bu her saniyesi ıstırap dolu yaşamın bitmesini istiyor. Hem yaşama, hem ölme tutkusunu birlikte düşünüyor. Bu birbirinin düşmanı iki düşünce beyninde kıyasıya çatışıyor. Bu düşman kardeşleri, ölüm ve yaşam mücadelesini gerilere itip, daha önemli sorunlara geçiyor.

Belleğini yokluyor. Belleği artık onu çok zaman yanıltıyor. Öyle oluyor ki, dün başından geçenleri, yıllar önce yaşamışçasına untabiliyor. Belleği ile olan uyumu, dostluğu giderek bozuluyor. Belleğine güveni giderek azalıyor.

Bu uyumsuzluk sadece belleğiyle kalsa iyi. Bilinci de belleğine ayak uydurup bırakıyor kendisini

hayal alemine. Hayaller aleminde yaşıyor. Bütün bunlar koma öncesi sinyaller. Hayır, kendisini bırakmamalı, daha direniş bitmedi. Bilinç kendisini acımasızca disipline etmeli, bütün bu unutkanlık ve hayal dünyası içinde irade gücüyle kendini kaybeden yaşama belirtilerini korumalı. Onları iradesinin kontrolüne almalı. Biliyor ki, irade-beden çatışmasında iradenin egemenliği sonsuz değildir. Ama bütün hareket ve düşünceleri kontrol altında tutan irade bedene yenilmesini geciktirip yaşamı uzatabilir. Hemen iradesiyle belirlediği acil kararları uygulamaya geçiyor. Kendisini direnişin tüm karar ve ilkelerine göre koşullandırıyor. Bunları defalarca tekrarlayarak bilincine egemen kılıyor. Hayalleri bilincinden uzaklaştırıyor.

Bu noktaya geldikten sonra, bilinç için en tehlikeli şey hayal kurmak, hayalin derinliklerine uzanıp orada kalmak ve gerçekleri unutmak, hayal dünyasında yaşamak. Hayal dünyasının sınırı yok, içine dalındı mı sonsuza kadar birbirini koşullayan hayaller yaşamak, dünyadan, gerçeklerden kopmak, bir daha uyanmamak, gerçeğe dönmek mümkün. Duygu seline kapılmayıp, düşüncelerini direniş üzerinde yoğunlaştırmalı. Bunun için de çiçekleri, dağları, denizleri, hatta en güzel anıları değil, sadece direnişi ve bulunduğu mekanı düşünmeli!.. Öyle olmalı ki, hep burası, yoldaşları, üzerlerine oynanan oyunları ve bunlara karşı direniş planları üzerine yoğunlaşmalı. Direniş ilke ve kararlarını düşüncesinde hep yaşatmalı. Düşüncesi bütün bunlar arasında gidip gelmeli, bu sınırı aş-

mamalı. Yaşadıklarından bunları çıkarıyor, daha güçlü olabilmesi, bilincini ayakta tutması için bunlara uyması gerekiyor. Direnişin bundan sonraki başarısı, bu açlıkla yaşamdan çıkarılmış kararların iradelerde ne ölçüde uygulanıp uygulanmamasına bağlı.

Artık O, iradesinin dayattığı bu kararlardan sonra enerjisini kuyumcu terazisi hassaslığıyla kullanacak. Bol uyumaya çalışıp, uykuyla güç toplayacak.

Bu kadar düşünce kargaşası içinde kendi kendisiyle mücadelesini sürdürürken uykuya daldığının farkına varmıyor.

Ama her türlü sese karşı aşırı hassasiyeti onu fazla uyutmuyor. Cezaevi doktorunun tereyağından kıl çekercesine sessiz mazgal açışına irkiliyor. Merakla kulak kabartıyor. Belli bir süre sessiz bakışmadan sonra, onu rahatsız etmek istemeyen doktor, mazgalı açtığı gibi sessizce kapatıyor.

Günün camda yansıyan ilk ışıkları, sakin, ılık, henüz yakmayan bir sabahı koğuşuna getiriyor. Sabahdan başka konukları da var. Anahtar şakırtıları ve kapının açılmasının ardından koğuşuna bundan sonraki çatışmada karşı karşıya kalacağı doktorlar heyeti giriyor.

Orta yaşlı bir doktor, emir-komutadan aldığı yetkiyle, büyük bir iş yapıyor havasında ve sert bir üslupla konuşmaya başlıyor:

“Bugün günlerden ne?”

“...”

“Ayın kaçınıcı günü?”

Gören duyan da bu soruları bir doktorun değil, işkencede bir sorgucunun sorduğunu sanır. Fedailerine emir verir gibi konuşan bu ağız onu cevap vermeye zorluyor.

Böyle bir kafanın ağzının payı verilmeli!

“Sana ne be!.. Sen doktor musun, yoksa beyaz önlük giymiş cellat mısın? Git işine! Kendine başka bir yerde iş ara!.. Burada bize senin yapacağın bir şey yok. Senden yardım isteyen kim? Sen önce insan ol. İnsan gibi konuşmasını, insana insan gibi davranmasını öğren!”

Buz gibi bir hava esiyor. Doktorlar heyetinin buraya gelirkenki tüm hızı kesiliyor şimdi. Soruları soran doktor olduğu yerde kalıyor. Kulaklardan başlayıp kızaran allak bullak bir surat. Kızgınlığını gizleyemiyor. Ve kafasında söylemek için planladıklarını unutup, zevahiri kurtarmaya çalışıyor:

“Sinirleriniz bozuk!”

“Tamam, bozuksa bozuk. Bu seni ilgilendirmez. Beni rahat bırak, dinlenmek istiyorum. Enerjimi senin gibi biri için tüketemem...”

Evet, bu, doktor heyetinin kovulması anlamını taşıyor. Son sözlerden sonra burada kalabilmeleri için kösele gibi bir yüze sahip olmaları gerekiyor.

Doktorlar, kendilerinde tek bir söz söyleme cesareti bulamadan sessizce terk ediyorlar hücre-köşü.

Ama müdür kalıyor. Askerleri de çıkarıp, çok samimi, üzgün, vaaz veren bir papaz rolünü daha iyi oynamak, göz boyamak için onun karşısındaki yatağa uzanıyor. Şimdi içeride ikisinden başka kimse

kalmadı.

“Ne olacak böyle? Yazık değil mi size? Devlet taviz vermez. Gelin tek tip elbiseyi giyin, biz de yetkilerimizi kullanarak size haklarınızı verelim. Gelin anlaşalım, bu iş daha fazla ölü olmadan bitirilsin.”

“Tek tip elbise giymeye niyetimiz olsaydı, şehitlerimizle bedelini ödediğimiz bu direnişe hiç başvurmaz, şimdi burada ölüm döşesinde karşınızda olmazdık. Hem boşuna çenenizi yormayın, bizim muhatabımız siz değilsiniz, devletinizdir. Öldük, daha da öleceğiz ama mutlaka şöyle ya da böyle tek tip elbise giymeden haklarımızı alacağız. Bizim ölümlerimiz mücadele bayrağımızı daha da yükseklerde dalgalandıracak. Onurumuzu, kararlılığımızı, direnişimizin haklılığını gelecek kuşaklara taşıyacağız. Biz onların mücadelesinde yaşayacağız. Ama siz bu yaptıklarınızın hesabını tarihe, insanlığa, gelecek kuşaklara veremeyeceksiniz. Haksızlığınızın altında ezileceksiniz. Yarın komutanlarınız her zaman olduğu gibi, işin içinden sıyrılmanın yollarını bulacaklar, suçu sizlere, bugün burada bize karşı kullandıkları kişilere yıkacaklar. Üstüne üstlük ‘üç-beş kendini bilmez in işidir’ diyerek bir de sizleri suçlayacaklar. İki ateş arasında kalacaksınız. Onlar yasaların dışına çıkmamış olacak, sizse yasaları çiğneyen suçlular olacaksınız.”

İşi pişkinliğe vuruyor. Kendini daha da acındırıyor, rolünü daha canlı oynamaya başlıyor:

“Evet, haklısınız. Cezaevlerinin sorumluluğu büyük. Burada görev yapmakla kimseye yaranamadığımı biliyorum. Sonuçta ne yaparsak yapalım, suç-

lu biz oluyoruz.”

“Hem bunları benimle niye konuşuyorsunuz? Ben sadece bir Ölüm Orucu savaşçısıyım ve hareketimizin yeni bir kararı gelene kadar direnişi sürdüreceğim. Tüm yoldaşlarım aynı görüştedir. Görüşmek istiyorsanız, kimlerle konuşmanız gerektiğini biliyorsunuz. Onlara gidin...”

Artık onunla bu konuda konuşabileceği bir şey kalmadı. Konuşmayı onun anlayacağı bir şekilde bağladı. Direnişin kiminle çözüleceğini, pazarlıkların kiminle yürütüleceğini bir kez daha kavramış olarak hücre-koğuşu terk ediyor müdür.

...

Zaman geçiyor ama O, zamanın geçtiğini hissetmiyor. O, zamandan çok kendisi ve yoldaşlarının durumuyla ilgileniyor. Zamanla kafasını yormuyor. Artık tüm düşüncesini direniş ve bulunduğu mekan üzerine yoğunlaştırıyor. Kendisini tamamen direnişe koşullandırıp hayallerden uzak durmaya, bilincini korumaya çalışıyor.

...

Üst koridorda hızlı hızlı yürüyen, gidip gelen, koşan postal sesleri arasında peş peşe hücre-koğuşların kapıları açılıyor, kapanıyor. Belli ki üste birileri getiriliyor.

O şimdi heyecan ve sabırla bekliyor. Kimleri kayabilirler ki yanlarına? Yorum yapmıyor, yukarıdan gelecek, kendini enikonu belli edecek sesi bekliyor. Beklemeye ve sabretmeye bu direniş onu çoktan alıştırdı. Ölümü günlerdir sabırla, acılar yangını içinde bekledikten sonra, neyi bekleyemez ki?

Çok geçmeden coşkulu bir ses adını bağıyor:

“Dayı... Dayı...”

Evet, bu Bedri. Onun sesi. Yanılmıyor, bu sevecen, kolay unutulmaz, türkü gibi akan sesi çok iyi anımsıyor. Onunla yaşamı ve kavgayı paylaştığını nasıl hatırlamaz? Onu, bu sesi nasıl olur da tanımaz?

Sevecenliğini kaybetmeyen tedirginlikle, bu ses ismini defalarca bağıyor:

“Duyuyor musun beni? Duyuyor musun beni?”

“Evet, evet... Sen misin Bedri?”

“Evet. Nasılsın?”

“İyiyim, iyiyim... Siz nasılsınız?”

“Biz de iyiyiz. İkinci Ölüm Orucu ekibini de buraya getirdiler. Hep birlikteyiz. Biz bizyiz...”

O an sevincin ne olduğunu ona sorsalar, hiç duraksamadan, “Bedri’nin sesini bu kadar yakından duymak” diye yanıt verir. Eğer ölmez de sorarlarsa, “Ben sevincin en güzellerini, C blokta duyduğum bu seslerde doya doya yaşadım, en güzel sevinçleri yoldaşlarımla kavganın en zorlu ve acı anlarında paylaştım” diyebilecek. Tek tek sırayla kendisini arayan Ölüm Orucu direnişçilerinin seslerini duyuyor. Hepsinde, gittikleri yolun bilincinde olduklarına sarsılmaz güveni okunuyor.

Varsın hepsini diğer tutuklulardan ve birbirlerinden ayırıp tek tek tecrit etsinler. Varsın tek tek doktor telkinleriyle, tüm psikolojik moral çökertme yöntemlerini denesinler. Ellerinden geleni artlarına koymasınlar. Direnişi kırma hayalleri, direniş ateşinde kavruluncaya, direnişin beden beden

kenetlenen duvarına çarpıp parça parça oluncaya kadar denesinler.

Biz buradayız, onlar da... Zulmün hiçbir taktiğinin direnişi kıramayacağını beraber yaşayıp göreceğiz.

Sevincini, her an hayal dünyasına kapılıp bilinci uzaklara götürmesin diye iradesiyle gemlemeye çalışırken, kapı açılıyor ve içeri sadece bir asker giriyor. Ona küçük bir plastik şişede gülsuyu ve paketinden çıkarılmış bir avuç sigara getiriyor. Nasıl olur? Gülsuyu yasak değil miydi? Hastaneden gelirken yanına aldığı, ancak girişte el konulan plastik kutudaki bu gülsuyunun en çok ihtiyaç duyduğu şu anlarda kendisine iade edilmesi çok iyi oldu. Biraz olsun vücudun çürüyen dokularının kokusunu bastırıp içine ferahlık serpebilecek.

Ya şu sigaralar... Sigaraları karşı koğuşlardan birinde kalan ikinci Ölüm Orucu ekibinden bir yoldaşı göndermiş. Ama ne yazık ki, vücudu elvermiyor, bir tekini bile yakıp gönlünce tüttürmeye. Sigaraları tekrar sarıyor. Hala sigara içtiği anlaşılan yoldaşına en içten teşekkürlerini ifade eden ve vücudunun sigarayı kabul etmediğini belirten bir notla birlikte geri gönderiyor. Sevgilerini iletiyor...

Uzaktan bir türkü sesi geliyor, hiç de yabancı olmadığı bu sesin yanıklığı yürekten etkiliyor onu.

Bu, onların onuruna verilen bir müzik ziyafetinin açılışı.

Bütün coşkusuyla kulak veriyor... Onları anlatıyor öyküler, onların kavgalarını okuyor şiirler...

(...)

Demiri dövdüren tavidir
Dayan İnce Memed dayan
Şimdi direnecek çağdır

dizeleriyle onları söylüyor türküler... Evet, evet, direnme zamanıdır şimdi... Direnecekler, bedenlerini zulmün önüne barikat yapıp dayanacak, halklarını, yoldaşlarını, insanlarını utandırmayacaklar!..

“Duyuyor musun, duyuyor musun?”

“Evet, evet... teşekkürler... teşekkürler...”

Dinlenmenin sarhoşluğu içinde kendini kaybediyor, hiç olmaması gereken yerde uykuya dalıyor. Bedeni ve ruhu bu ziyafetin havasına kapılır kapılmaz uyku dünyasına çekiveriyor onu.

“Nasıl, beğendin mi” sorusuyla anlık uykusundan uyanıyor... Utanıyor... Kendileri için hazırlanmış bu ziyafette tüm söylenenleri dinleyememiş olmak ona tarifsiz bir rahatsızlık veriyor. Ama elden ne gelir. İradesinin bir anlık gafletine kızıyor. Dinleyebildiği kadarı için utancını gizleyemeyen bir sesle yanıt veriyor:

“Güzeldi, çok güzeldi...”

...

Periyodik mazgal kontrollerinden biri! Mazgalda, ona yardıma canı gönülden hazır, dudağından çıkacak bir ‘evet’e bakan, dokunulsa ağlayacak bir yüz duruyor. Bu yüzü önceden tanıyor. Üniformasının altında çaresiz, ezilen ama ondan yardımı esirgemeyen saygılı bir sesle soruyor:

“Abi, tuvalete gider misin, kapıyı açıp yardım

edeyim mi?”

Evet, insanlar değişiyor, üniforma altında olsalar da değişiyor. Onurlu bir yaşama, onurlu bir kavga, onurlu bir kavgadaki onurlu insanların direnişlerine tanık olmak insanları değiştiriyor. Bu asker Kürt ulusundan. Üç ay önce emre hizmette, diğerlerinden hiç de geride değildi. Belki faşist, işkenceci olmayabilirdi ama onlara karşı tavırları sert olup hiç de insanca davranmıyordu. Ama şimdi öyle değil. İnsanlığın en yüce değerlerini savunan direniş, onun tavır ve davranışlarını değiştirmiş. şimdi ezilmişliğinin, mazlumluğunun tüm samimiyeti ona bambaşka, insansı bir biçim vermiş. Direniş onun sınıfsal ve ulusal köklerinin ayırında davranmasını sağlamış.

Onun yardım teklifindeki samimiyetine inanmasına rağmen, ona değil, onu bu işe koşanların art niyetine karşı olduğu için, bu yardımı kabul etmiyor:

“Sağol, tuvalet ihtiyacım yok.”

İkisi de üzölüyor. İkinin de elinden bir şey gelmiyor. Birbirleriyle yardımlaşmalarını, el ele aynı safta mücadele etmelerini zulüm mekanizması engelliyor...

Hayır, bu samimiyetinden, saygı ve sevgisinden kuşku duymadığı ele elini uzatamaz.

O, zulmün direniş boyunca kendilerine bunca yaptıklarından sonra, ona “yardım ettik” dedirtmek için, bu eli, ne kadar ihtiyaç duyarsa duysun, tutmak istemiyor...

...

Bir kapı sesi... Kapının biri açılıyor, havalandır-
madaki olağan durgunluk bozuluyor.

“Ne var, ne oluyor?”

Bütün ortak sorunlara koşup, hala ayakta geze-
bilecek kadar direnci yerinde olan Tayfun yanıtlı-
yor:

“Şener’i tekrar hastaneye götürdüler.”

Zulmün şaşkınlığına yeni bir şaşkınlık ekleniyor.
Daha dün attığı adımı geri alıyor. Kendi kendisiyle
çelişiyor. Kendi kararını kendisi çiğniyor. Hala tanı-
yamadılar onları, yeni yeni tanıyorlar. Her tanıdik-
larında da eski kararlarını değiştirip yeni bir karar
alıyorlar.

Anlaşılan o ki, hastane ile cezaevi arasında me-
kik dokuyup sonuçta yine hastanede buluşacak-
lar...

Önce mazgaldan içeriye bakılıp, sonra kapı tanı-
dık, mekanik seslerle açılıyor. Müdür doktorlarla
birlikte içeriye giriyor. Bu ekip artık sabah akşam
düzenli onu “ziyarete” gelmekte. Ama müdür ayrı-
calığını kullanıp daha fazla gelip gidiyor. Çünkü o
devlete direnişten bilgi sızdırmakla, direnişle dev-
let arasında aracılık yapmakla görevli.

Dünkü sözlü çatışmada ilk yenilgiyi alan doktor
konuşmasına çekidüzen vermiş ve kabalıktan vaz-
geçmiş gibi görünüyor. Alttan alan, yumuşak, ra-
hatsız etmeyen bir sesle, bilinen psikolojik yönte-
me göre programlanmış sorularını soruyor:

“Ayın kaçınıcı günü?”

“...”

“Hangi gün ve yıldayız?”

“ ... ”

“ ... ”

“ ... ”

“Senin bu amaçlı sorularına yanıt vermiyorum. Biz kobay mıyız?”

Üsteğmen araya girmeye, ortamı yumuşatmaya çalışıyor. Ama o da nasibini alıyor:

“Sen karışma, araya girme!..”

Bu cevap tartışmanın ilk raundunun bitişi oluyor ve çatışma şimdilik duruluyor.

...

Diğer bloklardan yemek dağıtan karavanaların sürüklendikçe çıkardıkları iç gıcıklayıcı sesler, öğle vaktinin yaşandığını gösteriyor.

Kapı açılıyor. Hayrola...

Hayret! Bu kadar hakarete uğramalarına ve onun kararlılığını görmelerine rağmen, bu da ne demek oluyor? Bu ne cüret... Elinde bir tepsi yemekle bir asker içeriye giriyor, doğruca onun yanına geliyor. Kızıyor, sinirleniyor, önlenemez bir öfke:

“Nedir bu?”

“Emir böyle, yemek getirdim.”

Baharat ve yağ kokuları bir anda içeriye yayılıyor. Burun kemikleri sızlıyor, midesi bulanıyor...

Bir kez denediler, yetmedi mi? Hastanede suratlarına çarpılan yemek onlara hiç mi bir şey öğretmedi?

Hayır, bu iğrenç yöntem açlığın iştahını açmıyor. Çaresizliğin ahlaksızlığa dönüşmesi, zulme olan nefretini daha da artırıyor.

İkinci dersi vermek için tüm öfke ve kızgınlığı-

la konuşmaya başlıyor:

“Yemeği al, geri götür. Komutanlarına ver. Biz yemek isteseydik burada olmazdık. Yemeği dökmeden, buraları kirletmeden hemen al götür...”

Ve yemek gerisin geriye gidiyor...

...

Yeter... Yeter be, kessinler artık şu saatlerdir çalan, kulakları sağır edecek kadar açılmış hoparlörün kakofoni kusan sesini. Yeter artık, bitsin şu ağlayan, inleyen arabesk... Tamam, onların diğer bloklardaki yoldaşlarıyla bağlantılarını bu yolla koparmak istiyorlar. Yoldaşlarının slogan ve anonslarını duymamaları için, bu gürültüyle aralarına duvar çekmeye çalışıyorlar. Ama bu ondan çok öte noktalara varıyor. Onlara kakofoni işkencesi yaşıyor. İşkenceyi sürekli kulaklarının içinde tutuyor... Yeter!... Yeter artık!..

Öfkesinin gemlerini bırakıyor, bütün sinirliliğiyle müdürü çağırıp ona sormuyor, bağırıyor:

“Kesin artık şu çirkin sesi. Bize işkence yapıyorsunuz. Burada bizden başka kimse yok. Slogan atacak güçte kimse de yok.”

“Kesemem. Sistem merkezi. Ancak kısılabirim.”

“Kesersin ama işine gelmiyor, değil mi? Ama git akıl hocalarına da anlat. Bu tür basit, ilkel yöntemlerle bizi dize getiremeyeceksiniz. Bu yöntemlerle insanlık tarihinin utanç sayfalarını dolduruyorsunuz. Bunu bilirsiniz.”

Konu konuyu açıyor, konu hastanedeki direnişçilere sığıyor:

“Hastaneden haber yok mu? Mürsel ve Hasan kö-

tüydü, ne oldu?”

Kaçamak bir yanıt:

“Bilmiyorum ama ikisi de iyi değil. Sen de iyi değilsin.”

“Benim kötü olmam önemli değil. Boşver sen benim sağlığımı. Senin işin bu değil. Sen nizamiyeye git. Orada ailelere beni kötüle, çamur at. Hakkımda yalan üret. O insanları bana karşı kışkırtmak için her türlü spekülasyona başvur. İşte bunlar tam sana göre işler.”

Savunma mekanizması harekete geçiyor:

“Hayır, ben böyle işler yapmam.”

“Yaparsın. Bal gibi yaparsın. Yalan söylemeyi, insanları vaatlerle kandırmayı iyi biliyor, bu işi çok seviyorsun. Büyüklerinin emirlerini fazlasıyla uyguluyorsun. Papaz rolü oynamakta üstüne yok. Giriyorsun ailelerin içine, gülyüz gösteriyorsun. Onların duygularını sömürüyorsun. Beni karalıyor, küçük düşürmeye çalışıyorsun. Benim şahsımda hareketime saldırıyorsun. Aileler arasında nifak tohumları saçıp onları bölmeye, bize karşı kullanmaya çalışıyorsun. Bu amaçlarını bilmeyen mi kaldı? Tam dört yıldır polisin, savcının ve cezaevi görevlilerinin şahsıma yönelik saldırılarını burada sen sürdürüyorsun. Beni ve hareketimi karalamak, küçük düşürmek ve çökertmek için, her yola başvurup bunun için birtakım dönekler, piyonlar dahi kullanmadınız mı? Bize yapmadığınızı bırakmadınız. Cezaevi cezaevi sürdürünüz, hücre hücre dolaştırdınız. Tecritlere attınız. Ama sonuç bir hiç oldu. Artık son çırpınışılarınızdır. Tükeniyorsunuz. Ve

hala, ölüm döşeğindeyken, bize yine güçlükler çıkarmaya çalışıyor, hala yalan söylüyorsunuz...”

Bu sözler soğuk bir duş etkisi yapıyor onda. Suskun, bozulmuş, ne söyleyeceğini bilmez halde suçluluğunu yaşıyor. Rol yapma buraya kadar. Gerçekler suratındaki maskeyi çekip alıyor. O konuşkan adamın ağzından şimdi kerpetenle sökülüyormuşçasına sadece “yanılıyorsun, yanılıyorsun...” sözleri çıkıyor.

“Hem şunu iyi bil. Ben olsam da, olmasam da düşüncelerimiz, hareketimiz yaşayacak! Bunu önlemeye güç yetiremediniz, yetiremeyeceksiniz. Niye bizi hedef seçtiğinizi, diğerlerinden hep ayrı tuttuğunuzu biliyoruz. Çünkü gerçek tehlikenin kimden, nereden geleceğini bilecek kadar kafanız çalışıyor...”

Müdürün söyleyebileceği bir şey yok. Suçluluk kompleksi içinde suskunluğu tercih ediyor. Suçluluğunu böyle geçiştirmeye çalışıyor...

“Hadi, ne duruyorsun? Nizamiyeye git. Ne yaptığımı, ne durumda olduğumu kendi yöntemlerinle anlat...”

Küçük bir jestle suçunu hafifletmek istiyor:

“Abinin ve diğer ailelerin burada olduğunuzdan haberi var.”

“Teşekkürler.”

Susmuyor, öfkesini boşaltmaya devam ediyor:

“Şunu iyi bil, devlet sizin gibileri kullanır kullanır, suyu sıkılmış limon gibi bir kenara fırlatır. Zindancı olmak bu düzende riskli bir iştir. Ne yapsan kimseye yaranamazsın. Bu sözlerimi unutma!..”

*“Bir biz kaldık canım
tek başımıza bir biz
al labirentin çıkmazını gören
Vurduk kinimizi duvarlara
haykırdık öfkemizi düşman suratına
öldük öldük dirildik de
bir Haziran sıcağında
kapıları açtık o çıkmazlara”*

Tam 73 gün oldu onlar ölüme yatalı.

Nisan, Mayıs, Haziran. Bir bahar geldi geçti. Hücrelerden dokulara, dokulardan organlara açlık yürüdü, yürüdü ama yürekler düşmedi, iradeler baş eğmedi, direniş sürdü...

...

73. gün açlığı dakika dakika, saat saat 74. güne taşıyor. Direnişçiler saat saat, dakika dakika ve inatla ölüme koşuyorlar.

Artık bilinci hayal alemine daha sık dalıyor. Beyninde iç savaş yaşıyor, binlerce ceset ortasında. Kurşun vızıltıları arasında yürüyor. Bilincini yakalıyor, hayal aleminden çekip çıkarıyor. Daha sonra nereye yürüdüğünü bir türlü bulamıyor. Bağlar, bahçeler, dağlar, denizler görüyor. O bunların içinde korkusuzca özgür geziyor, güzel yanını görüyor. Tekrar kendine geliyor. Sonra ne olacak, çıkarıyor. Duruyor, bilinci tekrar hayal alemine kayıyor. Çoğu kez bilincini istediği gibi kontrol edemiyor. Biraz kendine geliyor. İradesi bilincini ele geçirir oldu mu, daldığı hayallerden anımsadıklarına şaşıyor. İki dünyanın arasında mekik dokuyor. Bi-

linci hayal alemine giriyor çıkıyor. Hayale yenilme sürecini yaşıyor. Evet, artık o ölüm yaşam sınırına hızla ilerliyor.

Tayfun bağıyor, bütün gücüyle haykırıyor... Ne söylemek istiyor? Onu niye çağırıyor?... Bu ses kulaklarında boğuluyor. Bu sesin frekansını kulakları artık çözümleyemiyor. Çözümlese ne olacak? Cevap verse Tayfun değil, kendisi nasıl duyacak? Ses telleri de pencereden sesi havalandırmaya taşıyacak gücü yitirdi. Görme yeteneği iyiden iyiye bozuldu. Bakıyor bakmasına ama artık birçok nesneyi iyi ayırt edemiyor. Daha dün kendisi değil miydi mazgaldaki yüzleri az da olsa seçen, bulanık görse de, sulansa da, o gözler değil miydi dünyayı beynine taşıyan. Gözleri de ona acımayıp siyah perdelelerini indiriyor. Bacakları hala yerinde mi? Artık kolları duvarları tutarak tuvalete gitmesine yardımcı olabiliyor mu? Hayır hayır, saatlerdir ne bacaklarına, ne kollarına dört adım yürütemiyor. Yoksa yatak mı çekiyor, bir türlü kalkamıyor. Halbuki idrarı kanlı da olsa, tuvalete ne kadar çok gitmek istiyor.

Kapı açılıyor. Müdürle birlikte kalabalık bir asker grubu içeriye dalıyor. Hayal mi, gerçek mi, bilinci karışıyor. Kendisini bir an savaş meydanında sanıyor. Ama hayır, müdürün sesi onu hayalden gerçeğe çekiyor.

Şaşkınlar, tedirginler, ne söyleyeceklerini, ne yapacaklarını bilemez haldeler. Ama geldiklerine göre ona bir şeyler söylemek, onu bir şeylerden haberdar etmek zorundalar:

“İbrahim’i tekrar hastaneye kaldırdık...”

Kendini kaybetmek üzere olan bir sesle:

“Nasıl, çok mu kötü?”

“Yok ama burada yapabileceğimiz bir şey yok. Sorumluluğu alamayız.”

“O halde neden buradayız? Kilometrelerce yoldan getirip bize acı çektirdiniz. Getirip bu pisliğin içine attınız...”

“...”

“Bugün Sinan ve Bedri ile konuştum. Anlaşma yolu bulmaya çalıştım, olmadı ama tekrar görüşeceğiz. Ayrıca sizlerle de görüşmek istiyorlar...”

“Yüzbaşı, boşuna manevra yapma, bizden bir şeyler bulabileceğini sanma. Bizim yapabileceğimiz direnmekten başka bir şey yok. O yoldaşlar her konuda yetkilidir. Biz onların alacağı karara bakarız... Kararımızı başka hiçbir şey değiştiremez...”

“Yok yok, yanlış anlama. Sadece sizin son durumlarınızı görmek istiyorlar...”

“İyi o zaman, kendileri isterse gelir görür...”

...

73. günün son saatleri yaşanıyor. Kapı açılıyor. Müdür, Sinan ve Bedri içeri giriyor. Gerçekten onların olup olmadığını ancak başının ucunda konuşmaya başlamalarından anlıyor. Sinan, incitmekten korkar, yılların özlemini giderircesine, sarılıyor ona. O buna yanıt olarak biraz doğrulmak, kafasını yukarı kaldırmak ve aynı duygularla dolu dolu onlara sarılmak istiyor. Zorlanıyor, zorlanıyor, kalkamıyor. Sinan onun iki avucuna sığacak kadar küçülmüş başını acıtmaktan sakınarak kaldırıyor ve saygıyla öpüyor. Bütün sevgisini ona döküyor... Her an

ağlayabilir. Gözyaşlarıyla onun yüzünü yıkayabilir. Bedri, duygularını saklamakta onun kadar başarılı değil. Gözleri dolu dolu, yaşlar akıyor... Bu ilk buluşmanın heyecan ve duygu atmosferinden biraz olsun kurtulur kurtulmaz, Sinan müdüre dönerek kararları doğrultusunda daha önceki talebini yine-
liyor:

“Onunla yalnız kalmak istiyoruz.”

Buna çoktan hazır, yumuşak onay veren bir yanıt:

“Tamam, görüşebilirsiniz.”

Müdür ve askerler yanlarından çıkıyor. Direnişçiler baş başa kalıyor.

...

Onlar sağ blokta ölüme koşuyor, yoldaşları sol blokta destek açıklarıyla onların peşinden koşuyor. Direnişin bir yanı sağ blokta, diğer yanı sol blokta yaşıyor. Direnişin yüreği sağ blokta atıyor, beyni sol blokta, siyasi sonuçları değerlendirip direnişi yönlendiriyor. Nasıl oldu da ölümün son saatlerini yaşarken bir araya gelebildiler? Nasıl oldu da kavganın en kızgın anında, zulmün temsilcileri onları buluşturdu, baş başa konuşabildiler?

...

Direnişin 72. günü onlar C blokta ölümle göz göze, göğüs göğüse çarpışırken sol bloklarda direnişin siyasal sonuçları toplanıyor, çıkarılıyor, enine boyuna hesaplanıyor. Şifreli rakamlar kapı altından kapı altına, bloktan bloğa bağrılıyor. Eller durmaksızın bir bloktan diğerine haber taşıyan teleferik iplerine uzanıyor. Bütün kanallar gece gündüz de-

meden çalışıyor. Siyasi sonuçlar üzerine durmaksızın düşünce taşıyor. Demokratiklik işliyor, aşağıdan yukarıya, direnişçiden direnişçiye birleşerek en son direnişin kurmaylarına ulaşıyor, merkezileşiyor.

İ blokta bir koğuştta yetkili bir irade yedi adım voltada direnişin sonuçlarını kafasında tartışa tartışa gidip geliyor.

Koğuş mazgalı açılıyor. Müdür mazgalın önünde onu çağırıyor.

Hayrola! Direnişin kurmay merkezine ulaştılar mı, ne ola!

“Ne istiyorsunuz?”

“Bu iş ne olacak? Böyle sürececek mi?”

“Elbette sürececek, bitmesini istiyorsanız haklarımızı verin...”

“Arkadaşlarınız ölüyor, yazık değil mi?”

“Onlar gönüllü seçtiler bu yolu! Onların arasında ben de, bir başka arkadaş da olabilirdik.”

“Eylemi durdurmazsanız ölümlerinde sizin de payınız olmayacak mı?”

“Bizim olmayacak. Hayır! Bu sorumluluk sizlere aittir! Bu sorumluluğu, bizi onur taşıyan hiçbir insanın kabul etmeyeceği koşullara mahkum etmek isteyenler, yani ölümü göze aldığımız bu eyleme sürükleyenler taşıyacaklardır. Tarih ve insanlık önüne, bu ölümlerin sorumlusu olarak onlar çıkacaklar...”

“Benim elimde bir yetki yok ki!”

“Sen bir parçasın. Biz bağlı olduğun mekanizmayı ve bu mekanizmanın kurmaylarını sorumlu tutu-

yoruz...”

“...”

“Eylemi bitirmemizi istiyorsanız haklarımızı verin.”

“Kişisel düşüncem, elbise giyerseniz yaparlar bunu...”

“Hayır, elbise giymeden yapılmalı!”

Bu söylenenlerden sonra konuşacak bir şey kalmıyor. Sorun yine tek tip elbise noktasında düğüm leniyor. Mazgal kapanıyor, müdür gidiyor. Temsilci irade, kafasının içindeki tartışmalara bu son konuşmaları da ekleyerek voltaya kaldığı yerden devam ediyor.

“Benimle niçin konuşmaya geldi? Amacı neydi? Evet evet, eylemi bitirmek istiyorlar. Bu konuşma ‘elbise giyin, haklarınızı alın’ mesajını vermek içindi. Bizim ne düşündüğümüzü öğrenmek içindi. Ulaşma zemini arıyorlar. Yine gelecekler. O halde görüşmelere hazır olmalıyız.”

Müdürün ölümlerden ve direnişin kararlılığından etkilendiği çok açık. Yanında gelen yüzbaşıda ki değişim daha da görülmeye değer. Nerede o burundan kıl aldırmayan, direnişten gelen tek sözcüğe tahammül edemeyen yüzbaşı, nerede şimdi kafasını kaldırıp yüzlerine bakamayan, hatalarının günahlarını sanki suskunlukla çıkaran zavallı insan. Evet, değiştiler, değiştiler. Ölümler ve direniş onları değiştirdi. İşte şimdi bu değişim yaşanıyor.

Verdiği sözü tutan insanlara, gizliden gizliye duyulan saygı gizlenemiyor, tavırlara yansıyor. Bu, ezmek, asker gibi nizama sokmak için her yolu de-

neyip, bir türlü boyun eğdiremedikleri insanların direniş kararlılığı ve inançlarına bağlılığı bu saygıyı ister istemez yaratıyor. Bu durumda “resmi” ve bir o kadar da ilkel olan yaklaşımlar kendi açılarından da yetersiz kalıyor. Artık karşılarında koşullandıkları gibi “teröristler”, “anarşistler” olmadığını, kavgalarının haklılığına inanan, bunun için seve seve ölüme koşan insanların olduğunu anlıyorlar. O, bu değişime, bu son görüşmede yeniden tanık oluyor. Zaman kaybetmeden harekete geçmeli. Bundan sonraki görüşmelere hazırlıklı olmalı, uzlaşmak için ayaklarına kadar gelmelerini elinin tersiyle itmeme.

Belli ki, ölümler siyasi olarak sıkıştırıyor onları. Ölümlerden rahatsız oluyor, direnişin bir an önce bitmesini diliyorlar. Bunun için direnişin ayağına geliyorlar. Direnişin karşısında isteseler de istemeseler de saygıyla eğiliyorlar. Şimdi görüşüp gittilerse, mutlaka yine gelecekler, direnişi bitirmek için tüm çabalarını gösterecekler.

Notlar, şifreli rakamlar gidiyor geliyor. Yeni durumdan sonra direnişçiler arasında görüş alışverişi kesintisiz sürüyor. Yukarıdan aşağıya, direnişçiden direnişçiye düşünce akıyor. Sonuçta, direnişin temsil merkezinden karar çıkıyor: “Eylem, önüne koyduğu siyasal sonuçları yaratmıştır. Hakları elde etmek için pazarlığın başlatılmasını gündeme getirmiştir. Tek tip elbiseli bir çözüm kabul edilmeyecek, pazarlık tek tip elbise giymeme koşuluyla sürdürülecektir. Bununla birlikte, bu süreçte, yoldaşlarla mutlaka ama mutlaka görüşülüp onların

ne durumda olduğu yakından görülecek.”

...

İnsan sabrına eziyet çektiren uzunca bir bekle-yiş... 73 gündür koşa koşa geçen saatler, şimdi geç-mek bilmiyor, bir türlü giderek artan merakı sile-miyor. 73. gün dolarken, gözlerde bir damla uyku yok.

Nihayet İ bloktaki aynı mazgal bir gün sonra, ay-nı el tarafından tekrar açılıyor. Aynı yüz, uzlaşmak ve direnişi bitirmek için görüşmek üzere onu dışa-rıya çağırıyor. Mazgal kapanıyor, kapı açılıyor.

O şimdi temsil merkezinin son kararlarıyla si-lahlanmış olarak koridordadır. Bedri'yle baş başa görüşmek için, koridorları geçip Bedri'nin hücre-sinin önüne geliyor.

...

Şimdi 73. günün ortasında, direnişin iki temsil-cisi, direnişin bundan sonraki yazgısını çizmek için bir aradadır.

Yılların direnişlerinde biriken duyguları artık iç-lerinde gizlenemiyor, taşıyor. Doya doya kucaklaşı-yorlar. Yılların kavga ortaklığının, çıkarsız saygı ve sevginin coşkulu heyecanı yaşanıyor. Bütün bu duygular ikiye paylaşılıyor...

Şimdi direnişten toplanan tüm düşünceler ka-rarda söz sahibi yoldaşların önündedir. Görüşmek için yarım saat zamanları var...

Ölçülüyor, biçiliyor, direnişin ortak görüşü be-lirleniyor:

“Tek adım geri gidilmeyecek. TTE elbise giyilme-yecek. Zulüm sevindirilmeyecek.”

Yarım saat göz açıp kapanıncaya kadar bitiyor. Şimdi O, direnişin ortak görüşünü yüklenip, direnişin diğer cephesinde bu kararı tekrar tartışmak üzere İ bloğa gitmek zorunda.

Müdür uzlaşma için olumlu bir gelişme olup olmadığını, ancak onun duyabileceği bir sesle yokluyor:

“Birşey olacak mı? Bir gelişme var mı?”

Açık kapı bırakmayan bir yanıt:

“Henüz bir şey yok! Arkadaşlarla görüşmeliyim.”

“Bu işi artık bitirmek gerek.”

“Anlaşabilirsek...”

“...”

...

İ bloktaki koğuşunda yedi adım voltasında, yaşadıkları kafasında gidiyor, geliyor, düşünüyor...

Bir kez daha ama son kez daha teleferikler gidiyor geliyor. Düşünceler, en son, netleşmek üzere merkeze ulaşıyor. Karar merkezde netleşiyor.

Direnışçiler sağ blokta ölümü yaşarken, direnişin yazgısı çiziliyor:

“Elbise konusunda direktmekten vazgeçilmeyecek. Ama bir noktadan sonra tek tip elbise devreden çıkarılmazsa, elbise pazarlık dışı tutulup, diğer konularda ve haklarda pazarlık sürdürülecek. Sonuçta tek tip elbise kaldırılmasa da, pazarlıkların sonunda direniş bitirilecek. Hakları elde etmek, devleti tek tip elbise konusunda geriletme düzeyinde sonuç değişmiyorsa, artık yeni kayıplar verilmeyecek...”

Yine sabırsızlıklarına sabır ekleyerek bekleme-

deler.

O, direnişin yazgısının bundan sonraki aşamalarında kendi ellerine teslim edildiğini biliyor.

Yedi adım voltada gidiyor geliyor, gidiyor geliyor; direnişin, pazarlık öncesi son kararını beyninde iyice sindiriyor.

Mazgal açılıyor. Aynı ses onu dışarıya çağırıyor. Kapı açılıp koridora çıkarılıyor. Acaba yeni bir görüşme mi? Hayır hayır, doğruca G bloğa götürülüyor, boş bir hücreye konuluyor.

Telaşsız ama meraklı bir sesle soruyor:

“Beni neden buraya getirdiniz?”

“Buraya yerleş. Yalnız konuşabilmemiz için burası daha iyi.”

“Fark etmez.”

Şimdi beş adımda tek başına voltalıyor. Yeni bir görüşmede konuşacaklarını tekrar tekrar kafasında toparlıyor. Konuşmaya nasıl başlayacak, onlar ne diyecekler? Elbise konusunda olmazsa hangi konuda gerileyebilirler? Kafasında tartışma yoğunlaşıyor; kendi soruyor, cevabı kendisi bulmaya çalışıyor. Kendi kendini bir pazarlık sınavından geçiriyor. Evet, ne olursa olsun sakın olmalı, heyecanı, telaşı onlara bırakmalı!

Geçmişini harmanlıyor. Aklına çeşitli cezaevlerinde yetkililerle yaptığı görüşmeler takılıyor. Bu konudaki tecrübelerini düşünüyor. Ama bugünkü başka, bambaşka! Sıratı yol eyleyenlerle, ölümün üzerine üzerine yürüyenlerle ilgili! Bu, ölüm yaşam pazarlığı!.. Bu, yoldaşlarının yaşamları üzerinde yürütülecek bir pazarlık! Yoldaşlarının yaşamı

onun elinde. Böyle bir sorumluluğun altında ezilmek, bunun rahatsızlığını dışa sezdirmek... En küçük bir tereddüt mü? Böyle bir tereddütü düşünmek bile ona kabus gibi geliyor.

Son kez kafasında konuşacaklarını kurguluyor. Her şeyiyle kendisini böyle bir ölüm pazarlığı üzerine yoğunlaştırıyor. Artık siper arkadaşlarının temsilcisiyle görüşebilir. Sonra da C bloktaki ölümlü yaşayan yoldaşlarını tek tek görebilir. Onlarla konuşup nasıl olduklarını yakından öğrenebilir.

Mazgala vurup müdürü çağırıyor. Önce ilk isteğini söylüyor:

“Kenan ile görüşmek istiyorum.”

“Sorayım. Birazdan cevap veririm.”

Şimdiye kadar oynadığı aracı misyonuna uyuyor. Her zamanki gibi yapıp, doğruca kurmaylarının yanına gidiyor. Bu istemi onlara iletiyor. Çok geçmeden geri dönüyor.

“Tamam, sizi Kenan ile burada görüştüreceğim...”

Kenan hücreye getiriliyor. Onların birbirleriyle tanışmamış olmaları dostça kucaklaşmalarını engellemiyor. Aynı hedefe giden ölümüne yoldaşlıklar, onları candan iki dost gibi hemen kaynaştırıyor.

Kararlar yan yana getiriliyor. Düşünceler söyleniyor. Direnişin iki gücünün kararları hem ortak, hem de farklı yanlar taşıyor. Ama her ikisi de, ne olursa olsun TTE giyilmemesi üzerinde anlaşılıyor.

Görüşme bitiyor. Kenan götürülüyor. Askerler, subaylar hepsi çekiliyor. Müdürle o yalnız konuş-

yor...

Sinan:

“Ne diyorsunuz?”

“Eylemi bitirin.”

“Haklarımızı kabul ediyor musunuz?”

“Elbise giyerseniz istekleriniz kabul edilecek!”

“Elbise giymeyeceğimizi biliyorsunuz.”

“Ben bu durumda başka bir şey söyleyemem, yetkili değilim.”

“Neden elbise giymediğimizi, giymeyeceğimizi, onurumuzu elbise altında zedelemeyeceğimizi çok iyi biliyorsunuz.”

(.....) (.....)

“Anlattıklarını komutanlarıma iletceğim.”

“Son olarak bir isteğimiz var. Direnişçileri görmek istiyoruz.”

“Bu isteğinizi de iletceğim. Gelip haber veririm...”

Onları mutlaka görmeli. Yaşayıp yaşamayacaklarını mutlaka öğrenmeli...

Yürüyor voltada... Aklına, yoldaşlarını yanına getiren bir marş geliyor. Başlıyor ıslıkla söylemeye; bir yandan da voltada... Düşüncesini yoldaşlarından bir türlü koparamıyor, koparmak da istemiyor. Onlarla yaşıyor... “Acaba ne yapıyorlar? Ne durumdadılar? Bir blok ötesinde, duvarların ondan ayırdığı yoldaşları nasıllar? Neden bir kısmı hastanede, bir kısmı burada tutuluyor? Yoksa hastanedekilerin durumu daha ağır olup, kurtulma umutları yok mu? Görmeliyim... Onları mutlaka görmeliyim... Yaşayıp yaşamayacaklarını mutlaka öğrenmeli-

yim...”

Neden gelen giden yok? Neden hala isteğine bir yanıt verilmedi? Neden?..

***

Gidiyor, geliyor, mazgalın açılmasını bekliyor. Eli mazgala uzanıyor, hayır hayır, vurmada n geri çekiliyor. Bir anlık tereddütünü yeniyor. Yoldaşları aklına geliyor gidiyor. Bir türlü gözüne uyku girmiyor. Yoldaşlarının, biraz ilerisinde ölümle kavgası aklından bir türlü gitmiyor. Dakikaları yürüyor, saatleri yürüyor, bir türlü zaman geçmiyor. “Ne geçmez zamanmış be!” 74. gün karanlıktan çıkıp ağarıyor..

Şimdi koridordaki ayak seslerini dinliyor, bir damla uyku girmemiş gözleriyle mazgalı izliyor.

Koridor postal sesleriyle doluyor. Diğer zamanlarda operasyon getiren bu sesleri, hiç böyle karşılamamıştı. Hiç böyle postal sesleri ona bir rahatlık, bir huzur vermemişti... Mazgal bile açılmadan kapı açılıyor. Onların da acelesi var. Müdür isteğini yerine getirdiğini, tek bir solukta bildiriyor:

“Haydi gidelim.”

Daha beklemek, giyinmek mi? Hayır hayır, onu şimdi kimse tutamaz, bu lanet olası hücrede bir dakika değil, bir saniye bile kalamaz. Üzerindekiyle, atletiyile, ayaklarındaki terlikleriyle hemen çıkıyor...

Yürüyor, sağında solunda önünde arkasında onlarca asker var. Blokları birbiri peşine geride bırakıyor. Yürüyor, ayaklarını frenlemese, yoldaşlarına bir an önce kavuşmak için koşacağını çok iyi bili-

yor. İçinde heyecan, coşku fırtınası esiyor, bütün acılarını sevince dönüştürüyor. Ama hayır, o, bu içini altüst eden duygularını dışa vuramaz! Zulmün önünde, zayıflık olarak görülecek bu en güzel duygularını ortaya seremez.

Bir anlık, yüreğiyle aklının çatışmasını yaşıyor... Akli duygularını yenmeli. Zulmün önünde hiçbir tereddüte açık kapı bırakmayacak biçimde hareket etmeli.

Sol bloğu sağ bloktan ayıran parmaklıklılı kapı büyük bir törenle açılıyor. Onlar sağ bloğa geçtikten sonra, aynı törenle üzerlerine kapanıyor. Şimdi tam bu noktadan başlayarak C blok koridoruna 20 adımlık bir yol kaldı. Heyecanı doruğa tırmanıyor ama kararlılığı heyecanının yüz hatlarına ve yürüyüşüne yansımaya engel oluyor.

C blokta, yoldaşlarının hücre-koğuşlarına uzanan 40 adımlık koridora giriyor. Alt katta, 1. ekipteki yoldaşlarına ulaşmak için, açılan ilk hücre-koğuştan içeriye dalıyor. Orta ranzada Tayfun yatmakta. Tayfun, hiç tereddüt taşımayan ve içleri gülen gözlerle bakışlarını ona çeviriyor.

Namluya sürülmüş, horozun düşmesini bekleyen bir mermi ya da ölüm göğsüne dayanmışken Enternasyonal'i söyleyen bir partizan gibi... Ölümü arzulayan gözlerinde inanç ve kararlılık var. Yüzünde, devrimin bir sıra neferinin görevini yapmaya hazır olmasının mutluluğu okunuyor.

“Nasılsın Tayfun?”

Pırıl pırıl, tereddütsüz bir cevap:

“İyiyim!”

Artık kendisini tutamıyor, kucaklıyor... Öpüyor yoldaşını. Sevgisini Tayfun'un gülen gözlerine döküyor. Aradığını bulmanın huzuruyla, başka bir şey konuşmadan, O'nu bir kez daha kucaklayıp yanından ayrılıyor.

Sonra sırayla, yürüdükçe açılan diğer kapılardan giriyor. Avni'yi, Zeynel'i görüyor. Aynı gözlerle, aynı yüreklerle orada da karşılaşılıyor, aynı duyguları orada da yaşıyor. Yürüyor... Heyecanı daha da artmış olarak, koridordaki en son kapıdan içeri giriyor. Dayı'nın yanında Bedri ile birleşiyor. İşte şimdi istedikleri gibi bir aradalar... Sinan zaman kaybetmeden söze giriyor:

"Direnişi bitirmeyi düşünüyoruz. Ne diyorsun?"

"Ne dememi bekliyorsunuz. Şu an söylediklerinizi bile tam algıladığımı sanmıyorum. Bilincim kontrolüm dışına çıkıyor. Bu durumda direnişin hangi noktaya geldiğini, bize ne kazandırdığını değerlendirmek çok güç, Bunu yapmak size düşüyor. Ama bildiğim, emin olduğum bir şey varsa, o da ölüme hazır olduğumuzdur. Bu konuda hiç tereddütümüzün olmadığıdır. Zaten ölümlle kavganın en zor kısmını geçtik. Şimdi sıra son vuruşa geldi artık. Onu da yapabiliriz."

Bedri artık gözyaşlarını daha fazla gizleyemiyor.

Sinan konuşmaya devam ediyor:

"Kamuoyunu sarstık. Direniş mesajımızı insanlığa taşıdık. Saldırı, dayatma ve yaptırımlar önüne, düşündüğümüz barikatları kurduk... Egemen güçler bundan böyle atacakları her adımda direnişimizi hesaba katmak zorunda kalacaklar. Bizce eylemi-

miz siyasi hedeflerine vardı. Somut hak çerçevesinde işkence ve baskı duracak. Tek tip elbise de şimdilik geri adım atmayacakları anlaşıldı. Birkaç şehit daha vermemiz bu durumu değiştirmeyecek. Devlet, dışımızdakilerin tek tip elbise giyeceğini biliyor, onun için de bu konuda kısa dönemde geri adım atmamaya kararlı. Bu noktada direnişi sürdürmemizin bir anlamı kalmıyor. Ama direnişi bıraksak da tek tip elbise giymeme mevziinde direnişimiz sürecek! Bugün egemenler, her yerde güçlü görünmeye çalışırken, cezaevlerinde taviz vermiş konuma düşmek, bu güçlerin sarsılmış olduğunu göstermek istemiyorlar. Direnişin karşısında gerilemiş olmanın ağır faturasını şu an için ödemek istemiyorlar.

“Ama sıkışacaklar ve bir süre sonra, kamuoyunun da artan baskısıyla, direnişimiz karşısında gerileyecekler. Tüm sorun bizim kararlı direnebilmemizde, biz de hazırız...”

Hayır hayır, O bunları algılama ve bunlar üzerine düşünme, kafa yorma aşamasını çoktan geçti. Söylenenlerin çoğunu algılayamıyor. Kopuk kopuk anladığı sözcükleri kafasında birleştiremiyor. Artık bu konuşmalar O’nu ilgilendirmeyip ölmekten başka bir şey düşünmüyor.

Müdür mazgalı açıyor ve görüşmenin sona erdiğini bildiriyor.

“Tamam Sinan.”

“Tamam, burada işimiz bitti. Şimdi diğer yoldaşlarımla görüşeceğim. Beni bekleyin, size sonucu iletacağım.”

Dayı'nın yanından çıkıyorlar. Bedri, C blokta kalıyor. Sinan geldiği yoldan G bloğa, hücre sine dönüyor.

Evet, direnişin karar mekanizması son bir kez daha işliyor. Sinan getirdiği haberleri diğer yoldaşlarına iletiyor ve önceki kararlara göre yeniden değerlendiriyorlar ve beklenen son kararı hiç zaman kaybetmeden veriyorlar:

“Eylem bitirilecek. Ama elbise giymeme direnişi devam ettirilecek.”

Kararın alınmasının üzerinden çok zaman geçmiyor. Müdür hücre sinin mazgalını açıyor ve tek soru soruyor:

“Sonuç ne oldu?”

“Elbise giymediğimiz halde eylemi bitirirsek ne olacak?”

“Daha önce de söyledim. Yineliyorum, baskı olmayacak. Bu konuda söz veriyoruz. Zorla elbise giymeniz istenmeyecek!”

“Peki, ya yasaklar?”

“Onların kalkacağını sanmıyorum.”

“O zaman kesin kararımızı açıklıyorum: Eylemi burada bitiriyoruz. Ama elbise giymeyeceğiz, direnişimizi sürdüreceğiz. Ancak arkadaşlarıma direnişin bittiğini ben açıklamalıyım. Yoksa direnişi bırakmazlar. Bu hastanedekiler için de geçerli, bunu bilin...”

Yanındaki yüzbaşı atılıyor ve tecrübesini konuşturuyor:

“Sinan gelmezse bırakmazlar komutanım...”

Yoldaşlarını yine O dolaşacak, direnişin O'na

yüklediği görevi gereği, bu buruk sevinci yoldaşlarına yine O ulaştıracak..

Yürüyor, heyecanlı ve koşarcasına adımlarla... Parolanın çok acelesi var, çok!

***

Artık bilinci, düş dünyasının derinliğinden kendisini kurtaramıyor. Sürekli düş görüyor. Hayalleri hemen her çarpışmada bilincini yeniyor, daha çok düşleriyle yaşıyor. "Etraf ne kadar sessiz... Nerede o hoparlörden ciyak ciyak bağırp, yalvarır gibi ağlayan arabesk şarkılar? Onları susturdunuz mu? Bu kokular nereden geliyor? O yemeği buraya koymayın, dökerim... Hayır, herkes ölmedi... Savaş devam ediyor... Şu tepeyi ele geçirmeliyiz... Hayır, savaş bitmedi..."

Aylıyor, gözü bir ara saatine takılıyor ama saatin kaç olduğunu seçemiyor. Bu kez, içinden çıkmayacağı bir sorular aleminde kafasını zamana takıyor. "Saat kaç? Sabah mı, akşam mı? Bugün kaçın-cı gün? Buraya ne zaman geldik? Niye geldik, hala niye buradayız?.. Bedri ve Sinan buraya geldi mi, ne zaman geldi, niye geldi, ne dediler?.."

Bu yarı bilinçli, uykulu halden, tekrar hayal alemine dalıyor. Savaşmaktan kendini alamıyor, bütün koşullanmaları hayal alemini dolduruyor. Hayal aleminde koşullanmalarını yaşıyor.

***

Sinan yeniden tek tek hücre-koğuşlara giriyor, çıkıyor, direnişçilerin kulaklarına parolayı fısıldıyor... Hayır, parolayı işiten direnişçiler yaşama

dönme sevincini kucaklayamıyorlar. Yitirilen yoldaşlarının üzüntüsü, bu sevinci bir anda alıp götürüyor.

Son hücre-koğuşun kapısı açılıyor. Durumu ağır olup sık sık hayal alemine dalan ve artık kolay kolay bilincini toplayıp bu alemde çıkmayan yoldaşın yanına varılıyor.

Koşullandığı parolayı kulaklarında duyan Dayı irkiliyor, ilk anda direnişin bitirildiğine inanmıyor.

“Direniş bitti mi, başardık mı?”

“Tamam, direniş bitirdik tüm yoldaşları gördüm, doktorlarla konuştuk. Direnişimiz hedefine ulaştı. Bundan sonrasını gereksiz bulduk. Hepiniz yaşama dönebilecek durumdasınız. Etraflıca değerlendirmeyi daha sonra yapacağız. Şimdi sizi hastaneye götürecekler. Ben de sizinle geleceğim.”

O, direnişin bittiğini, koşullandığı parolanın kulağında çınlamasından anlıyor. Ama bunun dışında söylenenlerin çok azını kavrayabiliyor. Ve yine hayalinde yaşıyor.

“İyi ama hastane işgal altında değil mi, orası savaş bölgesi değil mi, oradaki savaşın durumu ne?”

Gözler üzgün onu izliyor. Sinan, elinden bir şey gelmemenin üzüntüsüyle, çaresizliğiyle bir ona, bir doktora bakıyor. Doktor da onun üzüntüsünü aynı çaresizlikle paylaşmakta. Bu an için yapacak başka bir şey yok!..

Sedyeye konularak, koridorlardan hızla geçirilip doğruca ambulansa bindiriliyor.

Gözlerini hayal aleminden biraz aralar gibi olu-

yor.

“Nasılsın?” sözüyle irkiliyor.

Evet, bu sesi çok iyi tanıyor. Bu, onu, C blokta hiç yalnız bırakmayan ses. O, fizik, moral ve irade gücünün, yetmişli günlerde yaşayan ve her şeyiyle yoldaşlarının yardımına koşan kararlı bir simgesi. Yıllardır ip boynunda, sehpa haykıracağı son sözleri yaşayan, coşkusu her direnişte yoldaşlarıyla paylaşan, ölüme ve zülme baş eğmemenin onurlu bir ifadesi...

Evet evet, bu Tayfun olmalı!

“İyiyim! Nereye gidiyoruz, sen nasılsın?..”

“Haydarpaşa’ya gidiyoruz, ben de iyiyim.”

“İyi ama orası... orası...”

“Yok bir şey, her şey normal.”

***

Sedye yanlarına, koluna serum takılı bir direnişçiye daha bırakıyor.

Bu Avni’den başkası değil.

Hemen yoldaşlarını yokluyorlar:

“Avni, Avni... Nasılsın?.. Yoksa durumun kötü mü, sana neden serum bağladılar?”

Avni’nin iyi olduğunun delili, tebessümü dudaklarına yayılıyor. Onları fazla merakta bırakmanın telaşıyla yanıtıyor:

“Hayır, çok kötü değilim ama nedense serumu burada takmayı uygun buldular.”

Kısa bir süre sonra Zeynel getirildi.

“Nasılsın Zeynel?”

“İyiyim.”

Zeynel’in dudaklarında da her zamanki tebes-

süm var. Yoldaşlarının sağlığını tek tek soruyor. Üzgün ama dirençli...

Konuşmak, konuşmak, bilincini birileriyle paylaşmak istiyor. Bu, onu hayal aleminden çekip çıkarıyor, bilincini daha sağlıklı kılıyor. Bilincini hayale kapılmaktan konuşa konuşa kurtarabiliyor.

Sinan her iki yanında altlı-üstlü olmak üzere, dört yataklı ambulansa biniyor. Yataklarda, kendi aralarında konuşmaya çalışan dört ölüm gönüllüsü yoldaşı uzanmış, yatıyorlar. Yüzlere sevecen bir aydınlık yayılıyor. Tebessümler, gülümsemeler, birbirine sevgiyle bakışıyor, eller ellere uzanıyor. Yüreklere birbirine bağlanıp yaralar dağlanıyor. Ambulansa sıcacık, bütün acıları saran bir hava hakim oluyor. Bu havayı soluyorlar şimdi.

Araba kalkıyor, yaşama döndürülmek üzere hastane yoluna koyuluyorlar. Açlığın 45'li, 50'li günlerinde ölüme çıktıkları bu yoldan şimdi, arkalarında üç şehit, yürekleri yaralı, yaşama sevinçleri buruk, yaşama dönmeye gidiyorlar.

İkili, üçlü, birkaç sözcüklü, kısa kısa C blok "savaş anıları" üzerine hoş sohbetler, daha önce acılarıyla kıvrana kıvrana gittikleri bu yolun nasıl bittiğini onlara unutturuyor.

Arada bir bilinç dışı konuşmalar devam ediyor. Avni ve Tayfun kaygılı...

Sinan'ın uyarısıyla hastanenin önüne geldiklerini anlıyorlar.

Hastanenin önünde, günlerdir yürekleri onlarla çarpan, aynı acıları onlarla paylaşan analar, eşler, kardeşler bekliyor. Onlar sevinci yaşamak için, kaç

günler, kaç geceler boyudur hastane ve cezaevi önlerrinde uykusuz, çoğu kez aç bekleddiler. Acılarına acılar eklendi.

Hayır, bu acılara sabırla katlanmasını bilen, insanca yaşamak için direnmesini öğrenen bu değerli insanlardan, buruk da olsa yaşayacakları bir sevinci daha fazla geciktirmemeli...

Bir an her şeyi unutuyor. Ambulansın camına fırlıyor, onlara doğru bağırıyor:

“Eylem bitti!”

“Eylem bitti!”

Ambulans tam hastanenin bahçesine dönerken, eylemin sonucunu, sevincini, yerlerinden sıçrayan, birbirlerine sarılan bu özverili analarla paylaşıyor...

“Keşke onlarla yüz yüze konuşabilsem, oğullarının, kardeşlerinin, eşlerinin direnişini anlatsam onlara...” Ah! Neden bir fotoğraf makinesi yok yanında? Birbirleriyle kucaklaşan yüzlerin, birlikte paylaştıkları sevinci başka neyle, nasıl anlatabilir ki! Bunca acılardan sonra, buruk da olsa bu sevinci bu yüzlerde paylaşmak ne güzel şey!..

Ambulans tutuklu koğuşlarının bulunduğu bölümün önüne yaklaşıyor. Dayı, Tayfun, Avni, Zeynel tek tek sedye ile koridora taşınıyor. Bürokrasi işkencesi onları bu haldeyken koğuşa almayıp, koridorda sedyede bekletiyor. Beklemek neyse de üşüyor, üşümekten tirtir titriyorlar. Buna bir de koridordaki hava akımı ekleniyor. Üşüme dayanılmaz bir hal alıyor.

Neyse ki, az sonra koğuşa alınıyorlar.

***

Sinan hastanedeki yoldaşlarının kulaklarına tek tek parolayı söylüyor. Yoldaşlarını öpüp kucaklıyor. Ama İbrahim bambaşka duygular içinde. Gözyaşlarını onun yüreğine bırakıyorsa, kucağında hıçkırarak ağlamaya başlıyor.

Böyle bir tavrın şaşkınlığından kurtulur kurtulmaz, dili döndüğünce yoldaşının üzüntüsünü hafifletmeye çalışıyor:

“Sen görevini layığıyla yerine getirdin yoldaş, üzülme!”

***

Şener onu daha da şaşırtıyor. Onun duyguları hala direnişi yaşamakta. Hala aynı ruh ve coşkuyla ölüme koşuyor. Onun bu direniş coşkusu paylaşmak ne güzel! O, bu ruh ve coşkuyu idam sehpasına da taşımak için az mı bekledi?

Parolayı Şaban'ın kulağına da söylüyor. Şaban bunun ne anlama geldiğini anlıyor. Peki ama Hasan'la Mürsel nerede? Onlar neden burada değil? Kalp atışları yükseliyor... Kendini tutamaz bir sesle haykırıyor...

“Nerede onlar?”

Ani bir hareketle, sorusunun duyulmasını engellemek istercesine, bir yüzbaşı Sinan'ı kolundan yakalayıp bir kenara çekiyor..

“Hasan iki gün önce ölmüş, ben de yeni duydum.”

Beyninden vurulmuşa dönüyor. Üç şehidin acısını yaşarken buna bir dördüncüsü eklendi... Hüzün

çöküyor içine... Sevinç ve acının bu kadar iç içe, yan yana, birbirinin ikiz kardeşi olduğu kaç direniş yaşanmıştır? Hayır, bu ölümü, henüz yaşama mücadelesi veren yoldaşlarına söylememeli, onlar henüz kendilerine gelirken daha fazla üzülmemeli. Her şeyden önce, onların bir an önce sağlıklarına kavuşmalarını düşünmeli. Çünkü bu insanlık tarihinin en haklı kavgasının onlara daha çok ihtiyacı var.

“Peki Mürsel nerede?”

“Yan koğuşa.”

Beklemeden yan koğuşa geçiyor. Doğruca Mürsel'in yanına gidiyor. Kulağına parolayı söylüyor. Ama hayır, Mürsel kimseyi tanımıyor. Tanıyacak durumda da değil. Bilincini yitirmiş halde sayıklıyor. Onu yoldaşlarının yanına aldırıp, burada tek başına kalmaktan kurtarmalı. Yoldaşlarının güvenli ellerine bırakmalı ki, gözü arkada kalmamalı. İsteği yerine getiriliyor, Mürsel yoldaşlarının yanına alınıyor.

Şimdi içi rahat, hastanede üstüne düşen görevi yaptı. Artık yoldaşlarından ayrılma zamanı geldi.

Hastaneden ayrılmadan önce yoldaşlarıyla son konuşmasını yapıyor:

“Yoldaşlar, onurlu ve görkemli bir direniş yaratınız. Direnişimiz esas olarak hedefine vardı. Şimdi önemli olan yaşama dönmeniz. En kısa sürede sizi aramızda görmek istiyoruz. Kendinize iyi bakın.”

Kucaklaşmalar, öpüşmeler...

“Şimdilik hoşçakalın.”

***

İçeriye huzur dolu bir sessizlik kaplıyor... Sadece direnişçilere verilen serumun damlaları duyuluyor. Yönlerini tekrar yaşama doğru çeviriyor, yan gözlerle birbirlerini izliyorlar...

Ama Hasan nerede? Mürsel getirildiği halde Hasan'ın yanlarına getirilmeyişi onu kaygılandırıyor:

“İyi ama hepimiz buradayız. Hasan nerede?”

Şaban bildiği kadarıyla yanıtlıyor:

“Bilmiyorum. 72. gün buradan aldılar, bir daha getirmediler.”

“Yoksa Hasan öldü mü?”

“Bilmiyorum.”

Kaygılar birleşiyor, hüzne dönüşüyor.

“Ayrıca, 73. güne kadar siper arkadaşımız olan B. K. da 73. günün akşamı direnişi bıraktı. Bırakmadan önce kendisinin morali bozuktu. Biz kendisiyle konuşarak uyarıp ikna etmeye çalıştık. Ancak ikna çabalarımız sonuçsuz kaldı. Ve önceden ortaklaşa kararlaştırılan ilkeleri görmek istemedi. Şimdi yan koğuştta, iki gündür serum alıyor...”

Hemen subayı çağırıp, yoldaşlarına ne olduğunu kesin olarak öğrenmeliler.

Subay geliyor. Onları üzeceğini bildiği halde, gözlerinin içine baka baka yalan söyleyemiyor:

“Evet. 73. gün Hasan öldü. Serum kabul etmedi.”

Başlarından kaynar sular boşanıyor. Bir kez daha acıyla yıkanıyorlar.

Evet, Ölüm Orucunda öleceklerdi, ölmek için yola çıkmışlardı ve buna çoktan hazırlıklıydılar. Bunu

biliyorlardı ve öldüler de. Ama ölen, şehit düşen yoldaşlarını kendi törenleriyle yüreklerine gömdüler. Ya Hasan... Ya ölürken yanında olamadıkları, o şehit düşen yoldaşları için yaptıkları anmalarda “Güneşi İçenlerin Türküsü”nü haykıran Hasan. Yürekler bir kez daha yanıyor. Yaşama dönmelerinin bütün sevinci yerini bu acılara bırakıyor.

“Ah üzerine karanfiller bile koyamadığımız, değerli yoldaşımız...”

Ah Mudanya'nın iskele hamalı. Efsane kahramanı değil, devrimin sıra neferi. Halkının umudu, bitimsiz ferisi... Onun için kavgada yoldaşlarıyla güle güle ölüme gitmek mi;

Şafak vakti küfesi omuzunda yola çıkmak,
İskele kahvesinde tavşan kanı bir çay satmak,
Zeytini özenle ayırıp toplamak,
Siemens'de grevdeki işçilerle diz dize soğan kırıp, ekmek yemek gibi,
Yaşamak ve kahkahalarla gülmek gibi bir şey...

“ARKADAŞLAR

Başta bir konuya değinmek gereğini duyuyorum. Özellikle bizler farklı kökenlerden gelen insanlar olup, bizleri mücadele içerisinde birbirine bağlayan bağlar aynı ideolojiyi paylaşmış ve aynı hareket altında, gelişen sınıf mücadelesi içerisinde yer almamız oluşturur. Bu mücadele içerisinde hepimiz sorumluluğumuz ölçüsünde kendimizi yetkinleştirmeye, eksik ve zaaflarımızı gidermeye çalıştık. Küçük burjuva zaaf ve eksikliklerimizi giderme ve bir anlamda daha yetkin birer devrimci olarak yaratma çabalarımız içerisindeyken bile hareketimizin gelişmesi ve onun çıkarlarını ön planda tutmak anlayışıyla hareket ettik. Ben bugüne kadar küçük burjuva tutkulara yer vermeden amaçlarımıza ulaşmanın özverili çalışmanın ürünü olabileceği bilinci ve inancıyla hareket ettim. (...)

(...)

12 Eylül (...) koşulları (...) biz siyasi tutuklular ile (...) arasında cezaevlerinde sürekli bir mücadeleyi gündeme getirmiştir. Bu süreçte, bizlere yönelik saldırıların salt fiziki nitelikte olmadığı gibi gelip geçici de olmadığı hareketimiz tarafından tespit edilmiş buna uygun politika saptanmıştır. Biz bu politikayı kendimize rehber edindik.

Nitekim hayatın her alanında estirilen terör, kısa vadede cezaevine yansımıştır. Bugüne kadar varolan askerleştirme politikalarını bizlere karşı sistemli olarak gündemde tuttıkları bir sürece girdik.

(...)

(...) Süreç bizi büyük bir tarihsel görevle karşı

karşıya getirmiştir.

Bugün insanlık onurumuza yönelik saldırılar yoğunlaşırken, siyasi haklarımız gaspedilmiş durumdadır. Ve gelinen noktada, gündeme sokulan tek tip elbise uygulamasının taşıdığı ciddiyet bu konuda bir hesaplaşmayı zorunlu kılmıştır.

(...)

Ben (...) başta hareketime ve halkıma karşı sorumluluğumun bilinci içinde, bana verilen tüm görevlerimi layıkıyla yapmaya çalıştım. İşte şu an yaşam, (...) yine karşı karşıya getirdi bizleri. Ve bu savaş kazanacağımız inancıyla hareket ederek ölümümüz pahasına savaşımızı sistemli kıldık ve değerli yoldaşlarımızla Ölüm Orucuna başladık. Böylesine şerefli, onurlu bir görevin bana verilmesini inançla karşılarken, bu kararında hiçbir tereddüt ve karamsarlığa yer vermeden, tarihsel bir görevi yerine getirdiğim bilinciyle, ölümü coşkuyla kucaklayacağım. Ve son sözüm olarak da, tüm yoldaşlarıma şunu bir kez daha hatırlatmak isterim: Bu mücadeleye içinde bizler ne ilk, ne de son olacağız, hepimiz onurlu kavgamızda karşılaşacağımız güçlükleri gözardı etmemeliyiz, kendimizi buna göre hazırlamalıyız.

YAŞASIN ÖLÜM ORUCUMUZ!

KAHROLSUN FAŞİZM, YAŞASIN MÜCADELEMİZ!

29 Mayıs 1984 Salı, Sağmalcılar 2

Hasan TELCİ"

“CANIM ANNECİĞİM VE KARDEŞLERİM

(...)

Şu an kendi özgür irademe ve inancıma dayanarak vermiş olduğum kararın ciddiyetinin benim açımdan ne kadar önemli olduğunu bilmenizi istiyorum. (...) Ben ve arkadaşlarım, 29 Mayıs 1984 tarihinden itibaren Ölüm Orucuna başladık.

Ben bu kararı alırken, insanlığa karşı sorumluluğumun ve insanlık onurunun yüceliğinin bilinci içerisinde hareket ediyorum.

Böyle bir görevle bana ve tüm tutuklu arkadaşlarıma yönelik baskılara, yasaklara son verilmesi için ölümü coşkuyla kucaklıyorum. Ölüme giderken hiç tereddüt etmedim. Çünkü mücadele içerisinde tek ölen ben olmayacağım. Bizler ne ilkiz, ne de son olacağız. Mücadelemiz içinde Türkiye halk(...)'nın kurtuluşu için yığınla yoldaşımızı şehit verdik ve vereceğiz de. Şu an benim ardından gözyaşı dökmek değil, yaşamımı ve onurumu (...)ın çizmeleri altına aldirmayan hareketimden dolayı gurur duymalısınız.

Anneciğim, bu size kalemimden çıkan son sözler, inancımı ve coşkumu simgelemektedir. Ve sizlere olan sevgimi de yaşamımda hep taşıdım.

(...) Sizlere özgür yarınlar temenni eder, seni, ağabeyimi ve kardeşlerimi özlemle öperim. Hoşçakalın.

30 Mayıs 1984

Oğlunuz Hasan TELCİ”

Dört can toprağa düştü de kavga burada bitti mi?

Dört can toprağa düştü düşmesine ama yürek düşmedi. Kavga sürüyor, yürek kavgayı sürdürüyor. Direniyor, direnecek...

Ne zamana kadar mı? Yeryüzü ve gökyüzünü fethedene kadar.

Özgürlük bu köhnemiş zindanları yıkana, uluslar özgür olana, sömürü, açlık yeryüzünden kalkana, işkence, baskı yok olana kadar. Tüm insanların el ele, renk renk çiçeklerden bahçelerde özgürlük ve barış türküleri söylemesine kadar....

Toprağa düşen dört can mı? Onlar bu kavgada, yeni bir dünya kurulana kadar hep yaşayacak...

Emperyalizme ve faşizme karşı mücadelede namluya sürülmüş bir mermi, bir toprak işgalinde coşku, bir grevde sınıf kını...

Bir boykotta kararlılık, bir gösteride özgürlük sloganı, işkencede direnç olacak.

Zulme karşı olan her insan, kırmızı karanfiller olarak onları yanlarında bulacak.

Mutlaka ama mutlaka zulme, haksızlıklara, adaletsizliğe her karşı koyuşta onlar bir kez daha anılacak!..

4. BÖLÜM

METRİS, SAĞMALCILAR VE
BAYANLAR BÖLÜMÜNDEN
ANLATIMLAR

1984 yılının ilk aylarında bir kış günü...

İki-üç gün önce yağan karın buzlanmaya yüz tuttuğu, kuru ayazın iliklere kadar işlediği sabahın ilk saatleri...

Kısa bir süre önce tüm giysileri gaspedildiği için, ellerinde kalan pijama, içlik vb. giysilerle korunmaya çalışan hasta tutuklular, yeni bir günü karşılamaya hazırlanıyordu. Koğuştaki kahvaltı ve sayım hazırlıkları uyku mahmurluğunun yavaş ritmiyle sürüyordu.

Temiz hava, güneş ve iyi beslenmeye olan tüm ihtiyaçlarına karşın, hiçbir zaman bu olanağa kavuşamayan Metris'in tüberküloz hastaları, kahvaltılarını hazırlıyorlardı. Haftada bir alabildikleri ve diğer tutuklulardan tek "imtiyaz"ları olan "diyet"lerinden kalan yiyeceklerle kahvaltılarını yapacaklardı.

Koğuştaki tek masa hazır hale gelince, kahvaltıya başlamak için az sayıdaki sandalyelere çifter çifter iliştik.

Ama ansızın insan beyninin tüm hücrelerine kadar işleyen sürgü sesleri ile kapı açıldı. Başlarında “general onbaşı” olduğu halde, askerler koğuşa daldılar. Onbaşiyı tanımayan, bilmeyen yok. O varsa mutlaka bir şeyler olacak demek... Yaptığı hiçbir şeye karışılmayan ve istediği zaman istediği gibi hareket edebilen “başına buyruk” biri olduğu için, tutuklular ona “general onbaşı” ismini takmışlardı.

Koğuşa doluşan askerlerin gazino bölümünde üçlü sıra halinde saf tutmalarının ardından, “Anten” lakabıyla anılan üsteğmen, düşmanı “zapturapt” altına almış muzaffer(!) bir komutan edasıyla koğuşa girdi...

“Arama yapacağız, efendi(!) gibi dışarı çıkın! Direnirseniz, diyetinizi kesip masa ve sandalyelerini de alacağım.”

Oysa daha bir gün önceki sayımda arama yapılmıştı. Bu ne ola ki? Geçmiş direnişlerin verdiği alışkanlıkla toparlanıp kol kola girdik. Hemen ardından, üsteğmenin emriyle saldırı başladı... Havada periyodik hareketlerle giderek ivme kazanan ve hızla hasta tutuklulara inip kalkan coplar, devrilen masadan etrafa saçılan ekmek, peynir, yağ artıkları... Yerde çay demliklerinin devrilmesiyle oluşan çay gölcükleri... Sürükleyerek koridora çıkardılar bizi. Slogan atıyorduk.

“KEY-Fİ A-RA-MA-YA SON!”

...

İlk saldırı faslı sonunda, her operasyonda kalp krizi geçiren kalp hastası bir arkadaş dışında, kafası postalla ezilmiş bir arkadaş da bayılmış halde yerde yatıyordu. Üç-dört kişinin de ağzı burnu kan içindeydi. Orta boylu, esmer, siyah gözlüklü tipiy-le hiç de doktora benzemeyen Metris'in "Mengele"si hazır bekliyordu. Belki müdahale etmesi için getirilmişti. Elinde, daha önceden hazırlayıp getirdiği enjektörü ile yerde yatan tutuklulara aldırmaksızın üzerlerinden geçip baygın halde yatan arkadaş-a ağrı kesici iğne yaptı. Kalbine masaj uyguladı. Du-rumu vahim görmüş olacak ki, hazır sedye ile bay-gın iki arkadaşı üst üste sıkıştırıp "revire götürün" diye emir verdi askerlerine.

Kendisi yanımızda kaldığına göre "arama" uzun sürecekti...

Operasyonun ikinci kısmına geçtiler. Çırılçıplak kalana dek soymaya başladılar bizi. Yerde yatar halde kenetlendik. Bir yandan da slogan atıyorduk.

"AHLAK DIŞI ARAMAYA SON!"

Operasyon ekibi kenetlendiğimiz arkadaşları-mızdan tek tek koparıp aldı bizi. Sonra, soyup ko-ridorun diğer tarafına sürüklediler. Bir anda "iş-i bitirilenler" tarafında buldum kendimi. "Mahremiyet" psikolojisi ile şortumu giymeye çalışırken, gözüm etrafa ilişti. Ana koridorun pencere kenarında bir sandalye, yanında elinde tıraş makinesiyle bir as-ker beklemekte... Sıranın saç kesilmesine geldiğini anladım o an.

Ellerimiz arkadan kelepçelenirken, bir arkadaşı hala soymakla meşgullerdi. Yeni yakalanmış ve de-

neyimsiz olmasından yararlanmaya çalışıyorlardı.

“Anten”, koğuştan aldığı lastik pompa sapını diğer elinin avuç içine hafif hafif vurarak “tik” haline gelmiş her zamanki hareketlerine başladı.

“Bundan başlayalım” diye emretti.

Askerler, kargatulumba, üzerinde tek bir giysi olmayan arkadaşları, elleri arkadan kelepçeli sandalyeye oturtular. Biri postallıyla arkadan ellerine basarken, üçü-dördü omuzlarından ve bacaklarından kavrayarak hareketsiz hale getirme çabasıydı. Bir diğeri de iki eliyle kulaklarını yakalamıştı. Bu durumda berberin sokulup, nasıl makinesini kullanacağı ise meçhuldü! Zaten dertleri saç kesmek değildi.

Tıraş makinesinin başın yan tarafından saça girip bir tutam kopartmasıyla kargaşa daha bir artıverdi. Ve sandalye ile beraber zorla tıraş edilmeye çalışılan arkadaş da devrilip yere uzandı. “Zapt” edememişlerdi işte.

Anten: “Bırakın” dedi... “Çevirin şunu”.

Çevirmek, tutuklunun kış falakası için hazır pozisyona getirilmesi demekti... Çift taraflı inip kalan coplar işini o kadar iyi beceriyordu ki, biraz önce copların çıplak bedene indiği yerde, çok geçmeden içi kanla dolu ikinci bir baldır, ikinci bir kalça oluşuyordu.

Bir yandan slogan atıyor, bir yandan da zorla saç kesme sahnesini seyrediyorduk.

“Şimdi götürün, sandalyeye kendi otursun, tutmanıza gerek yok, kendisi tıraş olacak!”

“Anten” söylüyordu bunları. Sık sık başvurdukla-

rı taktiklerden biri de buydu. Ama sandalyeye oturan yoktu. Askerler yine zorla oturtmak zorunda kaldılar. Tekrar fırladı, tekrar “çevrildi” ve sonra tekrar sandalyeye oturtular. Zorla sandalyeye oturtma-ayağa fırlama-baldır ve kış falakası kısır döngüsü bir süre devam etti. Onca dayaktan sonra “Kah-rol-sun Fa-şizm” diye mırıldanıyordu hala arkadaşımız.

“Anten” iliklerine kadar titremeye başladığı bir sinir krizine girmişti. Elindeki sopayla falakaya katıldı. Askerler şaşkındılar.

“Allah diyeceksin ulan! Yaşasın faşizm diyeceksin ulan!..” diye hem bağıyor, hem de vuruyordu.

Nice sonra kendini toparlayıp, “Alın bunu hücreye götürün” diyebildi.

Devrimci direnişin arkadaşımız şahsındaki zaferi o kadar netti ki, biz “Hücreler Bizi Yıldırılmaz” diye slogan atarken, başka bir tek kişiye falaka attırmaya cesaret edemedi. Ve koğuşa geri koydular bizi.

....

Aradan iki gün geçmişti.

Akşam yemeği sonrası kapı sesiyle hepimiz gazinoya doluştuk. Hücreye alınan arkadaş çırılçiplak karşımızdaydı. Sıkılı yumruğunu havada bir yay çizdirip en yukarıya kaldırarak;

“Kazandım! Direnişimiz hep kazanacak!” diye bağırdı...

“O an, her direnişçi gibi benim gözümde de çıplak değildi arkadaş... Kesinlikle çıplak değildi... O, direnişimizin en görkemli elbisesiyle, DEVRİMCİ

ONUR'la giyinikti.

***

Metris'i anlamak, o soğuk duvarların içinde olup bitenleri anlamak, devrimci tutsakların direnişini ve onun doruğa çıkan biçimi Ölüm Orucunu anlamak, "KAZANDIM! Direnişimiz hep kazanacak!" diye haykıran sesteki kararlılığı, inancı, geleceğe olan umudu anlamakla, onu içimizde yaşatabilmekle olasıdır.

12 Nisan sabahı "kararlılığı, inancı, geleceğe olan umudu" içlerinde yaşatan devrimci tutsaklar, coşkulu anonslarla başlattıkları süresiz açlık grevi eylemine büyük bir azimle sarıldılar.

Direnışçiler, hemen bir gün sonra koğuşlarından toplanıp Sibiry'a'daki koğuşlara götürülmüş ve açlık grevine katılmayanlardan ayrı tutulmaya başlanmıştı.

Daha önce Sibiry'a bölümü boşaltılmış, orada açlık grevine katılmayanlar diğer bölümlere dağıtılmıştı. Bu durumda direnişe başlayan tutsaklar, kolaylıkla Sibiry'a'ya toplanabilirdi.

Direnışçilerin Sibiry'a'ya getirilmesi işlemini "soyarak arama" ve yer yer de "saç kesme" operasyonları ile yapıldı. Direnişe karşı ilk saldırı yapılmıştı. Tüm günlük ihtiyaç malzemelerine, sürahi, bardak, bidon vb. el konmuştu.

Eldeki sigaralar toplandı, gazete yasağı başlatıldı. Gittiğimiz koğuşta, daha önce el yıkamak için kullandığımız küveti temizleyip su doldurarak birkaç gün ihtiyaç duydukça oradan elimizle su içtik. Bugün her elimi yüzümü yıkayışında elimle küvet-

ten su içişimi anımsarım hep.

***

Direnişimizi kırmak için her yolu deniyorlardı. ‘Tedavi’ adına zorla revire çıkarılan tutsaklar “serum almaya” zorlanıyorlardı.

Bir akşam, mazgalı açan asker ismimi okudu. “Revire çıkacaksın” dedi. Hepimiz yataklardaydık. Eldeki sınırlı battaniyelerle sarınmış, gitgide güçten düşen vücutlarımızı ısıtmaya çalışıyorduk. Birden kapı açıldı, daldılar içeriye. Ranzaların bir köşesinde toplanmış direniyorduk. Fazla zorlanmadan koparıp aldılar beni. Doğru revire.

“Açlık grevinin gereksizliğinden, boşuna kendime yazık ettiğimden, böyle direnişlerle hiçbir sonuç alamayacağımızdan” dem vurdu doktor. Boşa konuştuğunu yanıtlarımdan anlamış olacak ki, kısa kesti:

“Durumun iyi değil, serum vereceğiz!”

Karşımdaki adamın, her operasyonda işkencecilere yardımcılık görevi gören, bayılan tutukluları iğne vurarak ayıltıp işkencenin dozunu ayarlayan kişi olduğunu bilmesem, gerçekten sağlığını düşünüyor diyeceğim ama el insaf!..

Bu kadarı da fazla deyip aklıma geleni söyledim yüzüne:

“Cezaevinde yapılan her türlü işkenceye katılan ve dozajını ayarlayan sen, doktorlukla uzaktan yakından ilgisi olmayan sen, benim sağlığım konusunda ahkam kesemezsin. Her işkenceci gibi sen de tutukluların sağlığından sorumlu değil, işkence yapmakla mükellefsin...”

Etrafta hazır bekleyen askerler kargatulumba havalandırıp sırtüstü masaya yatırdılar beni. Ayak baldırlarımdan ve göğsümden geçirdikleri iplerle bağladılar. “Doktor”un denetiminde “işkence tedavisi” başlamıştı. Yerimde durmadan çırpınıyor, slogan atıyordum. Serum iğnesini kolumdan takmayı başaramayınca, sağ ayağımdan takmayı denediler. Ama olmuyordu, başaramıyorlardı...

“Tedavi” adı altında yürütülen bu operasyon 4-5 dakika sürmüştü. Zaten amaçları serum vermekten öte, “benim psikolojik yanımı, kararlılığımı, direncimi ölçmekti. Bazı tereddüt gösteren unsurları, zayıflıklarını sezdikleri noktada bu yolu deneyerek direnişten kopartmışlardı. Aynı yöntemi benim üzerimde de denemek istemişlerdi. Ama benden umutlarını kesince, serum takmaktan vazgeçtiler. Daha da kötüleşmiş, iki-üç günlük enerjimi kaybetmiş halde koğuşa geri getirildim.

Direnişimizi kırmak için her türlü taktik deneniyordu. Ama tüm engellemelere, saldırılara ve ince taktiklere rağmen, direnişimiz yükselmeye devam ediyordu.

***

Dış dünya ile tüm bağlarımız kesikti. Açlık grevinin başından beri günlük gazeteler verilmiyordu. Dışarıda olup bitenleri, Sağmalcılar’daki direnişçilerden haberleri ancak duruşmaya giden arkadaşlar aracılığıyla öğrenebiliyorduk. O da haftada bazen bir kez ya oluyordu ya da tek tip elbise gerekçesiyle mahkeme havalandırmasından geri döndürülüyorduk. Ziyaret günleri tek tip elbise giydire-

rek ziyarete çıkardığımız bir-iki arkadaş kanalıyla gelişmeleri öğrenebiliyorduk. Blokun arka yüzünde kalan koğuşlarla kurulan “tık-tık” bağı ise, daha çok cezaevi içi gelişmeleri izlediğimiz bir kanal işlevi görüyordu.

Sigara yoktu. O da yasaklar listesindeydi. Her şey iyi hoştu ama sigarasızlık hiç çekilmiyordu. Bir gün dayanamayıp sağda solda kalmış izmaritleri toplayıp elde edebildiğimiz tüm tütünü kurutup harmanladık. Sonra da zuladaki pelür kağıtlarımızdan bir miktar çıkarıp sardık. O sigara kıtlığı içinde büyük bir nimet gibi gelmişti bize. Sarma sigaraları içtiğimizde doğrusu keyfimize diyecek yoktu.

Ölüm Orucu sonrası hep düşünmüşümdür. Acaba yaptığımız hareket; sigaraya karşı bir zaaf mıydı? Tutukluluğun getirdiği bir eksikliğimiz miydi? Belki o yanı da vardı ancak karşımızdaki zulmün tüm yasaklarına, dayattığı yokluklara karşın yaratılan bir olanak, kazanılan bir küçük zaferin insana tattırdığı haz da azımsanamaz herhalde...

....

Yine direnişten konuşurduk uzun uzun (pek başka şey de konuşmazdık ya). Düşüncelerimizi açardık tek tek. Sağmalcılar’dan aldığımız haberleri, ailelerimizin desteğini, eylemimizin kamuoyundaki yankılarını yorumlayıp sonuçlar çıkarmaya çalışırdık. Statükocu önderliğin tüm engelleme çabalarına rağmen, eyleme katılmayan tutsak kitlesinin direnişimize sempati ile baktığını, içten içe saygı duyduğunu, destek olma eğilimi taşıdığını hisse-

der, bunu konuşurduk aramızda. Zaaf gösteren, direnişi yarı yolda bırakan arkadaşların tavrının nedenlerini düşünürdük. Kendi hatalarımız, “eksik bıraktığımız yanlar nedir?” diye sorardık kendi kendimize. Her şeye karşın coşkuluyduk, kararlıydık, inançlıydık ve kendimize güveniyorduk.

Açlık grevinin ilerleyen günlerinde, gece kontrollerine başlamıştı idare. İç güvenlikten sorumlu Binbaşı Muzaffer, Üsteğmen Zafer, astsubaylar, iki doktor gece saat 02.30-03.00 sularında geliyor, bizi eylemimizden vazgeçirmeye çalışıyorlardı akılları sıra. Her defasında bıkmadan yineledikleri “nasihat”lerine kısa ve kesin yanıtlar veriyorduk: “Taleplerimizi yerine getirin, bırakalım eylemi.” Bu yanıt koğuştan defolup gitmelerine yetiyordu.

...

Gündüzleri iki kez slogan atıyorduk. Taleplerimizi ve kararlılığımızı vurgulayan sloganlardı bunlar. Direnişimizin coşkulu havası her şeye egemendi. Haykırılan sloganlara, yaptığımız moral gecelerinde söylenen marşlara, şiirlere, her şeye ama her şeye egemendi.

Direnişin “kızıl karanfilleri” büyüyordu.

***

Açlık grevinin 26. günüydü. Programımızın ilk bölümü, Metris’in de koşulları göz önüne alınarak tamamlanmıştı. Ölüm Orucuna katılacak ve direnişi 45 gün sürdürecektir arkadaşlar dışında kalan herkes açlık grevini bırakmıştı. Koğuşumuzda eylemi sürdürecektir sekiz arkadaş vardı. Onları bizden ayıracaklar, Sibirya’nın sol havalandırmasına götürüle-

ceklerdi.

Belki de bir daha görüşemeyecek olmanın bilincinde olmak onların dışında kalmanın burukluğu ile birleşince, koğuşun havası hüzünlenir gibi oldu. Direnişe devam edecek arkadaşlar, coşkulu kararlılıklarına neşe katarak dağıttılar o havayı. Sanki düğüne gidiyorlardı. Her zamankinden çok farklı oldu kucaklaşmamız. Geleneksel dost kucaklaşmalarının ötesinde, bir sevgi yüklüydü. Ayrıldık. Gözleri ışıltılı giderlerken.

...

Sibirya bölümündeki iki havalandırmayı birbirinden ayıran duvar, cezaevinin genel mimari yapısından farklı olarak yarım yapılmıştı. Bu yüzden bu iki havalandırmadan istenilen her saatte karşılıklı sohbet etme olanağı mevcuttu. Fazlasıyla kullanıyorduk bunu. Direnişi sürdüren arkadaşlarımızla sohbet ediyor, adeta iç içe yaşıyorduk. Her gün bir arkadaş camdan, onlara günlük haberleri yüksek sesle okuyordu:

“Burası Metris, Sibirya’nın Sesi Radyosu günlük haber yayınına başlamıştır. Sayın dinleyiciler, ilk olarak direnişimizden haberler...” diye süren bir renklilik içinde.

...

Üç-dört gün sonra, onlara bir moral gecesi düzenlemeye karar verdik aramızda. Bizim havalandırmadaki her koğuş kendi içinde hazırlık yapıyor, iyi bir program oluşturmaya çalışıyorduk. Sonunda başardık da. Tam bir sürpriz oldu direnişçilere. Dağarcığımızda var olan şiir, marş ve türkülerden en

uygun bulduklarımızla hazırlamıştık programı. Ve gecenin coşku dolu akışı içinde, direnişteki koğuşlara söz verdik. Duygularını yansıtacak konuşmalar yapmalarını istedik. Öyle şeyler söylediler ki, namlusundan fırlamış top mermisi gibi hep bir ağızdan patladı sloganlar...

“YAŞASIN SÜRESİZ AÇLIK DİRENİŞİMİZ!”

“KAHROLSUN FAŞİZM YAŞASIN MÜCADELEMİZ!”

Ve coşku dolu gecenin sonunda, “Güneşin Sofrasında” türküsünü söyledik hep birlikte...

“Hey hey... hop hop
Dostların arasındayız
Güneşin sofrasındayız”

diyen haykırışlarımız yayıldı dört bir yana... Bizden uzakta ama yüreği bizimle birlikte çarpan direnişçi yoldaşlarımızın bu sesi duyduğundan o kadar emindik ki o an... Belki aynı anlarda onlar da aynı türküyü söylüyorlardı bizimle. “Güneşin Sofrasında” türküsünü.

***

İdare yeni bir saldırı yöntemi olarak, sürekli koğuş değişikliklerini gündeme getirmişti. Öyle ki, aynı gün içerisinde bazen iki kez bile yer değiştirir olmuştuk. Sabah sayımında “hazırlanmamız” söylenip alınıyor, örneğin karşı koğuşa geçiriliyor, akşam sayımında tekrar eski yere geri getiriliyorduk. Artık “denklerimiz” hazır, torbalarımız hiç açılmadan bekliyorduk. Cezaevi yönetimi bizleri huzursuz etmek istiyor, aklınca insiyatifini kaybetmeme-

ye çalışıyordu. Düşünün, ben yirmi gün içinde 12 koğuş değiştirmiştim. Oysa Metris'te ondan önce geçen üç yılımda topu topu üç ayrı koğuşta geçti yaşamım.

Gezginlere döndüğümüz o günlerde, yeniden destek açlık grevine başlamıştık. Bir gün, asker sabah "sayıma hazır ol" diye klasik seslenişini yaptı mazgaldan. Bünyesi sağlam 3-4 arkadaş dışında, hepimiz yataklarımızda veriyoruz sayımı. Sayıma gelen subay "Anten"di. Sesinden tanıdımtım. Gazino bölümünde ayakta duran arkadaşlara bir şeyler söyliüyordu, iyi şeyler söylemediği kesindi. Çünkü ağzından güzel bir söz çıktığına bir kez olsun tank olmamıştım.

Anlaşıldı ki, koğuşumuz değişecekmiş. Zaten hazır olan torbalarımızı elimize alıp çıktık koğuştan. "Bereket versin", uzağa değil, sadece karşı koğuşa geçiyorduk.

Yeni koğuştan içeri girdik ki, o da ne? Gazino bölümünde yirmi kadar asker tüm yatak, yastık ve battaniyeleri yığmışlar, etrafını sarmışlardı.

"Yataklar aranacak" dedi Anten.

Emri alan askerler hemen işe koyuldular. Olan şuydu; iki asker yatağı iki yanından tutup yukarı kaldırıyor, elinde jilet olan bir başkası alt tarafından dikişleri kesiyor, bütün pamuk-paçavra, yatağın içinde ne varsa hepsi yere dökülüyordu. Tüm yatak ve yastıkların içleri boşaltılmıştı. Askerler tek tek pamuk-paçavra yığınını elden geçirdiler, işlerini bitirince çekip gittiler

Sanki bir ırır fabrikasındaydı. Her yan kirli

bir beyazlık içindeydi. Saçımızı, yüzümüzü, gözümüzü, her yanımızı toz kaplamıştı. Yatak ve yastık kılıfları paçavralarla karışmış, dağ gibi bir yığın duruyordu ortada. Nasıl temizleyecektik bu pisliği?

Oturup konuştuk aramızda. Anten'e ve onun şahsında zulmün temsilcilerine bir ders vermeye karar verdik. Ne mi yapacaktık? Her tarafı temizleyecek, pamuğu tiftikleyip yatakları dolduracak, koğuşu pırıl pırıl yapacaktık. Zaten kapkara olmuş yüzlerini, sayımda koğuşa geldiklerinde biraz daha karartacaktık. Onlara, moral olarak, hiçbir şekilde, bizleri çökertemeyeceklerini gösterecektik.

Mendil, havlu ne varsa ağız ve burunlarımıza sarıp koyulduk işe. O toz duman içinde gaz maskesi gibi işlev gören mendil ve havluların ağız ve burun deliklerine denk gelen yüzeyleri, sanki bir baca filtresi gibi simsiyah olmuştu paçavra tozundan.

Vücutlarımızın onca ölgünlüğüne karşın, tertemiz olmuştu her yer. Yatakhane süslendi. Ranza altlarına örtüler çektik. Yerlere yol kilimleri görevini görecektik battaniyeler serdik. Gazino, tuvalet bölümü yıkanmış, pırıl pırıl olmuştu. Belki de kaldığımız koğuş ilk kez böyle bir temizlik görüyordu. Tüm bu uğraş akşama kadar sürmüştü, bitkin düşmüştük. Ama az sonra yaşanacak sahne için değerdirdi doğrusu.

Sayımda hepimiz ayaktaydık, kazanacağımız zaferi zulmün temsilcilerinin yüzünden okumak için.

Ve o an geldi. Sayım ekibi, içlerinde Anten de olmak üzere koğuşa girdiler. Altını üstüne getirdikle-

ri koğuşun yeni halini görünce birden şaşakaldılar. Kısa bir tereddüitten sonra yatakhane kısmına yöneldiler ama o denli şoke olmuşlardı ki, o kana bulanmış postallarıyla emeğimizi çiğneyecek cesareti bulamayıp ağır adımlarla çekip gittiler. Yüzlerindeki ifadeyi görmek gerçekten tarif edilmez bir hazdı bizim için.

Biraz sonra mazgaldan “Koğuşunuzu, dağıtacağız” dediler. Ve biz onca emeğimize hiç acımadan, küçük de olsa kazandığımız zaferin hazzıyla, sabah getirildiğimiz karşı koğuşa geri götürüldük. Ama bu kez ne üst araması yaptılar, ne de yatakların içlerini boşalttılar. Yenilmişlerdi çünkü ve biz çok iyi biliyorduk ki, zaferin büyüğünü kazanmak, böyle küçük zaferleri kazanmayı bilmekten geçiyordu.

***

İnsan yaşamında öyle anlar vardır ki, bir yaşam boyu edinemediğin tecrübeye bir anda sahip oluverirsin.

Direnış boyunca statükocu dostlarımızı gerçek nitelikleriyle, gerçek yüzleriyle tanımak da böyle oldu bizim için. Uzun süre birlikte yaşadığımız için onlarla ilgili her şeyi bildiğimi sanırdım. Ama kısa sürede yanıldığımı anladım. Hele açlık grevi boyunca eyleme karşı takındıkları tutum, en dost görünenlerin bile gerçek yüzünü koydu ortaya. “Oportunizm nedir?” diye binlerce sayfa yazılıp anlatılsa, belki o üç ay boyunca gördüğümüz ve yaşadığımızın yüzde birini öğretemezdi bize...

Sürekli yer değiştirmelerin yapıldığı günler için-

de, iki-üç günlüğüne, açlık grevine katılmayanların olduğu bir koğuşa götürülmüştüm. Direnişimiz kırklı günlere gelmişti.

Koğuştakilerle aramızda zoraki bir ilişki vardı. Soğuk bir hava esiyordu. Buz gibi bir havaydı dersem pek yanlış olmaz. Aslında böyle olması, bir yerde doğaldı. Bizler, hepimizi ilgilendiren sorunlarla ilgili açlık grevi yaparken, onlar seyrediyordu sadece. Bu durumda sıcak sam yelleri ya da ılık bir meltem esecek değildi ya...

Eyleme katılmayanların bir kısmı direnişin 40'a yaklaştığı günlerde kısa süreli bir desteğe başlamıştı ve bunu sürdürüyorlardı. Bulduğum koğuştakiler ise buna da gerek duymamışlardı.

Bir gün sonra yeni bir destek grubunun açlık grevine başlayacağını düşünerek bir moral gecesi yapmayı kararlaştırdık. Havalandırmaya serpilmiş ölü toprağını dağıtmak geçti içimizden. Bu amaçla koğuşlardaki direnişçi arkadaşlar gece için hazırlık yaptılar. Ben de koğuştaki temsilci durumunda olan birine "gece yapacağımızı, isterlerse katılabileceklerini ya da izleyebileceklerini" söyledim. Aldığım yanıt şaşırtıcı oldu:

"Katılmamız, size destek olmamız demek olur, yanlış gördüğümüz bir şeyi niye destekleyelim."

Karşımda konuşan öylesine önyargılı, öylesine şartlanmış ve öylesine direnişe karşı idi ki, tek kelime söylemeye gerek görmedim. "Bu insanlarla mı buraya kadar birlikte direndik!" diye iç geçirdim. Bizi olduğu kadar kendisini de ilgilendiren talepler için açlık grevindeydik. Oysa o, kazanmamızı de-

ğil, bir an önce yenilmemizi arzulayan insanın ruh hali içinde bize ve direnişimize duyduğu kızgınlığı kusuyordu. Bakışlarından, tavırlarından ve sözlerinden kolayca anlamak mümkündü bunu.

Akşam moral gecesi başladı. Şiirler okunuyor, devrimci halk türküleri, marşlar söyleniyordu, bazen tek, bazen toplu olarak. Camlardan direnişçiler dışında dinleyen, izleyen tutsaklar da vardı. Gece-miz ilgi uyandırmış olsa gerekti.

Pencere kenarında oturup bir sigara yakmış, karışık düşüncelere dalmıştım. Gözlerim boşluğa takılı, kulağım okunan şiirdeydi.

“... Ben yanmasam
sen yanmasan
biz yanmasak
nasıl çıkar karanlıklar aydınlığa...”

Birden gelen bir sesle irkildim. Ses koğuşun gazino bölümünden geliyordu.

“İki pik”

“Pas”

“Üç trefil”

“...”

“Yok kardeşim, batmayalım sonra.”

“Kontur”

Bu kadarı da fazlaydı artık. Hışımla yataktan fırlayıp yalınayak gazinoya fırladım. Plastik tabureyi kaptığım gibi “briç” oynayanlara bağırmaya başladım:

“Katılmıyorsanız bari saygılı olun! Biraz SİYASİ

olun!”

Daha hatırlayamadığım pek çok şey söyledim. Tek kelime söylemeden, koğuşun dört bir yanına dağıldılar, suçluluklarını kabul edercesine. Bunca söze tek kelime cevap vermemek, başka neyin ifadesi olabilirdi ki? Sonra ben de şaşım yaptığımı. Her şeye rağmen, sakin olmalıydım. Çünkü beni şaşırtacak daha o kadar çok şeyle karşılaşacaktım ki!..

***

Koğuşum bir kez daha değiştirilip yeniden Sibiryaya'ya getirildiğim gün, Ölüm Orucu başlatılmıştı. O 'sabah' hep birlikte Ölüm Orucu anonsu yaptık ve eyleme katılacak yoldaşlarımızın isimlerini açıkladık... “ölmek var, dönmek yok” diye haykırıyorduk.

Menzile doğru yolculuğumuz yeni bir aşamaya girmişti.

Direnişin ilerleyen günlerinde, koğuş değişiklikleri sırasında soyarak aramaya karşı her zamanki gibi direnir, slogan atardık. Ama buna karşı idare, içinde bulunduğumuz durumdan dolayı, sürekli falakaya yatıramazdı bizi. Özellikle Metris'teki işkencelerin birinci dereceden sorumlusu olan Binbaşı rütbeli subay içine sindiremezdi bunu. Ve bizimle aklınca alay etmeye çalışırdı:

“Eee, şehit olacaksınız, öyle mi? Hanginizin abidesi dikilecek bakalım, söyleyin, senin mi?”

“Yoksa sen misin o?” diye sorardı ve gereken yanıtı alırdı her seferinde. “Böyle bir işkencehanenin sorumlusu da olsa, mert olması gerektiği, devrimcilerin kendi değerleri için canını seve seve verdi-

ği, 'paye' ya da 'anıt' peşinde koşmadıkları" yinele-
nirdi kendisine.

Zulmün temsilcisi alçaktı... Gerçekten alçaktı.
Her şey beklenirdi ondan. Ama bu tip saldırılar
inancımızı zerre kadar sarsamazdı. Sarsmadı da...

Ölüm Orucu direnişi ilerledikçe sarsılan biz de-
ğil, bizimle alay etmeye kalkanlar oldu. O üst per-
deden atıp tutanlar, o alaycı tebessümleri yüzlerin-
de eksik olmayanlar, ilk şehitlerimizi verdikten
sonra başlarını kaldırıp yüzümüze bakamaz oldu-
lar.

***

Ölüm Orucunun ilerleyen günlerinde bazı ailele-
rin gözaltında olduğunu duymuştuk. Haber yarım
yamalaktı ama doğru da olabilirdi. Onlar ki, hep
yanımızda olmuşlardı. Biz üzülünce üzölmüşler,
biz sevinince onlar da sevinmişlerdi. Ana, baba, eş,
kardeş olmaktan öte "yoldaş" olmuşlardı çoğu za-
man. Duyuyorduk ki, Metris'in önündelermiş. Öğ-
reniyorduk ki, Ankara'da devlet kapılarını aşındırı-
yorlarmış, Selimiye'delermiş, Taksim'delermiş...

Bunları düşünüyor, bunları konuşuyorduk ca-
mın önünde. Yaza dönen mevsimin akşam güneşi
vuruyordu yüzlerimize.

Derinlerden gelen bir uğultu duyduk bir an.
Uzaktan gelen bir uğultuydu. İnce, tiz kadın sesle-
ri seçilebiliyordu. Sözleşmiş gibi hepimiz uyarıl-
dık. sanki sihirli bir güç değmiş, sanki bir elektrik-
lenme titretmişti hepimizi. Hoş bir ürperti kapladı
bedenimizi.

"Tamam" dedik, "Bunlar ailelerimiz, Metris'in

önünde bir şeyler oluyor.”

Ve direnişimiz boyunca, Metris'in içinde olduğu gibi, önünde de hep bir şeyler oldu. Normal koşullarda duyabilme imkanımız olmayan sesleri, direniş boyunca hep duyduk. Ya da duyduğumuzu sandık.

***

Bir bölüm arkadaşımız hastaneye kaldırılmıştı. Günlerimiz onlardan ve diğer direnişçilerden gelecek haberlere çevrilmişti. Tarif edilmez bir gerilim içindeydik. Hastaneden gelecek ölüm haberini bekliyorduk. Ya da karanfil tomurcuklarının çiçek açmasını. Çok değişik bir duyguydu. Çok sevdiğin bir insanı kaybedecek olmanın yarattığı duyguydu da denilebilirdi buna.

Bir insan düşünün; tüm benliğiyle olmasını istemediği, önüne geçmek, geciktirmek için -kendi canı dahil- her fedakarlığı yapabileceği bir şeyi, bu kez aynı yoğunlukla, aynı şiddetle, aynı boyutta arzular hale gelmişse, onun içinde taşıyacağı gerilim nasıl yansıtılabilir, onu ifade edebilecek sözcük bulunabilir mi, bilmem ki. Hiç ölmesini istemediğim insanlar çıkmışlar ölüm yolculuğuna. Benim için, bizim için, zindanlardaki tüm tutsaklar için... Ama bir an önce ölümü kucaklamaları gerek. Zafirimizin yolu bundan geçiyor. Ve biz hiç istemesek bile, arzular hale geliyoruz ölümü.

İşte içinde bulunduğumuz gerilim, iki farklı duygunun çatışması da bir yerde.

Bu gerilim içinde geçen günlerin birinde, günün yorgunluğu ile yattık. Gece saat 02.30-03.00 ara-

sında Binbaşı, subaylar, doktorlar bilinen kontrollerine geldiler. Artık askerlere de güvenmiyor olmalılar ki, kaldığımız bloğun ana kapıları kilitlenmiş, koridor ve havalandırmalarda asker yok. Subay geldiğinde açılıyor. Sayımlarda da koğuşa sadece subaylar giriyor. Bizi askerlerle yüz yüze getirmemeye çalışıyorlar.

Kontrole gelen ekip çekip gittikten sonra, yatağında uyuklar haldeydim. Birden, kulağıma çalan bir sesle irkildim. Sol havalandırmadan geliyordu ses. Bizim koğuşa bağırlıyordu:

“On-sekizz... on-sekiz... Hastaneden haber geldi, Haydar ölmüş.”

Sadece bağıрма sesi gelmişti. Başka bir hareket, başka bir kıpırtı yok.

Camın önündeki ranzanın alt katında yatıyordum. Birden üst kata fırladım. Benimle aynı hızla hareket eden üç-dört arkadaş daha vardı. Hepimiz camın önüdeydik. Yan havalandırmaya bağırdık:

“Yirmi dörttt... Yirmi dörttt numara.”

Yanıt yoktu. Havalandırmada ölüm sessizliği vardı. Yere kibrit çöpü düşse duyulacaktı.

Tekrar bağırdık.

“Sekizzz... Sekizzz numara.”

(...)

“Yirmi dörttt... Yirmi dörttt numara.”

“...”

Sonunda bir arkadaş gelmişti cama:

“Ne var, ne oluyor?”

“Az önce bize bağıran siz değil miydiniz?”

“Yooo” diye yanıtladı.

Diğer koğuşlar da camdaydı. Onlara sorduk, “Haydar ölmüş diyen siz misiniz?..”

Hayret!.. Koğuşların hiçbirinden böyle bir şey söylenmemiş.

Aynı anda aşağılık bir kahkaha sesi duyduk koridorun havalandırmaya bakan camından.

Anladık ki, idarenin bir nabız ölçmesi bu. İçinde bulunduğumuz gerginliği bilenlerin duygulara, tüm insani değerlere kurduğu bir “tezgah”mış meğer.

Savaşta karşıtının mert olanına saygı duyulurdu bir yerde. Ama bizim karşıımızdakiler o kadar kalıeşti ki!..

Başından beri direnişini aralıksız sürdürenler hastaneye kaldırılmıştı. Bir kısmı 45. gün, program gereği hastanede bırakmış ve cezaevine geri getirilmişti. Ölüm Orucu gönüllüleri arkadaşlarla, destek grubundan bir kısım arkadaş hastanede, biz de cezaevinde direnişimizi sürdürüyorduk. İdare artık ilk tavrından vazgeçmiş, eylemcilerle “seyredenleri” aynı koğuşlara karışık koymaya başlamıştı. Kaldığım koğuş ve Sibiryia sol havalandırma ise sadece direnişçilere ayrılmıştı.

Benim de yataktan pek çıkamadığım günlerden biriydi. Yatağa uzanmış, aramızda konuşuyorduk. Kapıdan gelen sürgü sesi ile bir anda dikkatimiz oraya yöneldi. Yatakhanenin açık kapısından koğuşun girişinde üç kişinin belirdeğini fark ettim. En öndeki orta boylu, topluca, beyaz tenli -ama yüzü kıpkırmızı olmuş- sarı saçlarıyla, dikkatimi çekti daha ilk anda.

Üçü de çıplaktılar. Metris'te bu tür sahnelere alışık olduğumuzdan pek yadırgamadık. Üstelik şortları üzerlerindeydi. Onu bırakmışlardı hiç olmazsa.

Tanışma, hoş-beş faslından sonra, yeni gözaltına alındıklarını, Selimiye'den getirildiklerini, ilk anda-idare tarafından bağımsızlar bölümüne atıldıklarını öğrendik. Orada kalmayı kabul etmediklerini, dilekçe ile başvurularına rağmen idarenin bir şey yapmadığını, bunun üzerine "siyasilere geçmek" isteği ile açlık direnişine başladıklarını anlattılar.

İdare, yanımıza getirirken ellerindeki her şeyi gaspetmiş, böyle çıplak olarak getirip bizim koğuşa atmıştı. Doğal olarak, ihtiyaçlarını karşıladık ilk anda. Sonra da dışarı ile ilgili sohbete koyulduk. Ne oluyordu? Nasıldı dışarı?.. Onlar uzun uzun anlatmışlar, biz de bıkmadan dinlemiştik.

Orta boylu, sarışın arkadaşıla daha ilk anda sıcak bir bağ kurulmuştu aramızda. Soruyordu, anlatıyorduk; soruyorduk, anlatıyordu.

Ancak bir noktaya gelip takılıyordu: "Siz burada direnişteyken, bir kısmınız hastanede ölüme yatarken, nasıl oluyor da diğerleri size katılmayıp seyrediyor? Onlar uzayda mı yaşıyor?"

Cezaevine yeni gelen bir insan olarak, yabancıydı olan bitene. Akli almıyordu bir türlü. Beş-altı günün büyük bölümü aramızda sohbetle geçti. Sonuçta ona, "sen şimdi kavrayamıyorsun söylediklerimi, iyisimi arka havalandırmadaki arkadaşlarının yanına geç, orada kendi arkadaşların var, bir süre yaşa, gün olur yine karşılaşırız seninle, o zaman

devam ederiz kaldığımız yerden” dedik.

İstemiyordu gitmeyi ama arkadaki arkadaşları bizim yanımıza geldiğini öğrenmiş, tıktık yolu ile çağırılmışlardı onu. Ve kısa süren beraberliğimiz bir akşam sayımında noktalandı. Giderken:

“Arkadaşlar çağırıyor beni, gidiyorum ama yüreğim sizlerle kalıyor” demişti.

Bir daha da karşılaşma olanağım olmadı onunla. Çok sonraları, 1985 yılında, Sağmalcılar Cezaevi’nde iken ölüm haberi geldi bize. Tanıdığımızda canlı, hayat dolu, sağlam bir fiziğe sahipti. Ama direnişçi olması, hele tek tip elbise giymeyi reddetmesi, katledilmesi için yeterli nedendi. Kasıtlı olarak tedavisi geciktirilmiş, yakalandığı hastalık, direnişten vazgeçmesi için kendisine karşı koz olarak kullanılmıştı. Direnişimizin bir dostuydu o... Ölmemiş, öldürülmüştü. Tüm direniş şehitleri gibi onun anısı da yaşıyor yüreklerimizde.

***

50’li günler içindeydik.

Destek direnişini başından beri sürdüren arkadaşlar da yavaş yavaş kötüleşmeye başlamıştı. Durumu ağırlaşanlar revir ya da hastaneye götürülüyor, tedavi kabul etmesi isteniyordu. Ama arkadaşlar bunu kabul etmiyordu. Direniş, başlangıçta görülen bazı zaafli unsurlardan arınmış, inanç, kararlılık anıtına dönüşmüştü.

Alt koğuştta, birisi yaşlıca iki arkadaş vardı. Mide hastasıydılar ve durumları ağırdı. İkisi de günde iki-üç kez kan kusmasına rağmen, büyük özveriyle sürdürüyorlardı destek direnişlerini.

İkisini de tanıdım yakından. Yaşlıca olana açlık grevini bıraktırmaya çalışmak, onu ikna etmek olanaklı değildi. Diğer ise, hastalar koğuşunda birlikte kaldığım, çıplak atıldığı hücreden dönüşte, “Kazandım! Direnişimiz hep kazanacak!” diye bağırarak genç arkadaşı. Cama çıkıp ayna yardımıyla konuşuyor, onları ikna etmeye çalışıyordum. Ama nafiyleydi! Kabul etmiyorlardı. Revire götürülmüşlerdi ama çok kısa sürede geri geldiler, ikisi de kabul etmemişti tedaviyi.

Bir ara genç olana çıkıştım biraz:

“Üzerine düşen fedakarlığı fazlasıyla yaptın, niye bırakmıyorsun?”

Yanıtı duygusalca da olsa, gurur vericiydi:

“Abi, sizler burada devam ederken, hastanede yoldaşlarımız ölüme meydan okurken, ben nasıl bırakırım eylemi? Ne olur, çok görmeyin bana destek eylemini sürdürmeyi...”

Başka bir şey söylemedim. Gözlerim buğulu, yatağıma indim.

“İşte devrimci savaşın sıra neferi” dedim kendi kendime... Bu coşku, bu inanç yoğunluğunun önünde hangi güç durabilir? Hangi güç engel olabilirdi bize?

Direnişimiz böylesi fedakarlıkla yürüdü, böylesi inançla, böylesi kararlılıkla büyüdü.

***

45 ya da 50 gün açlık grevine giden arkadaşlar hastaneden birer-ikişer dönmeye devam ediyordu. Bu arada Ölüm Orucunun ikinci ekibinde yer alan gönüllüleri de anons etmiştik. Gelenlerde Ölüm

Orucu direnişçilerimizin yorgun ama sımsıcak nefeslerini buluyorduk. Bir çırpıda nasıl olduklarını, neler yaptıklarını, onlarla ilgili her şeyi ama her şeyi öğrenmek istiyorduk.

Bir sabah mahkemeye götürüleceğim söylendi mazgaldan. Durumum iyi sayılmazdı ama içten içe gitmeyi istiyordum. Sağmalcılar'dan gelecek arkadaşları yıllardır ayrı olmanın özlemiyle görmek, kucaklamak olanağı bulabilecektim belki de... Hoş, giysilerimiz zorla alındığı için ve don-atlet bırakıldığımız için duruşma salonuna giremiyorduk ama yine de bir umut! Ya salona alırlarsa?

Umduğumuzun aksine, arabadan hiç indirmedi-ler bizi. Ring içinde yirmi kişiydik ve güneş de kavuruyordu. Korkunç bunaltıcı bir hava vardı. Don-atlet olmamıza karşın sırlıklam terlemiştik. Araba demirden bir fırındı sanki. Vücutlarımız ölgün, dermansız... Bir de astımlı bir arkadaş astım krizine tutulmasın mı?.. Hemen asker, subay çağırdık. Ama gelen giden yok. Ellerimiz arkadan zincirli, bir şey de yapamıyorduk. Başladık çevremizdeki duvarları tekmelemeye, bir yandan da slogana:

“Tutuklular Ölüme Terk Edilemez!”, “Tutuklular Ölüme Terk Edilemez!”...

Dışarıda, sloganlarımızı destekleyen kadınlı-erkekli sesler duyuyorduk. Bağırışma sesleri geliyordu. Bunlar, kimlik kontrolü yerinde bekleyen ailelerimizdi. Sonunda kapıyı açıp astımlı arkadaşı aldılar. Temiz hava ve ilk müdahalenin etkisi ile kendine gelirken, subay, mahkeme heyetinin, “bekletmeyin, geri götürün” dediğini söyledi.

Tekrar cezaevine döndük.

Koğuşa giden koridorda, kolumda bana destek vermiş iki askerle yürüyordum. Arkamda ardım sıra gelen başçavuş vardı. Yanıma yanaşıp “Avni’yi hastaneden getirdik.” dedi. Önce ne dediğinin farkına varmadım. Aynı tümceyi yineleyince beynimde şimşekler çaktı birden. Ama niye? Neden getirildi cezaevine?.. Hayır... Hayır... Olamazdı! Avni’nin hastaneden getirilmesi için bir sebep yoktu.

Öyle günler yaşıyorduk ki, fedakarlık, coşku, inanç, kararlılık yanında her türlü kararsızlığa, yalpalamaya, geri dönüşe de gebe günlerdi. Mücadele tek bir hat üzerinde dosdoğru ilerlemiyordu hiçbir zaman. Kendi iradesi ile hücre hücre yok olma tercihini yapmış birinin en küçük tereddütü, bir ihanet haline de dönüşebilirdi.

Düşünüyordum, zorluyordum kendimi. Ne oldu da geri getirildi? Oturabilecek kadar bile dermanı kalmayan bir insan, nasıl ve niçin getirilir cezaevine? Acaba çavuş moral bozmak için mi söyledi bunu? Yoksa!..

En son aklıma getirmem gereken şey düşüncelerimin odağına yerleşmişti. Bin bir türlü olasılığı kafamdan geçiriyordum ama hep birisi önceliği alıyordu. Olmasını hiç ama hiç istemediğim şey, arkadaşımızın Ölüm Orucunu bırakmış olabilmesi ihtimali kemiriyordu beynimi. Koğuşa gelene kadar, koridorda süren bir-bir buçuk dakikalık yürüyüş, belki de tüm yaşam sürecimin en hızlı, en yoğun ve en gergin düşünme anıydı. Buz gibi terlediğimi, etlerimin kerpetenle lime lime çekildiğini hissediyor-

dum, içten içe titriyordum.

Ne kadar süre yürüdük, neredeyim, ne yapıyorum; binlerce “ne” sorusunun hiçbirinin, hiçbir şeyin önemi yoktu. Tek bir şey istiyordum. O ana kadar belki de istediğim tüm şeylerin toplamından daha da fazla “o tek şeyi istiyordum...”

Kapı açılmış, koğuşa adım attığımın farkında değilim. Karşımda tanıdık bir insan görür görmez:

“Ne olmuş? Avni’yi niye getirmişler?” dedim.

Bir-iki saniyelik suskunluktan sonra aldığım cevap, kurulu bir yayın birden boşalması gibi gevşetiverdi beni. O tek istediğim şey gerçektir. Sihirli birkaç kelimelik bir cümle, sanki üzerimdeki tonlarca yükü alıp götürmüştü.

Beklemeden, koğuşun yatakhane bölümüne girdim. Yoldaşımız girişteki ilk yatakta yatıyordu. Ve inanılmaz bir şekilde, hala sigara içmekteydi. Tüm çehresi tarif edemeyeceğim kadar zayıflamıştı. Kalın bir posbıyık ve olduğundan daha da büyümüş gibi bakan bir çift ıslıl ıslıl parlayan gözle karşılaştım.

Yüzyılların özlemini taşıyormuşçasına kucakladım onu, yatağın üzerinde sarmaş dolaş olduk. Öyle bir süre kaldık ve bir türlü dışa vurmeyen göz yaşlarımız akıvermeye başladı.

***

Onunla iki gün kalabilmiştik. Diğer arkadaşları, sağlık durumlarını, hastaneyi anlattı bize. Neden geri getirilmiş olabileceklerini yorumlamaya çalıştık. (Metris’teki diğer Ölüm Orucu direnişçisi de getirilmişti. Hemen altımızdaki koğuşa verilmişti.)

Ağır ağır konuşuyordu ama sözlerinde dil sürçmesi bile yoktu.

Defalarca açlık grevi yaşamamıza rağmen, yine de 60'lı günlerdeki bir direnişçiye neler yapabileceğimizi bilemiyorduk. Kendisi hiç oralı değildi. Kendi ihtiyaçlarını karşılayabildiğini, hastanedeki yaşamından örnekler katarak anlattı. Biz yine de ayağa kalktığında, tuvalete vb. giderken yanında oluyorduk.

Cezaevine getirilişleri büyük bir coşku yaratmıştı. Yazılı-sözlü "hoşgeldin" mesajları yağıyordu koğuşa. Arka havalandırmadan gelen "tık tık"lar, "anons"lar aynı dilekleri taşıyordu. Direniş yeni bir ruh kazanmıştı, inançlar tazelenmişti.

O akşam "hoşgeldiniz" gecesi düzenledik. şiirler, türküler... Coşku doruğa ıktı. Hastanedeki lm Orucu direnişçilerinden gelen mesajların okunmasıyla yumruklar sıkılı havaya kalktı, hep bir ağızdan sloganlar haykırıldı.

Ertesi günü de alnında direniş simgesi kızıl bandı, yatağında uzanmış yatan lm Orucu direnişimiz ile konuşmakla geçirdik. Biz anlatıyorduk o dinliyordu, o anlatıyordu biz dinliyorduk.

Hastanede 3-4 arkadaşın durumunun ağırlaştığını, görme duygusunu yitiren ve midesi suyu kabul etmemeye başlayan arkadaşların olduğunu söylüyordu. Uzun uzun oradaki günlerini anlattı. En iyi durumda olanlardan birinin kendisi olduğunu söyledi.

Ona bakmaktan alamıyordum kendimi. İnsan onda irade ve kararlılığın kemik yığını haline gelmiş

vücuda nasıl hükmedebildiğini görüyordu. Eski gazete parçalarındaki bulmacaları çözmeye çalışıyor, kısa da olsa mektup yazıyordu. Eyleme bir süre ara vermiş bizlerin çoğunun sigara içemez hale gelmesine karşın, o, şaşırtıcı şekilde sigara içmeye devam ediyordu.

Yatmadan önce tıraş olmak, ardından da vücudunun üst tarafının silinmesini istedi bizden. İsteği hemen yerine getirildi. Sonra yatağına yatırıldı. Sohbeta başladık. On beş dakika sonra gözlerindeki ifade birden değişiverdi. Kendini uyumamak için zorluyor gibiydi. Birkaç anlamsız söz söyledim. “Evet haklısın” diye cevap verdi. Bir an telaşlandım. Gözleri açık olmasına karşın, kendinden geçmişti. Acaba ıslak bezle de olsa vücudunu silmemeli miydik? Yanlış bir şey mi yapmıştık? İçten içe bir korku duymaya başladım. Başında bir arkadaş nöbetçi kaldı. Üç-dört saat sonra gayet dinç bir şekilde kendi kendine uyandı. Hareketliliğin kendisini yordüğünü, dalıp gittiğini söyledi. Biraz olsun rahatladık.

O gece, doktor ve subaylar iki kez kontrole geldi: Saat 02.30 ve 04.30 sularında... Buna bir anlam verememiştik. “Herhalde senin burada olmandan dolayı kontrolü artırdılar” dedim ona. (Oysa bunun nedenini, daha sonra öğrendiğimiz bilgiler ışığında daha iyi yorumlayacaktık. İki kez kontrole geldikleri gecenin öncesi, ilk Ölüm Orucu şehidimizi vermiştik Haydarpaşa Askeri Hastanesi’nde.)

Sabah 07.30 civarında, dış kapının sürgü sesini duyduk. Başlarında “Anten”, 3-4 subay yatakhane-

ye girdiler. Sayım için saat çok erkendi. “Acaba ne var?” diye düşünürken, Anten arkadaşına dönüp:

“Haydi hazırlan, tekrar hastaneye gideceksin” dedi.

Hepimizi bir burukluk kapladı. Direnişçimizin eşya torbasını hazırlar giydirirken, sürekli “çabuk olun” diye uyarıyorlardı. Telaşlarından bir şeyler sezinliyorduk. Belki de aynı şeylerdi sezinlediklerimiz ama düşündüklerimizi açıkça birbirimize söylemekten korkuyorduk. Oysa apar topar hastaneye sevk olayı gösteriyordu ki, toprağa serpilen karanfil tohumları yeşermiş, karanfillerimiz çiçek açmaya başlamıştı. İlk Ölüm Orucu şehidimizi vermiş olmalıydık.

Bu düşünce suskunluğu içinde, işimizi çabuk bitirdik. Direnişçimiz koğuştaki arkadaşlarla kucaklaşıp vedalaştı. Ben en sonda bekledim sıramı. Duyguluyduk. Bir daha hiç karşılaşamayacak olmak, bunu bilmek kahrediyordu insanı...

O sırada, yaşadığımız anın duygulu atmosferi dışında aşağılık, tüm insani değerlerden yoksun iğrenç bir ses:

“Bırakın duygusal seremoniyi” demez mi?

Konuşan “Anten” idi...

Bir anda kendinden beklenmeyecek çeviklikle, Ölüm Orucu direnişçimiz atıldı üzerine. Yakasına yapışıp bağırmaya başladı:

“Sen ne anlarsın duygudan, sen insan mısın ki? Alçak bir faşistsin sen, alçak...”

“Anten”, o anda kimsenin cesaret edemeyeceği bir şeyi yapmaya kalktı. Sedyeye ile hastaneye kaldı-

rılacak yoldaşımıza tokat atmaya yeltendi. Bu kez biz atıldık üzerine. Subaylar araya girdiler. Tükürük ve küfürler arasında alıp götürdüler onu.

Oligarşinin insani değerlere bile saygısının ne olduğunun sergilendiği bu yarım kalan vedalaşmayla, direnişçimizi hastaneye gönderdik. Ve tabii ölüme giden insanların vedalaşmasını tüm benliğimizde yaşayarak...

Bir Haziran gecesi yumruklarımız kalktı hava-ya... Sımsıkı sıkılı... Ant içtik hep birlikte... Birlikte haykırdık, karanlık zindanların üzerinde bir güneş gibi açan üç kızıl karanfilimiz için... Birlikte haykırdık:

“APO’LAR, HAYDAR’LAR, FATİH’LER ÖLMEDİ, ÖLMEYECEK!” diye...

Haziran’ın sıcak günlerinde, üç gerili ok; yayından boşanıp saplandı hedefine... Biri APO, biri HAYDAR, biri FATİH’ti.

“Ve biz bundan dolayı unuttuk artık bağışlamayı!”

***

Direnişimizin üç şehit vermesi, karşı saflarda telaş yaratmıştı. Bu işten nasıl sıyrılacaklarının yollarını arıyorlardı. “Bir avuçlar, zaten tutukluların çoğu katılmıyor”, “dönüşümlü olarak yemek yiyip, süreyi uzatmak istiyorlar”, “amaçları Türki-

ye'yi yurtdışında kötü göstermek." vb. vb. demagojileri tutmamış, direnişi içten kırmak için denedikleri her türlü yöntem boşa çıkartılmıştı.

Üç Ölüm Orucu şehidi yalanlarını yüzlerine vuruyordu. Yaptıkları demagoji açığa çıkmıştı. Yeni yalanlar icat etmeli, yeni manevralar yapmalıydılar.

Bir sabah, koğuşumuzdaki ikinci Ölüm Orucu gönüllü ekibinden bir arkadaşı, "Revire çıkacaksın" diye aldılar. Dönüşü epeyce gecikince meraklanmaya da başladık. Ama iki saat kadar sonra geri getirdiler.

Koğuşa girer girmez bir çırpıda başından geçenleri anlattı. TV çekimi için alınmıştı ama çıkmaz düşüncesiyle "revir" diye yalan söylemişlerdi. Revire ilk girdiğinde bir anormallik sezmesine rağmen, sağlık durumunun ne olduğunu anlamak için çağırılmış da olabilirler diye düşünmüştü. Ancak TV kameralarını gördüğünde gerçek durumun farkına varmıştı.

Üst rütbeli subaylar, adli müşavir, cezaevi albayı ve TV yetkilileri de orada hazır bulunuyordu. İlk önce göstermelik, yapmacık ilgi gösteren doktorları kovmuştu. Onlara, "Daha önce ağır hastamız olduğunda, acil durumlarda saatlerce mazgalları dövdüğümüzde gelmezken, dahası Hipokrat yemini unutup bizzat işkencenin dozajını ayarlayan sizlerken, sırf şu TV kameraları için mi bu şeytanlıklar" demişti.

TV görevlileri ve Mesut Mertcan, "Ölüm Orucu için geldiklerini, sorunları, olup bitenleri öğren-

mek, kendisiyle de bu amaçla konuşmak istediklerini” söylemişlerdi. O an ne yapması gerektiğini düşünmüştü. Ya kabul etmeyip geri dönmeyi (eğer zorlarsa slogan atıp karşı koymayı), ya da çarpıtmak isteseler de, boşluk bulamayacakları bir muhtevada direnişi anlatmayı geçirmişti aklından.

Sonuçta, bu iki düşünceden biri ağır basmıştı. Ve söyleşi yapmayı kabul etmişti. “Çünkü” diyordu, “ne kadar çarpıtırlarsa çarpıtsınlar, direnişimiz haklıydı ve objektif bir zemine oturuyordu, onu lekeleyemezlerdi.”

20 dakika boyunca, cezaevinde altı yıldır yaşanan baskı-işkence sarmalını anlatmış, siyasal tutukluluk hakkımız ve tek tip elbise üzerine konuşmuştu. Taleplerimizi tek tek sıralamıştı.

Sonraki iki gün içinde de, TV çekim ekibi Metris’te kameralarını çalıştırdı durdu. İtirafçı birkaç haine “ne kadar rahat içinde yaşadıklarını” anlattırdı. Bağımsızlar ve yeşillere de gitmişlerdi. Ama onları bile istedikleri gibi konuşturamamışlardı. Aldıkları yanıt kesindi:

“Direnişi, Ölüm Orucunu soruyorsanız, onunla ilgili kendimizde konuşma hakkını görmüyoruz.”

Bizim olduğumuz bölümlerde konuşmaya gelmediler. Ama uzaktan (örneğin, koridor camından, boş koğuş camlarından) gizli çekimler yaptılar. Alt ve üst katlar arasındaki torba alışverişlerini, karşılıklı koğuşlar arasında parmakla yazışmalarımızı görüntülemeye çalıştılar.

Aynı günlerde, bir öğle üzeri koridorun derinliklerinden slogan sesleri gelmeye başladı. Başlangıç-

ta iki-üç kişiden gelmişti sloganlar ama kısa sürede tüm Metris'e yayıldı.

“Tek Tip Elbise Giymedik, Giymeyeceğiz!” diye slogan atıyordu tutsaklar...

Öğrendik ki, direnişçi arkadaşlarımızın olduğu bir koğuşa operasyon yapıp iki kişi dışarı alınmış, zorla kelepçe vurup tek tip elbise giydirmek istemişlerdi. Bu sırada TV kameraları ile arkadaşların direnişini, yerlerde sürüklenişini, işkenceyi, tek tip elbiselerin yırtılışını, keza tüm operasyonu görüntülemişlerdi.

Bunun iki amacı olabileceğini düşünmüştük. Ya kamuoyuna “tutukluların yasalara(!) ne kadar saygısız oldukları” gösterilecekti ya da devlet çarkının tepesindekilere cezaevinde olup biteni daha iyi anlamaları için verilecek “brifing”de bu görüntüler kullanılacaktı.

Evet... Direnişimizin dorukta olduğu günlerde, eylemimizin yarattığı etkiyi nötralize etmek için, devlet kameralarını yollamıştı Metris'e... Belki de, Ölüm Orucu şehitlerine yenilerinin katılacağını beklediği ileriki günlerde, direnişin sonuçlarını bu çekimleri kullanarak göğüslemeyi düşünmüştü. “İşte, kendileri gönüllü ölmüşler, hiçbir sorunları yok, her şey güllük gülistanlık!” diyebilmenin hesabını yapmışlardı.

Peki, hesapları tuttu mu? Sonraki gelişmeler, çok açık bir şekilde yapılan hesapların tutmadığını gösterdi.

Oligarşinin bu demagojisi ve propaganda aracı da, direnişimizi gölgeleyemeyecekti.

BİR BAYAN YOLDAŞIMIZDAN METRİS'DEKİ DİRENİŞ GÜNLERİ

Bir mahkeme günü öğrendik direnişin başlayacağı günü.

Bekliyorduk, hazırдық. Ha bugün, ha yarın... Haber gelir diyorduk... Ve işte beklediğimiz saat gelip çatmıştı...

Direnişin ilk günü koğuş değişikliği bildirildi. Eyleme katılanlar koğuşlardan alınacaktı.

Hayır, çıkmayacağız! Bizi zorla çıkaracaklar, biliyoruz ama direneceğiz?

Kimbilir nerelere götürecekler? Sadece direnişçileri diğerlerinden tecrit etmekle de yetinebilirler, bizi mümkün olduğu kadar küçük parçalara ayırıp birbirimizden tecrit yoluna da gidebilirler. Kitlesele mücadele ruhunu suni tedbirlerle zayıflatmaya çalışmak, yönetimin başlıca yöntemlerinden biri... Bunu düşündükçe bir burukluk kaplıyor içimizi.

Son kez kucaklaşıyormuş gibi sarılıyoruz yoldaşlarla birbirimize.

Geride kalanların “güle güle” sesleri yankılanırken, askerlerin başında, copuyla “Anten” lakaplı üsteğmen, gürültüyle açılan kapıdan içeri giriyor. Hızla kol kola girip direniş vaziyeti alıyoruz. Küfür, cop, tekme, yumruk sesleri slogan seslerine karışıyor... Kenetlenen kollarımız tek tek sökülüyor, kopartılıyor birbirimizden. Kopartılan yoldaş, işkence, hakaret ve küfürün 72 çeşidi ile birlikte merdivenlerden sürüklenerek B blok havalandırmasına atılıyor.

...

Havalandırmaya atılan her arkadaşı sloganlarımızla kucaklıyoruz. Yeni bir yolculuk başlangıcında, buluşmanın sevinciyle ayak üstü özlem gidermeye çalışıyoruz. Sevinç, özlem, öfke, kin... Sarmaş dolaş çelişik duygular... Birbirini kamçılıyor. Kah zulme yönelip, kin dolu bir sloganda somutlanıyor, kah dost yüzlere dönüp, sıcak mı sıcak bir kucaklaşmaya dönüşüyor. Kucaklaşmalar çok kısa sürüyor. Kolların kavuşmasıyla yumruk olup havaya kalkması aynı anda oluyor neredeyse, şimdi öfkenin bilenme zamanı, zulme yönelme zamanı diyor içimizdeki ses... Kucaklaşmak için daha çok vaktimiz olacak. Yol uzun!..

Kenetlenmiş bir yanım çözülüyor. Bir yanım zulümde kalıyor, bir yanım yoldaşlarda. Ortada asılı kalıyorum. Bırakmak istemiyor hiçbiri. Kollarım gerildikçe geriliyor. Yoldaşlara dönüp “Bırakmayın, daha sıkı tutun!” diye haykırıyorum. Biliyorum, bir

tarafım koparsa diye düşünürler şimdi. Zayıflık göstermemeliler.

Kolumu ve ayaklarımı sımsıkı kavramış yoldaşların ellerine coplar inip kalkıyor. Ne kadar sürdü, bilmiyorum. Bir süre sonra yoldaşların ellerinin gevşediğini hissediyorum.

Artık zulmün elindeyim.

Merdiven başında, havalandırma kapısında sürüyor direniş. Kollarımdan tutulup merdivenlerden aşağı sürüklenirken, ilginç bir şey sezinliyorum. Ayaklarım merdivenlerin birinden kurtulup diğerine vurunca saymaya başlıyorum: Bir-iki-üç-dört...

Cop, tekme, tokat sayısı değil bu, ayaklarım kaç merdivenden düşüyor, onu sayıyorum. Garibime gidiyor, içten içe gülümsüyorum. Şimdi nereden geldi aklıma merdiven saymak diye. Yıldırım hızıyla geçiyor bunlar aklımdan, birden toparlanıyorum, kendi kendime sitem ediyorum. Ve zulmün yüzüne sloganlarımızı haykırmaya başlıyorum. Ama yine başlıyor sayma işi: bir...iki... üç... dört... irade dışı bir şey. Sonra toparlanıp tekrar slogana duruyorum. Bu ritmik davranış havalandırmaya kadar sürüyor, bir... iki... üç... dört... Kahrolsun Faşizm!... Bir... iki... üç.. dört... İnsanlık Onuru İşkenceyi Yenecek!..

Sonraki günlerde düşündüm durdum, nasıl izah edilir bu durum diye. Yoldaşlara anlattım, gülüştük. Meğer başkaları da böyle şeyleri yaşamış zaman zaman...

“Gülüyoruz ama” dedim, “içimden bir ses, hep bunun altında bir eksiklik, bir yanlışlık yattığını

söylüyor bana.” Yoldaşların ilgisi bu nokta üzerinde yoğunlaşıyor. Tahlil etmeye çalışıyoruz. Yanlışlık var mı, nerede, bulmaya çalışıyoruz. Herkes elinden geldiğince düşüncelerini belirtiyor.

Tartışmayı yönlendiren yoldaş, ortaya atılan görüşleri dikkatle dinliyor. Sonra bana yönelerek “Ne dersin?” diye soruyor.

“Yok” diyorum, “hiçbiri değil”.

“Galiba direniş, cop, tekme, tokat bizim için günlük iş olmuş artık. Bulaşık yıkamak, örgü örmek gibi... Hani ritmine iyice alıştığın bir iş yaparken çoğunlukla başka şeyler düşünür ya da aklına olmadık bir türkü gelir, farkına varmadan mırıldanmaya başlarsın ya bu da işte öyle bir şey. Şöyle de diyebiliriz: Cop vb.den daha ilginç, daha değişik bir uyarıcı oluyor ayakların merdivene vurması, tık... tık... tık... ilginç yönlendiriyor. İşkenceye karşı konsantrasyonumuzu kaybediyoruz anlaşılıyor.”

“Evet” dedi yoldaş, “olayda bir duyarsızlaşma var. Önce bunu tespit edelim. İşkence, dayak günlük iş oldu, doğru. Ama bu, örgü örmek vb. gibi algılanmamalı, işkence insanlık suçu, ona karşı direnmek sadece acılara katlanmayı sıradanlaştırmakla olmaz. Bana göre; sen orada, o an görev başında olduğunu unutmuşsun. Sadece işkencecilerin uygulamaları karşısında fizik ve moral, olarak dik durmak değildir işimiz. Onların morallerini bozmak, gerekli cevabı vermek, her an hayvani karakterlerini suratlarına haykırmak, bunu en iyi ifade edecek şeyleri bulmak durumundayız. Bütün gücünü, her şeyini, görevini en iyi şekilde yapmak üze-

rinde toparlasaydın, merdiven saymak yerine bunları düşünürdün. Kendini bırakmışsın. Nasılsa alıştık diye, iradeyi elden bırakmışsın. Bu nedenle görünürdeki direngenlik kendi içinde bir duyarsızlaşma işaretini taşıyor.”

Haklıydı... Ne diyebilirdim? O gün bugündür bu söz kulağında küpe gibi duruyor. Küçük gibi görünen olaylardan büyük dersler çıkararak gelmemiş miydik bugünlere?.. Böyle sağlamaştırmıştık direniş mevzimizi.

Her gün daha da güçlendik, aşılmaz, çelikten bir duvar gibi zulmün karşısına dikildik. Direnişin en zorlusuna da bunun verdiği güvenle atılıyorduk kaygısız...

Evet, böyle gelmiştik bugünlere, bugünlerden yarınlara da böyle gidecektik.

....

Anten'in iğrenç sesi geliyor kulağımıza. Bakışlarımızı havalandırma penceresinden merdiven başına çeviriyoruz. İki yoldaş anlamlı bir dayanışma örneği sergiliyor...

Koğuştta bu yoldaşlar gibi iki direnişçi daha var. Onları görünce, üsteğmen "Siz de mi?" diyor nazlı bir sesle. "Evet biz de" demeden işkence ve direniş başlıyor. Sayı az olduğundan, tek tek koparmak yerine, ikisini birlikte sürükleyip havalandırmaya atmak istiyorlar. Yoldaşlar el ele tutuşmuş, birbirlerinden kopmadan karşı koymaya çalışıyorlar. Biri boylu boslu, diğeri ise tam tersine ufak tefek. Askerlerin önüne boylu boslu olan duruyor, vücudunu siper ederek diğeri darbelere korumak isti-

yor. Ama diğeri geri kalır mı? Bu iş fizik işi değil, yürek ve bilinç işi dercesine nöbeti devralıp ufacık gövdesini diğeri yoldaşına siper etmek için çabalıyor. Onları izlerken coştukça coşuyoruz. Sloganlarımız patlarcasına çıkmaya başlıyor hep bir ağızdan.

Ölüm Orucu boyunca sohbetlerimizde dayanışmamızın tatlı bir anısı olarak kalacaktı bu direniş...

***

Metris idaresi, soyarak üst aramadan, eşyaları talan etmeye kadar hiçbir "töreni" eksik etmeden tamamladı operasyonu.

B-7 koğuşundayız.

Diğeri siyasetlerden bayanların kaldığı diğeri koğuşların tümü bloğun ön yüzünde kaldı. Onlardan tamamen tecrit edildik. B-4 ile aramızdaki duvar tek "dost" bağlantısı. O da direniş boyunca soğuk kaldı, bir o kadar da sessiz. Eller gitmiyor, kulaklar dayanmak istemiyor. Duvarın ötesi mahmurluk içinde, idareyle diyalog yerinde...

Yanımızda bayan polislerin odası, karşımızda hainlerin koğuşu var. Her tarafımız zulmün güçleriyle çepeçevre sarılmış. Her hareketimizi yakından izlemek istiyorlar belli.

B-7 koğuşu hücre sistemine göre yapılmış. Uzun bir koridora bakan yan yana dizilmiş altı hücreden oluşuyor. Koridoru yemekhanesi oluyor. Dörder kişi kalıyoruz, iki katlı ranzaların sığacağı büyüklükte ve daracık pencereli hücrelerde. Ne masa, ne sandalye var. Havalandırmadan gazeteye kadar her türlü yaşamsal haklarımız gaspedilmiş, tam bir ya-

sak çemberine alınmıştık.

Hiçbirinin eksikliğini hissettirmeyecek şeyler üretmeli, günlük yaşantımızı programlı ve üretken kılmalıyız diye düşünüyoruz.

En çok, sohbet ve tartışmalara ilgi var. Bazen kendiliğinden, bazen de iradi olarak başlatılan tartışmalar saatlerce sürüyor.

Uzun dönemdir çoğumuz cezaevindeydik. Kimileriyle otuz-kırk santimlik duvarlar, kimileriyle bir buçuk metrelik merdiven boşluğuyla ayrılıyorduk. Üst araması nedeniyle havalandırmaya da çıkmadığımızdan, nicedir yüz yüze gelememiştik. Her gün sesini duyduğumuz, yazıştığımız yoldaşlar arasında şeklini şemalini resimlerden tanıdıklarımız vardı.

Şimdi hep birlikteyiz... Yüz yüze konuşmanın özlemini gideriyoruz. İletişim olağanüstü zenginleşiyor; mimikler, gözler, her biri bir anlam veriyor sözlere, bambaşka bir tat katıyor sohbetlerimize.

...

Sohbet konuları içinde birinci sırayı, yine dışardaki gelişmeler alıyor. Biliyoruz, bıraktığımız gibi bulamayacağız dışarısını. Her şeyi öğrenmeye, anıları canlı tutmaya çalışıyoruz. Değişik zaman aralıklarıyla yakalananların anlatımlarından, yaşadığımız olayları kavramaya, gelişmeleri, karşılaşılan güçlükleri, geliştirilen yöntemleri, bırakılması gereken alışkanlıkları, yerleşen anlayışları... her şeyi anlamaya çalışıyoruz.

Özellikle eylem sürerken tutuklanan arkadaşlar soru yağmuruna tutuluyor. Saatlerce tekrar tekrar

anlatmak zorunda kalıyorlar.

Geçmiş yaşantımızı ve çıkardığımız dersleri aktarıyoruz birbirimize. Çalışma alanlarımızın özelliklerini anlatıyoruz. İşgaller, boykotlar, grevler, saldırılar, direnişler konuşuluyor. O günlerdeki yaklaşımlarımız, duygularımız, beklentilerimiz dile getiriliyor. Tartışmalar yeni anımsamaları doğuruyor, ayrıntılara giriyoruz. Geçmişimizle tekrar tekrar yüz yüze geliyoruz. Kişisel değişimimiz bazen karikatürize edilerek; bazen ciddi ve sistemli bir şekilde, yaşanan şartlarla bütünleştirilerek ortaya konuluyor.

Okunan kitaplar, görülen filmler, oyunlar, bilinen şehirler, köyler, semtler gözden geçiriliyor. Yaşanırken fark edilmeyen, ilgi duyulmayan birçok nokta açığa çıkarılıyor. Dikkatle ölçülüyor. Hafızalarımızın bizi yanılttığı da oluyor. O zaman hareketli tartışmalar başlıyor...

...

Elbirliğiyle kolektif ve düzenli bir yaşam örgütleyeceğiz kısa sürede. Açlık, halsizlik demeden yaşamımızın her zamanki olağanlığını korumaya çalışıyoruz. Uzun soluklu bir direnişe olan kararlılığımızı hissettirmek için ayrıntılara dikkat etmemiz gerekiyor. Zulmün temsilcileri gördükleri her şeyde kararlılık mesajı almalı. Giysilerimiz, yataklarımız, koğuş, düzeni, banyomuz, saç kesmelerimiz... her zamanki olağanlığını koruyor... Bunları gördükçe her sayımda şaşkın gözlerle tarıyorlar etrafı.

Biliyoruz, idare her tavrımızda merakla bir anlam arıyor. Özellikle hepimizde görülen ortak deği-

şiklikler dikkatlerini çekiyor. “Niye kestiniz saçlarınızı, eylem mi planlıyorsunuz?” diyorlar. “Bu kırmızılar da ne oluyor?” diyorlar. Kırmızılar neyse ama saçlarımızı keserken temizlik ve bakım pratikliğinden başka düşüncemiz yok oysa...

Dikiş, eliş; direniş boyunca yaşamımızın bir parçası da bunlar oluyor. Koğuşta canlı bir hava yaratıyor. Direnişin ileri günlerinde bile, yatakta uzanmalar pek olmuyor. Üretkenliğin, yaratıcılığın verdiği canlılık bu. Yani insanı insan yapan tutkular, değerler simgesel de olsa direnişe aktarıyor gücünü. Kararlı günlerimizin anısı, üretkenliğimizin simgesi işlerimiz ellerimizde dolaşüyor. Mektuplara geçiyoruz neler yaptığımızı. Uzaktaki yoldaşlarımızla, dostlarımızla paylaşıyoruz.. Ya da “(...)’nın eseri de buraya pek yaraştı” diye koğuşun bir köşesini süslüyoruz. Yaratıcının gözlerinin içinin güldüğünü hissediyoruz.

İdare, içerde yapıldığını fark ettiklerini ailelerimize göndermemizi engelliyor. Ama onlar birini fark ettikçe, biz onun yerine başka bir şey üretiyoruz.

Geceleri Pir Sultan gibi direnen türküler, marşlar söylüyoruz. Şehit yoldaşlar için yapılmış ağıtları salıyoruz gökyüzüne...

“... İşte kement işte boynum asarsa
Dönen dönsün ben dönmezem yolumdan...”

Böyle mısraları öyle içten seslendiriyor ki yoldaşlar, adeta direnişimiz gibi uzun sürsün isteni-

yor. Ama eskiden koro çalışması yaptıran arkadaş, görevi gereği rahatsızlığını ifade etmekte gecikmiyor. “İyi ama böyle de söylenmez ki” diyor. “Ne kadar yayıyorsunuz.”

“Öyle mi?” diyoruz. “Al sana o zaman sıkılı yumruk gibi bir türkü.”

“Varıp eylem köprüsünü geçerler
Kimler ölür kimler kalır belli olmaz”

Son hecesi top gibi patlayarak çıkıyor ağzımızdan. Direnişimizin güçlü ve sert bir darbesi gibi...

Sonra, hep sesini gözlediğimizi bilen bir yoldaş “İyi misin?” yönelince, başlıyor “Ulaş’a Ağıt”ı söylemeye... İnceden ve içli bir ses dalga dalga yayılıyor. Bir hüznün kaplıyor içimizi, öfkemiz kabarıyor. “Hele Ulaş’a Ulaş’a” diye tekrarlıyoruz dişlerimizi sıkarak içimizden.

Yeni türküler hatırlayalım istiyoruz. Kimimiz sadece ismini hatırlıyor, kimimiz sadece birkaç mısrasını. Parçaları birleştiriyor, bilinenlerin yaptığı çağrışımla bilinmeyenleri bulmaya çalışıyoruz. Çoğunda da tamamlamayı başarıyoruz. Bazen çok daha kısıtlı veriler hareket noktamız oluyor. “Hani içinde ‘nehir’ geçiyor, ‘kız’ geçiyor... Hay allah neydi, dilimin uçunda...” sözleriyle başlıyor arayışlar. ‘Nehir’, ‘kız’ geçen türküleri sıralamaya başlıyoruz. Bulunca ‘gel bakalım’ diyoruz. “Beynimizin en ücra köşelerine de saklansan, seni bulur çıkarırız.” Unutkanlığa karşı zaferimizin coşkusuyla söylemeye başlıyoruz. Türkü bulma çabası yer yer esprile-

re dönüşüyor. “Hani içinde ‘Ç’ geçiyordu, ‘G’ geçiyordu” diyor bir arkadaş. Buldum “Çıraları gür yandırah, gür yandırah” diye atılıyor bir diğeri... Başlıyoruz söylemeye...

...

C-13 koşuğu var karşımızda. O sıralar hainler kalıyordu orada. Küflenmiş yüreklerinden, irinleşmiş beyinlerinden çıkan pis kokularla kirletiyorlar havalandırmayı. İşkencenin mutasyona uğrattığı garip yaratıklar bunlar. Nasıl bir genetik özellikleri vardı, bilinmez. Ama insan soyunun üyeleri olmaktan çıkıp, işkencecilerin bir parçası olmuşlar. İşkencenin ürettiği işkencecilerdi onlar. Şimdi yeni yeteneklerini biz direnişçiler üzerinde deneme fırsatı buluyorlar. Pencereye koydukları stereolarla gece saat 24.00-01.00'lere kadar arabesk yayın yapıyorlar. Özel olarak tespit edilmiş en iç karartıcı, en sinir bozucu iki-üç adet kaset tekrar tekrar baştan konuluyor. Hainliğin durağı yok. Biliyoruz, daha dün devrimcilerin safındayken, idarenin aynı uygulamalarına karşı tumturaklı küfürler savuranlar vardı içlerinde. İşkencenin gayri-meşru çocukları, zavallı yaratıklar...

“İnsanlık Onuru İşkenceyi Yenecek!”

***

Artık hesaplar haftalar üzerinden yapılmaya başlanıyor. Hepimiz oldukça zayıfladık. Giysilerimiz en kesin ölçütü bunun. “Ben iki beden zayıflamışım” diyor biri. “Ben de üç beden zayıflamışım” diyor diğeri. Koğuşumuzun en ufak yapılısının giysilerini üstüne geçirip, “bakın, ben de artık incecik

bir genç kız oldum” diye kendi etrafında dönüyor kimi.

“Biraz da boydan çeksen tipin tam değişmiş olacak” diyoruz. “Polis artık arasın da bulsun seni.” Gözlerinin içi gülüyor. Belki de polise oynadığı müthiş bir oyunu hayal ediyor.

Vücuttaki erimeler gün geçtikçe daha çok fark edilen bir koku yayıyor etrafa. Koşu ne kadar havalandırsak nafile, kurtulamıyoruz bu kokudan. “Aseton kokusu”na benzetip kendimizi rahatlatmaya çalışıyoruz. Ama ojesiz aseton ne işe yarar? “Olsun” diyor biri. “Bayan illa da ojeli olur diye bir kural yok ya... Biz de asetonlusuyuz...” Esprileri kahkahalar takip ediyor, kahkahaları kahkahalar...

Günler geçtikçe kas erimleri hareketlerimize yansımaya başlıyor. Diz kaslarında zayıflama nedeniyle iki adımda bir aksayan henüz bir arkadaş var. Yakında başkaları da çıkabilir. Oturup istirahat etmesini istiyoruz. Bugün mahkemeye gitti. Endişeliyiz. Mahkeme dönüşünü her zamankinden daha büyük bir merakla bekliyoruz. En önemli haber kaynağımız arada bir çıkılan mahkemeler.

Endişemiz boşunaymış. Neşeyle dönüyor mahkemecimiz. “Sek sek oynayan yalnız ben değilmişim, bana otur demeyin artık” diyor. Mahkemede kendisi gibi yürüyen bir erkek arkadaş varmış. Onun verdiği morali şimdi bizlere saçıyor. Sanki insanın içini dışına çıkararak mahkeme arabalarında sarsılan o değilmiş gibi, daha canlı, daha hareketli. Dolaşp duruyor koğunun ortalarında. Bu arada mahkeme haberlerini, gördüğü arkadaşlarına yayf

soluk yüzlerini gizleyen ışıl gözlerini, ailelerimizin umutlu bakışlarını da anlatmayı ihmal etmiyor. Ayrıntılar isteyen sorularımızı yanıtlıyor.

Bütün yoldaşlarla aynı şartları paylaşmanın, aynı düşünce ve güçle yaşamının coşkusu kaplıyor içimizi...

Eylemimiz dönüm noktasında. Ölüm Orucu gönüllülerimizi açıklıyoruz. Diziliyoruz artlarına... kademe... kademe... Önümüzdeki günler uzun. Ölüm yolcularımız yalnız kalmamalı. İki gruba ayrılıyor. Birer hafta soluklanarak peş peşe nöbeti devralacağız birbirimizden....

“Ölmek Var, Dönmek Yok.”

“Yaşasın Ölüm Orucu Direnişimiz.”

İlk ölüm orucu gönüllüleri ve destek grubu şimdi direniş meşalesini taşıyor...

Direnin nitelik değiştirmesine zulüm de kayıtsız kalmıyor. Ölüm Orucu ile birlikte B-2 koğuşunu açıyor. Eylem sonuna kadar B-2 ile B-7 arasında mekik dokutuyor bize. Su bidonları, battaniyeler, çarşaf lar yerlerde sürünüyor gidip gelirken.

B-2, cezaevinin yemekhanesinin tam karşısı, özel olarak seçilmiş. Karavana gürültüleri, et kesme sesleri, yemek kokuları yirmi dört saat eksik olmuyor. Kokusundan ne yemek pişirildiğini, pişme safhalarını rahatlıkla takip ediyoruz. Bazılarımızda mide bulantısı yapıyor. Safra çıkarıyoruz.

Grupların her nöbet değişiminde “koğuş üst arama” bahanesiyle saldırıya uğruyoruz. İdare, destekçileri yıpratıldığı kadar yıpratmaya çalışıyor. Saatlerce havalandırmada bekletiliyoruz. Dönüşte

talan edilmiş bir koğuşla karşılaşılıyor.

Bir ara su vermemeye kadar varıyorlar işi. Mazgalları dövüyoruz. Üsteğmen Celal geliyor. “Halkımız su içen yılanı bile dokunmamayı gelenek edinmiştir. Vazgeçtik bundan, siz sularımıza el koyacak denli düşünleştiniz. Bu kadar mı acizleştiniz? Neyin telaşdır bu?!” diyoruz. Aldırmazdan geliyor. Bayan polise dönüp “H(2)O lazım” diye soğuk bir espriyle geçiştirmeye çalışıyor, her zamanki yılışıklığıyla... Karşımdakinin insanlığından utanıyorum. Bir insanın bu kadar aşağılık bir yaratığa dönüştürülebileceğini aklım almıyor, midem bulanıyor.

Bir gece yarısı.. Bayan polis odasının önünde alışılmadık bir hareketlilik var. Hepimiz merakla kapıya yanaşıyoruz. Birimiz hemen gazete serip yere uzanıyor. Kapının altından neler olduğunu görmeye çalışacak.

“Gözaltına alınmış analarımız bunlar” diyor.

Bir karışıklık, bir telaş sarıyor koğuşu. Kapının altındaki aralıktan sesleniyoruz. Bizi görmeleri mümkün değil. Ama sesimizi duyunca şaşırıyorlar. Ayaklarının hareketlerinden kaynaştıklarını anlıyoruz. Fısıldaşmaya başlıyorlar. Kapının üstündeki B-7 yazısını okuyorlar. “Direniş Koğuşu” diye birbirlerine gösteriyorlar. Diğerleri etrafı kolaçan ederken, birkaçı iyice eğilip bizi görmeye uğraşıyor. Karşılıklı ‘hal hatır’ sormaya başlıyoruz. Hepimiz konuşmak, görmek istiyoruz. Tarifsiz bir heyecanla, kapı altına uzanmak için sıralanıyoruz, isimlerimizi söylüyoruz. Onları tanımaya çalışıyoruz.

Oğullarının, eşlerinin isimlerini sayıyorlar gururla.

Birimizin anası da içlerinde. Kapı önünü boşaltıp “hadi eğil” diyoruz yoldaşa... Sakince gözlük numarasını hatırlatıyor: “beş”. Ama yine de eğiliyor. “İşte karşımda annemin bir parçasının silueti” diyor. Gülüşüyoruz. Analarımız neden gülüştüğümüzü merak edip soruyorlar. Giderek karşılıklı sıcak ve neşeli bir sohbet başlıyor.

“Siz neşeli olduktan sonra bizi merak etmeyin, kendinize dikkat edin” diye tembihlemeyi unutmadan, bayan polislerin odasına alınıyorlar. Üstleri aranıyor. Bir üstümüzdeki B-8 koğuşuna konuluyorlar.

En dipteki 6. hücreden rahatlıkla konuşabiliyoruz. Neden getirildiklerini, şubeyi etraflıca anlatıyorlar. Gelişmeleri etraflıca aktarıyoruz birbirimize. Fazla sürmeden, idarenin tehdidi ile karşılaşılıyorlar. Binbaşı Muzaffer, bizlerle konuşulursa “şöyle olur, böyle olur” diye gözdağı vermeye çalışıyor. Şubede gördükleri baskı, tehdit burada da karşılıklarına çıkıyor. Ama onlar evlatlarıyla birlikte direniş türküleri söylemeyi, tehditlere boyun eğmemeyi çoktan öğrenmişlerdi.

Bu hafta, “niçin siz de aralarında değildiniz?” diyeceğiz ailelerimize. “Yürekleriniz bizimleyse, neden hep birlikte katılmıyorsunuz en çok çaba sarf edenlere?” diyeceğiz. Bu olanağımız Metris’te sadece bayanların var. Eylem başladıktan sonra, erkek arkadaşların aksine, bizler haftada bir ziyarete çıkabiliyoruz. Daha önce dayanışma duygusundan yoksunluklarını “durumumuz özgün” sözü ile ka-

mufle eden, hatta sık sık dayatılan üst aramalarını kabul etme pahasına bu hakları kullanmakta sakınca görmeyenler dışında, diğer bayan arkadaşlar tek tip elbise giymeden ziyarete çıkarılmayan erkek arkadaşlarla dayanışmak ve keyfi aramaları protesto etmek için ziyarete çıkmıyorduk. Eylemimizin daha ilk günlerinde, ziyaret çıkışında soyarak onur kırıcı arama dayatmasından vazgeçilince, protestomuzu bitirdik. Ailelerimizle birbirimizi gelişmelerden haberdar etmek, dayanışmadan daha ön plana çıkmıştı artık. Metris'in dışa açılan tek kapısı bizim ziyaretlerimizdi...

Eylem boyunca, her ziyarette ailelerimizi en kullanılmamış giysilerimizle karşıladık. Ne kadar zayıfladığımızı hissetmesinler istiyoruz. Özenle en 'dolgun' gösteren giysilerimizi seçip giyiyoruz. Kolumuzdaki saatleri, parmağımızdaki yüzükleri koğuşturarak bırakarak çıkıyoruz karşılıklarına. Biliyoruz, onlara direnme, dayanma gücünü verecek olan da bizleriz. Neşeli, inançlı halimizi gördükçe, biraz olsun rahatlıyorlar. Moralleri yükseliyor. Bizim gibi onlar da birbirlerine sarılıyorlar. Aralarında gelişen sıcak mı sıcak dostluğun köprüleri de bizleriz. "Hafta içinde (...)'nin annesine gittim, (...)'nin babası telefon etti, Ankara'ya beraber gittik..." diye anlatan mektuplar alıyoruz. Ama zayıflığımızı gizleme çabalarımızın da boşa gittiğini hissettirmeden duramıyorlar. "Herhalde parmağın çok inceldi. Yüzüğü düşürmeyeyim diye mi çıkardın?" gibi nükteli sözlerle birlikte gelen anlamlı tebessüm, yeterli oluyor bunu anlamamız için.

Tutukluların önemli bir kısmının direnişten uzak durma tavrı devam ettikçe, “anlıyoruz” diyorlar. “Size de, bize de daha çok iş düşüyor.” En aktifleri büyük bir özveri ile koşturmaya devam ederken, en gerileri yaşam deneylerini anlatarak, yaşamın felaketli anlarını, işten kovulmalarını, deprem-leri, kurtuluş savaşı günlerini, yani dirençle çıkılan anılarını aktararak güç ve moral vermeye çalışıyorlar bizlere.

Direnişimiz onlara da yeni bir ruh, heyecan kattı. Çok geçmeden, yılgınlık ve pasifikasyon kol gezirken, 12 Eylül sonrasının ilk kitlesel protesto eylemini gerçekleştirmeye yönelten bir ruhtu bu.

1 Mayıs Meydanı'na çelenk koyan ailelerimiz gözaltında... Bu yürekli insanlarla şimdi aramızda sadece bir koğuş var. Direniş türkülerimizi işitmelerine engel olamayacak kadar ince bir duvar... Onlarda oluşan ruhu, diğer ailelerimize de taşımak istiyoruz.

Destek gruplarımızdan biri nöbeti yeniden devralmaya hazırlanıyor. Kızıl bantlılara omuz verme sırası onlarda. Her kademeye başlayışımızda olduğu gibi, sabah sayımında nöbeti devralacakların isim listesiyle birlikte, süreyi idareye bildiriyoruz.

Bugün sayımda yeni gelen bayan polis var. Anten'in sadık bir öğrencisi olarak, her geçen gün psikolojik işkencenin inceliklerini öğrenme yeteneğini daha çok hissettiriyor. Uzattığımız listeyi almıyor. “Bugün bayram, resmi tatil” diyor. “Öyle ya” diyorum içimden, “resmi tatil, hem de bayram günü açlık grevi mi olurmuş? Geleneklerimizin, can

düşmanlarının barışmasını emrettiği şeker bayramında ölüm pahasına direnmek neyin nesi?" Halkımız mutlaka bunları da düşünecek. Beyni örümcek bağlamış işkenceci için, tatilden başka ne anlam ifade eder ki bayram? Önüne atılan bu kemik kırıntısından mutlu o. Minnet borcunu ödemek için, onu bile direnişçilere karşı silah olarak kullanıyor.

Listeyi uzatan bir yoldaş bir an şaşırıyor, "Bayramın da ne anlama geldiğini biz çok iyi biliyoruz ama siz, bunu almanız gerektiğini dahi bilmiyorsunuz" diyerek eline tutuşturmak istiyor. Ortada kalan liste yere düşüyor, işkenceci hışımla çekip gidiyor.

Liste yerde... Direnişçiler ayakta...

Yüreklere düşmesin diyoruz. Bir azize gibi yüreğimizi bağladığımız yüreklerden düşen olmasın diyoruz. İnsanoğlunun en evrensel tutkusu ve en evrensel korkusunun müttefik kuvvetlerine karşı cephe hattında savaşan yoldaşlardan yüreği düşen olmasın!.. Zaferin ölümle, yaşamın ölümle özdeşleştiği bir mücadele bu. İhanet yarı yolda bırakıp kaçmaksa yoldaşlarını, bunun acısını yaşamayalım istiyoruz...

Bu acıyı yaşadık! Kızıl bant takıp uğurladıklarımızdan, direnişi terk ettiği haberini gönderen de oldu B-7'ye... Sevgi ve saygı, öfkeye bıraktı yerini. Güvenmiştik gönüllülüklerine...

İnanç safları tarayacak. İleriye fırlayanlar da çıkacak, yenilenlerin ardından biliyoruz. Sınıandı ki artık, düşünülmediği gibi olmuyor ölüme yatmak...

Bedel ağır, inanç sınavda.. Ama durmak yok! Açık-

lan gedikler kapatılacak. Kaleyi daha da sağlamlaştırmalıyız. Taktı kızıl bantlarını ikinci ekip, ateş hattı yolculuğunda...

Hastaneden bir selam var. Sıcak mı sıcak.

“Bir daha nerede, nasıl, bilinmeyen bir buluşmaya kadar demiyorum bu defa. Görüşmek üzere hoşçakalın demiyorum. Sizlerle hep birlikte olacağım bir buluşmaya doğru ilerliyorum. Merhaba diyorum yoldaşlar, kendinize iyi bakın. Merhaba!..”

Aldık sesini, soluk oldu bize...

Cezaevi dar geliyor, gökyüzü küçük. Geçmiş, bugünü ve geleceği birlikte yaşadık hep, sıkıntılı günlerde daha bir sağlam dayadık omuzlarımızı birbirimize, ellerimizi daha bir sıkı kavradık. Kurduğumuz tepeler, yıkılan kaleler ortasında soluk soluğayız. Dışarıdayız...

“Biz ne güne duruyoruz, ayaktayız işte” diyor yoldaşım. Sağlamca yapıştırıp ayağımızı toprağa, ilerliyoruz...

Elazığ'ın köylerinde, kahve konuşmasındayız. Fevzi Çakmak'ta bir ananın yemeğinde... '82 Mart'ında, İstanbul'da oligarşiyi yargılayan pankartlarımızın dalgalanışının seyrindeyiz.

“Cunta Devrimcileri Yargılayamaz”, “Devrimcilerin Halktan Başka Hesap Verecekleri Bir Yer Yoktur” diye haykırıyor pankartlar.

Bir buluşmadayız. Yüreğim sıkışıyor, ufkumuz geniş. Yine çember daralıyor, işimiz çok...

“Olumluluklarımız zaten bizim, bilelim ama olumsuzluklarımıza eğilelim” diyorsun. Gelişmelerle hesaplaşmaya duruyoruz. Tekrar baştan al-

yoruz, hata nerede, gözden kaçan neydi, bulmaya çalışıyoruz. Bir başka sabaha... Dar çemberin dışında görüşmek üzere ayrılıyoruz.

Ama neredesin? Ne kadar da uzunmuş şu dakikalar... Yoksa ben mi yanılıyorum?.. Günler mi şaşırıldı kendini, sokaklar mı yer değiştirdi... Olacak şey değil! Olanı da düşünmemek elde değil. Zulüm sürek avında. Büyük olasılık...

Döne baka hüznle sokağı terk ediyorum. Sözlerini tekrarlıyorum: "Zafere kadar yoldaş. Ne güne duruyoruz. Ayaktayız işte. Durup beklemek yok. Zafere kadar!"

Şube direnişine uğurlayamadım seni. Ama hangi firarlar, cephele, direnişler, toprağa düşüşler yatmıyor ki yüreğinde. İşte yine birini koymuşun menziline. On bir yoldaşınla... Bu defa elinde kızıl mendil var yoldaş, uğurluyorum seni. Ben de buradayım. Selamının sıcaklığıyla ısınıyor açlıktan soğuyan bedenim...

İlerleyen günlerdeyiz, "ölümler başlar" denen günleri çoktan aşmışız. B-7, toprağa düşen bir can beklemenin gerginliğini yaşıyor. Yüreklerimiz Haydarpaşa'da çarpıyor. Kulaklarımız tetikte. Uçan kuştan haber bekliyoruz.

Bobby Sands'ı düşünüyoruz. Gazetelerde Ölüm Orucunu takip ettiğimiz günleri anımsıyoruz. O günkü duygularımızı, düşüncelerimizi aktarıyoruz birbirimize. Yaşandığı gibi değil hiçbiri.

Bizim Bobby Sands'ımız kim olacak?

İdarede bir telaş gözleniyor Bütün gece doktorlar gelip gidiyor.

17 Haziran sabahı hastaneye sevk var.

İlk şehitlerimizin habercisi mi bu telaş? Sezinlediklerimiz hepimizi isyan ettiriyor. Az konuşuyor, sakın olmaya çalışıyoruz.

Yi-tir-dik-mi? Gün geçmek bilmiyor. En zorlu anlardayız. 'Metin olacağız', 'Bayrağı dalgalandıracamız' demeye gerek var mı? Gururla dikiliyor başımız. Hepimiz gerginliğini kendine saklıyor. Kabardıkça kabarıyor yüreğimiz. Ama henüz taşmadı.

Kulaklar seste...

18 Haziran akşamı... Derinden ve uğul uğul bir ses. Slogan sesi... Yataklarımızdan pencerelere fırlıyoruz...

Dost duvar ilk kez bu kadar ısrarla sinyal vuruyor. TV'den önemli bir haber almış olmalılar. "Tamam" diyoruz, "beklediğimiz an geldi."

Bütün gücümüzü kulaklarımızda topluyoruz. Pencereden aldığımız sloganları birbirimize onaylatıp, emin olmaya çalışıyoruz. Duvardan gelen şifreyi çözen yoldaş da duyduklarımızı onaylıyor.

Mesajınızı aldık...

Direnişimiz dorukta. Heyecanlıyız, hüznülyüz, coşkuluyuz, acılıyız, öfkeliyiz. Duygular denizinin ortasındayız...

Apo'muz, Haydar'ımız, Fatih'imiz, şehitlerimiz... İsimlerini yaşatmak üzere haykırıyoruz. Katleden zindanların duvarlarında yankılanıyor sesi-miz.

Yolunuzdayız...

Gözlerimiz Güneş'imizi, Buket'imizi arıyor. Biri camın önünde, diğeri kapıda. Omuzları oynamıyor.

Başları dik, gözlerinden yaş değil, öfke akıyor, kin akıyor, sevda akıyor, onur ışıldıyor. Damarlarını patlatırcasına haykırıyorlar bizimle... Gözlerimizle anlaşıyoruz. Ellerimiz sımsıkı onlara kenetleniyor.

Yaşanan anın anlatımına sözler yeter mi?

Hep beraber yeniden, yeniden haykırıyoruz var gücümüzle:

Zafere Kadar Yolunuzdayız!..

Güneş'imizin, Buket'imizin güçlülüğünü direniş boyunca yaşadık. Güç verdik, güç aldık onlardan.

Eli bir sevgilinin eline değmeyenler de vardı içimizde, aşkların en görkemlisini yaşayanlar da... İşkencede davası gibi aşkını savunanlar da vardı, vakit bulamadım deyip işkenceciyi çıldırtanlar da...

Güneş, yine gökyüzüne çevirmiş bakışlarını. Minnet duygularıyla bakıyor.

Ölüm Orucu boyunca sık sık maviliklere salardı göz ışıklarını, Haydarpaşa'da yansısın, Haydar'a güç versin isterdi belli. Yaşama gücü değil, ölümü göğüsleme gücüydü vermek istediği...

Haydar'la birbirlerinden çok, davalarınca engin gökyüzüne, davalarınca görkemli ufuk çizgisine dikmemişler miydi gözlerini?.. Onları birbirine bağlayan bu yüce değerleri değil miydi?

Aşk mı yoktu aralarında?.. Kim demiş?

Hey! Yüreği buz tutmuş dar kafalı nihilistler...12 Eylül sofralarından seslenenler, devrimcilerde aşk yoktu öyle mi? Görüş açını mengineinden kurtar bakalım, gözbağını çöz, neler göreceksin....

O kızıla kesmiş yürekler alev alev yanarken aşk yoktu öyle mi?

Ölümsüz destanlar kadar büyüktü onların aşkı... Ama kendilerine saklamadılar. Aşklarına can veren davalarını aşklarıyla beslediler. Sadece bizim olsun, bizi ısıtsın demediler. Kavgaya saldılar ateşini, yeryüzüne saldılar alev alev... Karanfil karanfil, sevgi sevgi açsın ülkemiz istediler. Ateşi dağılıp, tanrıları gazaba getiren Prometheus'un çocuklarıydı onlar. Yeryüzünü aydınlatmak için soluklandılar. Yorulmadılar. Bıkmadılar. Bu yürek, bunca yükü taşıyamaz demediler. Ölümse ölüm, kavgaysa kavga dediler. Verdiler omuz omuza, yıkılmaz dağlar gibi, tanrılara karşı durdular. Gazabından korkmuyoruz dediler. Al işte, can mı istersin dediler. Al işte, yüreğimin bir parçasını mı?.. Koydular kavganın ortasına aşklarını... Koydular kavganın ortasına canlarını...

Öldü mü Haydar? Öldü mü Fatih?.. Kim demiş?.. Duymuyor musunuz Ferhat türkülerini?..

“Ateşi üfle Ferhat
Körüğü iyi kullan
Bu can bu hasrete dayanır
Soludukça içimde sevdan

Sevdam ki bir yaralı kuştur yüreğinde
Gümbürder zulme karşı kan gibi
Ölürsem dağlar için ölürüm Ferhat
Kalırsam vuruşkan Şahan gibi...”
Öldü mü Haydar? Öldü mü Fatih?.. Kim demiş?

Hey yeryüzü tanrıları!.. Ölen kim gerçekte, yaşa-

yan kim?.. Dağlar için ölenler, binlerce vuruşkan Şahan ürettiler... İçimizde sabırsızlanan binlerce vuruşkan Şahan neyin habercisi!..

Havalandırmada yükselen seslerimiz Metris'i cınlatıyor. Ülkenin dört bir yanına ulaştırmak istemesine haykırıyoruz..

İdare suskun... Karşımızdaki hainler suskun... Gölgeler sinmiş, teypler kapalı... Ölüm sessizliği kaplamış zulmün zindanını. Yaşayan biziz işte, ölen onlar!..

Yağla ıslattığımız pamuktan dolduruyoruz süt kutularının içine. Pencerelerde şehitlerimizin onuruna meşaleler yakıp bir odada toplanıyoruz. Saygı duruşundayız. Devrim şehitlerimize selam olsun!..

“Yangınlara fazla bakan gözler yaşarmaz
Alnı kızıl yıldızlı baş secdeye varmaz
Dövüşenler ölenlerin tutmaz yasını”

Marşlar birbirini izliyor. Kırmızı giysilerimizi çıkartıyoruz. Aralarından uygun gördüklerimizi ayırıp, harf kesiyoruz. Beyaz bir beze özenle dikeyiyoruz harfleri. Sabaha karşı pankartımız hazır.

Sabah sayıma çıkmıyoruz. Yataklarımızda oturmuş, “APO’LAR, HAYDAR’LAR, FATİH’LER ÖLÜMSÜZDÜR!”, “KAHROLSUN FAŞİZM, YAŞASIN MÜCADELEMİZ!” sloganlarımızı haykırıyoruz, zulmün yüzüne.

Zulüm suskun...

Penceredeki telleri parçalıyoruz. Pankartımız öğlene doğru havalandırmada dalgalanıyor.

Zulüm tedirgin...

Koşuşu basıyorlar. Havalandırmaya çıkarılıyoruz. Pencereden flaşlar patlamaya başlıyor. Suçlarını belgeliyorlar, zaferimizi belgeliyorlar. Objektif, bir pankarta, bir bize dönüyor.

Birinci kare: "APO, HAYDAR, FATİH ÖLÜMSÜZDÜR"

(.../...)

İkinci kare: Biz ve sıkılı yumruklarımız.

Çok geçmeden, Hasan'ımızın da şehit haberi ulaşıyor. Meşalelerimizi yine yakıyoruz. Şehitlerimizi bir kez daha selamlıyoruz.

Ertesi gün, sloganlarımızı yazdığımız yüzlerce pulu havalandırmaya atıyoruz.

Zulüm panik içinde...

Cepheye sürer gibi havalandırmaya askerleri yığıyor. Esintiyle uçan pullar peşinde koşuşturuyorlar dakikalarca...

Pencereden onlara bakarken, "Zavallı Memet" diyoruz. "Boşuna koşuyorsun." Bilmeden hizmet ettiğin oligarşi de biliyor bu koşuşunun boşuna olduğunu. Havalandırmadakiler ne ki?.. O şiarlar dalga dalga yayıldı tüm ülkeye. Hepsini toplayabilir misin? Buna kimin gücü yeter? APO yoldaşın, "kara toprak gibi verimli" dediği Anadolu toprağına serpildi onlar. Söküp çıkarabilir misin?.. Filizlenecek tohumlardan biri de belki de sen olacaksın, senin çocuğun olacak, koparıp alabilir misin? O filizler senin de kurtuluşunu müjdeliyor, ben halimden memnunum diyebilir misin?..

Öldü mü APO, HAYDAR, FATİH, HASAN! Kim demiş

BİR YOLDAŞTAN SAĞMALCILAR'DA BİR DİRENİŞ GÜNÜ

Ölüm Orucunun 67. günüydü. Sabah saat 06.00 civarında havalandırma üstündeki demir tel ızgaraya konan yüzlerce serçenin cıvıltıları ile uyan-dım.

Bir insanın açlığına rağmen bu kadar gün yaşa-yabileceğine hayret ediyorum. Artık, her geçen gü-nün ardından gelen sabah "bugün de yaşıyorum" diyebilmek, yaşamı, özgürlüğü anımsatan güneşe, serçelere ve bir çift kumruya koşmak güzeldi.

Böylesi anlarda düşüncelerimin birçok kez üye-rinde toplandığı ve kendi kendime şaşıtığım şey şuydu: Bir insan başka bir ortamda günün ilk ışık-larını, serçeleri ve bir çift kumruyu seyretmekten bu derece haz duyabilir miydi? Sanmıyordum.

Belki birkaç saat ya da gün sonra ölebileceğini düşünürken, açılan bir pencereden dünyaya son

kez bakıyormuşçasına bakmak, o nefret ettiğin ağız kokusundan kurtulmak için dakikalarca fırçaladığın ağızından birkaç yudum suyu dolandırıp sonra tükürmek, derin derin solumak, ne söylenirse söylensin o anda güzel -altına tabure koyarak da olsa- üst ranzaya, en yüksek dağa tırmanmanın zafarını tadar gibi tırmanabilirsin, bilirsin ki on iki yoldaşın ve üç siper arkadaşın ölümün pençesinde, direnme savaşının ateş hattındadırlar. İşte o an, bu insanca duygulardan dahi utanırsın. Sanki senin henüz onlardan daha dinç oluşun suçmuş, onların hücre hücre, saniye saniye eriyişinden sen sorumluymuşsun gibi...

Oysa onlarla omuz omuzasıdır. Ve aynı şeyleri birkaç adım geriden yaşıyorsun ve senin ardındaki yoldaşların da aynı duyguları taşıyor. "Hayır, böyle düşünmemelisin, son nefesine kadar yaşamakta ayak diremek hakkın" diyorsun kendi kendine. Ölüme ne kadar bilinçli ve gönüllü olarak gidiyorsam ve bu zorlu yolu inançla o kadar kolay aşıyorsam, ölüme o derece güç teslim olmalıyım.

Bu mücadelede herkes üzerine düşeni yapıyorsa ne mutlu! Evet, çarpışmanın sürdüğü ilk hatta değilim. O onur başka yoldaşlara düştü. Ben de olabildim. Olmadığım için şu küçük şeylerden büyük sevinçler duymak hakkını yok etmem doğru değil.

Emindim ki, ilk hatta olanlar da aynı saatlerde, Haydarpaşa'nın o büyük pencerelerinden ağaçları, denizi, günün ilk vapurunu seyrediyorlardı.

Yaşama kölece bağlanıp, bu amaç uğruna ölmekten kaçınanlardan değilsin, görevini layıkıyla yeri-

ne getir! Ama eğer “Şu güneş, şu kuşlar, şu dünya ne güzel, bu dünya bırakılıp gidilir mi?” diye düşünürsen, o zaman utanmalısın diye düşünüyorum, serçelerin büyük bir gürültüyle aynı anda kaçışmalarını seyrederken... Herhalde bir şeyden ürkmüşlerdi. Ufacık pencereyi iyice daraltan sıra sıra demir parmaklıklardan ve göğe gerilen demir ağdan görebildiğimce gökyüzünü tarayıverdim. Hayır gökyüzünde bir ‘alıcı kuş’ yoktu.

Ama serçeler o kadar ürkeklerdi ki, bir tutsağın öksürmesi bile kaçmalarına yetmişti.

Karşı koğuş penceresinde bir arkadaş gördüm. O da bizim gibi erkenci olmalı. Sağa sola bir göz attıktan sonra gözü bana ilişti. Destek açlık grevine katılan bir sempatizandı. Durumu iyi sayılmazdı. Buna karşın, Ölüm Orucuna katılmak için çok uğraşmıştı. Kendisine bu görevi veremeyeceğimizi uygun bir dille anlatıp, ikna edinceye kadar epey ter döküldü. Ama yine de ikna olmadan “siz bilirsiniz” diyerek durumu kabullendi. Bu yüreği coşku dolu arkadaşına, kimseyi rahatsız etmemek için “Günaydın, bugün nasılsın?” diye adeta fısıldadım. Sabahın sessizliği sesimi duyması için yeterli oldu.

“Bize ne olacak, biz iyiyiz sizi sormalı.” oldu yanıtı.

Duygulandım, duyguları paylaşmak, “ben”i silip “biz” yapmak, kendinden önce başkalarını düşünebilmek... Hayır, hayır bunların hiçbiri yapay değil. Yaşanan zorlu günlerde olanaksız deneni olanaklı kılanlar ve bu sürecin her saniyesinden dersler alanlar için bu duygular o kadar doğal ve içten ki...

Fısıltı halinde süren bu sabah sohbetlerinde konu ortak kaygıya gelip dayandı yine.

Hastaneden haber olmasın istiyorum. Biliyorum ki o haber ölümle ilgili olacak. Her haber yüreğimizden bir şeyler koparacak...

Ama bu kaçınılmaz değil mi? Öyle ama istemiyorum işte. Sonsuza kadar aç yaşanamayacağını bile bile istemiyorum. Zaman dursun, yoldaşlar yaşasın istiyorum, iyimser düşünceleri çağırıyorum. “Belki yönetim hizaya gelir”, “belki bugün temsilcilerimizle pazarlığa otururlar...”

Acaba onca günden sonra Ölüm Orucu bitse bile, yaşama dönebilirler mi? Sakatlıklar, arazlar kalmaz mı soruları yanıtsız, havada asılı duruyor. Öyle de olsa, yaşasınlar... yaşasınlar istiyorum. Ama nasıl? Kıyasıya süren savaşta, karşımızdaki güç pes eder mi? Hele burnumuzun sürtülmesini isteyenler varken ve üstelik yanbaşılarında sanki hiçbir şey olmuyormuşçasına kılını kıpırdatmadan beklerken, zulmün temsilcileri pazarlığa oturur mu?

Karşı koğuştaki yoldaşla sohbet ederken, çaprazda bir ses “günaydın” diyor. İkimiz de karşılık veriyoruz. Kendisini göremiyorum ama sesinden bunun, açlık grevinin otuzuncu gününde bıraktırlan ve ikinci destek açlık grevinde olan bir yoldaş olduğunu anlıyorum. Sohbetimiz üçleniyor.

Kapı sesleri... Doktorlar açlık grevindekileri kontrole geliyorlar. Yoldaşlara “sonra görüşürüz” deyip iniyorum.

Hızlı hızlı açılıp kapanıyor kapılar. Biraz sonra

benim koğuşa geliyor sıra. Komando askerlerinin önünde iki doktor giriyor içeri. Steteskopları ve tansiyon ölçme aletleri yanlarında. Bir tanesi yüzümün görüntüsünden anlamış olacak ki, bana doğru geldi. Tansiyon aleti ile yatağın üzerine attığım koluma hamle yaptı. Muayene olmak istemediğimi belirterek teşekkür ettim. Sarışın olanı bir şikayetim olup olmadığını sordu. “Bu konuda bir şey söylemeyeceğim, sizin yapabileceğiniz bir şey yok. Sorunumuz başkalarıyla” dedim. Biraz hayret, biraz bozulma ve üzülmeye karşılığı bir ifadeyle, diğer yoldaşa döndü. O da, “Sağolun, bir şey istemiyorum” yanıtını verdi. Sağa sola amaçsızca göz atan sarışın doktor, “Siz bilirsiniz, iyi günler” dedi. Çıktılar, kapı kapandı.

...

Birinin beni omuzumdan dürtmesiyle, daldığım hafif uykudan uyandım.

“Camdan seni çağırıyorlar, uyuyor dedim ama uyandırmamı söylediler.”

Aklıma kötü şeyler geldi. Bir an fırlayıp kalkmak istedim. Ama yatağa yapışıp kaldım. Tansiyon sorununu unutup ani hareket etmişim. Oysa çok yavaş ve temkinli olmalıydım. Bir süre öylece kalamadım. Artık daha temkinli davranıyordum. Yavaş yavaş doğrulup ağır hareketlerle orta-üst ranzaya tırmandım. “Evet” diye seslendim. İki koğuş yanda bulunan bir yoldaşım bağırarak konuşuyor:

“C blokta ziyarete çıkanlardan birine ailesi söylemiş. Apo ve Haydar şehit olmuş!..”

Yeniden başım dönmeye başladı. Dizimin üze-

rinde duramıyorum. Başımı pervaza dayıyorum. Bir şeyler demem gerek, diyemiyorum. Gözüme yaşlar doluyor... Boğazıma düğüm atılmış gibi.

Hayır, ağlamamalıyım.

Koğuştaki herkesin ve pencerelere hücum eden yoldaşlarımın gözlerinin bende olduğunu biliyorum. Metin olmalıyım.

Hemen toparladım kendimi. Acımı içime göme rek, “Kesin mi?” diye sordum. Sesimin çatallanmasını engelleyemedim yine de.

“Bilmiyorum, haber öyle geldi” diye cevapladı.

Aynayla bakmasını istedim. Önceden programladığımız biçimde hazırlıkların yapılmasını, haberin kesin olup olmadığını araştırmasını belirttim.

Haberin yorgun düşürdüğü vücudumu yatağa zor attığımda, koğuşta ve havalandırmada şehitler için saygı duruşundaymışız gibi çıt çıkmıyordu. Biraz sonra “başınız sağolsun” diyenler sessizliği bozmaya başladı. “Dostlar sağolsun.” diye yanıtlıyorum. Bu cümle çok şey ifade ediyor elbet anlayana!

Şimdi hummalı biçimde akşam yapacağımız “anma”ya hazırlanmalıydık. Şehitlerimizi öyle anmalıydık ki, dost düşman bugünü unutmasındı. Her şeyi önceden düşünmüştük. Geriye programı yazılı hale getirip yoldaşlara göndermek kalıyordu. Kimimiz konuşma yapacak, kimimiz şiirler okuyacak ve hep birlikte marşlar söyleyecektik. Yorgun bedenlerimizin tüm enerjisini bu çalışmaya topladık. Yan koğuşlarla not alışverişi için tuvalet camına tırmanma işini bile kendimiz yapıyoruz. Hem de

iki metre yükseklikten yere düşme pahasına.

Ölüm Orucuna katılmayan grupların havalandırma temsilcilerine şu kadarını söylemekle yetindik:

“Bu akşam saat 20.00’de Ölüm Orucu şehitlerini anacağız. İsteyen herkes katılabilir.”

Hepsinden olumlu yanıt geldi: “Katılacağız.”

Kulağımız seste, haberin doğrulanmasını bekliyoruz. Açlık grevi başladığından beri günde iki kez olmak üzere attığımız sloganlar bugün daha güçlü. Havalandırmadaki direnişçi sayımız aynı ama yoldaşlar daha çok haykırmak istiyor... daha hızlı, daha bilinçli... daha... daha... daha... “İnşallah sesleri kısılmamıştır” diye düşünüyorum.

Bir süre sonra, yoldaşlardan notlar gelmeye başlıyor. Dikkat ediyorum, her zaman gizlilik gereği not altlarına aramızda belirlediğimiz kod numaraları yazılmamış bu defa. Açık isimler yer alıyor genellikle.

Hepsinden sevecen, duygu dolu cümleler dökülüyor.

“Yoldaş”, “Sevgili yoldaşım”, “Can yoldaşım” diye başlayıp “Yoldaşça selamlar”, “Yoldaşça kucaklarım”la bitiyor, hemen hepsi.

“Can yoldaşım,

“Siz Ölüm Orucu gönüllüleri arasında olmayı ne çok isterdim ama biliyorsun ki hepimizin ayrı görevleri var. Bugün sizin omuzladığınız görev yarın bizleri bekleyecek. Anılarınızı sonsuza kadar yaşatmaya söz veriyoruz! Yoldaşça kucaklar, gözlelerinden öperim!”

(...)

“Yoldaş,

“Böyle büyük bir günde, bugünü ve duygularımı anlatacak kelime bulamadığım için beni affet! Dakikalardır kalemim elimde notlar yazıyorum ve sonunda yırtıyorum. Hayır, şu anı anlatabilmek benim harcım değil. Zaferi şehitlerimizle kazanacağız! Yoldaşça selamlar!”

(...)

Her biri yoldaşça dayanışmanın en güzel örnekleri olan bu kısa satırları beynime kazıyorum. Her biri coşkumu, direncimi bir kat daha artırıyor ve eylemimizin büyüklüğü ve haklılığına olan sonsuz inancımı daha bir perçinliyor. Büyük görevler üstlenen insanların zaman zaman sordukları “Ya başaramazsam?” sorusu o andan sonra sorulamazdı. Çünkü görevin birlikte omuzlandığını ve yükün yüzlerce yoldaş tarafından bölüşüldüğünü somutluyordu bunlar...

“Sevgili yoldaşım,

“Biliyorsun, ilkokulu bile bitiremedim, bu yüzden duygu ve düşüncelerimi dile getirmekte yetersizim. Ama şu an gözlerim dolu dolu bir şiir yazdım. Biliyorum, şehitleri yeterince anlatamaz ama içimden geldi.

“Şahsında tüm Ölüm Oruçcularını kucaklıyorum.”

(...)

Bir mektubu bile güçlkle yazabilen bir yoldaşa şiir yazdıracak denli esin kaynağı veren eylemin

kazançlarını kim küçümseyebilir?

Tekrar tekrar okuyorum bu güzel notları. Hepsine yanıt vermek gerekiyor. Tek tek yanıt yazmak zor. Diğer Ölüm Orucu gönüllüsü yoldaşla konuşup ortak bir not yazma kararı aldık.

“Yoldaşlar,

“Bundan 67 gün önce açlık grevini dosta düşmana duyururken, daracık pencerelerimizden şöyle seslenmiştik:

‘Dayan kitap ile
Dayan iş ile
Tırnak ile diş ile
Umut ile sevda ile düş ile
Dayan rüsva etme beni!’

“Evet, o gün yüreğimizin, bilincimizin ta derinlerinden kopup gelen bu mısralarda gökyüzüne açtığımız pankartımız bugün en yükseklerde. Her saniye hücre hücre eriyen bizler, dostun ve zulmün kabul etmek zorunda kaldığı bir eser yarattık. Bu eserde hepimizin payı var. Şehitlerimiz bu zorlu sınavda bayrağı en önde taşıma görevini almışlardı. Onlar bayrağı layıkıyla taşıdılar, taşıyorlar. Bizlerin görevi, bayrağı onlardan devralıp oligarşinin burçlarına dikmek ve onlara layık olmaktır. Ölümü gülerek karşılayan yoldaşlarımız, bayrağı devralacağımızdan emin olarak gönül rahatlığıyla göreve atıldılar. Sadece onlar değil, onlarca yoldaşımız bu şerefli göreve aday oldular. En önde olmayanlar

üzülmemeli! Bu mücadelede hepimize büyük görevler düştüğünün bilincinde olarak, tüm gücümüzle ve enerjimizle çaba gösterelim!

“Hepinize en içten duygularla teşekkür eder, kucaklarız...”

“Yaşasın Ölüm Orucu Direnişimiz!

“Yoldaşlarınız

“(...) ve (...)”

***

Açlık grevinde olmayanlar akşam yemeği yerken, yan duvar vurulup ismim çağrıldı. Yanımda bir tabure ile gittiğim tuvaletin penceresinden yan koğuş tuvaletinden bir not alıyorum. Anma programı ve konuşma metni çıkıyor içinden.

“Her şey hazır, bütün yoldaşlar görev istediler, şiir, marş vb.nin dağıtımını ona göre yapıldı” deniyordu notta.

O an tek düşüncem anmanın en iyi şekilde yürütmesi ve bu koşullarda görkemli olmasıydı. Her şeyi kendi olanaklarımız ve gücümüzle yapacaktık.

Tüm hazırlıklar bitmiş, anma saatini bekliyorduk. O sıra yan bloktan çağrıldığımızı duyduk. Daha önce şehitlerimizin Apo ve Haydar olduğunu bildiren yoldaşlar, bu kez de diğer arkadaşlarımızdan Fatih'i kaybettiğimizi bildiriyorlar. Fatih için de pankart hazırlamamız gerekli. Ama anmanın başlangıcına yetişmeyecek. Onu daha sonra asarız diyoruz.

Hazırlanan pankartları asmak için üst koğuşlardan karşılıklı iki yerden ince ipten hat kurmaya başladık. Bana gelen kocaman paketi açıp hazırlı-

yorum, koğuştakiler şaşkın şaşkın izliyorlar. Geç anlıyorlar ne olduğunu. Pencerenin önüne bolca gazete kağıdı, zeytinyağı ile yağlandırılmış parça bezleri ve kibrit koyuyorum. Program, konuşma metni, şiir defterim... Her şey tamam!

Saat 20.00...

“Arkadaşlar camlara!” diye iki kez anons yapıyor bir yoldaş. Camların önü kalabalıklaşıyor. Artık başlayabiliriz.

“Arkadaşlar,

“Bugün üç Ölüm Orucu direnişçisinin şehit olduğunu öğrendik.

“Üç şehit vermenin acısı büyük. Ama hiçbir zafeirin bedelsiz kazanılmayacağını bilincindeyiz. Bu nedenledir ki, gözyaşı dökmüyor, ağıt yakmıyoruz. Çünkü dövüşenler ölenlerin yasını tutmazlar. Yas tutulacak zaman değil, zaman direnme zamanıdır!

“Onları sadece yürekleri ile yüceltmek doğru değil. Onlar alev alev yanan bir yürek olmalarından çok daha fazla, halkın davasına inanmış, pırıl pırıl bir bilinç, gürül gürül bir devrimci coşku, her saniyesi devrime adanmış bir özveri ve sarsılmaz kararlılıktılar. Bizlere bıraktıkları bayrağı teslim aldık. Ve hiç kimsenin kuşkusu olmasın ki, bu savaşta bizden yana bir yenilgi olmayacak! Önümüzde sadece ve sadece zafer var! Ve biz bu zaferi şehitlerimizle kazanacağız!..

“Apo’lar, Haydar’lar, Fatih’ler Unutulmayacak!

“Devrim Şehitleri Ölümsüzdür!

“Ölüm Orucu Şehitlerinin Hesabını Soracağız!”

Havalandırmada çıt yok..

Gözlerimin önüne yüz binlerin yürüdüğü bir miting geliyor o an. En önde şehitlerimizin büyük boy portreleri taşınıyor. Onlarla birlikte “Devrim Şehitleri Ölümsüzdür” pankartı... ve sloganlar.

Önden arkaya doğru dalga dalga yayılan sloganlar...

“Şimdi sizleri, başta Ölüm Orucu şehitleri olmak üzere, tüm devrim şehitleri için bir dakikalık saygı duruşuna davet ediyorum” diyor bir ses, kim olduğunu algılayamıyorum. Düşümden uyandırıyor beni. Ve yeni bir düş başlıyor. Bir mezarlıkta yan yana yatan Ölüm Orucu şehitlerinin mezarlarını çiçeklerle donatıyoruz.

Her taraf karanfil ve her yer insan dolu. Biraz sonra mezarlar karanfillerden görünmez oluyor ve yüksekçe bir yere tırmanmış biri “Başta Ölüm Orucu şehitleri olmak üzere tüm şehitler için...” diyor. On binlerce yumruk havada. Dümdüz bir ovada, binlerce karanfilin filiz sürmesi gibi...

“Biz”

“BİZ”

“Devrimciler olarak”

“DEVRİMCİLER OLARAK”

“Emperyalizme”

“EMPERYALİZME”

““Ve faşizme karşı”

“VE FAŞİZME KARŞI”

“Halkımızın yanında”

“HALKIMIZIN YANINDA”

“Onunla omuz omuza”
“ONUNLA OMUZ OMUZA”
“Silahımızın son mermisine”
“SİLAHIMIZIN SON MERMİSİNE”
“Kanımızın son damlasına kadar”
“KANIMIZIN SON DAMLASINA KADAR”
“Savaşacağımıza”
“SAVAŞACAĞIMIZA”
“Ant içeriz”
“ANT İÇERİZ”
“Ve bu uğurda”
“VE BU UĞURDA”
“Ölüm”
“ÖLÜM”
“Nereden”
“NEREDEN”
“Ve nasıl”
“VE NASIL”
“Gelirse gelsin”
“GELİRSE GELSİN”
“Hoş geldi”
“HOŞ GELDİ”
“Sefa geldi”
“SEFA GELDİ”

Yumruklarımızın koğuş tavanını delmek istercesine yukarı kalktığı saygı duruşu anında, bir arkadaşın içirdiği andı hepimiz en yüksek sesle tekrarlıyoruz. Ve bu an, sessiz bir kitleyi bile harekete geçirebilir. Yumruklar, her “ant içeriz” deyişte daha sıkılı... mengene gibi... tüyler diken diken.

“Anıları mücadelemize önder olsun!”

“APO’LAR ÖLMEZ!”

“HAYDAR’LAR ÖLMEZ!”

Cezaevi titriyor adeta. Yüz kişiden çıkan tek bir ses, sarıyor her bir yanı. Biraz sonra slogana yan blok ve diğerleri de katılıyor.

“HAYDAR’LAR ÖLMEZ!”

“FATİH’LER ÖLMEZ!”

Sloganlar başladığında, daha önce hazırladığımız iki pankartı havalandırmanın ortasına geriyoruz. “Apo’lar, Haydar’lar Ölmez”, “YAŞASIN ÖLÜM ORUCU DİRENİŞİMİZ!”

Anma başladığından beri koridor camı önüne yığılmış, bizi izleyen onlarca asker, pankartı görünce koşuşturmaya başlıyor.

Pankartların açılmasıyla, bütün koğuşlardan havalandırmanın içine ve havalandırma teli üzerine, yanan gazete kağıtları ve yağlı bezler atılıyor. Her yan ışıl ışıl... Cezaevini uzaktan izleyen biri yangın var sanacaktır.

“Günler ağır

Günler ölüm haberleriyle geliyor

Ölüyor çarpışarak insanlarımız

ne kadar da çok

Halbuki ne kadar da hak etmişlerdi yaşamayı

Ellerinde şarkılar ve bayraklarıyla

Sanki bir bayram günü nümayişe çıktılar

öyle genç ve fütursuz

(...)

Ve zafer

Artık hiçbir şeyi affetmeyecek kadar
Tırnakla sökölüp koparılacaktır.”

Sesim yetmiyor sanıyorum ama hayır, gözü bü-
yümüş pınar gibi güröl güröl akıyor.

“Devrim için ölenleri
Unutmadık unutmayız
Zulme göğüs gerenleri
Unutmadık unutmayız.”

Herkes söylüyor bu marşı ve sesin yükseldiği
yerlerde, hiç kimse birbirinden geri kalmak iste-
mezmiş gibi bağıyor. Bu marşı daha önce böyle
canlı dinlememiştım ya da bana öyle geliyor.

“Bir mermi de benden aslanım
Bir mermi de benden
Bir mermi de benden
Zafer topları mübarek namlular!”

Şiirler, marşlar birbiri ardına diziliyor, tespah ta-
nesi gibi. Hepsi birbirinden güzel, hepsi birbirini
tamamlayıcı... Sanki bugün için yazılmışlar... Hava-
landırmaya karşıdan karşıya üçüncü pankartı ası-
yoruz:

“Apo’lar, Haydar’lar Ölmez!”

Yeniden koşuşturmalar... Havalandırmayı alevle-
re boğuyoruz... Pankart görünsün diye ışıklandır-
ma yapıyoruz adeta.

Slogan sesleri geliyor uzaklardan. Diğer bloklar-

dan başlayan ve bize doğru dalga dalga gelen sloganlara katılıyoruz. Tüm cezaevinden tek bir ses çıkıyor:

“ZAFERİ ŞEHİTLERİMİZLE KAZANACAĞIZ!”

“ŞEHİTLERİN HESABINI SORACAĞIZ!”

“ÖLÜM ORUCU ŞEHİTLERİ ÖLÜMSÜZDÜR!”

“APO’LAR, HAYDAR’LAR, FATİH’LER ÖLMEZ!”

Gecenin bu saatinde, seslerimizin tüm çevre mahallelerden duyulması gerek. Şimdi de sloganlarımızın çevrede nasıl bir tepki uyandırdığını merak ediyorum ve istiyorum ki, sesimiz tüm İstanbul’da duyulsun. Her sokağında anılarımızın yaşadığı İstanbul öksüz mü kaldı ne? Ama hayır! Boyalarımız, fırçalarımız, sloganlarımız dost ellerce yine taşınıyor, silah kuşananlar yine hareket ediyor. İstanbul sokakları kimsesiz değil. Öz evlatları hiç yok olmadı. Sloganlarımız ıssız sokakları dolduruyor. Her köşe başında nöbete duruyoruz. Ve öyle sanıyorum ki, İstanbul son yılların en mutlu anlarından birini yaşıyor...

...

“BBC muhabirinin görüştüğü bir Ölüm Orucu gönüllüsü yoldaşımızın annesi şöyle diyor muhabire: ‘Oğlumun, onuru ayaklar altında her gün öleceğine, onuruyla bir kez ölmesini yeğ tutarım!’

“O analarımız, babalarımız, kardeşlerimiz ve dostlarımız biliyorlar ki, biz onurumuzu ölüm pahasına savunacağız. Burada bir kez daha söz veriyoruz ki, devrimci onurumuzu ve siyasal kimliğimizi hiç kimsenin eline teslim etmeyeceğiz!”

Bir yoldaşın okuduğu bu kısa metni içli bir tür-

kü izliyor:

“Binbir çileyle büyüttüm oğlumu
Yemedim yedirdim, bugüne getirdim
(...)
Bir gün gelir ki hey, hey, hey, hey...”

Biten türkünün ardından atılıyorum:

“Bir e-lin-de ki-tap-la-rı
Tür-kü-le-riyle gel-di-ler
(...)
Yıktı şah-mera-nın mağ-ra-sını”

Tüyerimin diken diken olduğu bir an gözlerim yaşıyor ve içeridekiler görmeyecek şekilde, kafamı çevirip birkaç damla gözyaşı döküyorum sessizce. Hayır, ağladığım için utanmıyorum!

“Apo ve Haydar Yoldaş, Fatih Arkadaş!

“Sizler doğan günü karşılayan horozu duymadan, bizlere bıraktınız güneşi karşılamayı. Zincirin ilk halkaları olmanın bilinci ve sorumluluğuyla, örnek oldunuz bize. Ama sizi temin ederiz ki, zafer günü sabahlara dek şarkı söyler, halay çeker, horonlar teperken ve silahlarımızın tarakalarıyla göğe “ZAFER” yazarken bizimle olacaksınız...”

“O büyük gün geldiğinde
ben kimbilir kaç yıldan beri
ebedi yatağında
toprağımın derinliklerinde

sonsuz bir uykuda olacağım.
Fakat alınca ne zamandır
beklediğim haberi
uyanıp sesimi kimse duymadan
o büyük zaferin coşkusuyla
Karatoprağın altından
ben de haykıracağım
(...)
Adımın yazıldığı taş yıkılsa da
kalmamış olsa da şu dünyada mezarım
(...)
Nadide ellerde yaratılan
o görkemli bayrama
Hiç kimse fark etmeden
Ben de katılacağım.”

12 Eylül yönetiminin idam ettiği devrimcilerden birinin yazdığı bu şiiri bir arkadaş okuyor.

Anmamız sürüyor... Büyük bir coşku içinde...

Tam beş saattir, kah oturarak, kah diz üstünde, kah ellerimizle demir parmaklıkları koparacakmış gibi asılırcasına söylüyoruz, dinliyoruz, katılıyoruz. Ve bu akış içinde, aklımıza yeni yeni şeyler geliyor. Hazırladığımız program bir saat önce bitti ama söyleyecek o kadar çok şey var ki, duyguların en üst boyutta yoğunlaştığı bu anda “anma bitmiştir arkadaşlar” diyemiyoruz.

Diğer bloklardan yine slogan sesleri gelmeye başlıyor. Ses giderek artıyor, yayılıyor cezaevine. Her bloğa sığıyor yangın. Türkü biter bitmez biz de katılıyoruz. Ve diğer blokların attığı sloganları

sürdürüyoruz.

Sloganlar sustu... Artık bitirmek gerek. Saat 02.00. Anma bitecek ama direnişimiz sürecek, ölümlere rağmen sürecek... sürdüreceğiz.

Ve bir arkadaş son bir şiirle noktılıyor anmayı:

“Boşuna ölmüyor
insanlar
Eteklerinde zulmün
gezdiği dağlarda
Yaşam hiçlenmiyor boşuna
Ölüm Oruçlarında
Hele biraz düşün gülüm!
Neye yeğlenebilir ki ölüm..”

“Anma bitmiştir arkadaşlar!”

Camların önünden çekiliyor herkes. Ben de ranzama iniyorum. Fiziken bitkinim ama büyük bir ferahlık duyuyorum. Kuş gibi hafifim... Yatağıma uzanıp başımı yastığa koyuyorum...

Boşuna ölmüyoruz Ölüm Oruçlarında... hele biraz düşün gülüm!.. hele biraz düşün!.. biraz düşün!.. düşün!.. düşün!..

METRİS'TE ESEN RÜZGAR

Çok değil, daha dün akşam karşımdaki koğuştta peş peşe marşlar söyleniyordu. Bir hafta sonra yapacağımız 24 Aralık Kahramanmaraş katliamının protestosuna hazırlanıyorduk. Ama şimdi Metris'teyiz. Sağmalcılar'da hazırlandığımız protesto-yu Metris'te yapacakmışız demek ki!

İşte Binbaşı Muzaffer!.. Karşımda duruyor. Hiç değişmemiş; aynı surat, aynı tavırlar... Elindeki listeyi okuyor. Görünüşte kimin gelip gelmediğini kontrol ediyor ama asıl olarak bizim psikolojimizi öğrenmeye çalışıyor. Gülüyor, laf atıyor, yaltaklanıyor. Kimse oralı değil. Suskunluk, ters bakışlar ve en hafifi "işkenceci, insanlık düşmanı..." gibi olan sıfatlarla karşılaşılıyor. Evet, hiç değişmemiş, aynı yüzüzlükle sırtıyor.

...

Binbaşı Nacak, mazgalı açmadan çok önce, ben

sevk hazırlıklarına başlamıştım. Eşyalarımı torbalara yerleştirirken açılan mazgaldan ablak suratı görüldü. “Hadi, Metris’e gidiyorsunuz, burayı çok arayacaksınız” diye pis pis sırttı. “Merak etme, işkenceci olmak için fazla akıllı olmaya gerek yok. Binbaşı Muzaffer senden biraz akıllı olabilir ama birbinizi aratmazsınız” deyince, bir an aptal aptal baktı, sonra tek kelime söylemeden gitti.

Aslında çok şey vardı ama değmezdi. Lafa bak! Burayı çok arayacaktık. Yıllardır iç içe, gırtlak gırtlak yaşasak da, bu adamların bizi tanınması mümkün değildi. Dün akşamdan beri yaşadığımız sevinç ve coşkunun farkına bile varmamıştı. Havalandırmadan “Devrimci Sol davasından arkadaşların Metris’e sevkini okunuyor” diye yapılan anonsu duyduğumuzda, “Geliyoruz Metris, geliyoruz Binbaşı Muzaffer!” diye bağırdığımı görseydi, “deli midir, nedir?” diye düşünürdü mutlaka. Öyle ya, kuşatma altında son günlerini yaşayan bir kaleye, bir işkence merkezine gidiyorum diye sevinen biri, olsa olsa deli olabilirdi. Yıllardır düşürmek için bütün hatlardan en seçkin güçlerle ateş altında tutulan ama düşürülemeyen bir direniş kalesiydi Metris. Dünya ve ülke kamuoyuna mal olmuş Metris’teki bu direniş, günden güne kan kaybediyor, adeta son anlarını yaşıyordu. Yüreğimiz kan ağlardı bunu düşündükçe. Bu cepheye on-on beş savaşçı gönderilemeyecek kadar çok istemiştik. Oysa şimdi oraya tüm kuvvetlerimizle gidiyorduk işte. Bunun sevinciydi bizi coşturan. Böylesine onurlu ve tarihsel bir göreve seçilmiş olmanın gururuydu.

“Hele bir gidelim” dedim içimden... “Asıl Binbaşı Muzaffer arayacak eski Metris’i.” Zaferini ilan etmeye hazırlanırken, yenilgiyi tadacak. Paramparça olacak hayalleri. Yıllardır verdiği “emek” yok olacak, saçını başını yolduracağız ona...

...

Şimdi Metris’in ünlü “mahkeme havalandırması”ndayız. Hani şu kar-yağmur demeden direnişçilerin sabah 05.30’dan 10.00’lara, 15.00’den 19.00’lara kadar, don-atlet bekletildikleri havalandırmada. Her gün otuz-kırk kişinin çırılçıplak yerlerde sürüklendiği, kar-yağmur altında titrediği, her santimetre karesine bir direniş anısının, her santimetre karesine kanımızın sindiği havalandırmada, bütün bunların kini ile yeni bir direnişe hazırlanıyoruz. Rengarenk pijamalarımız, eşofmanlarımız var üzerimizde. Koridordan Metris’in işkenceci subayları, tezkereye kadar işkence yapmaya mahkum ve bu işi meslek edinen askerler bizlere bakıyorlar. Saşırılmış ve tereddüt içindeler. Biz Metris’i tanıyoruz ve hazırız, onlar ise bizleri duymuşlar ama iyi tanımıyorlar. Olacakların merakıyla şaşkın ve tereddüt içindeler. Metris’e girer girmez inisiyatifin de bize geçmekte olduğunu gözlerinden okuyoruz.

Koridordan tek tip elbiseli, kelepçeli tutuklular geçiyor. Kaçamak kaçamak bize bakıyorlar. Yanımdaki arkadaş:

“Bunlar bağımsız mı?” diye soruyor. Çıkaramıyorum, bir diğer arkadaş tanıyor.

“Hayır, bunlar (...) grubundan. Son olarak elbise

giyenlerin içindeydiler.”

“Utangaç, kaçamak bakışların nedeni anlaşıldı” diyorum.

Üç sene önce bıraktığımız Metris böyle miydi? Kuşkusuz böyle değildi. Direniş ruhu büyük darbelere yemiş. Koridordan geçenler, Metris'teki son durumun aynasıydı. Üç sene önce, havalandırmada yeni gelenler olduğunu görecektik de, başlarımızı öne eğip sessizce geçecektik ha!..

Ne olursa olsun, kaşla göz arasında, dayak-işkence karşısında slogan atmalarını mutlaka söyledik. Bunlar cezaevine yeni gelen için önemlidir. İlk girdiğinde havayı ve tavrı bilmeyen tecrübesiz bir arkadaş bazı hatalar yapabilir. Girer girmez havayı alan, direnişin gücünü ve insiyatifini gören biri için durum çok daha farklıdır.

Artık o, ne yapacağını görmüş, öğrenmiştir.

Artık o, ben buradayım diye bas bas bağırarak direnişin bir parçasıdır, bütününe dışına çıkmamak için var gücüyle direnecektir.

Metris'te kalan herkesin girişte yaşayarak öğrendiği ilk ders budur. Oysa biraz önce koridordan geçenler, direnişi terk etmenin suçluluğu ile yüzümüze bakmaktan çekindiler. Direniş, kendini tanımanın, kendine güvenmenin ve benliği bozmamanın tek yoludur. Safları terk ederlerse direnişçi gibi düşünmez olurlar. Kısa zamanda başka bir kalıba girerler. Salt düşünceleri değil, duyguları da körelir.

Metris'te direniş cephesi iyice zayıflamıştı. Birkaç kişi dışında tümü yoldaşlarımızdan oluşan 34 kişinin omuzlarındaydı direniş yükü. Yedi yüz kişi-

lik cezaevinde direnişini temsil eden onlardı. Metris'in onuru onlardı. Acaba şimdi onlar neredeler? Hangi şartlarda yaşıyorlar? Henüz bilmiyoruz, içeri girince ayrıntılı öğreneceğiz.

Yüzbaşı bize tek tip elbise giyip giymeyeceğimizi sorma ihtiyacı bile duymamıştı. Bizimle birlikte Sağmalcılar'dan gelen ama tek tip elbise giyen birkaç kişiyi tespit ettikten az sonra, 15-16 kişilik bir liste okundu. Bunlar koğuşlara gidecek ilk gruptu. Hepsi de bizim yoldaşlarımızdı. Birazdan "şenlik başlayacak" dedim kendi kendime...

Yoldaşlarla tek tek kucaklaşıyoruz. Aynı havalandırmaya gideceğiz büyük ihtimalle ama sadece veda etmek için değil, biraz sonraki kavgadan önce yüreklerimizi bilemek için kucaklaşıyoruz.

Metris birazdan eski günlerden birini yaşayacak. Birazdan dizleri üzerine çökertilmiş Metris'in yeniden ayağa kalkışına tanık olacağız, bunun için sabırsızız.

Beklediğim sesler yükselmeye başladı:

"İnsanlık Onuru İşkenceyi Yenecek!"

"İşkence Yapmak Şerefsizliktir!"

"Kahrolsun Faşizm!"

Sesler çok uzaktan geliyor. "Bizimkileri Sibiryaya'ya götürdüler anlaşılan" diyor bir yoldaş. Cezaevinin diğer bölümleri sloganlara pek katılmıyor. Bize en yakın bloklarda bağımsızlar ve yeşiller var. Onlar zaten katılmaz.

Artık daha beklemek olmaz. Biz de bir top gibi patlıyoruz. Havalandırmadaki on beş-yirmi kişinin sesi, koridordan bize gelen sloganları gökyüzüne

aksettiriyor. Sloganlarımız Metris'in üzerinde dolaşıyor, suskun yüreklere, körelmiş bilinçlere ilaç olmaya çalışıyor.

Slogan atmaya başlamamızdan sonra koridor camları daha bir kalabalık. Askerler, subaylar neredeyse üst üste camlardan bakıyor. O kadar şaşırılmışlar ki, gözlerinden şaşkınlıklarını okumak olanaklı. Bunlar mı Metris'i bu hale getirdi? Bunlar mı direnişi kıracak, bizi teslim alacak? Eminim ki, hepsi şu anda buranın dışında olmayı, evinde eşinin, anasının dizinin dibinde olmayı müthiş arzular olmalı.

Yüzbaşı yeniden geliyor. Elindeki kağıttan yeni bir liste okuyor. Suratından düşen bin parça. Belli ki yoldaşlar tahminlerinin çok üstünde bir karşı koyuşla yaptırımlarını reddetmişler... Hepimizin ismi var okuduğu listede... Elbise giyen 2-3 kişiyi de bizimle okudular. Neden acaba?

Koridora çıktık, neşeli ve coşkulu sohbetimiz devam ediyor. Şaşkınlıktan kurtulan birkaç asker "susun, konuşmayın" gibi sözlerle müdahale etmeye çalıştıysa da, gerekli cevabı veriyoruz. Askerlerle aramızdaki tartışma bir anda itişip kakışmaya dönüşüyor. Tam o anda koşturarak gelen Üsteğmen Hüseyin Örucü'yü görüyorum. "Ne oluyor?" diyerek askerleri kenara çekiyor, bize dönüp:

"Arkadaşlar olay..." demeye kalmadan cevabımız suratına patlıyor:

"Sen sus, işkenceci."

"Bizim işkenceciden arkadaşımız yok."

"Doğru konuş."

Kızarıp bozuyor. Askerlere “Resimlerini çekin” diye emredip kenara çekiliyor.

Resim çekme işlemlerinin sona ermesini beklerken, koridora girdiğimizden bu yana hissettiğim boşluk neyin nesi diye düşünüyorum.

Böyle günlerde, Metris’in her köşesinden sesler gelirdi. Her tuğla, her demir parçası bu koroya katılırdı. Sloganlar, kapı-mazgal vuruşlarıyla inlerdi. Her yer bir deprem yerine dönerdi. Şimdi ise uzaktan, Sibiry’a’dan gelen boğuk sloganlar ve birkaç mazgalın cılız sesi var. Bunu da bizden önce giren arkadaşlarımız ve az sayıdaki Metris direnişçileri yapıyor olmalılar. Metris’in “direniş korosu” eski gür sesinden çok uzak...

Bu koroya tüm koğuşlar, tüm tutsaklar katılmalı, direnişimizin gücü bunu da başaracak, inanıyorum. Ama gelen sesler, benim aradığım sesler değil. Aradığım seslerin yokluğu hüzün verici. Fakat ben bir başka şeyin boşluğunu daha hissediyorum. Ama ne? Hay allah bulamıyorum...

“Hah” dedim birden. TIK TIK sesleri... Duvarlardan TIK TIK sesleri gelmiyordu. Kalorifer boruları çın çın ötmüyordu.

Böyle bir günde, Metris’in her bir duvarı birer teleks hattı, her borusu bir telgraf teli olurdu. Bir uçtan bir uca her yazışma en fazla beş dakikada ulaşırdı, hem de ayrıntılarıyla. Duvarların her bir tuğlası, boruların her bir santimi, Metris tarihinin bir parçasını barındırıyor. Operasyon, arama, ölüm haberleri, direniş kararları, sevinçler, acılar, tümü bunlarda gizli. Metris idaresi hiçbir zaman duvar-

ları, boruları kendi safına çekemedi, sırlarımızı öğrenemedi. Oysa şimdi duvarlar sessiz, borular cansız...

Yeniden yürümeye başladığımızda, hoş bir duygu kaplıyor içimi. Duvarlar ses vermeye başlamıştı.

“TIK TIK, TIK TIK, TIK TIK.” D bloğa vardığımızda tüm duvarlar ve borular kelimenin tam anlamıyla ötüyor, olağanüstü bir müzik oluşturuyor. Birbirini tamamlayan TIK TIK, TIK TIK-ÇİN ÇİN sesleri...

Askerler için koridorda durmayı işkence haline getiren bu sesler, bizim için dünyanın en güzel sesi. Neşe ve coşkumuz daha da yükseliyor. Birbirimize laf atıyoruz.

“Şunu duyuyor musunuz, sanki ayakkabı topuğuyla vuruyor, güm... güm.”

“Sen asıl şu ince sesi dinle nasıl da hızlı çalışıyor, ustası, belli.”

D blokta yeniden duruyoruz ve bu işte usta olanlarımız dinlemeye çalışıyor. Özel şifreyle yazılanları anlamak zor ama “Bolşevik” şifresiyle (**x**) yazılanları sökebiliyorlar. Dinleyen arkadaşlar yakaladığı rakamları çeviriyor anında.

“TTE giymeyenler geldi”, “Sibirya’ya götürmüşler”, “Devrimci Solcular gelmiş”, “Sağmalcılar’dan sevk geldi.”

Hepimiz bu durum karşısında birbirimize bakıyoruz, ilk etkimizin bu şekilde olması bizi daha da

sevindiriyor.

Bekleyiş sürerken, kendi aramızda gelişmeleri konuşuyoruz. Bir arkadaş, “evet arkadaşlar” diyor, “Metris’te hayat daha canlanmaya başladı”.

Gerçekten de Metris’in tıkanan damarlarında bir kan dolaşımının başladığını hissediyoruz. Direniş esintisi bile Metris’i canlandırıyor. Havasızlıktan boğulmak üzere olan birine verilen saf oksijen hastayı nasıl etkilerse, direnişimizin esintisi de ilk anda Metris’i öyle etkiliyor. Daha fırtına gibi eseceğiz, kasırga gibi patlayacağız. Bir esintimizle bu kadar etkilenen Metris’in o zaman yaşayacağı altüst oluşları tahmin etmek artık zor değil. Bir su gibi geçtiği yeri canlandıran direniş, Metris’te rüzgarıyla, boranıyla, tayfunuyla, kasırgasıyla işkence yönetiminin tüm mevzilerini yıkarak, eğilmiş boyunları dikleştirecek, bundan eminiz. Gittiğimiz her yerde bunu gördük, bunu yaşadık çünkü...

Saygon zindanlarını bizden iyi bilen yoktur belki. IRA savaşçılarının Ölüm Orucu coşkusu bizim gibi anlayabilecek zor çıkar. Son olarak Sibiryaya bloğuna yürürken, dünyanın her yerindeki devrimcilerin, yurtseverlerin işkencehanelerde, zindanlarda estirdikleri direniş rüzgarlarının esintisini duyuyoruz. Ve eminim ki, beş yıldır sürdürdüğümüz direnişin rüzgarları dünyanın birçok yerinde etkisini duyuruyor.

...

Nihayet koğuştayız. Yırtilarak çıkarılan elbiseler, cop ve postal izleriyle örtülmüş bedenim. Her yerimiz morarmış durumda. Daha önce Metris’te

hiç böyle çırılçıplak boğuşma görmemiştim. Çırılçıplak kalınca, insan içgüdüsel olarak hemen örtünmeye çalışıyor. Ama çoğumuz, defalarca karşı karşıya kaldığı bu uygulama sonucu, içgüdülerimizi çoktan bastırmış durumdayız. Artık çırılçıplak kalınca örtünmeye çalışmıyoruz. Utanması gereken biz değiliz çünkü.

Koridorda direniş devam ediyor. Arkadaşlar soy-maya karşı kenetlenmiş durumda. Tek tek koparıp, elbiselerimizi parçalayarak soyuyorlar. Ben üçüncü olarak koparılmıştım.

İki arkadaş camdan sloganlarımızı atarken, üçüncü arkadaş mazgalları yumrukluyor. Kenetlen-dikleri köşeden koparılan soyulan arkadaşlar tek tek gelmeye devam ediyor. Her gelen bir süre sonra üzerine bir şey geçirip cama veya mazgala koşup, işkenceye, onur kırıcı uygulamalara karşı ortak tepkimizi haykırıyor. Koridor, mazgal ve kapı vuruşlarıyla çınlatıyoruz ortalığı.

Son arkadaş da içeri girip 16 kişiyi tamamladığımızda, bir buçuk saat geçmişti havalandırmadan alınışımızdan bu yana.

Bizden sonra, gelen diğer arkadaşlar da koşu-lara alınmaya başlıyor. Sloganlarımız her geçen dakika daha da güçleniyor. Kapı ve mazgal vuruşları Metris'i giderek daha fazla sarsıyor...

Bir ara, diğer koşu-lardan birinden ilk haberi alıyoruz. Bizden önceki gruptan beş arkadaşı hücreye almışlar. Alt kat komutanı Zafer'in askerlerle birlikte saldırması üzerine çıkan kavgada birkaç yumruk da ona vurulmuş. Yüzbaşının şoke olması

bundanmış demek diyorum.

Her yumruk bir arkadaşın hücre gerekçesini oluşturuyor, kimin vurduğu hiç önemli değil.

Yoldaşlarımızın hücreye alınması bizi öfkeleniyor ve hücre tehdidi tam tersi bir etki yapıyor. Hıncımızın kabarması karşısında ise, idare ve işkenceciler daha da endişeleniyorlar. Her gelen grup aynı kararlılıkla direnip işkencecilerin üzerine yürürken, işkenceciler bir yandan kibar görünmeye, işkenceci imajını silmeye çalışıyor, diğer yandan da, kendilerini özel korumaya alıyorlar. Biraz önce koridorda, Üsteğmen Örucü'nün alt kattaki kavgadan ders çıkardığını yakından görmüştük. En az Üsteğmen Zafer kadar saldırgan olan bu yılların işkencecisi, bize tam tersi bir görünüm vermeye çalışırken, yine de tedbiri elden bırakmıyor, on-on beş askerlik bir barikatı önünden hiç ayırmıyor.

Metris'teki direnişi 34 kişi olarak sürdüren arkadaşlarımız da buradalar. Onları Sibiry'a'nın birbirine en uzak iki koğuşuna bölmüşler. 700 kişilik cezaevinde yalnız başına ve birbirinden koparılmış bu 34 arkadaşın her türlü zorluk ve işkence karşısında sürdürdükleri direnişe saygı duymamak olanaksız. Onlar ihanetin, yalnızlığın katmerlisini yaşadılar bizlere göre. Ve şu anda 34 kişi iken, bir anda 200 yürek olmanın sevincini yaşıyorlar. Coşku dolular. Bizim Metris'e getirilebileceğimiz akıllarının ucundan bile geçmemiş. Oysa şimdi yanlarındayız. Omuz omuzayız. Bu nedenle, hiç inmiyorlar camdan. Yeni gelen yoldaşlara "ev sahipliği" yapı-

yorlar. Herkese cevap yetiştirmeye, yıllardır görmedikleri dostlarıyla hasret gidermeye çalışıyorlar.

Metris'te sayım, yürütülen politikaların aynalarından biridir. Bu tespitimiz bir kere daha doğrulanıyor. İdare daha ilk günden yıldırma politikasına devam ediyor. Güçlülüğünü sözde kanıtlamaya çalışıyor. İpleri elinde tutma isteği ile çab alıyor. Bunun için de saldırmak zorunda. Kendisi için en uygun ortamlardan biri de sayımlar... Yan koğuştan subayların "arama yapacağız" diyerek sayım sırasında etrafı karıştırmak istemesiyle başlayan çekişme, bizde biraz daha artıyor. Bir sonraki koğuştan ise patlamaya varıyor. Yan koğuştan da, biz de keyfi, talan aramasını yaptırmıyoruz. Birbirimize kenetlenmiş ve slogan atarak üzerlerine yürüdüğümüz subaylar doğru dürüst sayım dahi yapamadan kendilerini dışarı atıyorlar. Aramızdan koparabildikleri kimse yok. Yan koğuştan üç kişi kopartılıp koridora çıkartılıyor. Döverek hücreye götürüyorlar.

...

Akşamın geç saatlerinde, Metris yine bir deprem yaşıyor. Kapı ve mazgallara vurulan darbeler tüm duvarları sarsıyor, sloganlarımız Metris'e çatı oluyor. Koridordaki işkence duruyor, binbaşıyla arkadaşlar arasında bağıra çağıra bir tartışma başlıyor. Bir an duruyoruz, koridordaki konuşmaları anlamak için tüm Sibirya'da çıt çıkmıyor. Ama Metris'teki deprem durmuyor, şaşkınız. Bu kadar çabuk olacağını birçoğumuz beklemiyorduk. Evet evet, yanılmıyoruz. Karşımızdaki bağımsızların, yeşillerin mazgallarından geliyor bu sesler. Vuruş-

lar kararsız, sloganlar cansız ama olsun, vuruyorlar, bağıyorlar işte..

Koğuş mazgalındaki yoldaşa yeniden sesleniyoruz:

“Eminsin değil mi, onlar vuruyorlar?”

“Evet” diyor, “onlar vuruyor”.

Havalandırmada herkesin tanık olduğu bu gelişme, bir an için bile olsa, buradaki işkenceyi unutturuyor bize. Mazgaldaki yoldaşa ilişiyor gözüm, ne yapıyor diye yanaşıyorum mazgalın yanına. Kireç üzerine kurşun kalemle şunları yazıyor:

“18 Aralık 1985, direnişçi güçler Metris'teki kuşatmayı yardı...”

ACISIZ SEVİNÇ OLMUYOR

*“Güzeldir
Öğrendikçe dövüşmek
dövüştükçe özgürleşmek
sevmek
sevilmek
Ve zaferi
gamzesinden öpebilmek
güzeldir”*

- Çernobil -

O sabah her zamankinden biraz daha erken ayaktaydık. Mahkemecilerimiz vardı. Onları uğurlamak için erkenden kalkmamız gerekiyordu. Günün önemli gelişmelere gebe olduğundan henüz haberimiz yoktu. İdare bir süredir adım adım geri-lemeye başlamıştı, bazı haklar elde etmiştik ama karşı siperde beklediğimiz beyaz bayrak hala yük-

selmemişti. Zaman zaman yeni atraksiyonlarla karşılaşılıyor, işkenceci yönetimin iyice sıkıştığı köşeden kurtulmak için umutsuzca çırpınışlarını görebiliyorduk. Bu atraksiyonlara daha bir kararlılıkla karşı koymamız gerekiyordu. İşkencecilerin son umutları da direniş duvarımıza çarpıp paramparça olmalıydı. Bu nedenle, muhtemel bir saldırıyı göğüsleyecek mahkemeci yoldaşları güçlü bir şekilde desteklemek için kimse yatakta kalmamalıydı...

Mahkemeciler çıktıktan az sonra, belli belirsiz sesler çalındı kulağımıza. Dikkat kesildik... Kulağımızı iyice mazgala yanaştırdık. Arada bir çıkan yoldaşların sesini seçebiliyor ama ne konuştuklarını algılayamıyorduk. Yine üst aramasında “çorabı çıkar”, “çıkarmam” gibi mutat tartışmalardır diye yorumladık ve kahvaltılarımıza devam etmek üzere masamıza döndük.

Bir süredir soyarak onur kırıcı arama mevziinden geri püskürtmüştük onları. Sadece çorabımızı çıkarmamızı istiyorlardı, eski buyurgan tavırlarından çok uzak bir edayla. “Alışmış kudurmuştan berterdir” derler ya, “bari çorabınızı çıkarın” diye neredeyse yalvaracaklar... Ama hayır, üzerimizdeklerin tek parçasını bile direnmeden çıkarttıramazlar bize. Eğer zorlasalardı, yoldaşların kavga sloganları çoktan çınlatmaya başlardı Metris koridorlarını. Bu nedenle, duyduğumuz sesler pek merak konusu olmadı. Nasılsa, ne olup bittiğini, akşam mahkemeden döndüklerinde öğrenecektik.

Sayım sonrası teorik eğitim çalışmasına oturmuştuk. Her zamanki canlılığıyla yine bir konuyu

tartışıyoruz. Tartışmanın ortasına coşkuyla bir ses düştü:

“Arkadaşlar, havalandırmaya çıkıyoruz” Orta katta, 14 numaradaki yoldaşlardan birinin sesiydi bu. Tartışmayı bırakıp pencerelere toplandık. Bize fırsat bırakmadan 6 numaradaki yoldaşlar durumu iyi anlamak için sorular yöneltmeye başladılar:

“Normal havalandırma mı? Yani bundan sonra sürekli çıkacak mıyız?”

“Evet evet, sürekli çıkacağız.”

“İlaçlama için dilekçe verdiniz ya, iyice anlasaydınız, yanlışlık olmasın!”

“Hayır, yanlışlık yok. Şimdi kapı açıldı. Havalandırmada konuşuruz” deyip pencereden çekildi 14’deki yoldaş.

Az sonra rengarenk pijamaları, eşofmanları, kazaklarıyla karşımızdaydılar. Sağmalcılar’daki 15 Kasım heyecanını bu defa Metris’te yaşıyorduk. Buraya geleli iki ay olmuştu ama cezaevleri politikasının ipliğini pazara çıkaran ve günden güne kamuoyundaki etkisi artan siyasal zaferimiz ve kararlı direnişimiz karşısında, Metris idaresinin de dize gelmesi için bu süre yetmişti.

Yoldaşlarla aramızda pencere parmaklıkları vardı ama hiç önemli değil, zafere giden yolda en stratejik mevzilerden birini daha ele geçirmiş olmanın coşkusuyla sarıyorduk birbirimizi...

Binbaşı Muzaffer’in durumu espri konusu olmuştu aramızda.

“Anons etmeyi bile kendine yediremedi, askerler gönderip mazgaldan söyletiyor.”

“Saçını başını yoluyordur şimdi.”

“Daha çok yolacak, geldiğimiz gün söylemiştik bunu.”

Bu son sözün ardından, neşeli bir gülümseme yayılıyor yoldaşların yüzüne.

Bu sözü söyleyen yoldaş, gerçekten de geldiğimiz gün sayımda, böbürlene böbürlene, “burası Metris. Sağmalcılar’daki haklarınız yok burada” diyen Yüzbaşıya:

“İstersen elindeki deftere kaydet” demişti. “Biz bütün haklarımızı bir bir alacağız, siz vermeyeceksiniz, biz alacağız, hem de fazla uzun sürmeyecek!..”

Ne yapsalar kar etmemişti işte.

Tecrit üstüne tecrit denemişlerdi. Direnişçileri diğerlerinden tecrit etmeleri yetmiyormuş gibi, önder gördükleri 30-40 yoldaşı ‘Sibirya’ havalandırmasından alıp cezaevinin öteki ucuna, ‘Çernobil’ havalandırmasına taşımışlardı. Hem direniş güçlerini parçalamaya, aralarındaki ilişkiyi kesmeye çalışıyorlar, hem de ‘Çernobil’de kalorifer dairesinden yükselen üç bacanın tamamen havalandırmaya dolan dumanıyla yoldaşların sağlığını tehdit ediyorlardı. Havalandırmaya her gün kurum yağıyordu adeta. Kömür dumanı genzimizi yakıyor, pencereleleri açık tutamıyorduk. Camlar bir hafta geçmeden ziftle kaplanıyordu ama böyle bir yerde de yaşanırdı zafer coşkuları.

Bir yandan sahte kararlılık gösterileri yapıyor, yeni taktikler deniyorlar, diğer yandan, ne koparırsak kar mantığıyla uzlaşma sinyalleri gönderiyor-

lardı. Onlar, mahkemelere çıkarken kazak giymezsek soyarak aramadan vazgeçeceklerini söylüyorlar, biz ise hayır kazakla çıkacağız, soyarsanız da direneceğiz diyorduk. Üzerimize eşofmanlarımızı geçirip karşılara geçiyorduk. Ona da öfkelenip yeniden soymaya başlıyorlar ama kararlılığımız karşısında giderek aramalarda, “bari çorabınızı çıkarın” diyecek kadar acizleşiyorlardı. Ailelerimizden eşya, kantinden yiyecek almaya başlıyorlar, biz kırıntı değil, bütün haklarımızı ve sivil elbiselerimizi istiyoruz diyorduk. Tam iki aydır, adım adım ete kemiğe bürünen zaferimiz, havalandırma hakkının kazanılmasıyla önemli bir dönüm noktasına gelmişti.

Havalandırmaya çıkan yoldaşlar, koşularına dönene kadar pencerelerden ayrılmamıştık. Onları uğurladıktan sonra, coşkuyla halk türküleri söylemeye başladık. Urfa-Diyarbakır yöresinden Karadeniz’e, Karadeniz’den Trakya yöresine, oradan Ege’ye ya da bir başka yöreye... Halk türkülerimizin coşkun sıcak esintisine kendimizi kaptırılmış, sanki adım adım ülkemizi dolaşıyorduk. Bizim coşkumuz türküleri, türkülerimizin coşkusu bizi sarıyordu.

Türküler, beş yıldır işkencecilerin denetimine girmeyen ve hiçbir zaman da girmeyecek olan direnişçileri, kendi denetimi altına almanın sarhoşluğuyla sürüklüyordu hepimizi. Ama birden bıçak gibi kesildi sesimiz. Oysa her zaman en hassas olduğumuz mazgalın sesiyle bile kimse ilgilenmemişti. Şimdi koşuğa yayılan yeni bir heyecan dalgasıyla

çarpan yürek seslerinden başka “çıt” çıkmıyordu...

“Doğru mu duyduk?”

Herkes dikkat kesilmiş, mazgalda beliren askerlerin sözlerini tekrar etmesini bekliyorduk...

Evet evet, yanlış duymamıştık. Tuncer’e, “kot pantolonla ziyarete çıkar mısınız?” diye soruyorlardı. Yüzleri bir rahatlık, bir aydınlık kaplayıverdi...

“Beklediğimiz gün geldi mi?” diye on üç çift göz birbirine soruyordu. Önce havalandırma, şimdi ziyaret; karşı cephe çözülmüş müydü? 15 Kasım’da, “havalandırmaya ve avukata çıkıyorsunuz ama mahkeme ve ziyarete cesedimi çiğnemediye çıkmazsınız” demişti Binbaşı... Bugün, böyle bir sonu mu simgeliyordu? Gözlerden fışkıran parıltılar yüzlere vuruyor, her çift göz diğerlerinin yüzünü projektör gibi tek tek tarayarak, ismi okunan yoldaşın yüzünde toplanıyordu. Ama aydınlık üstüne yer yer gölge lekeleri de düşmekte gecikmedi. Belki ki, çölde serap görenlerin haline düşmek istemiyorduk. Başka ihtimaller de olabilirdi. Vefat vb. dolayısıyla özel izinle yapılacak bir görüşme de olabilirdi örneğin. Biraz önce havalandırma hakkını kazanmış olmanın verdiği coşkunun ortasına böyle bir hüznün de düşebilirdi. Fazla değil, üç ay önce böyle bir olay nedeniyle, bu insanlık duygusundan, bir parça bile nasibini almamışların özel görüş yaptırabileceklerini düşünmek abes olurdu. Ama şimdi durum farklıydı. Fakat neden kot ve kadife pantolondan söz etsinler?.. Tereddüt ve heyecan birbirine karışmıştı.

Nerede kalmıştı bizi sürükleyen sarhoş türkü-

ler? Çoktan unutmuştuk!..

Bu duygularla yaşanan anlık duraksamadan sonra, hemen pencereye koşup yoldaşlara yeni durumu ilettik. Bir süre sonra, şimdilik kot pantolonu kabul edebileceğimiz belirtildi ve görüşü gelen yoldaşın çıkması istendi.

Görüşe giden yoldaşın ardından sabırsız bir bekleyiş başlamıştı... Kimimiz voltaya durmuş, kimimiz masa başında ihtimal hesapları yapıyor yer yer iddialaşmalara varan tartışmalara tutuşuyorduk.

Zaman geçmek bilmiyordu.

...

Dön be yoldaş, dönsene!... Nice bedeller ödediğimiz zafer günü geldi mi, söylesene... "Zafer yanığını uzatmış, gamzesinden öpmemizi bekliyor" diyerek gir kapıdan...

Nerede kaldı?.. Zaman geçmek bilmiyor. Ya coşkunun ortasına düşecek acı bir haber gelirse? Ama neden kot pantolondan söz etsinler.

...

İki buçuk yıldır özlem acısı da dağlıyordu yüreğimizi. İki buçuk yıldır ailelerimizle bir kez olsun yüz yüze gelmemiş, bir çift söz edememiştik. Beklediğimiz haber bu acıya da merhem olacaktı. Bu da sabırsızlığımızı körüklüyordu ama onun altında yatan zaferdi bizi asıl ilgilendiren.

Kuşkusuz, nihai zafer değildi beklediğimiz ama yine de büyük bir zaferdi... Cezaevleri cephesinde nihai zafer, siyasi tutukluluk statüsünün tanınması ve bunun gerektirdiği tüm hakların elde edilme-

si demekti. Bu, uzun soluklu mücadeleye ve böyle başarılarından geçerek elde edilecek bir zafer olabilirdi. Bu zaferimizin anlamı, direniş mevziinden bir adım geri atmadan, kararlılığımızla, onurumuzla tek tip elbise giymeden haklarımızı kazanmamızdaydı. Biliyorduk ki, ziyaret hakkımızın alınması, bu türden diğer tüm hakların da alınmış olması demekti.

Ya ailelerimiz... Onlar için bunun anlamı çok daha başkaydı. Tavırlarına daha çok duyguları yön veriyordu onların... Bundan kurtulamamışlardı. Geneli göremiyorlardı. İki buçuk yıldır özlem acısıyla koşturuyorlardı. Çoğunun tek arzusu evladını, eşini haftada bir kez olsun görebilmek, konuşabilmektir.

Babamın son günlerinde söylediklerini anımsıyordum. "Şu çocuğu dünya gözüyle bir kez daha göreyim, başka bir şey istemem. Gözlerim, açık gidecek..." sözlerini tekrarlayıp durmuş hep. Yine yıllarca, bugün yarın idam sehvasına çıkmak için bekleyen bir yoldaş da, kendisini son kez görmek isteyen çok hasta annesini tek tip elbise gerekçesiyle göremeden son yolculuğuna uğurlamıştı. Benim bildiğim en az on kadar yoldaş babasını, kardeşini iki buçuk yılda bir kez görmeden yollamıştı toprağa.

Acaba bu sözleri tekrarlamaya devam eden ya da tekrarlayarak toprağı kucaklayan daha kaç yaşlı yürek vardı? Bir süre önce feryadını gazetelerden yansıtan yine onlardan birisiydi... Başında yazması, yazmanın altında kırış kırış güneş yanığı yüzü-

le doksan yaşında bir anaydı bu. Yüzündeki ifade yılların acısını, emekçi halkın çilesini simgeliyordu adeta. Uzaklara, ta uzaklara bakıyordu hasret dolu gözlerle. Beddualar yağdırdığı, gökyüzüne açılmış boğum boğum damarlı ellerinin duruşundan belliydi. Güneş altında karanlığı lanetliyordu.

Resmin altındaki iki satır yazı şöyle diyordu:

“Oğlumı görmek istiyorum. İki buçuk yıldır onu benden saklıyorlar. Bu hasrete dayanamıyorum artık. Günlerle sayılı ömrüm. Bu bana çok görülmemeli.”

Oğlu aramızdaydı, direnenler safındaydı.

Artık feryatlara dönüşmüştü özlem. Bir baba mektubunda şöyle dile getiriyordu feryadını:

“Doktora gittim. Derdime ne yap yap çare bul, ölmemem lazım dedim. İki buçuk yıldır zulmün altında bekleyenim var. Yüreğimde taşınamaz özlem var, kin var dedim...”

Oğlu aramızdaydı, direnenler safındaydı.

Bu feryatları görüp, insanlık duygusu taşıyan hangi yürek isyan etmezdi? İki buçuk yıldır nice özlemler gömüldü toprağa. Nice acılarla dağlandı yürekler. Ama işte hissediyorduk, acıların mutluluğa dönüşmesi uzak değildi artık...

...

Dön be yoldaş, dönsene...

Ya coşkunun ortasına düşecek acı bir haber gelirse!.. Ama neden kot pantolondan söz etsinler?.. Dön be iki gözüm, dönsene...

...

Gürültüyle açılan kapı sesiyle ayrıldım bu geri-

limli havadan. Bekleyiş nihayet bitmişti. Etrafıma baktım, herkes ayakta tören kıtası gibi dizilmiş, gözler kapıya dikilmişti.

Ellerinde yiyecek torbalarıyla içeri giren yoldaşın yüzündeki pırıl pırıl aydınlık girer girmez bizlerin yüzüne de yayılıverdi.

“Devam” diyordu kapıdan girerken, “Asıl şimdi söylenmeli türküler”, sonra gözlerini pencereye dikerek, “Orada, idare binasının üstünde beyaz bayrak dalgalanıyor, gördünüz mü?” Gözlerimiz beyaz bayrağı arıyor gayri ihtiyari... Aynı heyecan, aynı coşkuyla birleşiyor yüreklerimiz...

Nerede kalmıştı bizi kıvrandıran sabırsız dakikalar?.. Çoktan unutmuştuk!..

Arkadaşın etrafını sarmış, ağzından çıkan tek sözü kaçırmadan yaşamaya çalışıyorduk o anı. Hiç söz etmediğimiz halde, o da aynı kuşkuları yaşamış görüş kabinine varıncaya dek.

“Benimki biraz daha kısa sürdü ama burada neler çektiğinizi çok iyi hissediyordum” diyordu.

Tek tip elbise giyenlerle birlikte gitmiş görüşe... Aralarında çok iyi tanıdıkları direnişçiyi bu haliyle ziyarete çıkmış görünce şaşkın şaşkın birbirlerine bakıyorlarmış.

“Ben utandım onları böyle görünce” diyordu yoldaş...

Annesi kapıda birkaç direnişçinin ailesiyle bekliyormuş. Zaten hiç boş bırakmıyorlardı cezaevinin önünü... Bir görevli yanaşmış yanlarına. Her zamankinden farklı bir ifade sezinlemişler gelişinde.

“Ziyarete çıkmak istiyorsanız buyrun” demiş.

Tek tip elbise giymeyen tutukluların aileleri olduklarını belirtmişler gururla. “O zaman burada bekleyin” diyecek sanıyorlarmış. Ama hayır, farklı şeyler söylüyor bu adam...

“Kot pantolonla bugünden itibaren tek tip elbise giymeyenler de ziyarete çıkabilecek, istiyorsanız buyrun” diyor...

İstemez mi? Tarifsiz bir sevinç ve heyecanla görüş yerine koşmuşlar.

“Neler hissettiğimizi o an nasıl anlatayım oğul” diyormuş, “bize onca şey çektirdiler ya, bunların hepsini unutuverdim birden, haber veren görevlinin boynuna sarılasım geldi orada.”

Derli toplu anlatabildiği tek şey bu gelişmeler olmuş. Ziyaret bitene kadar şaşkınlığını atamamış üzerinden. Dolu dolu gözlerinden yuvarlanıp düşen damlalara engel olamamış.

“Ne diyeyim!”

“Şaşkınlık içindeyim.”

“Bugünleri de görecektik miydik?” sözlerini tekerleme gibi tekrarlayıp duruyormuş.

“Hoş ben de ondan aşağı kalmıyordum ya... Benim sıkıntım daha büyük. Hiç beklememişken, iki buçuk yıl sonra annemle karşılaşmak bir yana, bir an önce size haber ulaştırmanın sabırsızlığını yaşıyordum. Neredeyse konuşacak söz bulamadım o ara. Hem konuşmak istiyorum, hem konuşacak söz bulmakta güçlük çekiyorum. Hem görüş hiç bitmesin istiyorum, hem de bir an önce size haberi ulaştırmak için annemi öyle bırakıp dönmek istiyorum. Hele dönerkenki halimi görecektiniz... Koridorları

Bunları anlatırken, “bugün bir şeyler olmuş, bana anlatmıyorsunuz” diye soran, gözlerini durup üzerimize dikiyordu sık sık. Bir yerden sonra sabredemedim:

“Peki, havalandırmaya çıkmış olsak ne dersin?” dedim.

“Ciddi misin?” diye yerinden doğruldu.

“Ya kot pantolon statüsüne ve ziyarete?”

Dayanamadı artık:

“Yapma?” diye haykırarak sarıldı boynuma. “Bu iş bitti, desene...”

Bitmediğini hepimiz biliyorduk kuşkusuz. Daha uzun bir mücadele süreci vardı önümüzde. Ama çok önemli bir çarpışmayı kazanmıştık. 12 Eylül’ün cezaevleri politikasını İstanbul cezaevleri açısından iflas ettirmiştik.

Hep birlikte bir türkü tutturduk.

...

Bir dahaki ziyaret gününü iple çekiyorduk. İki buçuk yıllık özlemimizi biraz olsun giderecek, zaferimizin coşkusuyla onlarla da paylaşacaktık. Haber alınca neler yaptılar kimbilir? Bu bir hafta onlar için iki buçuk yıldan da fazla sürmüştü...

Özellikle onlar için çok büyük bir deneyim olmuştu bu. Gerçek bir zaferin nasıl kazanılacağını öğrenmiş, onun coşkusuyla tatmışlardı. Hafta içinde diğer taraflardan ziyarete çıkan yoldaşlar, geri dönerken havalandırma pencerelerinin demirlerine sarılıp bir yandan askerlerle itişip kakışırken, bir yandan da coşkularını bizlerle paylaşıyorlar, ayrıca ziyarette duyduklarını, izlenimlerini “aileler dışarı-

da halay çekiyorlarmış” gibi özlü ifadelerle aktarıyorlardı.

17 Şubat akşamından başlamıştı koğuşumuzda görüş hazırlığı ve telaşı... Diğer koğuşlardan pantolonlar alınıyor, en temiz, en güzel giysiler seçilip deniyor, tıraş olunuyor, banyo yapılıyordu...

Kronik gecelerimiz bile sabah kahvaltıda idi. Biraz sonra başlayacak ziyarette neler konuşacağını bir kez daha sıralıyor, aklıma yerleştirmeye çalışıyordum. Geçen hafta tek başına ve ilk çıkan yoldaşın durumuna düşmek istemiyorduk hiçbirimiz. Saat 10.00’da mazgal açılıp isimler okunmaya başlayacaktı. Acaba haber alamamış olan, gelmeyen olur muydu? Böyle bir günde bir tek yoldaş da olsa koğuşta bırakıp çıkmak istemiyorduk. Ama isimler okunmaya başlayınca rahatladık. Kimseyi geride bırakmayacaktık..

...

Ziyaret kabininde beklerken, gözümü camın arkasından ailelerin giriş kapısına dikmiştim. Kapağı açılan bir baraj gölünden fışkıran sular gibi coşku fışkıracığını biliyordum bu kapıdan. Yüzlerdeki ifadeleri tek tek görmek, gözden kaçırmamak istiyordum.

Kapı açılır açılmaz, ıslıl ıslıl yanan siyah saçları, çelik pırıltılı bakışları ile bir kız fırladı önden. Yabancı olmamız bir yüzdü bu. Çatal parmaklar havada, zafer işareti yaparak, bütün yoldaşları selamlayarak ziyaretçisi olduğu kabine döndü. Aynı şekilde, zafer işaretleriyle karşılık verdik selamına. Gözümü ondan ayıramadım bir süre... Sonra onun

ardından coşkuyla akan aydınlık yüzleri izlemeye koyuldum. Her kesitten, her yaştan cıvılcıvılcı kaynaşan insanlarımızdı bunlar. Kıvrımlı dağ yollarını aşır, yediveren toprağı Çukurova'ya basır gelenler vardı. Elini sırtına dayayıp bastonu önüne katır gelenler vardı. Annesinin elinden tutup, onaltısında su gibi akır gelenler vardı. Şalteri kapatır, bürosunu bırakır gelenler vardı...

En güzel renklerle donanmış, yanaklarına gül kondurmuştu hepsi. Sevda sevda, özlem özlem kokmaya başladı hava.

Karşımda hoş bir kargaşa: sevinçten, coşkudan, özlem hararetinden ne yapacağını şaşırmış mutlu bir kaynaşma vardı. Oğlunun, eşinin hangi kabinde olduğunu aramayı bile unutmuştu kimi... Kimi, "ne fark eder, hepsi bizim" diye, rastgele kabinleri dolayıyordu...

Zaferimizin verdiği aynı gurur ve sevinçle karşıladık birbirimizi. Başımız dik, başları dik!..

"Gözünüz aydın" oldu ilk sözleri.

"Hepimizin gözü aydın" dedik. "Hep birlikte uğurladık sıkıntıları, hep birlikte kucakladık zaferi."

"Çok bekledik, çok sabrettik ama değdi" diyorlardı.

"Görüşeceksek böyle görüşmeliyiz işte" diyorlardı. "Hep bunu söyledik size, iki buçuk yıldır, bugüne olan inançla direndik."

"Sizi böyle gördük, bugünleri yaşadık ya... Şimdi sizleri ve mücadelenizin gücünü daha iyi kavırıyoruz"... diye sürüp gidiyordu konuşmalarımız.

“Baban da görseydi bugünleri oğul” dedi ağlamaklı sesiyle bir ana, annem. Eşini dostunu kaybeden daha kaç kişi aynı sözleri tekrarlıyordu kimbilir... Gözleri doluverdi, boğazı düğümlendi kaldı... Ahizeyi kardeşime bırakıp, arkalara gizlendi. Dişlerini çatırdatırcasına sıkığına kuşku yoktu... Gözyaşı gösterilmemeliydi tutsağa, öyle bilmişlerdi...

Aileler tarafındaki kaynaşma, ziyaret sonuna kadar hiç bitmemişti. Nazım'ın sözlerini anımsadım bir an. “Bu tabloyu resimlemek gerçekten zor üstat” dedim kendi kendime...

“Sağlam durun, gevşemeyin! Birbirinize daha sıkı sarılın, her şey bitti sanmayın, bugüne nasıl geldiğimizi, daha ileriye de ancak böyle gidebileceğimizi unutmayın” oldu son sözlerimiz...

“Biz bunu yaşayarak öğrendik. Gözlerimize bakın, anlarsınız” der gibi dikeldiler. Daha bir güvenli, daha bir inançlıydılar artık...

Ziyaret bitişi ne biz kopabiliyorduk, ne onlar... Görevlilerin ikazı kar etmiyordu. Üç adım ilerleseler de beş adım geri dönüp tekrar tekrar el sallıyor, zafer işaretleri yapıyorlardı. Biz koridorda kaybolana kadar terk etmediler ziyaret yerini...

Koğuşa dönerken hala o anın etkisinden kurtulabilmiş değildim...

“Bize bu yakışırdı, size böyle bir görüş yakışırdı. Dik tutun başınızı demek gereksiz artık, hiç eğileceğe benzemiyor ki..” diyerek içimden yürürken, öfkelenip insanlığını yitirmişlere döndüm yüzümü...

“Ey yürekleri küf tutmuş insanlar!.. Ey karanlığın

bekçileri, kokmuş çorak yürekliler, sessizliği yırtan insanlar zaferi de tattılar artık. Kabusunuz olacak coşkuları...

“Kaç özlem acısı toprağa gömüldü, kaç can... Ni-ce acılarla dağladınız bu yürekleri. Kaç yoldaşımı-zı, koçyiğit canımızı koparıp aldınız elimizden...

“Ama kim kazandı?..

“Yaşasın! deyip el çırpanları, kıpır kıpır yerinde duramayanları, coşkuyla havaya zıplayanları, yiğit-lerim deyip dikelenleri gördünüz mü? Ya iki par-mağını çatal yapıp havaya dikenleri?.. Donup kal-mış gibi şaşkın şaşkın etrafına bakanlar da vardı, gördünüz mü? Oğul deyip ağlayanları, çok şükür deyip yakaranları, şimdi onlar ağlasın deyip gülen-leri duydunuz mu?.. Ya ‘zulmün ömrü az olur’ öz-deyişini ‘ama direnince’ diye tamamlayanları?..”

Zulmün ömrü az olur, onur hep yaşayacak!..
Yüreklerimizdeki ferah esinti dolanıp duruyor
yine... Yoldaşların yüzündeki ifade aynı ifade... Ye-
ni zaferlere çevirdik yönümüzü..
Acılar yok artık... Silip süpürdü coşku seli...

SONSÖZ

Yaşam bir kavgaysa,
Siyaset de bu kavganın sanatını yapmaktır..

Biz siyasi kimlik sahibi insanlar olarak, sınıflar savaşının bulunduğumuz cephesinde, bu kavganın sanatını yapmaya çalıştık.

Başarabildik mi?

Bu sorunun cevabını tarih verecek, uzun süreli devrim süreci verecek..

Bu sorunun cevabını halkımız verecek..

Kavgayı ilmik ilmik ören düşünce tarzının halk kitlelerine ulaşıp ulaşmadığında bulacağız cevabı. Direniş sanatının bir gelenek haline gelip gelmesinde göreceğiz cevabını.

Ülkemizde direniş sanatının ilk mimarları '68-71'li yıllara damgasını vuran, bu yıllara silinmeyecek biçimde imzasını atan devrimcilerdir. Halkın yüreğinde, bilincinde kalıcı izler bırakan, Türkiye toprağında derin kökler salan devrimcilerdir.

Biz bu kavga sanatını onlardan miras aldık. Onların deneyleri bize ışık tuttu. Onların çizgisi bize yol gösterdi. Ama devraldığımız mirası taklit etmedik. Onu zenginleştirdik, geliştirdik ve somut koşullara uygun hale getirdik.

Biz inandığımızı yaşama geçirdik...

Doğru yaptığımıza inanıyoruz!..

Çünkü direnişimiz ve ilkeleri cezaevlerinin dört duvarı arasından çıkarak kitlelere ulaştı. Onların elinde direnme meşalesi haline geldi.

Çünkü bugün artık Türkiye devrimci hareketine mal olan açlık direnişi ve Ölüm Orucu gibi mücadele biçimleri var. Bu mücadele biçimleri zenginleşecek, yeni biçimler alacak, dar grupların ve geniş kitlelerin eylem biçimi olarak sürecektir.

Doğru yaptığımıza inanıyoruz!..

Çünkü bugün artık egemen güçlerin zindanlardaki oyunlarını büyük oranda bozduk. Planlarını işlemez kıldık.

Çünkü onların tutsak kitlesini teslim alma programını boşa çıkardık. En zor koşullarda bile, cezaevlerini direniş seslerinin hiç susmadığı bir direniş odağı, bir muhalefet odağı yaptık.

Bu kavga sanatında,

“İhanetle tereddüt arasındaki çizgi sanıldığı kadar kalın değildir.”

Bunu bilmek gerek...

Bu kavga sanatında,

“Biz kara toprak gibi verimli devrim tarlasına düşen tohumlarız. Birçok filizlerimiz olacak.”

Bunu görmek gerek...

Kavgayı solumak, kavgada yer almak gerek...

Kavgayı güzelleştiren, onu sanatlaştırabilendir..

Türkiye toprağında kavga geleneği hep sürecektir...

BİYOGRAFİLER

ABDULLAH MERAL

1952 yılında Balıkesir'in Manyas İlçesi'ne bağlı Kalebayır Köyü'nde yoksul bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. İlkokulu burada bitirdi. Geçimini çobanlıkla sağlayarak babasının yanında, çocuk yaşta çalışmaya başladı. Tüm emekçiler gibi ezilmenin, horlanmanın, sömürülmenin çilesiyle büyüdü. O'nu ezilen, sömürülen insanların kurtuluş mücadelesine, bu mücadelenin önderlerinden biri olmaya iten de buydu. O bir işçi gibi düşünür, bir köylünün özlemini benliğinde hissedirdi.

Okul yaşamındaki başarısı, tüm olanaksızlığa rağmen, ailesinin bu yöndeki çabalarını kamçılıdı. Ortaokulu Manyas'ta bitirdikten sonra, 1970-71 öğrenim yılında girdiği İstanbul Selimiye Sağlık Meslek Lisesi'nde öğrenimini devam ettirdi.

1969'dan itibaren sol düşüncelere olan eğilimi, lise yıllarında sempatiye dönüştü. Kendi ifadesiyle, 15-16 Haziran, 6. Filo'nun protesto edilmesi eylemlerinden önemli ölçüde etkilenmişti. Sol yayınları okumaya ve yavaş yavaş sınıf bilincini almaya başladı. Ama onun yaşamında asıl dönüm noktası, son sınıfta Veteriner Fakültesi'nden bir grup öğrenciyle Karacabey Kasabası'nda üç ay birlikte staj yapması olacaktı. Apo bundan böyle bir devrimci olarak mücadelede yerini almaya başlayacaktı.

İlk meslek yaşamına başladığı Sivas'ta giderek devrimci mücadele ve örgütlenmede öne çıktı. Demokratik kitle örgütlerinde yönetici olarak görev aldı. Halkla yakın ilişki kurabilmesi ve örgütçü nitelikleriyle dikkatleri çekti. Bu yüzden tüm devrimci-demokrat memurlar gibi sürgün, onun yaşamının bir parçası olmaya başladı.

12 Mart sonrası devrimci hareketin henüz toparlanma, karışıklığa son verme çabasının sürdüğü 1975 yılında askere alındı. Askerlik yaşamında da olanaklar elverdiğince devrimci düşünceleri propaganda etti, demokratik kitle örgütleriyle bağlantı kurmaya çalıştı. Bu faaliyetler askerlikte de sürgün edilmesine neden oldu.

Askerlik sonrası, 1977 yılında İstanbul'da Yabancı Diller Yüksekokulu'na girdi. Gece öğrenimini sürdürdü-

rürken, gündüz memurluğa devam ediyor, devrimci mücadeleden de kopmamaya çalışıyordu. Mesleki örgütüyle yakın bağını ve yöneticiliğini sürdürüyordu. Dernek merkezi Ankara'da olduğundan, pratik faaliyetlerine etkin olarak katılmasa da, yayın organına çeşitli yazılar göndererek, önemli toplantılara katılarak sorumluluğunu yerine getirmeye çalışıyordu. Ama 1977 yılı Apo için, mesleki-demokratik örgütlenme mücadelesinden de ileri, siyasal tercihlili mücadele ve örgütlenmede yerini aldığı yıllardır. Dev-Genç saflarında örgütlü mücadelede giderek, kendini tamamen devrime adayan bir profesyonel militan olarak yetiştirdi. 1978 yılındaki ayrışmada tercihini M-L hareketten yana yaptı. Önceleri memur örgütlenmesinde, daha sonra görev aldığı Kadıköy Dev-Genç örgütlenmesinde en önde gelen militanlardan biri oldu. Çevre mahallelerinin ve Kadıköy esnafının örgütlenmesinde de önemli rol oynadı.. Bu mücadelede, Kadıköy çarşı esnafı, sorunlarını bilen bu devrimci militanı çok yakından tanımış ve bağrına basmıştı.

Tutsak düştüğü 1980 Temmuz ayından sonra, 12 Eylül'ün çetin şartlarında Alemdağ, Metris, Hasdal, Sultanahmet ve Sağmalcılar cezaevleri mücadelesinde yine ön saflardaydı.

Yaşamını devrimci mücadeleye adayan Apo'nun Gonca Kurtuluş Meral isimli bir de kızı vardır...

Apo artık devrimci mücadeleye boş günlerini, boş saatlerini değil, yaşamını adanmış, beynini, yüreğini, her şeyini emekçi halkın kavgasının hizmetine sunmuş önder bir militandı. Ö. O.'da olduğu gibi hep en öndeydi.

HAYDAR BAŞBAĞ

1956 yılında Tunceli'de doğdu. Çocukluğu Elazığ'ın yoksul mahallelerinde geçti.

Alevi kökenli olduğundan, oligarşinin böl-parçala-yönet politikasından daha genç yaşlarda nasibini almaya başladı. Lise yıllarında birçok kez faşist saldırılara uğradı. Ama o, Alevi olduğü için değil, emekçi bir ailenin evladı olduğü için, baskı ve sömürüye karşı olduğü için, hiçbir ayırım gözetmeden emekçi halkın birliğinden yana oldu ve onların

kurtuluşu için mücadele etti.

Haydar, devrimci yaşama 1974 yılında Elazığ'da atıldı. 12 Mart döneminin ardından başlayan faşist terör ortamında, lise sıralarındayken mücadelede aktif olarak yer aldı.

Elazığ, Tunceli gençliği ve yoksul Kürt köylüleri arasında yoğun bir örgütlenme ve propaganda faaliyeti yürüttü. Mücadeledeki kararlılığı, yetenekleriyle kısa sürede kendini gösterdi ve bu bölgenin önder militanları arasına girdi. Ama Haydar sadece önder bir militan değil, aynı zamanda sıradan bir halk adamı olarak da tanınmasını biliyordu. Espri-tüel kişiliği, sıcakkanlılığı, halkla kolayca kaynaşabilmede gösterdiği üstün yetenekleriyle, her kesimden emekçinin kalbini fethetmesini biliyordu. Faaliyet yürüttüğü bölgelerde ona kapısını kapalı tutan bir tek devrimci-demokrat evi yok gibidir.

Faşist saldırıların en yoğun olduğu merkezlerden biri olan Elazığ'da bir faşist katliamı engelleme eyleminde ilk kez tutsak düştü. İşkenceciler onun ağzından, halkın ve devrimcilerin aleyhine tek söz alamadılar. Bir süre tutsak kaldığı Sinop Cezaevi onu yıldırımak şöyle dursun, daha da bilenmiş olarak mücadeleye atılmasına neden oldu. Bitmez tükenmez enerjisiyle kavganın en ön saflarında yürümeye devam etti... Elazığ-Tunceli bölgesinde egemen sınıfların karşısına her taşın altından Haydar çıkıyordu. Poliste dosyası iyice kabarmıştı.

1980'de İstanbul'da sanayi proletaryasının örgütlenmesiyle görevlendirildi. Haydar, artık İstanbul proletaryasının bir sıra neferi ve önderi olarak profesyonel devrimciliğini sürdürüyordu. Yoldaşlarıyla birlikte devrime giden yolda proletarya-

nın öneminin bilincinde olarak, M-L temellere oturmuş devrimci bir işçi sınıfı örgütlenmesinin ve kadrolaşmasının temelini atmaya çalıştı.

12 Eylül'den bir süre sonra daha büyük sorumluluklar üstlendi. Döneklik, ihanet ve kaçışın revaç bulduğu bu ortamda, Haydar emekçi halka karşı sorumluluğunun bilincinde her devrimci gibi mücadeleye daha sıkı sarıldı. En zor ve olanaksızlıklarla dolu koşullarda, mücadelenin kesintiye uğramaması için canla başla çalıştı.

1982 Haziran ayında, tüm tehlikeyi göze alarak, bulunduğu evin üçüncü katından atlayıp kaçmak istemesine rağmen tutsak düştü. Yaralıydı. Devrimcilere ve halka zarar verecek bilgi almak için vahşice işkencelere tabi tutuldu. Ama boşunaydı.

İşkence gerçeğini inkar eden egemen güçlerin temsilcilerine, "sen karını başucunda kanlı gecelikle gördün mü?" diye sordu hep. Eşiyle siyasi şubede yüzleştirildiğinde, eşinin beyaz geceliğinin kanlar içinde olduğunu görmüştü çünkü... Yakalandığı andan itibaren, ikisine de ilkelce saldırmıştı işkenceciler. Onda derin izler bırakan bu olayı her anlatışında, yüz hatları gerilir, kinlenir, hüzünlenirdi...

Haydar'ı Elazığ ve İstanbul siyasi polisi gibi Alemdağ, Sultanahmet zindanlarının işkencecileri de tanımakta gecikmedi. O her koşulda halkına ve devrime karşı sorumluluğunu unutmadan, mücadelesini özveriyle sürdürdü...

Ölüm Orucu gönüllüsü olduğunda da, ne yaptığını çok iyi bilen bir dava adamı rahatlığı ve sorumluluğu ile hareket ediyordu. Böyle öldü ve böyle ölümsüzleşti...

M. FATİH ÖKTÜLMÜŞ (x)

Yıllar yılı sözcüğün tam anlamıyla kanı ve canı pahasına yürüttüğü mücadelede aldığı kurşun yaralarına, her yakalandığında akıl almaz işkencelere, cezaevlerinde geçen uzun ve zahmetli yıllara, gündüz ve gece farkının çoğu kez silindiği, olağanüstü bir enerji ve çalışma ile geçen yılların yıpra-

---

(x) Fatih'in biyografisi kendi arkadaşları tarafından hazırlandı. Ancak uzun olduğundan, özüne dokunmadan bazı yerleri çıkarmak zorunda kaldık.

tıcılığına rağmen, sporcu vücudun formu yine de tamamen bozulmamıştır. Yalnız sağ kolunun, artık işlevini yitirmiş bir et yığını gibi aşağı doğru sarktığı dikkatinizi çeker. Bu bir “güzellik nişanı”dır. 29 Eylül 1980 günü, aynı zamanda teyzesinin oğlu olan can yoldaşı Osman Yaşar Yoldaşcan’la birlikte girdiği bir çatışmada o hale gelmiştir bu kol. Ama o aynı kol, ondaki o korkunç irade gücünü, koşullara boyun eğmezliği dile getiren bir “azim anıtı”dır aynı zamanda. Yıllar boyu canını dişine takmış, kolunu kalem tutar, kaşık tutar, tıraş bıçağı tutar hale getirmiştir. 1949 Trabzon doğumludur. Yargıç bir babanın oğlu olarak, çocukluğu Anadolu’nun çeşitli yörelerinde geçti. Çocukluğu ve ilköğrenliği için söylenebilecek en özlü şey, ilerde seçkin bir devrim savaşçısı olarak sergilediği bireysel erdemlerin birçoğuna daha o yıllardan itibaren sahip olduğudur. İnsan sevgisiyle doludur, paylaşmayı sever, dürüştür, fedakar, çalışkandır. Üstelik, bunlar daha sonra onda işlenmemiş, ham bir halde kalmamıştır. Sınıf mücadelesinin örs ve çekici arasında, proletaryanın bilimsel dünya görüşünün potasında yeniden şekillenmiş, arınmış, zenginleşmiş ve bu haliyle insanlığın kurtuluşu davasının hizmetine sunulmuştur. Fatih’i Fatih yapan, onu belki erdemli ve yetenekli ama kendinden başkasına fazla hayrı dokunmayan herhangi bir dürüst küçük burjuva aydınından ayıran “Fatih farkı” da işte buradadır.

Nüfus kayıtlarındaki doğum tarihi 1949’dur ama ölümsüz bir proletarya kahramanı olarak M. Fatih

Öktülmüş'ün asıl doğum tarihi 1968'li yıllardır.

O yıllarda ODTÜ Elektrik Mühendisliği Fakültesi öğrencisidir. Parlak ve başarılı bir öğrencidir. O'nu asıl kendine çeken, o yıllarda yükselmekte olan devrimci gençlik eylemleridir. Çok sürmeden (Bu yöneliş, bir sürükleniş veya kendini "moda" olana kaptırmanın sonucu değil, bilinçli ve kararlı bir tercihin sonucudur.) ODTÜ'de birçok devrimci eylem içinde bulunmuştur. Benzetme yerindeyse, bu yıllar devrimci mücadele içinde O'nun "çıracılık yılları"dır.

12 Mart dönemi Fatih'in devrimci yaşamında da amatörlük dönemini kapatıp, profesyonel devrim savaşçısı döneminin kapısını araladı. 1971 yılının Ağustos'unda polisin eline geçti. Bu O'nun ilk yakalanıştıydı. Ama bütün tecrübesizliğine rağmen, işkence tezgahlarının gelecekteki Fatih'ini haber verircesine, onurlu, baş eğmez ve soğukkanlıydı. O günden sonra "işkence tezgahı" ve "FATİH" adları ne zaman yan yana gelmişse, görkemli bir direniş efsanesi çıkar her seferinde karşımıza.

12 Mart, geçmişin nice "ünlü" ve "hızlı" devrimcisinin(!) soluğunu tüketir, içlerini boşaltır, "emekliliğe" ve sakin limanlar arayışına yöneltirken, O, artık kalfalık dönemini de geride bırakmış, olgun ve usta bir devrim savaşçısı olarak hedefine varmak için sabırsızlanan bir ok gibidir. Cezaevinden çıkar çıkmaz Ankara gençliğinin mücadeleleri içinde yer aldı. Aynı dönemde Ankara Bina, Ders Aletleri Yapım Merkezi, TEK, YSE, PTT, 1014 Ağır Bakım gibi çeşitli fabrika ve işyerlerinde, tabanda işçiler

arasında devrimci ilişkiler kurmaya ve bunları geliştirmeye çalışırken, bir yandan da Baysan-İş, Köy YSE İş, Yeni Haber İş, Tes-İş Federasyonu içinde devrimci muhalefet hareketlerinin gelişmesi için çaba harcıyordu.

Sonra Adana'ya gitti. O yıllarda (1975), başta Adana olmak üzere Çukurova bölgesinde işçi ve emekçi kitle hareketi yığınsal bir patlamanın sancılarını yaşıyordu. Fakat ileriki yıllarda dev dalgalar halini alan bu mayalanma henüz devrimci militan bir önderlikten yoksundu.

Tüm Çukurova'da o dönemde büyük yankı yaratan ve ağaç kolunda o güne kadar bölgedeki ilk grev olan 1975'teki Mantex grevini örgütleyen ve yöneten oydu. Bunun yanı sıra, irili-ufaklı veya fiili sayılı yığınsal direniş, grev, yürüyüş, gösteri vb.nin örgütlenmesinde imzası vardı. Devrimci propaganda ve örgütlenme faaliyetlerini kırsal kesime; tarım proleteryası ve emekçi köylülük içine de uzatarak, tarım işçilerinin sendikal örgütlenmesine büyük katkılarda bulundu, birçok köyde dernek kurulmasına önyak oldu. Yoksul gecekondu semtlerinde de bir yandan halkın derneklerde örgütlenmesi için çalışırken, bir yandan da MHP'li faşistlerin birçok semtten sökülüp atılması mücadelesini bizzat yönetti.

HASAN TELCİ

Emekçi bir ailenin çocuğu olarak, 1957 yılında Mudanya'da doğan Hasan, Mudanya limanında bir sırt hamalıydı. Daha çocuk yaştayken, yaşamını emeğiyle kazanmaya başlamıştı. Mütevazılığıyla, çalışkanlığıyla, sabrıyla, özverili yaşamıyla, dirençliğiyle sınıfının bütün iyi özelliklerini taşıyordu. Dünyayı tanımaya, çevresinde olup biteni anlamaya başlar başlamaz, sömürü dünyasını değiştirme, dönüştürme kavgasına katıldı.

1971 devrimci mücadelesine duyduğu sempati ile 1974 yılında Mudanya Lisesi öğrencileri arasında kendiliğinden gelişen genel devrimci mücadelenin içinde yer almasıyla başladı devrimci yaşamı. Çok genç yaşına rağmen, coşkusu ve kararlılığıyla sivrildi, öğrendiklerini Mudanya-iskele hamalları arasında yaşamaya başladı.

1977 yılına kadar '71 mücadelesine sempati temelinde yürüttüğü faaliyetler, bu yıldan sonra M-L saflarda örgütlü olarak yer almasıyla nitelik kazanmaya başladı. Kısa bir süre sonra askere alınması O'nu devrimci mücadeleden koparamadı. Askerlik yaptığı gemide propaganda ve örgütlenme çalışmaları sürdürdü. Gemideki (...) subayların keyfi uygulamalarını sergileyen belgeler elde ederek haklarında soruşturma açtırdı. Askerler, askeri öğrenciler ve subaylar arasında sohbet toplantıları, seminer çalışmaları örgütledi.

Askerden döndükten sonra M-L saflarda daha aktif olarak yerini aldı. Mudanya'daki mücadelenin önderiydi. O artık, hamal arkadaşlarının, Siemens Kablo, Tekel ve belediye işçilerinin, yoksul zeytin emekçilerinin, liseli gençlerin örgütlenmesinde, mücadelesinde, küçük üretici köylülerin kooperatifleşmesinde hep en öndeydi. Hasan, Mudanya halkıyla kopmaz şekilde bütünleşti ve bu faaliyetler içinde profesyonelleşti.

Mudanya'da etkinliği ve yerleşik gücü olmayan faşist çetelerin '79'da dışardan getirdiği katiller sürüsüyle halka gözdağı verme, yıldırma çabaları karşısında, M-L perspektifle en aktif tavrı aldı ve

örgütledi. Faşistlerle ve resmi destekçileriyle girilen sokak çatışmalarında birçok kez yaralandı. Faşist çetelerin püskürtülmesi ve MHP'nin kapısına kilit asılmasında en büyük pay O'na aitti. Ama bu çatışmalar içinde deşifre oldu ve aranır duruma düştü. Bunun üzerine, 1979 sonlarında Bursa mahalli birim çalışmalarında görevlendirildi. Çalışma yürüttüğü Kemerçeşme, Yeşilova, Gaziler ve diğer mahalli bölgelerde de, emekçi halk O'nu bağrına basmakta gecikmedi. Hasan onlardan biriydi. Onların duygularını, onların diliyle konuşmayı çok iyi biliyordu Gittiği her mahallede emekçilerle kolayca kaynaşıyor, kararlılığı, atılganlığı, alçakgönüllülüğü, fedakarlığı ve coşkusu ile onları etkisi altına alıyordu. Küçük büyük demeden en ileri eylemlerden en sıradan günlük işlere kadar her işin üstesinden gelmesini biliyordu. Çalıştığı bölgelerde, emekçi halkın örgütlenmesi, faşist odakların dağıtılması ve faşist terör ve demagojinin etkisizleştirilmesinde gösterdiği başarılarla anti-faşist kesimde büyük saygı uyandırmıştı.

1980 yılında karşı-devrim güçleriyle girdiği bir çatışmadan hemen sonra tutsak düştü. İşkence tezgahlarında devrimci sorumluluğunu bir an olsun unutmadı. İşkencecilerin tüm çabasını boşa çıkarmasını bildi.

Hasan cezaevlerinde de egemen sınıfların başına bela olmuştu. Sürgünden sürgüne gönderildi ama sınıfının mücadelesini tutsaklık koşullarında da olsa sürdürmekten geri kalmadı. Ölüm Orucu gönüllüsü olurken, her zaman olduğu gibi burnu

bir karış havada, kimseye faydası olmayan küçük burjuva entellektüellerinin halka yabancı tavırlarından uzak tutumuyla, ama görevinin yüceliğinin bilinciyle hareket ediyordu. Son ana kadar bir proleter devrimciye yakışır şekilde yaşadı ve ölümsüzlüğü kucakladı.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR

1. BASKIYA ÖNSÖZ

2. BASKIYA ÖNSÖZ

3. BASKIYA ÖNSÖZ

BİRİNCİ BÖLÜM

ÖLÜM GÜNLÜĞÜ

İKİNCİ BÖLÜM

İLK 45 GÜNÜN ANLATIMI

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HÜCREDEN HASTANEDEN KESİTLER

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

METRİS, SAĞMALCILAR VE BAYANLAR

BÖLÜMÜNDEN ANLATIMLAR

SONSÖZ

Haziran Yayınevinin Diğer Kitapları

- 1-) Devrimciler Yargılıyor Dizisi:
Devrimci Sol Dava Dilekçeleri
12 EYLÜL MAHKEMLERİ DOSYASI (2 Cilt)
- 2-) Kongre Belgeleri-1:
RAPOR-Parti Cephe İle İktidara Yürüyelim
- 3-) Kongre Belgeleri-2: KARARLAR
- 4-) Taş Değil Yürekte Elimizdeki
- 5-) Darağacında Yapılan Siyaset: İDAM
- 6-) Bağımsızlık, Demokrasi ve Sosyalizm
Mücadelesinde GENÇLİK
- 7-) GAZİ Gecekondulardan Geliyor Halk
- 8-) Tutsak Aileleri, 12 Eylül ve TAYAD
- 9-) 50 Soruda HALK MECLİSLERİ
- 10-) 50 Soruda Din, İslamcılık ve Laiklik
- 11-) EL SALVADOR Birleşik Devrimci Savaş
- 12-) Bir Direniş Odağı METRİS Metris Tarihi
(2. Baskısı Yar Yayınlarında çıktı)
- 13-) Herşey Birliğimiz, Geleceğimiz ve Zaferimiz İçin
(Devrimci Harekette Darbe)
- 14-) Direniş Ölüm Yaşam
- 15-) Direniş Ölüm Yaşam-2
Devrim Kuşağının Kahramanları
- 16-) Bir Savaş, Bir Dava ve Zafer
- 17-) Yeni Çözüm Seçme Yazılar
- 18-) Cezaevleri Direnişleri-1: BUCA
- 19-) Cezaevleri Direnişleri-2: ÜMRANİYE
- 20-) HAKLIYIZ KAZANACAĞIZ- Cilt 1-2
- 21-) Kontrgerilla Operasyonları
- 22-) Mücadele Seçme Yazılar-1
- 23-) Mücadele Seçme Yazılar-2
- 24-) Direniş Şiirleri
- 25-) Dava Dosyası-1
- 26-) Dava Dosyası-2
- 27-) Bize Ölüm Yok
- 28-) Bayrağımız Ülkenin Her Tarafında Dalgalanacak

Dört can toprağa düştü de kavga burada bitti mi?

Dört can toprağa düştü düşmesine ama yürek düşmedi. Kavga sürüyor, yürek kavgayı sürdürüyor. Direniyor, direnecek...

Ne zamana kadar mı? Yeryüzü ve gökyüzünü fethedene kadar.

Özgürlük bu köhnemiş zindanları yıkana, uluslar özgür olana, sömürü, açlık yeryüzünden kalkana, işkence, baskı yok olana kadar. Tüm insanların el ele, renk renk çiçeklerden bahçelerde özgürlük ve barış türküleri söylemesine kadar...

Toprağa düşen dört can mı? Onlar bu kavgada, yeni bir dünya kurulana kadar hep yaşayacak...